

ΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί



Περίοδος Β'
Τεύχος 898
Παρασκευή
29 Ιουνίου 2007
Τιμή: 4 ευρώ

Λαέ, τράβα για τα μπάνια σου,
κυβέρνηση ΘΑ ρυθμίσει τον καύσωνα!

Νέα Δημοκρατία: Το συνέδριο των διαδόχων

Πού πάει η ΝΔ; Γράφουν: Πάνος Παναγιωτόπουλος,

Άρης Σπηλιωτόπουλος, Αντώνης Σαμαράς

Το Κάβο Σίδερο στο έλεος

της καταστροφικής «ανάπτυξης»

Εναλλαγή Μπλέρ – Γκόρντον

και στο βάθος... Θάτσερ

Ο κύκλος της Βοστώνης και ο Ανδρέας Παπανδρέου

ΓΙΑ ΠΑΛΜΕΡ-ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ



ISSN 1108-9822



9 771108 982000

2 6

✓ ΕΝΑ ΔΩΡΟ ΓΙΑ ΣΑΣ
✓ ΕΝΑ ΔΩΡΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΣΑΣ

ΑΙΜΟΣ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

Η ποιητική ανθολογία **Αίμος** συγκεντρώνει τους σημαντικότερους ποιητές από την Αλβανία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, τη Βουλγαρία, την Ελλάδα, την π.Γ.Δ. της Μακεδονίας, τη Ρουμανία, τη Σερβία και το Μαυροβούνιο, χώρες οι οποίες συγκροτούν το μεγαλύτερο μέρος της ενότητας που οραματίστηκε ο Ρήγας. Αποσπάσματα από τον «Θούριο» του Ρήγα δημοσιεύονται στον τόμο και επίσης το «Τραγούδι του νεκρού αδελφού», στις παραλλαγές που υπάρχουν σε όλες τις γλώσσες των βαλκανικών λαών.

Παράλληλα, σε κάθε μία από τις επτά ενότητες περιλαμβάνεται συνοπτική εισαγωγή της λογοτεχνικής ιστορίας της περιόδου και ένα χρονολόγιο των κυριότερων ιστορικών γεγονότων κάθε χώρας κατά τον 19ο και 20ό αιώνα.

Οι επτά ποιητικές παραδόσεις συγκεντρώνονται σε επτά τόμους, που ο καθένας περιέχει το σύνολο των επιλεγμένων ποιημάτων, μεταφρασμένων στη γλώσσα κάθε τόμου. Η επιλογή πραγματοποιήθηκε από επιτροπές που συστήθηκαν σε κάθε μία από τις χώρες οι οποίες συμμετέχουν.

Κυκλοφόρησαν οι τόμοι στην αλβανική και βουλγαρική γλώσσα και τώρα κυκλοφορεί σε δεύτερη έκδοση ο τόμος στην ελληνική γλώσσα.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΔΕΥΤΕΡΗ
ΕΚΔΟΣΗ

ΑΙΜΟΣ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2006

ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΑΝΤΙ

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙ

Οι συνδρομητές του **Αντί** με έκπτωση 10% (συμπεριλαμβανομένων των εξόδων αποστολής για την Ελλάδα) μπορούν να αποκτήσουν την Ανθολογία **ΑΙΜΟΣ**.

Παραγγελίες: **ΑΝΤΙ**, Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα,
τηλ: 210-7232713, φαξ: 210-7226107,
e-mail: chrapou@otenet.gr

ΕΚΔΟΣΗ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ "ΑΝΤΙ" ΑΘΗΝΑ 2006

Σελίδες 552, τιμή πώλησης 40 ευρώ. Προεγγραφές - Παραγγελίες:
Τηλ.: 210-7232713, 210-7249300 fax: 210-7226107, e-mail: chrapou@otenet.gr



Περίοδος Β' • Έτος 34ο • Τεύχος 898

Παρασκευή 29 Ιουνίου 2007

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Κωδικός εντύπου για τα ΕΛΤΑ: 1045

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrparou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ-ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Ελευθερία Παπουτσάκη

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Άννα Χριστάκη

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονερί, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 100 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 200 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Γκουαντάναμο-Ομόνοια, ένα τσιγάρο δρόμος	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Προσοχή (attention αγγλιστί): Η «ρώσικη άρκτος» κατέρχεται και πάλιν στα Βαλκάνια...	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• Γιάννης Ανδρουλιδάκης: ΛΑΟΣ και άκρα Δεξιά	13
• ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ	14
 Φάκελος Νέα Δημοκρατία	
• Βασίλης Ζήσης: Η ΝΔ και ο Καραμανλής σε ώρα μηδέν	16
• Άρης Σπηλιωτόπουλος: Το όριο είναι μόνο ένα: λαϊκισμός ή ανάπτυξη	17
• Πάνος Παναγιωτόπουλος: Μια εκλογική νίκη δεν αρκεί για να μηδενίσει το «κοντέρ»	18
• Αντώνης Σαμαράς: Οι δύο τάσεις και η υπέρβασή τους στην Ευρώπη	20
• Νέα Δημοκρατία: Το συνέδριο των διαδόχων	22
 • Θεοδόσης Ν. Γαρεφαλάκης: Επένδυση μαμούθ ή επένδυση μαϊμού;	24
• ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ	28
• Ευγένιος Μιχαήλ: Εναλλαγή Μπλερ - Γκόρντον και στο βάθος... Θάτσερ	30
• Οι μάταιες προσπάθειες, β' μέρος: Συνομιλία του Κ. Κριμπά με τον Η. Γυφτόπουλο	32
• Γιάννη Κύρκος Αικατερινάρης: Η Εθνική Αντίσταση στη Χαλκιδική	40
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	44
• Γιάννης Κουρταλιώτης: Για τους αγωγούς και τις αγωγές	46
 Αφιέρωμα Εύα Σικελιανού	
• Λία Παπαδάκη: Εις αναζήτησιν της ελληνικής ευτοπίας	47
• Ρίτσα Φράγκου-Κικίλια: Εύα Σικελιανού, μια ακόμα διάλεξη	48
• Γιάννης Πλεμμένος: Το ανδρικό πρότυπο στα μουσικά έργα της Εύας Πάλμερ-Σικελιανού	50
• Θεοδόσης Πυλαρινός: Εύα Πάλμερ-Σικελιανού. Φωνές ιερού πανικού και ακούσματα μυστικής ενότητας	53
 • Ειρήνη Μουντράκη: Ο Γλάρος - Θέατρο Κρέτακορ Βουδαπέστης	55
• Τζίνα Πολίτη: Ο Έγκλειστος	56
• Γιώργος Κ. Μύαρης: Γραφείο με θέα στον ελληνισμό και στην Ευρώπη	58
• Κώστας Παπαγεωργίου: Κριτική βιβλίου	61
• ΒΙΒΛΙΟ	62
• Ανδρέας Παναγόπουλος: Σημειωματάριο	66

ΓΚΟΥΑΝΤΑΝΑΜΟ – ΟΜΟΝΟΙΑ, ΕΝΑ ΤΣΙΓΑΡΟ ΔΡΟΜΟΣ

ΤΟ ΒΙΝΤΕΟ με το σαδιστικό βασανισμό δύο οικονομικών μεταναστών στο Αστυνομικό Τμήμα της Ομόνοιας, εξέπληξε μόνο τους υποκριτές και όσους ζουν σε άλλη χώρα ή κλεισμένοι στη γυάλα ενός δικού τους κόσμου. Όλοι οι υπόλοιποι, τυχαίνει να γνωρίζουμε. Και για το επίπεδο ασύδοτης αστυνομικής αυθαιρεσίας σε αυτή τη χώρα και για τον «σεβασμό» με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι οικονομικοί μετανάστες από την κοινωνία γενικότερα.

ΦΘΑΝΕΙ να κάνει κανείς βόλτα στα περίξ της πλατείας Ομόνοιας ένα οποιοδήποτε Σαββατόβραδο για να μπει στο νόημα. «Μπαϊλντισμένοι» αστυνομικοί, διαμαρτυρόμενοι ενδεχομένως για το γεγονός ότι έχουν βάρδια την ώρα που ο κανονικός κόσμος διασκεδάζει, υποχρεώνουν μετανάστες που περπατάνε ανύποπτοι στο δρόμο να κάνουν ό,τι μπορεί και δεν μπορεί να φανταστεί ο ανθρώπινος νους: από το να σηκώνουν τσιγάρα από το δρόμο, μέχρι να κάνουν ισορροπία στα κιγκλιδώματα του Αβραμόπουλου. Για να μην υπάρχουν αυταπάτες, κατά κανόνα ουδείς από τους «ντόπιους» περίοικους ενοχλείται, και πολύ σπάνια κάποιος δικηγόρος ή δημοσιογράφος πλησιάζει τους αστυνομικούς για να τους επισημάνει την ιδιότητά του και να τους καλέσει να σταματήσουν τα βασανιστήρια.

ΑΛΛΩΣΤΕ τα ίδια και χειρότερα τραβάνε οι μετανάστες από τον «φιλόξενο» ελληνικό λαό σε όλη σχεδόν τη χώρα. Να θυμηθούμε τη μαθήτριά από τη Βουλγαρία που η τύχη την έστειλε στην Αμάρυνθο και όπου αφού πρώτα βιάσθηκε, μετά εκδιώχθηκε γιατί «εξέθεσε» την πόλη; Τον νεαρό Αλβανό που ξεκοιλιάστηκε ανήμερα πρωτοχρονιάς στο Ρέθυμνο, γιατί το ύφος του δεν άρεσε σε μερικούς «ελληναράδες»; Ή μήπως τους χιλιάδες συμπατριώτες μας στην ύπαιθρο, που αφού χρησιμοποιήσουν τους μετανάστες στις αγροτικές δουλειές, στο τέλος αντί για πληρωμή τους καταγγέλλουν στην αστυνομία ως μη έχοντες χαρτιά;

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ κοινωνία εξακολουθεί δυστυχώς να αγνοεί και να υποτιμά ένα πολύ μεγάλο τμήμα των ανθρωπιστικών κατακτήσεων του ευρωπαϊκού διαφωτισμού και να είναι μάλιστα και πολύ υπερήφανη γι' αυτό. Σιγά τώρα μην έχουμε να μάθουμε τίποτα από τους κουτόφραγκους! Σε δημοσκοπήσεις που δεν δημοσιεύονται τα ποσοστά που υποστηρίζουν την επαναφορά της ποινής του θανάτου και τη χρήση βασανιστηρίων είναι εξωφρενικά (μετά μας φτάνει ο Αμερικανός). Ακόμα και τα αποκαλυφθέντα βασανιστήρια της Ομόνοιας, πολύ λιγότερο ενόχλησαν τους νεοέλληνες από την «κυκλοφοριακή συμφόρηση» που τους προκάλεσαν 1.500 πολίτες, οι οποίοι, εν μέσω καύσωνα, ευδόκησαν να εκφράσουν με πορεία διαμαρτυρίας τον αποτροπιασμό τους για το γεγονός.

ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ το ένα θέμα και είναι δυσάρεστο. Η συντεταγμένη ελληνική πολιτεία είναι ένα άλλο θέμα, ωστόσο και εκεί τα κριτήρια αλλάζουν. Εάν οι υπεύθυνοι, φυσικοί και ηθικοί, του γεγονότος δεν πληρώσουν για όσα συνέβησαν, όχι μόνο πειθαρχικά αλλά και ποινικά, θα σημαίνει ότι το ελληνικό κράτος ανέχεται και τελικά προωθεί τέτοια συμπτώματα. Και μαζί τους, καιρός είναι να πληρώσει και ο Βύρωνας Πολύδωρας. Ο άνθρωπος που πίσω από τη γραφικότητα και την ιλαρότητα των λόγων του κάνει ό,τι μπορεί για να επιστρέψει το ελληνικό κράτος πίσω στη λογική του χωροφύλακα, που καθαρίζει τον τόπο από τους κομμουνιστές και τους τεντιμπούδες.

ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ, ο πρωθυπουργός ας στείλει σπίτι του αυτόν τον απίθανο τύπο, που έκανε την απόσταση Αθήνας – Γκουαντάναμο να μοιάζει με ένα τσιγάρο δρόμος.

αντί

ΑΝ ΚΛΕΨΕΙΣ
50 ΕΥΡΟ ΣΕ
ΒΓΑΖΟΥΝ ΣΤΗΝ
ΦΟΡΑ ΤΑ ΚΑΝΑΛΙΑ,
ΤΑ ΒΙΝΤΕΟ ΤΩΝ
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ...

ΑΝ ΚΛΕΨΕΙΣ
1 ΔΙΣ. ΕΥΡΟ
ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΣΟΥ
ΔΕΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΝΕΤΑΙ
ΓΙΑ ΝΑ ΜΗΝ
ΕΚΤΕΘΕΙΣ...



ΚΟΚΟΦΟΤΕΡΟΣ

Σ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Προσοχή (attention – αγγλιστί): Η «ρώσικη άρκτος» κατέρχεται και πάλιν στα Βαλκάνια...

ΚΑΙ ΠΑΝΩ που βιώναμε θερμοκρασίες Σαχάρας, με τον υδράργυρο να φθάνει, την περασμένη Τρίτη, τους 47 βαθμούς (στη Ν. Φιλαδέλφεια), ηκούσθη αχός μεγάλος: *Ε, όχι και να υποστηρίξετε, κύριε Παυλόπουλε, ή κύριε Μείμαράκη, ότι οι εκλογές θα γίνουν στην ώρα τους –δηλαδή τον Μάρτιο του 2008, με την εξάντληση της τετραετίας;*

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ γεγονός ότι ένα από τα προσφιλή θέματα των σχολιαστών του αντιπολιτευόμενου (κυρίως) Τύπου ήταν η «ακριβής ημερομηνία εκλογών»... Φυσικά, οι ημερομηνίες έπαιζαν: Την Κυριακή 30 Σεπτεμβρίου ή την Κυριακή 7; Και αν υποτεθεί ότι δεν ισχύει ούτε η πρώτη, ούτε η δεύτερη ημερομηνία, τότε –εκ των πραγμάτων– οι εκλογές θα γίνουν την Κυριακή 14 Οκτωβρίου ή, το αργότερο, την Κυριακή 21 Οκτωβρίου... Πλην, επέπρωτο οι ημερομηνίες αυτές να επηρεάσουν και το εκλογικό επιτελείο του ΠΑΣΟΚ, το οποίο, υπό τη νέα του ηγεσία (λέγε με

Κώστα Λαλιώτη –και πέραν ου!) έκρινε πως μια καλή αρχή θα ήταν αν ο «Γιώργος σήκωνε μόνος το βάρος ολόκληρης της προεκλογικής εκστρατείας...» Όσο για τους κορυφαίους του κόμματος, αυτοί μπορούν, προσώρας, να μείνουν «εκτός κάδρου»!

ΟΤΑΝ Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΡΕΧΕΙ ΟΙ «ΚΟΡΥΦΑΙΟΙ» ΣΙΩΠΟΥΝ

ΕΤΣΙ ΕΙΧΑΝ τα πράγματα, ο Γ.Α. Παπανδρέου είχε αρχίσει να τρέχει μόνος, κατά μήκος της Εγνατίας Οδού, όταν κάποιοι, από στενό, προσωπικό του περιβάλλον αναρωτήθηκαν: *Και αν οι εκλογές γίνουν, τελικά, τον Μάρτιο του 2008, εμείς τι θα κάνουμε; Θα αφήσουμε τον «Γιώργο» (τον αρχηγό) να τρέχει, κατά μήκος της Εγνατίας Οδού, επί οκτώ ή εννέα ολόκληρους μήνες; Και η συνέχεια: Καλός ο Κ. Λαλιώτης, αλλά επίσης καλοί οι Α. Διαμαντοπούλου, Βάσω Παπανδρέου, Ευ. Βενιζέλος, Αλ. Παπαδόπουλος, κ.ά., οι οποίοι, στις ιδιαίτερες ή δημόσιες συνομι-*

λίες τους δεν έχουν πρόβλημα να παραδεχθούν ότι «δεν καλούμαστε πουθενά», «δεν μας ρωτάει κανείς για τίποτε», «μαθαίνουμε τις περιοδείες του αρχηγού μας από το ραδιόφωνο»... Κατά τα άλλα, «η ενότητα γραμμών στο Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα κάνει θραύση» –διατείνονται ορισμένα στελέχη του κόμματος, με αυξημένη δόση χιούμορ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΣΤΗΝ ΑΜΙΛΛΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΚΑΙ ΕΝΩ τα παραπάνω συμβαίνουν στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης, δεν είναι λίγες οι λίγες οι εφημερίδες που, αναφερόμενες στις σχέσεις μεταξύ των κομμάτων της Αριστεράς, τιτλοφορούν: «*χτυπάει κόκκινο η διένεξη (ή ο καυγάς) ΚΚΕ–ΣΥΝ*». Κατά την εφημερίδα *Τα Νέα*, η διένεξη αυτή δεν είναι άσχετη με τη γνωστή θέση του ΚΚΕ ότι είναι «*η κυρίρχη δύναμη της Αριστεράς*», αλλά και με την αποφασιστικότητα του ΣΥΝ να καταγράψει, στις προσεχείς εκλογές, μια δυναμική πα-

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙ (2005 ΚΑΙ 2006)



Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού
(Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21)
τέσσερις ακόμα τόμοι του ΑΝΤΙ που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη
(2005) 834 έως 845 (ΞΒ) και 846 έως και 859 (ΞΓ)
(2006) 860 έως 872 (ΞΔ) και 873 έως και 885 (ΞΕ)
Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών



ρουσία. [Ασφαλώς, υπάρχουν και άλλοι λόγοι που υπαγορεύουν το συγκεκριμένο αυτό επίπεδο σχέσεων μεταξύ ΚΚΕ και ΣΥΝ].

ΠΑΝΤΩΣ, σε συνέντευξή του, στην Αυγή της περασμένης Κυριακής, ο γραμματέας της ΚΠΕ του Συνασπισμού Νίκος Χουντής, απαντώντας σε σχετική ερώτηση, διευκρινίζει ότι: α) «Δεν θα ακολουθήσουμε την προσπάθεια του ΚΚΕ για αλληλοσπαραγμό», και β) δεν υπάρχει θέμα συνεργασίας του ΣΥΡΙΖΑ με το ΠΑΣΟΚ ή τη ΝΔ, στην περίπτωση που οι κάλπες δεν επιτρέψουν τον σχηματισμό αυτοδύναμης κυβέρνησης, στις προσεχείς εκλογές. Και επειδή πολύς ο λόγος περί Αριστεράς ή κεντροαριστεράς, αξίζει να παραθέσει κανείς τη θέση του Λεωνίδα Κύρκου, όπως την καταθέτει στο τελευταίο του βιβλίο Στιγμές, που μόλις κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις της Εστίας:

«Η έννοια της Κεντροαριστεράς συκοφαντήθηκε και διασύρθηκε και από το ΠΑΣΟΚ και από τον ΣΥΝ [...] Αγνοήθηκε η δυναμική, το ότι μέσα από μια συνάντηση διαμορφώνεται μια νέα συνείδηση, με την αλληλεπίδραση, τους κοινούς αγώνες, τις νέες ιδέες, τις κοινές αναζητήσεις, την αμοιβαία κριτική, τις κοινές εμπειρίες, τους κοινούς στόχους, την άμιλλα για την ηγεμονία των ιδεών».

ΚΥΠΡΟΣ: ΤΑ «ΠΡΙΝ», ΤΑ «ΜΕΤΑ» ΚΑΙ Η ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑ Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑ

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, και ενώ η Κύπρος ετοιμάζεται να ενταχθεί (από την 1η Ιανουαρίου 2008) στην ευρωζώνη, έλληνες και ξένοι παρατηρητές παρακολουθούν με έντονο ενδιαφέρον τις ενδοκομματικές διαδικασίες στους κόλπους του ΑΚΕΛ, ενόψει των προεδρικών εκλογών του 2008. Μέχρι στιγμής το 80% των μελών του ΑΚΕΛ ψήφισε υπέρ της υποψηφιότητας Χριστόφια (οι οριστικές αποφάσεις θα ληφθούν στις 8 Ιουλίου), πιστεύοντας ότι, με την ανάδειξη Χριστόφια στην προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας, μπορεί να αναχαιτισθεί τελικά, η διχοτόμηση του νησιού και να ανοίξει ο δρόμος για «μια λύση πραγματικά ομοσπονδιακή», όπως την είχαν οραματισθεί –και την οραματίζονται ακόμα– οι ελληνοκύπριοι και τουρκοκύπριοι αριστεροί. Ενδεικτική, άλλωστε, ήταν η «βοή» των συγκεντρώσεων του ΑΚΕΛ, όπως τη μετέφε-

ρε στην Αθήνα ο κύπριος αναλυτής Δημήτρης Σιδηρόπουλος: «Όταν ήταν ο Κληρίδης πρόεδρος, ήμασταν πέντε βήματα πριν από τη διχοτόμηση. Σήμερα, ύστερα από τέσσερα χρόνια συγκυβέρνησης, υπό τον πρόεδρο Τ. Παπαδόπουλο, ήμαστε πέντε βήματα μετά τη διχοτόμηση».

ΤΑ ΕΥΧΟΛΟΓΙΑ είναι πάντοτε ευάρεστα. Μόνο που στα 33 χρόνια που μεσολάβησαν από την τουρκική εισβολή, πολλά πράγματα παγιώθηκαν: Η τουρκική κατοχή, λόγου χάρη, ονομάζεται τώρα «απομόνωση των Τουρκοκυπρίων», ενώ ο άλλοτε αριστερός Μεχμέτ Αλί Ταλάτ, γίνεται σχεδόν παντού δεκτός ως πρόεδρος μιας «οντότητας», η οποία ναι μεν δεν έχει ακόμα αναγνωρισθεί ως «κράτος», αλλά προηγούμενα «οντότητων» που αναγνωρίστηκαν, τελικά, ως κράτη, υπάρχουν... Κατά τα άλλα, η συνεργασία του Μεχμέτ Αλί Ταλάτ με τον τούρκο πρωθυπουργό Ερντογκάν και τους πασάδες του τουρκικού στρατού κατοχής, πάει πρίμα!

ΟΤΑΝ ΤΟΥΡΚΟΙ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ «ΑΝΗΣΥΧΟΥΝ» Η ΕΛΛΑΔΑ ΠΑΕΙ (ΩΣ «ΚΟΜΒΟΣ») ΚΑΛΑ

ΠΕΡΑ ΑΠΟ το Κυπριακό, στα τρέχοντα του «Πολιτικού Δεκαπενθήμερου», αξίζει να σημειώσει κανείς τη συμφωνία Καραμανλή-Πούτιν, ώστε ο νέος αγωγός φυσικού αερίου (South Stream) να περάσει από την Ελλάδα. Κατά την Καθημερινή, δεν είναι ακόμα σαφές (αυτό θα το αποφασίσουν, τελικά, η ρωσική Gazprom και η ιταλική Eni) αν ο αγωγός διέλθει ευθέως από την Ελλάδα, στα στενά του Οτράντο, στη νότιο Ιταλία ή θα φθάσει στη βόρεια Ιταλία, μέσω Αλβανίας. Πάντως, ούτως ή άλλως, η απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης να συμμετάσχει στην κατασκευή του νέου αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου (ο οποίος θα ξεκινά από τη Ρωσία και θα καταλήγει στην Ιταλία, παρακάμπτοντας την Τουρκία...) ήταν φυσικό να προκαλέσει τη «δυσφορία» όχι μόνο της Άγκυρας, αλλά

και της Ουάσιγκτον. Οι γνωρίζοντες πρόσωπα και πράγματα, μάλιστα, μας εξηγούν ότι η κυβέρνηση των ΗΠΑ είναι σφόδρα αγανακτισμένη κατά του πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή, διότι, κατά την πρόσφατη συνάντηση που είχε με τον αμερικανό υφυπουργό Νίκολας Μπερνς (στην Αθήνα) «του απέκρυψε –άκουσον! άκουσον!– ότι η Ελλάδα είχε αποφασίσει να συμμετάσχει στον νέο αγωγό».

ΠΑΝΤΩΣ, με βάση τις πληροφορίες του Βήματος, ο νέος αγωγός θα ξεκινά από τη νότια Ρωσία και θα καταλήγει –μέσω Βουλγαρίας και Ελλάδας– στην Ιταλία. Με άλλα λόγια: Η Ελλάδα –κατά τη διατύπωση του υπουργού Ανάπτυξης Δ. Σιούφα– «διασφλίζει ρόλο ενεργειακού κόμβου της περιοχής», ο οποίος, φυσικά, δεν αρέσει ούτε στον Ερντογκάν, ούτε στους πασάδες, ούτε στον Μπους και την παρέα του... Κάποιοι, βέβαια, επιμένουν να μας «προειδοποιούν»: Η Ρωσία (η άλλοτε «ρωσική άρκτος») επιστρέφει στα Βαλκάνια. Άρα καιρός του επαγρυπνείν. Μόνο που ο καιρός, όπου τα «δεολογικά σύνορα της Ελλάδας έφταναν μέχρι το Αφγανιστάν» (για να θυμηθούμε τον Κ. Τσαλδάρη, πρωθυπουργό των «λαοπρόβλητων», της διετίας 1946-47...) μας τελείωσε. Ευτυχώς!

ANTHΝΩΡ



του Γεωργιάλη

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Όχι, όχι δε μας φίμωσε κάποιος φιλότεχνος στο προηγούμενο τεύχος.
- Ο ηλεκτρονικός δαίμων έβαλε το χεράκι του.
 - Πάντως ένας άλλος φιλότεχνος από Αγία Παρασκευή μεριά θέλει να φιμώσει το *Παρόν*!
- Πόση χαρά κάνουν τα πασόκια που τους κρίζουνε κάθε Κυριακή, δεν λέγεται.
- «Στο κελί τριάντα τρία μ' είχαν στον Κορυδαλλό», τραγουδούσε πολλά χρόνια πριν γνωστός λαϊκός βάρδος.
 - Το άσμα αυτό ακούγεται τις τελευταίες μέρες με διάφορες ενορχηστρώσεις, άλλο ένα δείγμα του πλουραλισμού που υπάρχει στη Χαριλάου Τρικούπη.
 - Αιτία οι βαρύτατες ποινές που επιβλήθηκαν σε γνωστούς εκσυγχρονιστές παντειακούς αστέρες, εξαιτίας του σκανδάλου που προσπάθησαν με κάθε μέσο και τρόπο να κουκουλώσουν τα τρωκτικά των ελληνικών πανεπιστημίων και οι πολιτικοί τους προστάτες.
- Και θεωρούμε ότι θα το κατάφερναν, αν δεν έσκαγαν τα ομόλογα!
 - Ο πρώην πρύτανης, μακαρίτης πια, Σιδηρόπουλος που τους ξεσκέπασε, τώρα δικαιώνεται.
 - Φεράρι, βίλες και πισίνες έγιναν τα χρήματα του ελληνικού λαού που υποτίθεται πήγαιναν για το πολύπαθο ίδρυμα.
 - Είναι ν' απορεί κανείς με τους πράσινους και ορισμένους ροζ συναδέλφους τους, που τους υπερασπίστηκαν με τόσο πάθος.



Ο ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ ΩΣ ΑΡΓΟΠΟΡΗΜΕΝΟΣ ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

Ενόψει των εκλογών και προκειμένου να δείξει ότι κάνει πράξη το σύνθημα της κάθαρσης, με καθυστέρηση σχεδόν τεσσάρων ετών από τη στιγμή που η Νέα Δημοκρατία έγινε κυβέρνηση, το Μαξίμου επιθυμεί να εξαντλήσει η Δικαιοσύνη την αυστηρότητά της στις υποθέσεις της χρηματιστηριακής ΔΕΚΑ και το σκάνδαλο της ΕΤΒΑ Finance.

Έτσι, θεωρείται βέβαιο ότι οι κατηγορούμενοι θα αντιμετωπίσουν βαρύτατες ποινές, ενώ είναι πολύ πιθανόν να πάρουν τον δρόμο για τη φυλακή ακόμα και ιερωμένοι του «παραδικαστικού κυκλώματος», οι οποίοι μέχρι τώρα δεν είχαν αγγιχτεί. Βεβαίως, θα ήταν ευχής έργον εάν ο Καραμανλής αποδεικνυόταν ο σύγχρονος Ροβεσπιέρος της Ελλάδας. Κι ας έπαιρνε, όπως ο γάλλος επαναστάτης, και κάποια λάθος κεφάλια.

Το πρόβλημα είναι, όμως, ότι ούτε καν

—αστός— επαναστάτης είναι, ούτε και τα κεφάλια που πρέπει παίρνει. Άλλωστε, με το να στέλνονται στο ικρίωμα οι τελευταίοι τροχοί της αμάξης και οι αποδιοπομπαίοι τράγοι αυτών των μεγάλων οικονομικών και δικαστικών σκανδάλων, τη στιγμή που καλύπτονται οι πραγματικοί υπεύθυνοι, μόνον κάθαρση δεν επέρχεται.

Αντίθετα, ενώ η ίδια η κυβέρνηση έχει λερωμένη τη φωλιά της με τα ομόλογα, κάνοντας «ανθρωποθυσίες», το μόνο που πετυχαίνει είναι να αυξάνει τις υποψίες —αν όχι βεβαιότητα— ότι αυτό που επιδιώκει είναι να συγκαλύψει τις πολιτικές ευθύνες της και τους εγκεφάλους του δικού της σκανδάλου.

Διαβάστε περισσότερα στην ηλεκτρονική σελίδα του Αντί:

www.anti.gr και στο <http://www.blog.anti.gr>

B.Z.

Η OST POLITIK ΤΟΥ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ

Η εξαγγελία της δημιουργίας ενός νέου αγωγού φυσικού αερίου που θα συνδέσει τη Ρωσία με την Ιταλία, μέσω Ελλάδας και Βουλγαρίας, μετά τη συνάντηση του έλληνα πρωθυπουργού με τον ρώσο πρόεδρο στην Κωνσταντινούπολη εξέπληξε μόνον όσους δεν έχουν αντιληφθεί, πρώτον, την αποφασιστικότητα με την οποία ο Βλαντιμίρ Πούτιν συνεχίζει τη στρατηγική του ενεργειακού επεκτατισμού και, δεύτερον, όσους δεν έχουν αντιληφθεί ότι το «χαρτί» της Μόσχας είναι ένα από τα βασικά ατού του Κ. Καραμανλή στις δύσκολες (εσωτερικά και εξωτερικά) εποχές που έρχονται. Ο νέος αγωγός θα αποτελέσει εναλλακτική οδό προς τον αγωγό Τουρκίας-Ελλάδας-Ιταλίας

και το βασικό πλεονέκτημα του για τη χώρα μας είναι ότι δεν θα εξαρτάται πλέον αποκλειστικά από την Τουρκία, γεγονός μεγάλης γεωπολιτικής σημασίας. Άλλωστε, είναι φανερό ότι ούτε η Μόσχα επιθυμεί να εξαρτάται στο θέμα αυτό από την Τουρκία. Σε ένα άλλο «δωράκι» του Πούτιν προς τον Καραμανλή φαίνεται πως εξελίσσεται και η αντίθεση της Ρωσίας στην ανεξαρτησία του Κοσσόβου και η στήριξη που παρέχει στη Σερβία. Σύμφωνα με διπλωματικές εκτιμήσεις η Μόσχα πιθανότατα θα απορρίψει (με βέτο;) το σχέδιο απόφασης που προωθούν στο Συμβούλιο Ασφαλείας οι ΗΠΑ και οι ευρωπαϊκές χώρες, σε μια προσπάθεια εξασφάλισης της συγκατάθεσης της Ρωσίας. Φανταστείτε τώ-

ρα τι έχει να γίνει στις εκλογές αν ο Βαγγέλης Μείμαρakis καλέσει ξαφνικά τους Ρώσους να υποβάλουν επίσημη προσφορά για το νέο μαχητικό αεροσκάφος με το Sukhoi. Α, ρε Χαρίλαε, τι χάνεις! Εγώ πάντως αν ήμουν στη θέση της Ντόρας θα είχα ήδη παραιτηθεί —τόσο διακοσμητική έχει καταντήσει. Τα βάζουν ποτέ με τον Πέτρο;

B.Z.

ΕΡΤ

Η Άννα η Ιαματική (κατά κόσμο Δρούζα) δρέπει δάφνες διοργανώνοντας αγώνες μαγερικής τέχνης. Αυτές τις ημέρες μάλιστα βρισκόμαστε στον ημιτελικό γύρο και οι κριτές εξαντλούν όλη τους την αυστηρότητα. Όσοι κάνουν ενστάσεις θα παραπεμφθούν στην κυρία Βέφα;

ΣΩ.ΛΕ

ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΑ

Δεν κρύβουμε την ικανοποίηση στην Αθήνα για την αίσια έκβαση στο θέμα του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων. Για την ώρα αποφύγαμε την άρση της αναγνώρισης από την Ιορδανία του πατριάρχη Θεόφιλου. Σχετική ανακούφιση, αλλά έως πότε; Δεν συζητούμε ποτέ σοβαρά στην Ελλάδα για το ποια σχέση έχουμε με το πολυάριθμο αραβικό χριστιανικό στοιχείο στην Ιερουσαλήμ. Δεν θα ήταν προτιμότερο στη θέση του πατριάρχη να είναι κάποιος που εκφράζει μια παγκόσμια και όχι μια εθνική θρησκεία; Τι απαντήσεις δώσαμε για τα φαινόμενα δυσλειτουργίας του ελληνικού Πατριαρχείου και για τις αιτίες που προκαλούν την σύγκρουση με το αραβικό στοιχείο; Τα πράγματα περιπλέκονται καθημερινά, και από την άλλη πλευρά ακόμη αναμένουμε από τον πατριάρχη να δώσει αναλυτικά στοιχεία για την περιουσιακή κατάσταση του Πατριαρχείου. Έως πότε αυτές οι εκκρεμότητες;

ΣΩ.ΛΕ



του Δημήτρη Πιτσελίδη

ΚΑΥΣΩΝΑΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΔΙΑΠΛΟΚΕΣ

Ο γενικός διευθυντής της ΔΕΗ βγήκε τις προάλλες στην τηλεόραση και τι μας είπε ο άνθρωπος για να εξοικονομήσουμε ενέργεια; Να τρώμε, λέει, μόνο μεταξύ 12 - 3 μ.μ. σαλάτες και σάντουιτς για να μην υπερφορτώνεται το σύστημα από τις ηλεκτρικές κουζίνες. Κανονικό δούλεμα δηλαδή. Υπάρχει όμως μια πολύ καλύτερη λύση. Να μας προσκαλούν και εμάς να τρώμε και να πίνουμε στα γεύματα εργασίας με τους γνωστούς ενεργειακούς προμηθευτές, όπου καταναλώνουν τον χρόνο τους οι διευθυντάδες της ΔΕΗ και οι πολιτικοί προϊστάμενοί τους. Η παγωμένη σαμπάνια είναι το καλύτερο μέτρο αντιμετώπισης του καύσωνα. Ιδιαίτερα όταν την πίνεις αραγμένος δίπλα στην πισίνα ενός από τους γίους κάποιων υπουργών που πλούτισαν αμέ-

σως μόλις αποφοίτησαν από το Πανεπιστήμιο. Αλλά τι να πεις για ένα υπουργείο (το Ανάπτυξης) και έναν οργανισμό (τη ΔΕΗ) που δεν μπορούν χρόνια τώρα να λύσουν το ενεργειακό πρόβλημα της χώρας και αγοράζουν πανάκριβα απ' έξω ενέργεια τη στιγμή που επιδοτούνται με δωρεάν πρώτη ύλη (τον λιγνίτη) και δισεκατομμύρια από την τσέπη μας και την Ευρωπαϊκή Ένωση; Γιατί ο υπουργός Ανάπτυξης κ. Δ. Σιούφας και ο ελέω δεν ξέρω ποιου γενικός γραμματέας κ. Ν. Στεφάνου δεν μπορούν να λύσουν το πρόβλημα; Ποιος τους εμποδίζει να προχωρήσουν στην κατασκευή νέων μονάδων. Ο ανταγωνισμός των διαπλεκόμενων στη ενέργεια; Μα δεν κατέργησε τη διαπλοκή η κυβέρνηση της ΝΔ;

Π.Π.

ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ

- Η συγγραφέας της Ιστορίας της ΣΤ' Δημοτικού δεν δέχεται να κάνει αλλαγές στο βιβλίο της και γυρεύει να έρθει στο Πάντειο από τη Θεσσαλονίκη.
- Άλλος ένας εκ των χιλίων, όπως μας σφύριξε ένα πουλάκι, μετακόμισε από περιφερειακό πανεπιστήμιο στην Αθήνα.
- Άρα το κίνημα των χιλίων (και μια νύχτα) πάει καλά.
- Τώρα μπορούμε να κοιμόμαστε ήσυχοι.

- Ο αγώνας τους δικαιώνεται!
- Ίσως γι' αυτό και η αρμόδια υπουργός κοιμάται ύπνον βαθύν.
- Α, μίλησε κι ο μεγάλος τραγουδιστής της υπόθεσης Οτσαλάν και εγγονός του δικτάτορα.
- Και τι είπε;
- Ότι οι κομμουνιστές κατέδιδαν τους σοσιαλοδημοκράτες στους ναζί.
- Αλήθεια τις πηγές τού τις έδωσαν οι μεταμοντέρνοι

- συναγωνιστές ιστορικοί του ΟΠΕΚ;
- Και σαν να μην έφτανε αυτό αποκάλεσε τον Ριζοσπάστη το χυδαιότερο έντυπο της ελληνικής δημοσιογραφίας.
- Στόματος κοράκου κρα.
- Ποιος τον υποστήριξε από το κίνημα.
- Η Μαρία του Πολυτεχνείου.
- Και διηγώντας τα να κλαις.

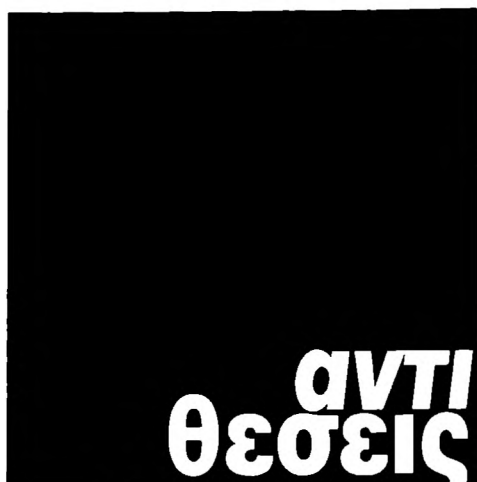
Ν. Μολ.

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Αλλά και με τα πολιτικά στελέχη του ΠΑΣΟΚ που μίλησαν για κατάργηση της αυτονομίας των πανεπιστημίων μας.
- Δηλαδή, συναγωνιστές, η αυτονομία, για την αφεντιά σας, είναι το μεγάλο φαγοπότι που εξακολουθεί να υπάρχει;
- Κάπως δε μας τα λέτε καλά.
- Δεν γνωρίζουμε αν οι ποινές ήταν μεγάλες ή όχι.
- Αυτό που επιμένουμε (Μαριωρή, τ' ακούς;) είναι ότι οι υποσχέσεις για τον έλεγχο του ΣΔΟΕ στις Επιτροπές Ερευνών δεν υλοποιήθηκε ποτέ.
- Και δεν είναι μόνο η περίπτωση του Πάντειου.
- Για να μην κοροϊδευόμαστε.
- Πολλοί είναι αυτοί (και αυτές) που πλούτισαν με τα περίφημα προγράμματα (λέμε τώρα).
- Μ' όλους αυτούς τι θα γίνει;
- Τίποτα.
- Απλώς τα νυχάκια τους έδειξαν οι κυβερνώντες.
- Εδώ έκαναν γαργάρα το σκάνδαλο των σκανδάλων με το Χρηματιστήριο.
- Φυσικά ξεκινά(;) και η νέα δίκη της ΔΕΚΑ.
- Ίσως οι πράσινοι πρυτάνεις νιώθουν μοναξιά και θέλουν να ανταλλάσουν κουβέντες και με πράσινους συναγωνιστές ειδικούς επί των οικονομικών και της κονόμας
- Και κουνούν απειλητικά το δάχτυλο στο ΠΑΣΟΚ, όταν βγάζει γλώσσα.
- Άλλη περίπτωση κι αυτοί οι λεβέντες.
- Αφού έχουν λερωμένη τη φωλιά τους, τι θέλουν και μιλούν για σκάνδαλα;

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Όλες οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι δεν τους εμπιστεύονται οι ψηφοφόροι στα ζητήματα της διαφάνειας και της καθαρότητας.
- Είκοσι χρόνια είναι πολλά για να διαγραφεί από τη μνήμη του εκλογικού σώματος ο βίος και η πολιτεία τους.
- Ιδιαίτερα, η σκοτεινή οχταετία με τον τ. καταλληλότερο.
- Ακόμα και με την κυβέρνηση κουμπάρων παραμένουν απεχθείς και αναξιόπιστοι.
- Για να γυρίσει ο ήλιος θέλει δουλειά πολύ, που λέει κι ο ποιητής.
- Και με στελέχη μπουμπούκια του παρελθόντος δουλειά δεν γίνεται.
- Εκτός κι αν πιστεύουν ότι με τη διαγραφή Παπαντωνίου καθάρισαν.
- Τους βλέπεις στην τηλεόραση κι αλλάζεις κανάλι κατευθείαν.
- Μια και γράψαμε τηλεόραση, η δήλωση που έγραψε το προηγούμενο διάστημα ανήκει στην Αλέκα.
- Τους έκανε ρόμπα, λέγοντας αυτό που αντιλαμβάνεται ο καθένας μας.
- Ότι τα μεγάλα ιδιωτικά κανάλια ανήκουν στο ΠΑΣΟΚ (ή μήπως το ΠΑΣΟΚ ανήκει στα κανάλια).
- Κι ότι η προκλητική προβολή του Καρατζαφέρη μόνο αθώα δεν είναι, ούτε πολύ περισσότερο δείγμα δημοκρατικών ευαισθησιών των καναλαρχών και των επιτελείων τους.
- Δεν χρειάζονται στοιχεία, αν και η σοβαρή πάντα κυρία Παπαρήγα πρέπει να έχει.



ΜΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΖΩΝΕΣ (I)

Αν ο τίτλος σας θύμισε μιούζικαλ, στίλ Γιάννη Ντάλ-Δαλιανίδη, από τη «χρυσή» εποχή του νεολληνικού σινεμά, δεν πέσατε και μακριά... Κάτι ανάμεσα σε φαρσοκωμωδία και μιούζικαλ, τέτοιας ποιότητας φαίνεται να διαπράττεται από την –σεμνή και ταπεινή– κυβέρνηση μας.

Ο υπουργός Δημόσιας... Αταξίας εξαγγέλλει πομπωδώς εξοντωτικά πρόστιμα για τροχαίες παραβάσεις. Τέτοια νοοτροπία έχει ο άνθρωπος: Ο πολίτης πρέπει να τρομοκρατείται για να τηρήσει τους νόμους. Φασίζουσα, βεβαίως, αλλά σάμπως είναι το μόνο δείγμα; Εδώ έως και ζαρντινιέρες επιτίθενται κατά διαδηλωτών...

Παρά τις πολλές και πολλών ειδών αντιρρήσεις που διατυπώθηκαν (ότι οι πολύ σκληρές ποινές οδηγούν στη μη εφαρμογή τους, ότι το τρομερό ύψος των προστίμων ίσως γίνει το

«αγώγι» που ξυπνά τον αγωγιάτη για να σημειωθούν κρούσματα δωροδοκίας, ότι προέχει ο συχνός και πυκνός έλεγχος και η τιμωρία των παραβατών και όχι η σκληρότητα της ποινής κ.ά.) το νομοσχέδιο κατατέθηκε στη Βουλή και ψηφίστηκε· έγινε νόμος του κράτους.

Και τι είδαμε αμέσως μετά; Τον πρωθυπουργό στη λιμουζίνα χωρίς ζώνη, ούτε ο ίδιος ούτε οι συνεπιβαίνοντες, κι έναν υπουργό στη μοτοσυκλέτα του χωρίς κράνος. Το ίδιο κι έναν φαιδρό νομάρχη της Βόρειας Ελλάδας...

Αυτοί είναι οι «μάγκες» που μας κυβερνούν, εκλεγμένοι όλοι από εμάς... Και τι είμαστε εμείς; Ως απάντηση ας θυμηθούμε το σκωπικό τραγουδάκι: «Να δεις που κάποτε θα μας πούνε και μ — — —, να δεις που κάποτε θα μας πούνε και χαζούς».

ΝΑΠ. ΠΑΠ.

ΜΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΖΩΝΕΣ (II)

Ειδικά για το πόσο χρήσιμες είναι οι ζώνες ασφαλείας, ο υπογράφων, που φορά ζώνη από το 1971, μέσα και έξω από την πόλη, και υποχρεώνει τους συνεπιβάτες να την φορούν, έχει δύο προσωπικές τρανταχτές αποδείξεις.

Αλλά έχει και μερικές τρανταχτές «ερωταπαντήσεις»:

Γιατί έχουν εξαιρεθεί οι αστυφύλακες από τη χρήση των ζωνών; Επειδή κάθε λίγο και λιγάκι ορμούν για να συλλάβουν ληστές τραπεζών ή άλλους εγκληματίες και η ελευθέρωση της ζώνης, αυτό το ένα δευτερόλεπτο, θα τους καθυστερούσε; Αστεία πράματα... Ήταν όμως δυνατόν αυτοί οι άντρακες, οι... πραίτορες, οι μάγκες να φορούν την εξευτελιστική για τον ανδρισμό τους ζώνη; Ποτέ των... ποτών! Ήταν δυνατόν κάποιες κυβερνήσεις μας, πράσινες ή γαλάζιες, να αγνοήσουν την τέτοια βούληση μιας «κολώνας» της εξουσίας τους; Ποτέ των... ποτών!

Γιατί έχουν εξαιρεθεί οι ταξιτζήδες από τη χρήση των ζωνών; Επειδή κάθε λίγο και λιγάκι κατεβαίνουν από το αυτοκίνητο για να βοηθήσουν σε κάτι τους επιβάτες ή για να ξεφορτώσουν τις βαλίτσες κ.λπ. και το βάλε-βγάλε τη ζώνη θα τους κούραζε; Αστεία πράματα...

Ήταν όμως δυνατόν αυτοί οι επαγγελματίες, οι μάγκες να φορούν την εξευτελιστική για την δουλειά τους ζώνη; Ποτέ των... ποτών! Ήταν δυνατόν κάποιες κυβερνήσεις μας, πράσινες ή γαλάζιες, να αγνοήσουν την αντίδραση τέτοιων δυνητικών ψηφοφόρων και «κραχτών»; Ποτέ των... ποτών!

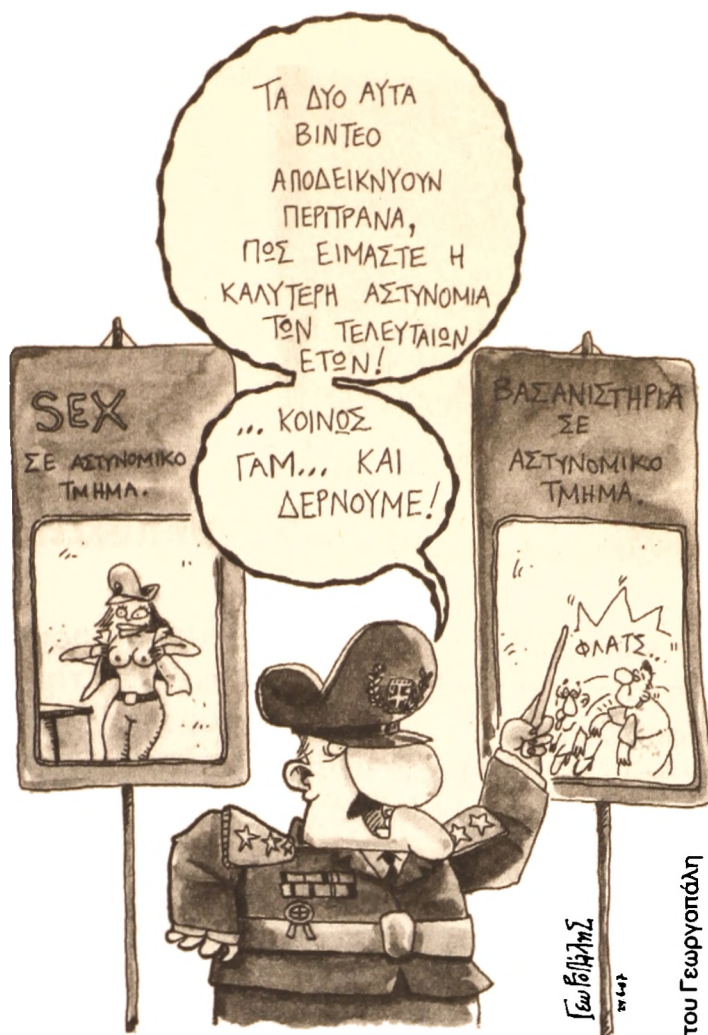
ΝΑΠ. ΠΑΠ.



ΜΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΖΩΝΕΣ (III)

Ολοκληρώνοντας: Για τους μη μάγκες «κοινούς θνητούς» οδηγούς αυτοκινήτου, μία και μοναδική είναι η σοφή πρόταση ως προς τη ζώνη (και το χρέος τους προς τον εαυτό τους, την οικογένειά τους και την κοινωνία): Κλείνεις την πόρτα, βάζεις τη ζώνη. Το ανάλογο για τους οδηγούς δικύκλων: Πρώτα φορές το κράνος και μετά καβαλάς το δίκυκλο.

Τη -σεμνή και ταπεινή- κυβέρνησή μας συμβουλευόμαστε να σκεφτεί (αν και εφόσον αυτό είναι στην πρακτική της...) μήπως τέτοια δείγματα αλαζονείας, τα οποία μπορούσε να αποφύγει άκοπα, της κάνουν ισοδύναμο κακό με την καταλήστευση των Ασφαλιστικών Ταμείων από στελέχη που η ίδια διάλεξε... Λέμε τώρα. Κι ας δώσει λίγα λεφτά για να κάνει κτήμα του καθενός τα παραπάνω «συνθήματα». Τόσα και τόσα ξοδεύει για να αυτοδιαφημιστεί. Ψήφους θα φέρει και μια τέτοια καμπάνια... **ΝΑΠ. ΠΑΠ.**



ΧΑΣΤΟΥΚΙΑ ΣΤΟΝ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟ

Τα χαστούκια αστράφτουν στον αέρα και πέφτουν χωρίς αναισθητικό. Η υψηλή αυτή τέχνη απαθανατίζεται. Δικαιούνται και αυτοί να κερδίσουν μια θέση στο πάνθεον της δημοσιότητας. Πόσα είναι τα βίντεο της καταγεγραμμένης βίας; Εάν μειωθούν οι διαρροές θα γλιτώσει τον διασυρμό η αστυνομία; Οι επίσημες πηγές της αστυνομίας αρνούνται να το επιβεβαιώσουν, είναι πιο εύκολο να δηλώσεις τη βούληση για παραδειγματική τιμωρία. Η επιδημία της βίας δεν λέει να κοπάσει. Το αντίδοτο δεν είναι ασφαλώς οι κατά καιρούς κολακείες του Πολύδωρα προς τους αστυνομικούς

υπαλλήλους. Με τα χάρδια ευλογείται το άθλημα της βιαιοπραγίας. Όσο για τον Πολύδωρα, πρωταγωνιστής στην τελευταία πράξη της όπερας έτοιμος για μια έξοδο απελπισίας. Ας είναι καλά όμως το ευγενές πνεύμα των προεκλογικών παροχών που σώζουν τον «γυμνό βασιλιά». Προσλήψεις αγροφυλάκων, αστυνομικών και συνοριοφυλάκων για κάθε ενδιαφερόμενο. Μήπως πρώτη φορά θα είναι που ο κρατικός προϋπολογισμός θα θυσιάσθει για τις ανάγκες της προεκλογικής εκστρατείας;

ΣΩ.ΛΕ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΡΑΣΤΩΝΗ

Επρεπε να ενσκήψει ο άγριος καύσωνας για να κάνει η πολιτεία ακόμη πιο ρηξικέλευθες προτάσεις, προσφέροντας ανάσες δροσιάς στο κουρασμένο σώμα της.

Το φάρμακο, λοιπόν, για τον καύσωνα είναι το κλείσιμο όλων των δημόσιων υπηρεσιών τη δωδεκάτη πρωινή, για λόγους εξοικονόμησης ενέργειας! Το πιο ευάλωτο τμήμα του ενεργού πληθυσμού είναι οι του δημοσίου εργάτες, ώστε να επιλαμβάνεται γι' αυτούς ειδική πρόνοια; Πότε, άραγε, αποδίδει ο κρατικός μηχανισμός εν μέσω θέρους ή βαρύ χειμώνας;

Δεν θα ήταν κακή ιδέα η επανίδρυση του δημόσιου τομέα να ξεκινήσει από μια καθολική αντικατάσταση όλων των κλιματιστικών, καθαρισμού των γραφείων από μικρόβια και αλλαγή των επίπλων. Ε, μετά μπορεί να έρθει και η όρεξη για δουλειά... **ΣΩ.ΛΕ**

ΚΗΦΙΣΟΣ

Η κοίτη του πολύπαθου Κηφισού μεταμορφώθηκε μέσα σε λίγες ώρες χάρις στην εθελοντική προσφορά εργασίας εκατοντάδων πολιτών. Η εικόνα της καθαριότητας όμως ήταν μια πρόσκαιρη εικόνα. Ή μάλλον ήταν το κόκκινο πανί που εξόργισε τους αντεραστές της συλλογικής ομορφιάς. Δηλαδή τους μπράβους των σκοτεινών συμφερόντων, οι οποίοι επέδραμαν ακαριαία για να τον ξαναμπαζώσουν. Τέτοιο ιερό συντονισμός ούτε οι πιο φανατικοί ζηλωτές της όποιας αίρεσης δεν θα επιδείκνυαν. Δεν υπάρχουν άραγε εντεταλμένα όργανα με ευθύνη την περιφρούρηση του φυσικού τοπίου στην Αττική ή αλλού; Ποιος θα αναλάβει την σύσταση οικολογικής αστυνομίας για να περιορίσει την περιύβριση του περιβάλλοντος, στο όνομα του οποίου «σφάζονται» λογής λογής πολιτικοί;

ΣΩ.ΛΕ

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

• Γι' αυτό κι ο πανικός τους, που εκδηλώνεται με δονκιχωτικές επιθέσεις.

• Αρκεί η συστηματική παρακολούθηση των δελτίων τους (αν λέγονται δελτία) και των συζητήσεων (αν λέγονται συζητήσεις) για να καταλάβει κάποιος το παιχνίδι που παίζεται.

• Οι εκπρόσωποι του ΚΚΕ μονίμως απόντες, όπως και οι εκδηλώσεις του κόμματος.

• Αντίθετα ο πολύς κύριος Άδωνης πανταχού παρών και με θέσεις επί παντός επιστητού.

• Στόχος, το φούσκωμα του ΛΑΟΣ από δυσारेστημένους ψηφοφόρους της ΝΔ.

• Αλλά για την εκκόλαψη του αβγού του φιδίου κανενός αφτί δεν ιδρώνει.

• Οι νταβατζήδες των Μέσων θέλουν να κάνουν παιχνίδι, αλλά το τίμημα θα είναι βαρύ.

• Κι αυτή είναι η ουσία της καταγγελίας του ΚΚΕ, με την οποία ουδείς ασχολήθηκε.

• Γιατί είτε ΝΔ είτε ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση, η πολιτική που θα ακολουθηθεί είναι η ίδια.

• Οι διαφορές τους είναι ανύπαρκτες.

• Και να μας συγχωρήσει ο Πέτρος μας (Κουνελάκης), αν δεν υιοθετούμε τις αναλύσεις του.

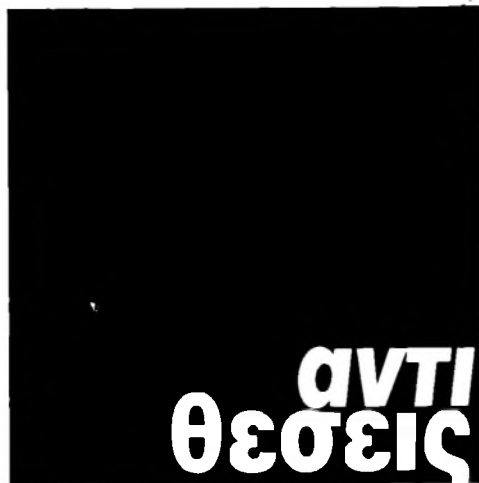
• Αλήθεια πάλι ψιλοχαμένος είναι και μάλιστα τώρα που παίζει και η υπόθεση με το Κόσσοβο.

• Εκτός κι αν δεν προκάνει, εκλαϊκεύοντας το «πρόγραμμα» του ΠΑΣΟΚ.

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Ο Πέτρος του Βορρά που το όραμά του ήταν να είναι ηχείο του ΠΑΣΟΚ. Σύμφωνα με το απογευματινό δημοσιογραφικό όργανο του κινήματος αντάλλαξε μερικά γαλλικά με τον υπεύθυνο αφισοκολλητή του κινήματος της Θεσσαλονίκης.
- Γιατί όπου ευρέθη ο Georges στη Θεσσαλονίκη από κοντά και το ηχείο, αν και υπήρχε «γραμμή» να μην παρευρίσκονται οι υποψήφιοι βουλευτές.
- Το γάρ πολύ του έρωτος ή δεν καταλαβαίνει τίποτα;
- Μήπως η υποκρισία έχει όρια;
- Όχι, αν κρίνουμε ότι τα πασόκια συμπαραστάθηκαν στον ευρισκόμενο επί μέρες σε απεργία πείνας για τις παραλίες δήμαρχο Ελληνικού.
- Μα αυτοί τις είχαν κλείσει κι αυτοί υπέγραψαν τις παράνομες συμβάσεις με τα νυχτερινά κέντρα.
- Απλώς η ΝΔ εξακολουθεί να δίνει νομιμότητα στην υπάρχουσα παρανομία.
- Βίοι παράλληλοι, όπως είπαμε.
- Γι' αυτό και το κράξιμο που εισέπραξε η αρχηγάρα, όταν πήγε να συμπαρασταθεί στο Χ. Κορτζιδη.
- Είδατε τίποτα από τα κανάλια;
- Μην είστε αφελείς.
- Ο τ. καταλληλότερος, διάβασα, συμμετέχει σε μια άτυπη επιτροπή σοφών της ΕΕ.

N. Μολ.



του Δημήτρη Πετσέτιδη

ΔΙΚΑΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

Έτσουξε πολύ τη ΔΕΗ η «καμπάνα» που έφαγε από την Ευρωπαϊκή Ένωση με την απόφαση της Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, σύμφωνα με την οποία η επιχείρηση παραβίασε σειρά άρθρων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη. Η απόφαση ελήφθη ύστερα από σχετική προσφυγή του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΙΜΔΑ). Οι παραβιάσεις αφορούν το δικαίωμα περί προστασίας της υγείας, καθώς και το δικαίωμα για ασφαλείς και υγιεινές συνθήκες εργασίας, με αφορμή τις επιπτώσεις από τη λειτουργία των λιγνιτωρυχείων στην Πτολεμαΐδα και τη Μεγαλόπολη. Επιχειρώντας να

«απαντήσει», η ΔΕΗ έφτασε στο σημείο να διαρρεύσει στις εφημερίδες (μία μάλιστα έκανε και σχετική δημοσίευση) μια δήθεν «επιστημονική» μελέτη, σύμφωνα με την οποία το πρόβλημα στην Πτολεμαΐδα οφείλεται –άκουσον, άκουσον– στο ότι οι κάτοικοι καπνίζουν πολύ. Αλλά το πιο λυπηρό είναι ότι τα κόμματα, τα ΜΜΕ, τα συνδικάτα και οι άλλοι εκφραστές των εργολαβικών συμφερόντων δεν είπαν κουβέντα για τη σημαντική αυτή πρωτοβουλία του ΙΜΔΑ. Είπατε τίποτα για διαπλοκή; Η δικαίωση του ΙΜΔΑ επιβεβαιώνει πάντως ότι οι πολίτες και η κοινωνία μπορούν να επιτύχουν πολλά αν το θέλουν.

B.Z.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

σφορά.

Από την άποψη αυτή, θεωρώ ότι η δικαστική απόφαση, πολύ μάλλον που επιβάλλει βαριά χρηματική αποζημίωση σε βάρος του περιοδικού, είναι αδικαιολόγητη και πάσχει.

Όσον αφορά το νόμο: η θέση μου είναι ότι τα σύγχρονα ΜΜΕ διαθέτουν μια τεράστια εξουσία που μπορεί να προσβάλει μερικές φορές βάνανυσα την προσωπικότητα του πολίτη και μάλιστα βαρύτερα από παραδοσιακές κρατικές εξουσίες.

Έτσι σήμερα τίθενται ζητήματα προστασίας των δικαιωμάτων του πολίτη πέραν της παραδοσιακής θεώρησης των Συνταγμάτων που κατοχυρώνουν το χώρο προστασίας τους μόνο έναντι του κράτους.

Γι' αυτό και θεωρώ αναγκαίο το νομοθετικό πλαίσιο, πολύ περισσότερο που σήμερα δεν τίθεται θέμα ελευθερίας των ΜΜΕ στις σύγχρονες ευρωπαϊκές δημοκρατίες.

Αυτό δεν σημαίνει ότι οι δικαστικές αποφάσεις μπορούν να

καταργήσουν την αυστηρή (ή και υπερβολική) κριτική, τη σάτιρα, το σχόλιο. Μια τέτοια ερμηνεία του νόμου θα οδηγήσει σε σοβαρά άτοπα, όπως στην περίπτωση του Αντί.

Φιλικά,

Νάσος Αλευράς

Σ.Σ. Ευχαριστούμε τον κ. Αλευρά για τα καλά του λόγια, πλην όμως οφείλουμε να σημειώσουμε κάτι. Ο διαχωρισμός ανάμεσα σε «σκανδαλοθηρικά» και «ποιοτικά» έντυπα, με τα μεν να υπόκεινται σε αγωγές και τα δε όχι, δεν είναι κατά τη γνώμη μας ούτε εφικτός ούτε ευκαίριος. Το ζήτημα είναι η αλλαγή του νομοθετικού πλαισίου, ώστε η δημοσιογραφική κριτική να ασκείται ελεύθερα και η προστασία του πολίτη να διασφαλίζεται χωρίς παράθυρα που επιτρέπουν σε επιτήδειους να πλουτίζουν σε βάρος εντύπων. Μόνο τότε η ελευθερία του Τύπου, στην οποία αναφέρεται ο κ. Αλευράς, θα είναι ουσιαστική και όχι θεωρητική.

ΛΑΟΣ και άκρα Δεξιά

Το επικίνδυνο απότοκο ενός μοντερνισμού της απορρύθμισης

του Γιάννη Ανδρουλιδάκη

Ολες οι δημοσκοπήσεις των τελευταίων χρόνων εμφανίζουν τον ΛΑΟΣ να ξεπερνά με σχετική άνεση το όριο του 3%, επομένως να έχει σοβαρές πιθανότητες να εκπροσωπηθεί στο επόμενο κοινοβούλιο. Εάν συμβεί αυτό, τότε η ΝΔ θα αποκτήσει ένα κοινοβουλευτικό κόμμα στα δεξιά της για πρώτη φορά μετά το 1977 και έναν κοινοβουλευτικό ιδεολογικό γείτονα για πρώτη φορά μετά το 1993. Η σπανιότητα του φαινομένου είναι εν μέρει υπεύθυνη λοιπόν και για την πλούσια παραφιλολογία που έχει ξεσπάσει γύρω από τον ΛΑΟΣ και την εκλογική του απήχηση.

Πίσω από αυτή τη συζήτηση, ωστόσο, κρύβεται μια παραγνωρισμένη πραγματικότητα: Ότι η απουσία πολιτικής δύναμης της ακροδεξιάς στην Ελλάδα αποτελεί αντίφαση ανάμεσα στο πολιτικό σύστημα και το κοινωνικό σώμα που εκπροσωπεί. Η Ελλάδα αποτελεί έναν παράδεισο της ακροδεξιάς: ρατσισμός πανίσχυρος που συνοδεύεται από την πιο σκληρή αντιμεταναστευτική νομοθεσία στην Ευρώπη, επιρροή της θρησκείας και της Εκκλησίας, εμπιστοσύνη στους θεσμούς της «ευταξίας» (στρατός, Εκκλησία, αστυνομία, οικογένεια) και απουσία της σε κάθε τι ρεπουμπλικανικό ή κοινωνικό (συνδικάτα, κόμματα, βουλή), κωμικά μεγάλη ιδέα του ελληνικού έθνους για τον εαυτό του, στηριζόμενη στον ανορθολογισμό και την προγονολαγνεία. Γιατί, λοιπόν, η ακροδεξιά στην Ελλάδα δεν καταγράφει εκλογικές επιτυχίες;

Η ΑΝΤΙΦΑΣΗ

Η εξήγηση βρίσκεται κατά ένα περίεργο τρόπο ακριβώς στην κοινωνική της δύναμη. Σε μια συνέντευξή του σε ελληνικό έντυπο ο Ζαν Μαρί Λε Πεν δήλωνε, χωρίς να ξέρει αν επρέπει να χαρεί ή να στεναχωρηθεί: «Στην Ελλάδα

είναι δύσκολο να στηθεί καθαρό εθνικιστικό κόμμα, γιατί όλα τα κόμμάτα είναι εθνικιστικά, συμπεριλαμβανομένου και του κομμουνιστικού». Δύσκολα μπορεί κανείς να διαφωνήσει με τον γάλλο αντιδραστικό. Το ελληνικό πολιτικό σύστημα είναι ανοιχτό σε κάθε είδους εθνικιστική ρητορεία, ώστε η εμφάνιση ενός «εναλλακτικού» αντιδραστικού ρεύματος να ανακόπτεται. Ένας υπερσυντηρητικός θεσσαλονικέας, λογου χάρη, δεν έχει λόγους να αποσπαστεί για χάρη της ακροδεξιάς από το πολιτικό σύστημα, όταν αυτό του δίνει την ευκαιρία να δει τον Παναγιώτη Ψωμιάδη να εκλέγεται δις νομάρχης ανετότατα. Μέχρι και ο ΣΥΝ συμμετείχε την περασμένη δεκαετία σε εθνικιστικά συλλαλητήρια για τη Μακεδονία, ενώ βουλευτής του ΚΚΕ ονομάζει στήλη της σε περιοδικό με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Προς συμπολεμιστές».

Η διαφαινόμενη άνοδος του ΛΑΟΣ, επομένως, δεν αποτελεί φαινόμενο εσωτερικής πόλωσης. Αναδεικνύει την αδυναμία του ελληνικού πολιτικού συστήματος να συνεχίσει να ενσωματώνει τις πιο αντιδραστικές και λαϊκιστικές επαγγελίες. Το φαινόμενο αυτό έχει ήδη εμφανιστεί σε χώρες που χαρακτηρίζονταν από ισχυρό αλλά στάσιμο κομματικό σύστημα και απουσία οργανωμένου εργατικού κινήματος, στοιχεία εμφανή στην Ελλάδα. Ανασφαλή κοινωνικά στρώματα στράφηκαν ακροδεξιά ως αντίδραση σε έναν μοντερνισμό βασισμένο στην αγορά και την πίεση των εισοδημάτων. Ο ατυχής χαρακτηρισμός αυτής της κατάστασης ως «παγκοσμιοποίηση» υπέθαλψε τον ασύντακτο λόγο των ακροδεξιών που επιχειρούν να ταυτίσουν την οικονομική και κοινωνική ασφάλεια με το έθνος.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Καρατζαφέρης επιχειρεί να ξεφύγει από το παραδο-

σιακό πλαίσιο της ελληνικής ακροδεξιάς (αντικομμουνισμός, παρακράτος, πελατειακές σχέσεις) και μιλά για τη μετανάστευση και την ασφάλεια με όρους «τάξης». Στη στροφή αυτή του ΛΑΟΣ, που έως πρόσφατα παρέμενε γραφικό μόρφωμα αναφερόμενο στο βασιλιά και τους χουντικούς, συνεισφέρον και οι «μεταγραφές» νεοφασιστών «διανοούμενων».

Την πηγή της κοινωνικής αποδοχής προς τον Καρατζαφέρη την συναντάμε στην περίοδο 1996-2004, τότε ακριβώς που οι κυβερνήσεις Σημίτη πραγματοποίησαν τεράστια αναδιανομή πλούτου υπέρ των ισχυρών, συνδυασμένη με εκρηκτική απορρύθμιση της αγοράς εργασίας, οδηγώντας μεγάλες μάζες εργαζομένων και μικροαστών στην ανακάλυψη της γοητείας της οπισθοδρόμησης. Άλλωστε, η οχταετία Σημίτη άφησε μια σειρά ανάλογες κληρονομίες στην ελληνική κοινωνία: από τον αρχιεπίσκοπο Χριστόδουλο έως και ένα οργανωμένο εξαιρετικά βίαιο νεοναζιστικό «κίνημα» εκατοντάδων μελών. Γεγονότα στα οποία συντέλεσε και η απουσία σωματείων ικανών να οργανώσουν την κοινωνική δυσαρέσκεια.

Ενδεχόμενη άνοδος του ΛΑΟΣ δεν αποτελεί απειλή μόνο για τη ΝΔ. Σχεδόν 1 στους 5 ψηφοφόρους του εμφανίζεται να προέρχεται από το ΠΑΣΟΚ. Συνολικά μάλιστα, συνιστά οριακή μετατόπιση όλου του πολιτικού συστήματος προς τα Δεξιά και ως τέτοια μεσοπρόθεσμα ευνοεί τη ΝΔ. Δεδομένου δε ότι η ισχυροποίηση της ακροδεξιάς σε όλη την Ευρώπη ευνόησε τελικά και την κοινοβουλευτική Δεξιά είναι απορίας άξιο γιατί οι έμπειροι εκλογομάγειροι του ΠΑΣΟΚ συνεχίζουν να στηρίζουν προκλητικά τον ΛΑΟΣ. Ζήλησαν, άραγε, την πολιτική τύχη του Λιονέλ Ζοσπέν και των γάλλων σοσιαλιστών;





ΠΕΜΠΤΗ 14.6.2007 – ΤΕΤΑΡΤΗ 27.6.2007

ΠΕΜΠΤΗ 14.6.2007

• Νέα ήθη και έθιμα στον Άρειο Πάγο. Ο πρόεδρος του Ανωτάτου Δικαστηρίου κ. Ρ. Κεδίκογλου παραδέχτηκε ότι τρεις αρεοπαγίτες ψήφισαν τηλεφωνικά για την υπόθεση των συμβασιούχων, αλλά τους συμπεριέλαβε στους παρόντες. Οι εκπρόσωποι των συμβασιούχων καταγγέλλουν πλαστογράφιση της απόφασης και βεβαίως δεν έχουν άδικο.

• Αποφυλακίζεται ο φοιτητής με πράσινα παπούτσια, ενώ οι αρχιπραίτορες του Πολύδωρα βγάζουν λάδι τον ασφαλίτη με τη ζαρντινιέρα. Περίμενε κάποιος διαφορετική απόφαση;

• Στην Αθήνα ο υποψήφιος των Δημοκρατικών για πρόεδρος των ΗΠΑ Αλ Γκορ τάσσεται υπέρ μιας παγκόσμιας εκστρατείας για το κλίμα και το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Το ερώτημα είναι αν είχε εκλεγεί πρόεδρος θα υποστήριζε τέτοιες απόψεις; Η απάντηση είναι αυτονόητη: όχι.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 15.6.2007

• Ο Μεγάλος Αδελφός είναι εδώ. Στη διάθεση των αρχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα βρίσκονται προσεχώς τα ποινικά μητρώα όλων των πολιτών των κρατών μελών της, μετά την απόφαση του Συμβουλίου των υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών. Προβλέπω ποινικά μητρώα

στο διαδίκτυο.

• Σε ανοικτό εμφύλιο πόλεμο μετατρέπονται οι διαμάχες μεταξύ Χαμάς και Φατάχ στην Παλαιστίνη. Το όνειρο



Πάντως αν και ζηλεύω τη θάλασσα, δεν θα ήθελα να ήμουν στις παραλίες της Αττικής τις ημέρες του καύσωνα.

για ανεξάρτητο και ελεύθερο παλαιστινιακό κράτος, αρχίζει να ξεθωριάζει.

ΣΑΒΒΑΤΟ 16.6.2007

• Αυξήσεις ζητά από το υπουργείο η ΔΕΗ με ρήτρα καυσίμων. Όταν άνοιγαν τους κρουούς και χαλούσαν το νερό των φραγμάτων για να μειώσουν το κόστος και να φανεί κερδοφόρα η επιχείρηση δεν σκεφτόντουσαν το μέλλον. Άλλωστε αυτοί θα πληρώσουν;

ΚΥΡΙΑΚΗ 17.6.2007

• Τον Πόντιο Πιλάτο θέλει να παίξει ο κ. Γκαργκάνας. Ξέ-

ρετε ο διακομματικός διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος που επιρρίπτει όλο το φταίξιμο για το σκάνδαλο των ομολόγων στην κυβέρνηση. Λέτε και αυτός έλειπε από τη χώρα και δεν γνώριζε τα τεκταινόμενα. Τι θα πουν για να γλιτώσουν τη φυλακή κάποιοι, δεν λέγετε!

• Μας δουλεύει χοντρά ο Γιωργάκης, υποστηρίζοντας ότι όταν έρθει στην εξουσία θα μηδενίσει την ανεργία. Το δυστύχημα είναι ότι με τα καμώματα των νεοδημοκρατών μπορεί να ελπίζει. Μπρρρ!

• Δεν πετυχαίνει τη νίκη που

τρήσει τις φορές που από το 1980 έχει τεθεί σε ισχύ και στη συνέχεια καταργηθεί το σύστημα αυτό;

ΤΡΙΤΗ 19.6.2007

• Γιάννης κερνάει, Γιάννης πίνει. Ο πρόεδρος του ΟΤΕ κ. Βουρλούμης έδωσε 70% αύξηση στον μισθό του που θα φτάσει με τα μπόνους που δίνει στο εαυτό του το διόλου ευκαταφρόνητο ποσό των 400.000 ευρώ το χρόνο. Ποσό που οι περισσότεροι χρειάζονται 20 χρόνια εργασίας για να το αποκτήσουν. Και μη μου πείτε ότι ο κ. Βουρλούμης κάνει την καλύτερη δουλειά στον ΟΤΕ. Από το κακό στο χειρότερο πηγαίνει ο άλλοτε γίγαντας των ΔΕΚΟ.

ΤΕΤΑΡΤΗ 20.6.2007

• Ανακοινώνονται τα αποτελέσματα των πανελληνίων εξετάσεων. Τα σχετικά εύκολα, προεκλογικά, θέματα ανεβάζουν τις βάσεις και αφήνουν λιγότερους έξω από τα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ. Δυστυχώς όμως η γνώση παρέμεινε για ακόμα μία χρονιά απ' έξω!

• Απορρίπτει η κυβέρνηση την πρόταση για εξεταστική επιτροπή σχετικά με το θέμα των ομολόγων, καθώς φοβάται ότι οι αποκαλύψεις θα καταστήσουν αναπόφευκτη την απόδοση πολιτικών ευθυνών στους αρχιτέκτονες της πολιτικής αρπαγής των αποθεματικών των ασφαλιστικών ταμείων κ.κ. Κουρή, Δούκα και Αλογοσκούφη.

• Καλά, ο κ. Θ. Ρουσόπουλος σκεπτόταν τρία χρόνια για να δημιουργήσει ένα νόμο ο οποίος αφήνει το χάος στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης;

• Το Ευρωσύνταγμα πέθανε! Ζήτω το Σύνταγμα! Ποιο;

• Η ζέστη παραλύει τη χώρα, με τις προοπτικές να μην είναι καθόλου, μα καθόλου ευοίωνες.

ΠΕΜΠΤΗ 21.6.2007

• Για πρώτη φορά, δια στόματος Μαγγίνα, η κυβέρνηση παραδέχτηκε ότι δόθηκαν υπέρογκες αμοιβές στους διαμεσολαβητές των δομημένων ομολόγων. Δεν απαντάει όμως στην ερώτηση ποιος τις έδωσε. Κορόιδο είναι;

• Οι θεράποντες ιατροί του Αρχιεπισκόπου ανακοινώνουν, κατόπιν δικής του προτροπής, ότι ο κ. Χριστόδουλος πάσχει από δύο πρωτογενείς καρκίνους στο παχύ έντερο και το ήπαρ. Του ευχόμαστε ολόψυχα να ξεπεράσει τα σοβαρά προβλήματα της υγείας του και να εξέλθει του νοσοκομείου σοφότερος.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 22.6.2007

• Πράξη που στην αρχαία Αθήνα θα τιμωρούνταν τουλάχιστον με εξοστρακισμό διαπράττει ο πρόεδρος του Αρείου Πάγου κ. Κεδίκογλου αρνούμενος να παρουσιαστεί στην Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας του Κοινοβουλίου. Πρωτοφανής η ενέργεια που προσβάλει τη Δημοκρατία. Αλλά ποιος να ενοχληθεί; Η κυβέρνηση ή ο υπουργός Δικαιοσύνης;

• Πετάει, πετάει το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο έφτασε αισίως τα 1,8 δις ευρώ. Να χαρώ εγώ τη διαχείριση των «μάγων» της πλατείας Συντάγματος!

• Και για να τελειώνουμε με τον μύθο της ανερχόμενης οικονομίας, το ένα στα πέντε προϊόντα που αγοράζουν πλέον οι έλληνες καταναλωτές είναι no name. No comments!

• Σκληρή μάχη στις Βρυξέλλες μεταξύ των ηγετών των 27 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το μέλλον της Γηραιάς Ηπείρου, μέσα από τις στάχτες του απορριφθέντος Συντάγματος του 2005. Δυστυχώς οι μόνιμα αντιδραστι-

κοί Βρετανοί και οι Πολωνοί πέρασαν τις απόψεις τους.

ΣΑΒΒΑΤΟ 23.6.2007

• Σύγκρουσμά παρά τον καύσωνα έχει πιάσει το Μαξίμου, καθώς ετοιμάζεται η άσκηση διώξεων για τα 280 εκατ. ευρώ των δομημένων ομολόγων. Στο μεταξύ αρχίζει από μηδενική βάση η δίκη της ΔΕΚΑ για τις «επενδύσεις» στο Χρηματιστήριο την προεκλογική περίοδο του 2000, όταν έγινε η μεγαλύτερη αναδιανομή εισοδήματος από ιδρύσεως του ελληνικού κράτους, με εκατομμύρια κόσμο να χάνει τα λεφτά του, υπό το βλέμμα των κ.κ. Παπαντωνίου, Σημίτη, Παπανδρέου και άλλων μεγαλοστελεχών του ΠΑΣΟΚ!

• 39 υπό σκιά και ο υδράργυρος τραβάει την ανηφόρα.

ΚΥΡΙΑΚΗ 24.6.2007

• Επιτέλους κάτι φαίνεται να κινείται στην Αριστερά, εκτός από τις εμφύλιες διαμάχες για μια θέση στο κοινοβούλιο. Ένα άρθρο του Γ. Μπασιάκου στην *Αυγή* για την Παιδεία και ένα άρθρο του Ευτύχη Μπιτσάκη στην *Εποχή* για το μέλλον της Αριστεράς προκαλούν συζητήσεις, τουλάχιστον σε αυτούς που ανησυχούν και θέλουν να συζητήσουν.

• Κατώτατες συντάξεις, πάνω από τα όρια της φτώχειας υποσχέθηκε ο κ. Καραμανλής. Και υποτίθεται ότι έχουμε καλή οικονομία!

• Για ζωτικά συμφέροντα στο Αιγαίο μιλάει στην *Καθημερινή* ο υπουργός εξωτερικών της Τουρκίας Αμπντουλάχ Γκιούλ. Πάει η κουμπαριά!

• Ο Μπλερ παραδίδει το κόμμα των Εργατικών στον άσπονδο φίλο του και αρχιτέκτονα της οικονομικής πολιτικής των τελευταίων δέκα χρόνων στη Βρετανία Μπράουν. Λέτε να μας λείψει; Μπα,



Η Ευρώπη είναι κλιματικά χωρισμένη στα δύο. Ενώ η Μεσόγειος φλέγεται η Βρετανία βρίσκεται στο έλεος των κατακλυσμών.

δεν νομίζω!

• 41 υπό σκιά και συνεχίζουμε!

ΔΕΥΤΕΡΑ 25.6.2007

• Διακτινισμός στο παρελθόν. Για δεύτερη συνεχή φορά συμβαίνει κάτι πρωτοφανές ακόμα και για την ελληνική πολιτική σκηνή. Και αυτές οι εκλογές θα γίνουν χωρίς καμία αντιπαράθεση των μεγάλων κομμάτων πάνω σε προγράμματα, παρά μόνο σε καταγγελίες για σκάνδαλα. Όχι ότι τα μικρά κόμματα πάνε πίσω! Μήπως τελικά αυτή είναι η αιτία της πλήρους αποστασιοποίησης των πολιτών από τα κόμματα; Λέμε μήπως;

• Οι Έλληνες κόβουν, λόγω «καλής οικονομικής κατάστασης», τις ημέρες των διακοπών τους και τις περιορίζουν στη μία εβδομάδα. Ο κ. Αλογοσκούφης πόσες μέρες διακοπές θα πάει; Και πού;

• 43 και η θερμοκρασία ανεβαίνει!

ΤΡΙΤΗ 26.6.2007

• Τα καλά να λέγονται. Σημαντική συμφωνία Καραμανλή – Πούτιν για συνεργασία στην κατασκευή και δεύτερου αγωγού φυσικού αερίου, ο οποίος θα συνδέει τη Ρωσία με την Ιταλία μέσω Βουλγα-

ρίας και Ελλάδας, παρακάμπτοντας την Τουρκία. Το ξανθό γένος δείχνει τα δόντια του!

• Κύριε Πολύδωρα, εκείνες οι μοτοσικλέτες μεγάλου κυβισμού, χωρίς αριθμούς και βέβαια χωρίς οποιοδήποτε διακριτικό, που μπαينوβαίνουν καθημερινά από την πλαϊνή είσοδο της ΓΑΔΑ, τι ρόλο παίζουν; Παρακαλώ μια απάντηση, όχι για κανέναν άλλο λόγο αλλά επειδή υποστηρίζετε ότι η ΕΛΑΣ δεν έχει να κρύψει τίποτα.

• 46 υπό σκιά και η κατάσταση έχει ξεπεράσει οποιαδήποτε ανθρώπινη αντοχή, με την Αθήνα να έχει μετατραπεί σε έναν τεράστιο θάλαμο αερίων! Ας όψεται η πολιτική του Κωνσταντίνου Καραμανλή του πρεσβύτερου.

ΤΕΤΑΡΤΗ 27.6.2007

• Μείωση συντάξεων και αυξημένα όρια συνταξιοδότησης ζητάει το ΔΝΤ. Ποιοί το ζητούν αυτό; Αυτοί που παίρνουν 500 και 600.000 ευρώ το χρόνο. Ουσί!

• 46 για ακόμα μια μέρα και η κατάσταση έχει φτάσει σε επίπεδα ψυχιατρείου.

ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ Ο Δ' Ο ΚΑΜΕΝΟΣ

Η ΝΔ και ο Καραμανλής σε ώρα μηδέν

του Βασίλη Ζήση

Το Αντί συνεχίζει σήμερα τον «Φάκελο» που άνοιξε στο προηγούμενο τεύχος για τις τάσεις που διαμορφώνονται στις πολιτικές δυνάμεις μπροστά στις εκλογές, με τρία σημαντικά άρθρα του Αντώνη Σαμαρά, του Πάνου Παναγιωτόπουλου και του Άρη Σπηλιωτόπουλου και ένα ρεπορτάζ για το επικείμενο συνέδριο της Νέας Δημοκρατίας.

Πριν καλά καλά ξεκινήσει το συνέδριο της ΝΔ, έχει ήδη μετατραπεί σε ρινγκ των αυτόκλητων δελφίνων της επόμενης ημέρας. Εμφανίζονται ως μελλοντικοί πρωθυπουργοί, όχι βέβαια λόγω του (ανύπαρκτου) έργου τους, αλλά χάρις στις δημοσκοπήσεις και τις διασυνδέσεις τους με τα εκδοτικά συγκροτήματα και τα οικονομικά και επιχειρηματικά «καρτέλ». Οι δελφίνοι (όπως η Ντόρα Μπακογιάννη και ο Δ. Αβραμόπουλος) εύχονται μια οριακή επικράτηση της ΝΔ στις εκλογές, ελπίζοντας ότι θα ανοίξει έτσι και ο δρόμος για μια πρόωρη πολιτική συνταξιοδότηση του Καραμανλή.

Ποιος πίστευε πριν από λίγο καιρό ότι ο θριαμβευτής των εκλογών του 2004 θα έφτανε σήμερα στο σημείο να απειλείται από μια αποτυχημένη υπουργό και έναν αποτυχημένο ηγέτη κόμματος; Ποιος περίμενε ότι μέσα σε τρία μόνο χρόνια η ΝΔ θα κατάφερνε να ισοφαρίσει στη συνείδηση του κόσμου την 20ετή διαφθορά του ΠΑΣΟΚ;

Οι ένοικοι του Μαξίμου, που θεωρούσαν πριν από λίγους μήνες περίπατο τις εκλογές, κάνουν τώρα το σταυρό τους στην θεά της Τύχης. Κι αυτό γιατί ανά πάσα στιγμή ένας Αγάπιος, ένας ασκούμενος τρομοκράτης, ή ένας γενικός γραμματέας που τα παίρνει επειδή επί είκοσι χρόνια ήταν στην πείνα, μπορεί να βάλει φωτιά στο ήδη παραπαίον σκηνικό και η οριακή διαφορά που δίνουν οι δημοσκόποι να πάει στο βρόντο. «Εκβιαζόμενος» ο Καραμανλής τρέχει πλέον πίσω από τον χαμένο χρόνο, εκφωνώντας προεκλογικές ομιλίες ακόμη και στην Αυστραλία. Ξέρει, όμως,

κατά βάθος ότι έτσι πληρώνει τη «μεγαλοθυμία» που επέδειξε πριν από τρία χρόνια απέναντι στους διαπλεκόμενους, τους επικυρίαρχους της πολιτικής ζωής, παρά την αντίθετη και σαφή λαϊκή εντολή. «Δεν θα επιδοθούμε σε κυνήγι μαγισσών», είπε κάποτε όταν τον ρώτησαν τι θα κάνει με τη διαπλοκή και τώρα οι μάγισσες τον καταδίδουν ως ερινύες. Θέλει αρετή και τόλμη το πράγμα. Και την αρετή την έχει. Την τόλμη, όμως;

Η αντίληψη ότι «όσο το ΠΑΣΟΚ έχει Αρχηγό τον Γιώργο Παπανδρέου η ΝΔ δεν διατρέχει πραγματικό κίνδυνο» είναι, από μόνη της, ο υπ' αριθμόν ένα κίνδυνος για την Νέα Δημοκρατία, γράφει σήμερα στο Αντί ο Πάνος Παναγιωτόπουλος. Σίγουρος ότι η αγανάκτηση του κόσμου από την εικοσαετή διαφθαρμένη διακυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ και οι πολιτικές αδυναμίες του Γιώργου Παπανδρέου θα του εξασφάλιζαν μια χαλαρή οκτάχρονη διαβίωση στο Μαξίμου, ο Κ. Καραμανλής άφησε άπραγος τον χρόνο να κυλά, επέτρεψε σε διάφορους ανεπαρκείς έως άσχετους να κυβερνούν το τόπο επ' ονόματί του και τα πολιτικά χαστούκια άρχισαν να πέφτουν το έναν μετά το άλλο. Από την όπερα-μπούφα της εξεταστικής επιτροπής για τα σκάνδαλα του ΠΑΣΟΚ μέχρι την κωμωδία του βασικού μετόχου και από τα σκάνδαλα των κουμπάρων μέχρι την δυσωδία των ομολόγων, τα πεπραγμένα αυτής της κυβέρνησης μόνο ένα πράγμα δικαιολογούν: Τα 7.000.000 κουτιά αντικαταθλιπτικά που καταναλώσαμε πέρυσι ως έθνος και ως λαός.

Στο Μαξίμου ανάβουν τώρα καντήλια υπέρ της ευημερίας του Γιώργου, επειδή όσο υπάρχει αυτός η δυσανάλογη με τον χρόνο άσκησης της εξουσίας φθορά της κυβέρνησης δεν οδηγεί σε ανατροπές του πολιτικού σκηνικού και ο Καραμανλής θα εξακολουθεί να έχει το προβάδισμα. Αυτό όμως περίμενε ο ελληνικός λαός από τον Καραμανλή και κυρίως αυτό περίμενε ο ίδιος από τον εαυτό του; Κυριαρχία απέναντι σε έναν αντίπαλο ελάχιστου διαμετρήματος;

Αλλά, εκτός από την υπεροχή του Κ. Καραμανλή έναντι του Γ. Παπανδρέου, οι δημοσκοπήσεις δείχνουν και κάτι άλλο, πολύ πιο σημαντικό: Ελάχιστοι εμπιστεύονται πλέον τα δύο μεγάλα κόμματα, η συντριπτική πλειονότητα των πολιτών ζητάει ριζικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις. Δεδομένου ότι η ελληνική κοινωνία είναι συντηρητική, αυτό σημαίνει ότι το πολιτικό σύστημα έχει εξαντλήσει πλέον τα όριά του και ότι πραγματικά δεν «πάει άλλο». Δεν γίνεται τίποτα και δεν κινείται τίποτα.

Στις σελίδες που ακολουθούν, ο Αντώνης Σαμαράς υποστηρίζει ότι και η Αριστερά και η Δεξιά πρέπει «να ξεπεράσουν τον εαυτό τους, να επαναπροσδιορίσουν τα οράματά τους, να επαναχαράξουν τις διαχωριστικές γραμμές ανάμεσά τους. Να ανασυνθέσουν τον πολιτικό τους λόγο και τα οράματά τους...». Ενώ ο Άρης Σπηλιωτόπουλος γράφει ότι «τα μεγάλα θέματα και προβλήματα γύρω από τα οποία δημιουργήθηκαν και αντιπαρατάχθηκαν τα κόμματα πριν από τριάντα χρόνια δεν μπορεί να αποτελούν, σήμερα, σημείο αναφοράς και προσδιορισμού των σύγχρονων κοινοβουλευτικών κομμάτων».

Η ΝΔ ιδρύθηκε από το θείο του σημερινού πρωθυπουργού σε μια άλλη εποχή, με άλλα κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα. Σήμερα, 33 χρόνια μετά, δεν αποτελεί τίποτα άλλο από έναν συνασπισμό διαφορετικών ιδεολογικών και πολιτικών πεποιθήσεων, από ένα συγκερασμό διαφορετικών προσωπικών και οικονομικών συμφερόντων, μοναδικός συνεκτικός ιστός των οποίων είναι η νομή της εξουσίας. Το επικείμενο συνέδριο της δεν μπορεί, λοιπόν, παρά να αναδείξει την χρόνια παθογένεια του κυβερνώντος κόμματος, την βαθιά έλλειψη συνοχής. Το μέλλον της ΝΔ, όπως την ξέραμε, έχει πια ημερομηνία λήξης.

Η ιστορία, πάντως, δεν θα κρίνει τον Κ. Καραμανλή επειδή επικράτησε ανέτως ενός μειονεκτικού αντιπάλου ούτε επειδή αντέγραψε κατά γράμμα το ΠΑΣΟΚ στη δημιουργία εντυπώσεων χωρίς ουσία και στη ρητορική χωρίς αντίκρισμα.

Το όριο είναι μόνο ένα: λαϊκισμός ή ανάπτυξη

του Άρη Σπηλιωτόπουλου, βουλευτή Β' Αθηνών της ΝΔ

Η ίδια η κοινωνία ξεπερνά τις διαχωριστικές γραμμές του χτες. Η σύγχρονη πολιτική πρακτική δεν μπορεί παρά να υπερβεί την παραδοσιακή τριπλέτα «δεξιά-κέντρο-αριστερά» και να προσδιοριστεί βάση των επιταγών αυτού που στην Ελλάδα ονομάζουμε «μεσαίος χώρος». Το όριο δεν είναι παρά μόνο ένα: λαϊκισμός ή ανάπτυξη.

Ασχετα με το εάν συμφωνεί ή διαφωνεί κανείς με αυτή την ατμόσφαιρα, δεν μπορεί παρά να διαπιστώσει ότι το πολιτικό κλίμα των τελευταίων ημερών κινείται σε προεκλογικούς ρυθμούς. Υπό αυτό λοιπόν το πρίσμα, το πρώτο βήμα που καλείται να κάνει η Νέα Δημοκρατία ενόψει των επερχόμενων εθνικών εκλογών είναι, σαφέστατα, η επιτυχής διεξαγωγή του 7ου Τακτικού Συνεδρίου της παράταξης. Και ο όρος επιτυχής, εν προκειμένω, δεν περιγράφει τίποτε περισσότερο από ένα σύνολο νηφάλιων τοποθετήσεων εκ μέρους όλων μας, άντληση φρέσκων ιδεών από την κοινωνία και σύνθεση των παραπάνω σε εποικοδομητικά θεματικά συμπεράσματα.

Οι μεγάλοι ιστορικοί πολιτικοί σχηματισμοί, μπορούν –και αυτό αποτελεί βασική υποχρέωσή τους– να αντλούν δύναμη από την ίδια την κοινωνία. Να διασφαλίζουν διαρκή ανανέωση και προσαρμογή στα δεδομένα κάθε εποχής. Να παράγουν και να εκφέρουν πολιτικό λόγο επίκαιρο και ζωντανό. Και έτσι να παραμένουν ισχυροί και χρήσιμοι. Να είναι δηλαδή «κόμματα-θεσμοί», κόμματα αλληλεγγύης και αξιοσύνης και όχι κόμματα μηχανισμών και επετηρίδων.

Είναι γεγονός ότι κάθε κομματικός σχηματισμός, όπως και κάθε σχηματισμός ή ομάδα της κοινωνίας άλλωστε, περιλαμβάνει πολλές διαφορετικές φωνές οι οποίες και πρέπει να εκφραστούν. Και εδώ ακριβώς βρίσκει εφαρμογή ο μεσαίος χώρος, συνθέτοντας τις διαφορετικές απόψεις σε έναν προγραμματικό λόγο που μπορεί να απευθυνθεί στο σύνολο της κοινωνίας, ανεξαρτήτως των όποιων πρότερων ιδεολογικών αφετηριών.

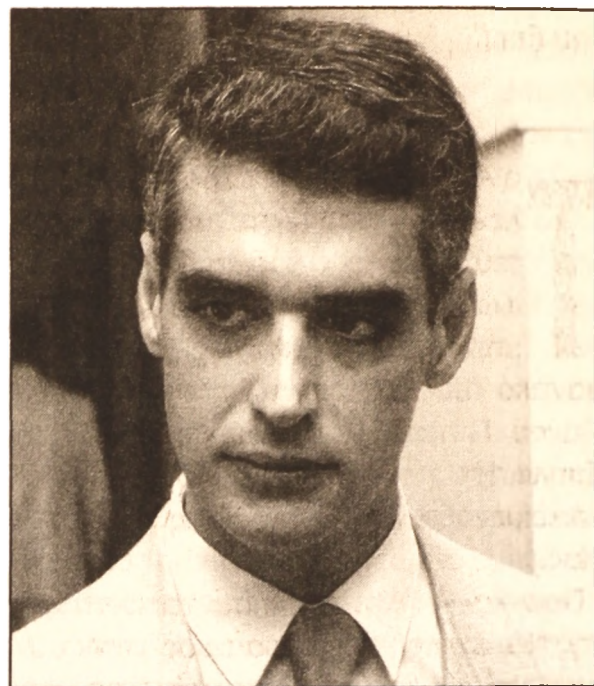
Ήδη, αυτές οι αρχές έχουν τεθεί σε εφαρμογή, σηματοδοτώντας την αρχή της μετεξέλιξης της Νέας Δημοκρατίας σε παράταξη ευρωπαϊκών προτύπων. Η πρόκληση είναι κοινή για όλους και η ευθύνη για τον τόπο τεράστια. Ενόψει του Συνεδρίου, βασικός μας στόχος είναι να συνθέσουμε τους προβληματισμούς μας και να αντλήσουμε φρέσκες ιδέες από την κοινωνία.

Αυτή είναι η ευκαιρία να βάλουμε τον πήχη ψηλότερα. Να ξεπεράσουμε το κόμμα των μηχανισμών και των επετηρίδων και να κάνουμε πράξη το κόμμα της αλληλεγγύης και της αξιοσύνης.

Εάν και εφόσον τα παραπάνω επιτευχθούν, είναι παραπάνω από βέβαιο ότι θα έχει δημιουργηθεί εκείνο το απαραίτητο ενδιαφέρον στο επίπεδο των ψηφοφόρων της παράταξής μας προκειμένου να οδηγηθούμε ενωμένοι στην επόμενη εκλογική αναμέτρηση, όποτε αυτή τελικώς διεξαχθεί.

Από εκεί και έπειτα, είναι εξαιρετικά σημαντικό να διασφαλίσουμε με κάθε τρόπο ότι θα πορευτούμε προς την κάλπη με την ίδια ευπρέπεια και την ίδια σοβαρότητα που χαρακτήρισαν τη Νέα Διακυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας και τη στρατηγική επιλογή του μεσαίου χώρου που έγινε ήδη από το 1997. Και με δεδομένο ότι η εκάστοτε εκλογική αναμέτρηση είθισται να χαρακτηρίζεται από ένταση αλλά και οξύτητα, είναι στο χέρι μας να κάνουμε τη διαφορά ζητώντας και πάλι την ψήφο του ελληνικού λαού απομονώνοντας τις πολιτικές μας από οποιαδήποτε λαϊκίστικη, καιροσκοπική και παραπολιτική διάθεση.

Με δεδομένο το αντιπολιτευτικό κλίμα που επικρατεί σε αντίστοιχες χρονικές



περιόδους κοντά σε ενδεχόμενες εκλογές οφείλει ο καθένας από εμάς να ασκεί τον αυτοέλεγχο, εκείνο που θα του επιτρέπει να στέκεται χαμογελαστός απέναντι στις ύβρεις των αντιπάλων, αποφεύγοντας να ρίξει νερό στον μύλο του ΠΑΣΟΚ απαντώντας με τη σειρά του με ύβρεις. Γιατί αυτή η κυβέρνηση δεν στηρίζεται και δεν υπολογίζει σε παλαιοκομματικού τύπου τεχνάσματα προκειμένου να περάσει τις απόψεις της. Και η απόπειρα πόλωσης της πολιτικής ζωής της χώρας δεν αποτελεί τίποτα περισσότερο από ένα παλαιοκομματικού τύπου τέχνασμα που χρησιμοποιεί το ΠΑΣΟΚ για να συσπειρώσει τους ψηφοφόρους του.

Καλώς ή κακώς, είτε αρέσει σε κάποιους είτε όχι, τα νέα ευρωπαϊκά και εθνικά δεδομένα, επιβάλλουν την ιδεολογική επικράτηση του φιλελευθερισμού και την κατάρρευση των διαχωριστικών γραμμών του παρελθόντος διαμορφώνοντας έτσι ένα καινούργιο ιδεολογικοπολιτικό περιβάλλον. Ολόκληρη η κοινωνία υιοθετεί τις φιλελεύθερες θέσεις για την οικονομία της αγοράς, τις διεθνείς σχέσεις και τους προσανατολισμούς της χώρας, την ελεύθερη ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του πολίτη χωρίς κρατικούς ή άλλους καταναγκασμούς, αλλά και την κοινωνική αλληλεγγύη. Η ίδια η κοινωνία ξεπερνά τις διαχωριστικές γραμμές του χτες.

Τα μεγάλα θέματα και προβλήματα γύρω από τα οποία δημιουργήθηκαν και

αντιπαρατάχθηκαν τα κόμματα πριν τριάντα χρόνια, δεν μπορεί να αποτελούν σήμερα, σημείο αναφοράς και προσδιορισμού των σύγχρονων κοινοβουλευτικών κομμάτων. Η σύγχρονη πολιτική πρακτική δεν μπορεί παρά να υπερβεί την παραδοσιακή τριπλέτα «δεξιά-κέντρο-αριστερά» και να προσδιοριστεί βάση των επιταγών αυτού που στην Ελλάδα ονομάζουμε μεσαίος χώρος. Στο κάτω κάτω οι διαχωριστικές γραμμές δεν είναι κάθετες όπως στο παρελθόν. Είναι οριζόντιες και διαπερνούν το σύνολο του πολιτικού κόσμου. Το όριο δεν είναι παρά μόνο ένα: Λαϊκισμός ή Ανάπτυξη.

Αν κοιτάξουμε λίγο προσεκτικότερα, θα δούμε ότι, στη συντριπτική τους πλειονότητα, οι έλληνες πολίτες υιοθετούμε τη συμμετοχή της χώρας μας στην ευρωπαϊκή ενοποίηση, τη διαμόρφωση σχέσεων συνεργασίας με τους γειτονικούς λαούς, αλλά και την οικονομία της αγοράς. Εκεί όπου κατά το παρελθόν εστιάζονταν οι πλέον έντονες πολιτικές αντιπαραθέσεις υπάρχουν σήμερα παράλληλες θέσεις. Γίνεται έτσι εμφανές ότι η έννοια του «μεσαίου χώρου» υπερβαίνει την έννοια του Κέντρου (το οποίο αποκλείει τόσο την Αριστερά όσο και τη Δεξιά) και δεν εισάγει καμία απολύτως καινούργια πολιτική γεωγραφία. Απλά, αποδίδει στο ακέραιο την προσήλωση της πολιτικής στο μέτρο και τη μετριοπάθεια, τη συνεννόηση και τη σύνθεση, τη σοβαρότητα, το ήθος, το σεβασμό στον πολίτη και τον πολιτικό αντίπαλο.

Εάν η Νέα Δημοκρατία κέρδισε τις προηγούμενες εκλογές, το κατάφερε γιατί διείσδυσε αποφασιστικά με τη στρατηγική του μεσαίου χώρου στο πιο κρίσιμο κοινό, το οποίο αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στα δύο κόμματα εξουσίας και τελικά δίνει την πολύτιμη εκλογική νίκη. Και εάν η Νέα Δημοκρατία θέλει να διατηρήσει την εξουσία, επιτυγχάνοντας μια ακόμη εκλογική νίκη, αυτή τη στρατηγική του μεσαίου χώρου πρέπει να την ξεδιπλώσει ακόμα πιο αποφασιστικά. Οτιδήποτε μας απομακρύνει από το μεσαίο χώρο, μας απομακρύνει από το στόχο της άνετης εκλογικής νίκης και όσοι υπηρετούν μια στρατηγική αντίθετη από αυτή προσφέρουν κάκιστες υπηρεσίες όχι μόνο στην παράταξη, αλλά και στον τόπο.



Μια εκλογική νίκη δεν αρκεί για να μηδενίσει το «κοντέρ»

του Πάνος Παναγιωτόπουλου, τ. υπουργού, βουλευτή Β' Αθηνών της Ν.Δ.

Η αντίληψη ότι «όσο το ΠΑΣΟΚ έχει αρχηγό τον Γιώργο Παπανδρέου η ΝΔ δεν διατρέχει πραγματικό κίνδυνο» είναι, από μόνη της, ο υπ' αριθμόν ένα κίνδυνος για την Νέα Δημοκρατία. Έχει αποδειχθεί ότι ο ελληνικός λαός κυρίως καταψηφίζει και τιμωρεί τις κυβερνήσεις και πολύ λιγότερο υπερψηφίζει τις αντιπολιτεύσεις.

Το Τακτικό Συνέδριο της Νέας Δημοκρατίας, που πραγματοποιείται στο Α' δεκαήμερο του Ιουλίου, διεξάγεται σε μια ενδιαφέρουσα όσο και κρίσιμη πολιτική συγκυρία για το κυβερνών κόμμα. Τα ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά της συγκυρίας αυτής επιδέχονται δυο αναγνώσεις:

Πρώτη ανάγνωση: Η πλειονότητα της κοινής γνώμης, όπως δείχνουν όλες οι σχετικές έρευνες, πιστεύει ότι η Νέα Δημοκρατία θα κερδίσει και πάλι τις επόμενες εκλογές όποτε και αν γίνουν. Αυτό εξηγείται από μια προσεκτικότερη μελέτη των ποιοτικών στοιχείων, που παρουσιάζονται στις έρευνες αυτές. Το μεγαλύτερο μέρος της κοινής γνώμης αποδέχεται ότι η Κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, παρά τα λάθη και τις παραλείψεις, πέτυχε μεταξύ των άλλων, ενδεικτικά:

Να εξυγιάνει τα δημοσιονομικά ζητήματα της χώρας και να αποκαταστήσει την εικόνα της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή μειώνοντας δραστικά τα δημόσια ελλείμματα, που υπονομεύουν το παρόν και το μέλλον της ελληνικής οικονομίας.

Να συνδυάσει τη δημοσιονομική σταθεροποίηση με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, που φέρνουν τη χώρα μας στην πρώτη γραμμή της Ευρωζώνης.

Να αυξήσει σημαντικά τις άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα αλλά και τις επενδύσεις που προέρχονται από το εσωτερικό της χώρας, με την ενί-



σχυση της επιχειρηματικότητας, δίνοντας, έτσι, νέα ώθηση στην παραγωγική διαδικασία και δημιουργώντας συνθήκες για τη δημιουργία κοινωνικού πλεονάσματος, ώστε να έχει τη δυνατότητα, στη συνέχεια, το Κράτος να περάσει στην αναδιανομή του πλεονάσματος αυτού υπέρ των αδυνάτων.

Να δρομολογήσει μέτρα κοινωνικής πολιτικής, τα οποία, βεβαίως, δεν έλυσαν εξ ολοκλήρου το πρόβλημα των κοινωνικών ανισοτήτων στην Ελλάδα –οι οποίες έγιναν ιδιαίτερα έντονες τα τελευταία χρόνια της διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ–, αλλά συμβάλλουν στην σταδιακή άμβλυνση τους (ΛΑΦΚΑ, αυξήσεις σε κατώτατες συντάξεις ΟΓΑ και σε ΕΚΑΣ, σύμφωνα με τις προεκλο-

γικές δεσμεύσεις του 2004, πανωτόκια, φορολογικές ελαφρύνσεις κτλ).

Να κινήσει διαδικασίες σημαντικών θεσμικών μεταρρυθμίσεων στο πλαίσιο της Αναθεώρησης του Συντάγματος, η πρώτη φάση της οποίας (Προαναθεωρητική) έχει ήδη ολοκληρωθεί και προβλέπεται η εξέλιξη της δεύτερης φάσεως (κυρίως Αναθεωρητική) μετά τις εκλογές.

Να προωθήσει διαδικασίες πραγματικού εκσυγχρονισμού της Δημόσιας Διοίκησης, που αποτελεί «τον μεγάλο ασθενή» της σημερινής Ελλάδας. Δεν ισχυρίζεται, βεβαίως, κανείς ότι τα ζητήματα αυτά λύθηκαν τα τρία τελευταία χρόνια, μια και υπάρχει πολύς δρόμος ακόμη για να διανυθεί.

Να προχωρήσει σε μεταρρυθμιστικά μέτρα, έστω και αργοπορημένα, σε καίριους τομείς της δημόσιας ζωής, όπως η Ανωτάτη Παιδεία, όπου ασφαλώς υπάρχουν τεράστιες ακόμη εκκρεμότητες προς αντιμετώπιση και επίλυση.

Δεύτερη ανάγνωση: Το ότι η Κυβέρνηση Καραμανλή είναι μία καλή Κυβέρνηση δεν αναιρεί κάποια στοιχεία, που είναι ορατά, δια γυμνού οφθαλμού, μέσα στο εκλογικό σώμα και πρέπει να μας προβληματίσουν σοβαρά. Μεταξύ αυτών, αναφέρω ενδεικτικά:

Παρατηρείται μια ευδιάκριτη φθορά της εικόνας της Κυβέρνησης, σε βαθμό δυσανάλογο με το μικρό χρόνο άσκησης της εξουσίας. Η φθορά αυτή δεν οδηγεί σε ανατροπές του πολιτικού σκηνικού για την ώρα. Και δεν πρόκειται να οδηγήσει, αν η Νέα Δημοκρατία πάρει τις απαραίτητες εκείνες πρωτοβουλίες και αναδιατάξει τις δυνάμεις της, ανασυγκροτώντας εκ βάθρων την εικόνα της, πριν, αλλά κυρίως μετά, τις επόμενες εκλογές.

Ιδιαίτερα ανησυχητικό για την Νέα

Δημοκρατία είναι το γεγονός ότι στις περισσότερες έρευνες της κοινής γνώμης εμφανίζεται να κινδυνεύει να χάσει τα ισχυρά της στηρίγματα στον χώρο των μικρομεσαίων ελληνικών νοικοκυριών. Στηρίγματα, τα οποία εξασφάλισε με την πολιτική που ακολούθησε ο Κώστας Καραμανλής ως αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης, την ίδια περίοδο που ο Κώστας Σημίτης, ως πρωθυπουργός, ήταν ο εκλεκτός του ελληνικού οικονομικού και εκδοτικού κατεστημένου.

Αυτά τα στηρίγματα της ΝΔ στις συγκεκριμένες κοινωνικές κατηγορίες συνιστούν, κατά την γνώμη του υπογράφοντα, τις πολιτικές αναφορές της στον λεγόμενο «μεσαίο χώρο» και όχι οι θολές πολιτικές παραφιλολογίες, που θαμπώνουν την εικόνα της πολιτικής φυσιογνωμίας της ΝΔ, ιδιαίτερα στις τάξεις των οπαδών της και στον κόσμο της εργασίας.

Αν η Νέα Δημοκρατία υποστεί δραστική μείωση της επιρροής της και της αξιοπιστίας της στον χώρο των μη προνομιούχων Ελλήνων, θα κινδυνεύσει άμεσα και μεσοπρόθεσμα να βρεθεί στο περιθώριο των εξελίξεων και να χάσει την πολιτική κυριαρχία της στο πολιτικό σκηνικό.

Η αντίληψη ότι «όσο το ΠΑΣΟΚ έχει αρχηγό τον Γιώργο Παπανδρέου, η ΝΔ δεν διατρέχει πραγματικό κίνδυνο» είναι, από μόνη της ο υπ' αριθμόν ένα κίνδυνος για την Νέα Δημοκρατία. Έχει αποδειχθεί ότι ο ελληνικός λαός κυρίως καταψηφίζει και τιμωρεί τις Κυβερνήσεις και πολύ λιγότερο υπερψηφίζει τις αντιπολιτεύσεις.

Η άποψη ότι μια νέα νίκη στις επόμενες βουλευτικές εκλογές αρκεί από μόνη της να διαγράψει τα πάντα, δηλαδή να μηδενίσει το πολιτικό «κοντέρ»,

είναι εξόχως εξωπραγματική. Αν η επόμενη ημέρα των εκλογών δεν δείξει σημαντικές αλλαγές στην Κυβέρνηση, στον προγραμματικό λόγο και στην πολιτική πρακτική, τότε η φθορά που παρατηρείται και η κόπωση του κόσμου θα κεφαλαιοποιηθούν σε μεγάλο και ανησυχητικό βαθμό, δημιουργώντας ένα κλίμα ιδιαίτερα βαρύ από τον πρώτο χρόνο της δεύτερης τετραετίας.

Ο Κώστας Καραμανλής παραμένει κυρίαρχος του πολιτικού παιχνιδιού και φαίνεται να έχει επίγνωση και των δυνατοτήτων αλλά και των αδυναμιών της συγκυρίας.

Ο τρόπος με τον οποίο είναι οργανωμένα και λειτουργούν τα δυο κόμματα εξουσίας στην Ελλάδα δεν ξέρω αν επιτρέπει να συζητηθούν τέτοιου είδους ζητήματα, όπως αυτά που προαναφέρθηκαν στο κείμενο που προηγήθηκε, σε ένα τακτικό κομματικό Συνέδριο.

Το πολιτικό μας σύστημα έχει πετύχει πολλά από την πτώση της δικτατορίας μέχρι σήμερα. Έχει όμως, ακόμη, πολύ δρόμο μπροστά του για να παρακολουθήσει την ώριμη πολιτική πραγματικότητα των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών (ουσιαστικός πολιτικός διάλογος στα εσωκομματικά όργανα, κατοχύρωση του θεσμικού ρόλου των τάσεων μέσα στα κόμματα, ουσιαστικές εκλογικές διαδικασίες κτλ).

Σε κάθε περίπτωση τα κόμματα, με τις όποιες ατέλειες στη λειτουργία τους, παραμένουν ζωντανοί οργανισμοί, που αργά ή γρήγορα παίρνουν τα μηνύματα της κοινωνίας και ευθυγραμμίζονται προς τα αιτήματά της.

Και η Νέα Δημοκρατία έχει αποδείξει, από το 1975 μέχρι σήμερα, ότι έχει τα κατάλληλα πολιτικά ανακλαστικά για να ανταποκρίνεται θετικά στην ιστορική συγκυρία.



ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ: Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα

Το κορυφαίο σύγγραμμα της Έλλης Σκοπετέα που εξετάζει το ιστορικό υπόβαθρο του εθνικισμού όπως διαμορφώθηκε στην Ελλάδα και τη Σερβία τον 19ο και τον 20ό αιώνα.

Ένα προφητικό βιβλίο που παραμένει σύγχρονο και αναλύει τις αιτίες των σημερινών εξελίξεων στην βαλκανική χερσόνησο.

Εκδόσεις Πολύτυπο

Κεντρική διάθεση: Δημοχάρους 60, Αθήνα τηλ.: 210-72.32.819, e-mail: chrapou@otenet.gr

Οι δύο τάσεις και η υπέρβασή τους στην Ευρώπη

του Αντώνη Σαμαρά

Δύο μεγάλα ιστορικά ρεύματα διασταυρώνονται σήμερα στην Ευρώπη:

Σύμφωνα με το πρώτο η ένωση θα προκύψει με την κατάργηση των εθνικών κρατών, την αναίρεση των εθνικών συμφερόντων και την ακύρωση των εθνικών ταυτοτήτων.

Σύμφωνα με το δεύτερο, η ένωση της Ευρώπης θα προκύψει μέσα από τη σύγκλιση των εθνικών συμφερόντων, τη βαθμιαία σύνθεση των εθνικών ταυτοτήτων και τη σταδιακή υπέρβαση των εθνικών διαχωρισμών.

Σύμφωνα με το πρώτο, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση θα είναι, πρωτίστως, υπερεθνική συγκρότηση «από τα πάνω». Σύμφωνα με το δεύτερο, η ενότητα της Ευρώπης θα προκύψει ως σύγκλιση των κοινωνιών «από τα κάτω».

Η διαμάχη αυτών των δύο ρευμάτων, δεν συμπίπτει με τους παραδοσιακούς ιδεολογικούς διαχωρισμούς της Ευρώπης μεταξύ Αριστεράς – Δεξιάς. Για την ακρίβεια, τους διαπερνά και τους ακυρώνει:

Η ολοκλήρωση από τα πάνω υποστηρίζεται από μέρος της Κεντροαριστεράς και της Κεντροδεξιάς. Η σύγκλιση από τα κάτω υποστηρίζεται, επίσης, από μέρος της Κεντροαριστεράς και της Κεντροδεξιάς.

Από την άλλη πλευρά, τα άκρα του πολιτικού φάσματος αντιτίθενται και στα δύο, για διαφορετικούς λόγους:

Η άκρα Αριστερά απορρίπτει πλήρως την «καπιταλιστική ολοκλήρωση» είτε από τα πάνω είτε από τα κάτω. Και η Ακροδεξιά απορρίπτει κάθε τάση υπέρβασης των εθνικών διαχωρισμών...

ΕΠΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Η διαμάχη αυτή αναδεικνύει στην Ευρώπη επτά ζητήματα:

• **Πρώτον, ζήτημα δημοκρατίας:** Μέχρι τώρα η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση προχώρησε αφαιρώντας εξουσίες και αρμοδιότητες από τα εθνικά κράτη, όπου υπήρχε κοινοβουλευτικός-δημοκρατικός έλεγχος. Οι εξουσίες αυτές δόθηκαν σε υπερεθνικά όργανα, όπου ο έλεγχος ήταν ασθενέστερος, χαλαρότερος ή και ανύπαρκτος. Έτσι, αντί να δημιουργηθεί «περισσότερη Ευρώπη» προέκυψε λιγότερη δημοκρατία, το περιβόητο «δημοκρατικό έλλειμμα». Η τάση αυτή πυροδότησε έντονο ευρω-σκεπτικισμό σε πολλές χώρες. Ακόμα και ευρω-άρνηση. Μεγάλα τμήματα των ευρωπαϊκών κοινωνιών σπρώχτηκαν σε καχυποψία έναντι της Ευρώπης. Έτσι οδηγηθήκαμε στα δύο αρνητικά δημοψηφίσματα για το Ευρωσύνταγμα, το καλοκαίρι του 2005...

• **Δεύτερον, ζήτημα εθνικής υπόστασης:** Η εθνική ταυτότητα είναι αναπόσπαστο τμήμα των εθνικών πολιτισμών της Ευρώπης. Οι προσπάθειες αποδυνάμωσης των εθνικών ταυτοτήτων υποκίνησαν ανακλαστικά εθνικισμού. Ταυτόχρονα, όλες οι εθνικές κοινωνίες ένιωσαν τον κίνδυνο να περιθωριοποιηθούν μέσα σε υπερεθνικούς θεσμούς. Κι αυτό ενίσχυσε περισσότερο τις κεντρόφυγες δυνάμεις, παρά την «ενιαία ταυτότητα» της Ευρώπης.

• **Τρίτον, ζήτημα ανάπτυξης:** Η τάση της υπερεθνικής ολοκλήρωσης ταυτίστηκε με τις μεγάλες εθνικές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, τις τράπεζες – δηλαδή το πιο διεθνοποιημένο τμήμα του κεφαλαίου – και την ευρωγραφειοκρατία. Η δεύτερη τάση, της σύγκλισης εθνικών συμφερόντων, ταυτίστηκε με τις μεσαίες επιχειρήσεις, τους κλάδους νέων τεχνολογιών, τα ελεύθερα επαγγέλματα και τις μεσαίες τάξεις της Ευρώπης.



Οι μεγάλες επιχειρήσεις και τα ισχυρά συνδικάτα επιδιώκουν να διασώσουν τα προνόμιά τους, να διασφαλίσουν το μερίδιό τους στις ευρωπαϊκές αγορές και να το διευρύνουν στις διεθνείς αγορές.

Οι μεσαίες επιχειρήσεις, οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι φορείς νέων τεχνολογιών επιθυμούν να διευρύνουν την κινητικότητα της εσωτερικής αγοράς και να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών οικονομιών.

Οι μεγάλες επιχειρήσεις θέλουν να διασώσουν την ευημερία όσων ήδη βρίσκονται «μέσα στο σύστημα» σε βάρος εκείνων που βρίσκονται «απ' έξω». Οι μεσαίες επιχειρήσεις και οι ελεύθεροι επαγγελματίες θέλουν να σπάσουν τα στεγανά, ώστε να αναδεικνύονται ευκολότερα τα πιο ανταγωνιστικά τμήματα της ευρωπαϊκής οικονομίας.

• **Τέταρτον, ζητήματα επιτοκίων και νομισματικής πολιτικής:** Η τάση της υπερεθνικής ολοκλήρωσης δίνει προτεραιότητα στη συμπίεση του πληθωρισμού και στην ενίσχυση της ισοπimίας του ευρώ. Αυτό, όμως, πλήττει την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής παραγωγής και διατηρεί υψηλά την ανεργία. Η δεύτερη τάση, της σύγκλισης των εθνικών συμφερόντων, αντίθετα, επιδιώκει μια πιο ισορροπημένη αντιμετώπιση του πληθωρισμού

και της ανεργίας με την Κεντρική Τράπεζα να κρατά τα επιτόκια στάσιμα ή και να τα ρίχνει ακόμα, όταν η ανεργία είναι υψηλή και ο πληθωρισμός σχετικά χαμηλός.

Μετά το 2003 επικράτησε πλήρως η πρώτη τάση, με αποτέλεσμα η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να συνεχίσει να συμπιέζει ένα χαμηλό πληθωρισμό (κάτω του 2%) αδιαφορώντας για την ανεργία που βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα διαχρονικά (πάνω από 7,5%)...

• **Πέμπτον, ζητήματα μετανάστευσης:** Η τάση της υπερεθνικής ολοκλήρωσης επιδιώκει τη μαζική εισαγωγή μεταναστών και τη νομιμοποίηση λαθρομεταναστών, ώστε να συμπιέζεται συνεχώς το κόστος εργασίας στην Ευρώπη. Οι μεσαίες επιχειρήσεις, αντίθετα, ζητούν φραγμούς και όρια στην εισροή μεταναστών, ώστε να μη διαλυθούν οι εθνικές κοινωνίες και ωστέ η ανταγωνιστικότητα να προκύψει μέσα από παραγωγικές αναδιαρθρώσεις, όχι μόνο μέσα από τη συμπίεση του εργασιακού κόστους.

• **Έκτον, ζητήματα πολιτικής έναντι των μεταναστών:** Η πρώτη τάση, της ένωσης από τα πάνω με υπερεθνικές δομές που εκτοπίζουν τους εθνικούς θεσμούς, επιδιώκει να αναπαράγει τους μετανάστες ως «διαφορετικούς», για να αποδυναμώσει μίαν ώρα αρχύτερα τις εθνικές κοινωνίες. Η δεύτερη τάση, της σύγκλισης των εθνικών κοινωνιών από τα κάτω, επιδιώκει να ενσωματώσει τους μετανάστες μέσα σε κάθε εθνική κοινωνία, για να μπορέσει ευκολότερα να συγκλίνει με τις υπόλοιπες εθνικές κοινωνίες.

Στην πρώτη περίπτωση προτάσσεται η «πολυ-πολιτισμική διαφορετικότητα» (που δημιουργεί πολλαπλά γκέτο, «νησίδες ακυβέρνητων περιοχών» και εστίες ανεξέλεγκτων συγκρούσεων). Στη δεύτερη περίπτωση, προτάσσεται η οργανική ένταξη των μεταναστών στην εθνική «αίσθηση του ανήκειν» κάθε χώρας.

• **Έβδομον, ζητήματα κοινοτικού προϋπολογισμού:** Η πρώτη τάση της υπερεθνικής συγκρότησης από τα πάνω επιμένει σε αμελητέους κοινοτικούς προϋπολογισμούς, διότι στηρίζεται σε δυνάμεις που προσπαθούν να διασώσουν το μερίδιο τους στις αγορές και

απορρίπτουν την αναδιανομή. Κι αυτή είναι η μεγίστη αντίφαση της υπερεθνικής προσέγγισης: Θέλει περισσότερη Ευρώπη με λιγότερα χρήματα...

Η δεύτερη τάση, της ευρωπαϊκής συγκρότησης μέσα από τη σύγκλιση εθνικών κρατών, συμφερόντων και πολιτισμών από τα κάτω, δεν θέλει να μετακινήθούν πόροι από τα εθνικά κράτη στα κοινοτικά όργανα. Οι εθνικές κυβερνήσεις εξακολουθούν να δαπανούν το 48% του συνολικού ΑΕΠ, ενώ ο κοινοτικός προϋπολογισμός παραμένει καθηλωμένος στο 1% του ΑΕΠ. Έτσι, όμως, δεν μπορούν να υπάρξουν συνέργειες μεταξύ των ευρωπαϊκών κοινωνιών. Διότι οι συνέργειες προϋποθέτουν, μεταξύ άλλων, νέες υποδομές και διευρωπαϊκά δίκτυα, που σήμερα ουσιαστικά υποχρηματοδοτούνται. Κι αυτή είναι η αντίφαση της δεύτερης τάσης: θέλει ευρωπαϊκή οικοδόμηση μέσα από μεγιστοποίηση των συνεργειών, τις οποίες σήμερα αρνείται να χρηματοδοτήσει.

ΑΝΑΓΚΗ ΥΠΕΡΒΑΣΗΣ

Μιλώντας ρεαλιστικά, καμία από τις δύο τάσεις δεν μπορεί να επιβληθεί στην άλλη. Η ένωση της Ευρώπης μπορεί να προκύψει μόνο από υπέρβαση της διαμάχης τους, όχι με πλήρη επικράτηση μιας από τις δύο.

Επιμένω, όμως, ότι:

• **Δεν είναι «ευρωπαϊκό όραμα»** να διαλύσουμε τις ευρωπαϊκές κοινωνίες προκειμένου να τις... ενώσουμε στη συνέχεια.

• **Δεν είναι «δημοκρατικό όραμα»**, να μεταφέρουμε ανεξέλεγκτες εξουσίες στην ευρωγραφειοκρατία, προκειμένου να ξεπεράσουμε τους «εθνικούς κατακερματισμούς».

• **Δεν είναι «αναπτυξιακό όραμα»** να αυξήσουμε την παραγωγικότητα μέσα από την υπερεκμετάλλευση της φθηνής εργασίας των λαθρομεταναστών.

• **Δεν είναι «προοδευτικό όραμα»**, να καταργήσουμε τους εθνικούς πολιτισμούς της Ευρώπης, προκειμένου να φτιάξουμε μια «Ένωση», μέσα στην οποία όλοι θα νιώθουν «ξένοι», όλοι θα απειλούνται με «περιθωριοποίηση», όλοι θα βλέπουν με καχυποψία όλους τους υπόλοιπους.

Η ενωμένη Ευρώπη θα προκύψει μέ-

σα από τη μεγιστοποίηση των συνεργειών ανάμεσα στους λαούς της. Δηλαδή, όταν όλο και περισσότεροι θα εκμεταλλεύονται όλο και πιο πολλές συνέργειες, με όλο και περισσότερους σε όλο και πιο πολλούς τομείς. Αυτό θα αποτελέσει τη σταθερή βάση σύγκλισης όλων με όλους.

Η Ευρώπη χρειάζεται περισσότερη παραγωγική προσαρμοστικότητα και πολιτική ευλυγισία, όχι περισσότερη θεσμική ακαμψία.

Χρειάζεται περισσότερες παραγωγικές συνέργειες, όχι περισσότερους γραφειοκρατικούς θεσμούς. Ή μάλλον θέλει τέτοιους θεσμούς που να ενθαρρύνουν τις συνέργειες και να υποκινούν την προσαρμοστικότητα, τις συνεχείς αναδιαρθρώσεις και την ανάπτυξη.

Η Ευρώπη χρειάζεται όραμα ελευθερίας και δημοκρατίας για όλους, όχι φόβους περιθωριοποίησης όλων και καχυποψία απ' όλους προς όλους.

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση αποτελεί το πεδίο στο οποίο θα συγκρουστούν και πάλι η Αριστερά με τη Δεξιά, η Σοσιαλιστική ιδεολογία με τη Φιλελεύθερη παράταξη, τα προτάγματα συλλογικότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης με τα προτάγματα ανάπτυξης, ανταγωνιστικότητας και ατομικής προκοπής.

Αλλά ταυτόχρονα θα μεταλλαχθούν αμφότερες. Γιατί τόσο η παραδοσιακή Αριστερά όσο και ο παραδοσιακός Φιλελευθερισμός σε όλες τις εκδοχές τους έχουν ξεπεραστεί σήμερα.

Το αίτημα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αποτελεί στοίχημα και για την Αριστερά και για τη Δεξιά: να ξεπεράσουν τον εαυτό τους, να επαναπροσδιορίσουν τα οράματά τους, να επαναχαράξουν τις διαχωριστικές γραμμές ανάμεσά τους και να ανασυνθέσουν τον πολιτικό τους λόγο.

Όσο δεν το κάνουν, η κρίση της ευρωπαϊκής προοπτικής θα συνεχίζεται και θα βαθαίνει.

Κι όποιος το εκφράσει καλύτερα, θα ηγεμονεύσει μέσα στην ενωμένη Ευρώπη.

Που είναι η μεγάλη πρόκληση για όλους. Γιατί χωρίς αυτή, καμία εθνική κοινωνία δεν έχει μέλλον, καμία πολιτική ιδεολογία δεν έχει λόγο ύπαρξης και καμία πολιτική παράταξη δεν θα αποφύγει τον μαρασμό...



Νέα Δημοκρατία: Το συνέδριο των διαδόχων

του Γιάννη Κουρτάκη

Από την πρώτη στιγμή που ο πρωθυπουργός δημοσιοποίησε την πρόθεσή του να προχωρήσει, εν μέσω θέρους, στη διοργάνωση του 7ου τακτικού συνεδρίου του κυβερνώντος κόμματος, υπήρξαν φωνές εντός της ΝΔ που διατύπωσαν δημοσίως τις επιφυλάξεις τους για την πολιτική ορθότητα της συγκεκριμένης κίνησης. Ο μεγαλύτερος προβληματισμός παρατηρείται παρασηκονητικά στο εσωτερικό της ΝΔ, αφού τόσο οι βουλευτές, όσο και τα στελέχη της κυβερνώσας παράταξης εκτιμούν ότι πίσω από την ιστορία κρύβονται τα σχέδια του Μαξίμου για πρόωρες εκλογές. Συγκεκριμένα, οι καλά γνωρίζοντες εκτιμούν πως το Συνέδριο ήταν ο μοναδικός τρόπος για να επανακτήσει ο κ. Καραμανλής το προνόμιο του εκλογικού αιφνιδιασμού, το οποίο είχε απολέσει εξαιτίας της μακράς συζήτησης που είχε γίνει κατά το τελευταίο χρονικό διάστημα σχετικά με το ενδεχόμενο της πρόωρης προσφυγής στις κάλπες.

Είναι πολλοί εκείνοι που πιστεύουν ότι η απόφαση για τη διεξαγωγή του τακτικού συνεδρίου εξυπηρετεί ακριβώς αυτόν τον στόχο. Ωστόσο, από την καταγραφή των δεδομένων πολλαπλασιάζονται τα ερωτήματα μέρα με τη μέρα, αφού οι περισσότεροι βουλευτές αδυνατούν να πιστέψουν ότι ο κ. Κ. Καραμανλής οδηγεί το κυβερνών κόμμα σε ένα προεκλογικό συνέδριο, θέλοντας μόνο και μόνο να επιδείξει συνέπεια απέναντι στο «γράμμα» του καταστατικού χάρτη. Σύμφωνα, λοιπόν, με αξιόπιστες κυβερνητικές πηγές το συνέδριο εντάσσεται σε ευρύτερο σχεδιασμό.

Όπως έλεγαν στο Αντί κυβερνητικά στελέχη με το συνέδριο έρχονται να νομιμοποιηθούν δράσεις και πρωτοβουλίες που θα αναληφθούν από την κυβέρνηση μέχρι και τις αρχές Ιουλίου, χωρίς κατ' ανάγκην, κάθε λίγο και λιγά-

κι να επανέρχεται η συζήτηση περί πρόωρων εκλογών. Συγκεκριμένα, το διάστημα που ο κ. Γιώργος Παπανδρέου θα βγαίνει στην επίθεση, η ΝΔ έχει τη δυνατότητα να πραγματοποιεί συνδιασκέψεις προσυνεδριακού χαρακτήρα ανά την Επικράτεια. Από την στιγμή που οι κομματικές μηχανές θα έχουν ανεβάσει στροφές, παρέχεται μεταξύ των άλλων και η δυνατότητα στον κ. Κ. Καραμανλή να ανασύρει, όποτε εκείνος το κρίνει σκόπιμο, το χαρτί των πρόωρων εκλογών. Με τον τρόπο αυτό, όπως έλεγε στο Αντί υπουργός, «και την πολιτική ατζέντα ελέγχουμε και τον αιφνιδιασμό έχουμε άντε πόρτας».

Ωστόσο, ο μεγάλος πονοκέφαλος για τον πρωθυπουργό έχει να κάνει με την κοινωνική αναταραχή που μπορεί να προκληθεί κατά το αμέσως προσεχές διάστημα γι' αυτό έχει αρχίσει να σκέφτεται να επισπεύσει τον χρόνο διεξαγωγής των εκλογών. Το συμπέρασμα που προκύπτει από τα παραπάνω είναι ότι ο πρωθυπουργός έχει δρομολογήσει μια σειρά από δράσεις που στοχεύουν στην πολιτική κυριαρχία της κυβέρνησης. Παράλληλα, όμως, για πρώτη φορά βρίσκεται αντιμέτωπος με μια δύσκολη πραγματικότητα, η οποία δεν αντιμετωπίζεται με επικοινωνιακά τρικ.

Η ΧΡΟΝΙΑ ΠΑΘΟΓΕΝΕΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Το επικείμενο συνέδριο εκτιμάται πως θα αναδείξει τη χρόνια παθολογία του κυβερνώντος κόμματος που έχει να κάνει με την έλλειψη συνοχής. «Αν συνεχίσουμε με αυτά τα μυαλά θα βγάλουμε μόνοι μας τα μάτια μας», έλεγε στο Αντί υπουργός της κυβέρνησης που γνωρίζει από πρώτο χέρι τα όσα διαδραματίζονται (πραγματικά) στο εσωτερικό της κυβέρνησης. Το ανησυχητικό για το μέγαρο Μαξίμου είναι ότι η συγκεκριμένη διαπίστωση γίνεται από ολοένα και περισσότερα στελέχη

της ΝΔ, που έχουν αρχίσει πλέον να ανησυχούν για την τροπή που μπορεί να λάβουν από δω και πέρα τα πράγματα.

Όσοι γνωρίζουν το κλίμα που κυριαρχεί στη ΝΔ κάνουν λόγο περί ενός «ακήρυχτου πολέμου» στον οποίο πρωτοστατούν στελέχη του κυβερνώντος κόμματος, που φιλοδοξούν να παίξουν πρώτο ρόλο όταν έρθει η ώρα της διαδοχής του κ. Κώστα Καραμανλή. Στο πλαίσιο αυτό, πέραν της στρατηγικής που ακολουθεί ο καθένας εκ των δελφίνων για να ενισχύσει την κομματική του θέση (και όχι μόνον), έχουν καταγραφεί και συντονισμένες προσπάθειες από ορισμένους που στόχο έχουν την πρόωρη εξουδετέρωση των μελλοντικών αντιπάλων.

Το πρώτο θύμα του «γαλάζιου πολέμου» ήταν ο σημερινός υπουργός Πολιτισμού κ. Γιώργος Βουλγαράκης, ο οποίος ένα μήνα μετά την εκδήλωση των αρχηγικών φιλοδοξιών βρέθηκε πρώτα στο μάτι των εσωκομματικών του αντιπάλων και ακολούθως των ΜΜΕ. Ήταν τόσο έντονη η κριτική που είχε δεχθεί ο τότε υπουργός Δημόσιας Τάξης για το θέμα τόσο της απαγωγής των Πακιστανών όσο και του σκανδάλου των υποκλοπών που ακόμη και ο ίδιος σε κάποιες φάσεις, όπως υποστήριζαν στενοί του συνεργάτες, είχε φοβηθεί ότι μπορεί να «καταστραφεί πολιτικά». Αυτό τον ανάγκασε να βγει και με συνέντευξή του στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* να αποκαταστήσει την εσωκομματική τάξη. Μέχρις ότου το έπραξε στο παρασκήνιο δεχόταν έναν απίστευτο πόλεμο! Ως αποκορύφωμα αυτού θεωρήθηκε η δημόσια αναφορά του υπουργού Μεταφορών κ. Μιχάλη Λιάπη, ο οποίος είχε πει ότι «στις 12 το μεσημέρι ο Βουλγαράκης έχει φύγει από το γραφείο του». Και δεν ήταν ο μόνος, αφού οι περισσότεροι εκ των επίδοξων δελφίνων ήθελαν να τελειώ-

νουν μια ώρα αρχύτερα με τον όψιμο «υποψήφιο αρχηγό».

Δεν είναι εξάλλου λίγοι εκείνοι που απέδωσαν στην εξέλιξη του εσωκομματικού πολέμου και την «δισ» αποπομπή από την κυβέρνηση του κ. Σάββα Τσιτουρίδη. Ως γνωστόν ο πρώην υπουργός Απασχόλησης σε ανύποπτο χρόνο είχε αφήσει ανοικτό το ενδεχόμενο να συμμετάσχει στην κούρσα της διαδοχής Καραμανλή.

Ένα από τα πρόσωπα που θα παίξουν ρόλο θα είναι ο κ. Γιώργος Αλογοσκούφης, που έχει αρχίσει να συγκροτεί τον δικό του εσωκομματικό μηχανισμό. «Μπορεί να γίνει ο Σημίτης της ΝΔ», λένε όλο και περισσότεροι εντός του κυβερνώντος κόμματος. Ο ίδιος ο υπουργός Οικονομίας προσπαθεί να μην αποκαλύψει (προς το παρόν) τις αρχηγικές φιλοδοξίες του, προτιμώντας να ενισχύει ολοένα και περισσότερο την ομάδα του. Για πολλούς οι φιλοδοξίες του «τσάρου» στάθηκαν αφορμή για την αναβίωση μιας παλιάς πολιτικής «συμμαχίας». Δυο φίλοι από τα παλιά, οι υπουργοί ΠΕΧΩΔΕ και Μεταφορών κ. Γ. Σουφλιάς και Μ. Λιάπης, έχουν «συμμαχήσει» κατά του «κοινού εχθρού» τους, του υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών κ. Γ. Αλογοσκούφη, με αφορμή το μεγαλύτερο μερίδιο που ζητούν από το Δ' ΚΠΣ. Ο τελευταίος, όταν ερωτάται επί του θέματος, αντεπιτίθεται επισημαίνοντας ότι «τα υπουργεία Μεταφορών και ΠΕΧΩΔΕ έχουν την μικρότερη απορροφητικότητα κοινοτικών κονδυλίων».

Στον «ακήρυχτο νεοδημοκρατικό πόλεμο» η κυρία Ντόρα Μπακογιάννη επιμένει να τον παρακολουθεί από απόσταση, θεωρώντας πως οι μάχες σε τέτοια επίπεδα κρίνονται από ψηλά. Παρά ταύτα όταν αισθάνεται απειλή δεν χάνει ευκαιρία, δρώντας κυρίως παρασκηνακά. Αυτό κάνει και τώρα ενόψει του συνεδρίου, όπου «ζεσταίνει» πάλι τον εσωκομματικό της μηχανισμό. Παράλληλα, έχει αρχίσει να επαναπροσεγγίζει στελέχη με τα οποία είχε απομακρυνθεί, όπως οι κ. Γ. Σουφλιάς, Μ. Λιάπης, αλλά και ο πρώην υπουργός κ. Π. Παναγιωτόπουλος. Το γεγονός ότι ατύπως έχει το προβάδισμα στην κούρσα της διαδοχής έχει θορυβήσει αρκετούς εντός της ΝΔ, οι οποίοι θεωρούν ότι αυτή η εξέλιξη



πρέπει να ανατραπεί, αν και παραδέχονται ότι, καλώς ή κακώς, βρίσκεται σε πλεονεκτικότερη θέση έναντι άλλων στελεχών. Το πρόσφατο ταξίδι με τον πρωθυπουργό στην Αυστραλία ενόχλησε τους άσπονδους εσωκομματικούς της αντιπάλους που είδαν την κυρία Μπακογιάννη να βρίσκεται κοντά στον κ. Καραμανλή. Παρά ταύτα πιστεύουν ότι είναι εύκολο να αποδυναμωθεί και αυτό όπως εκτιμούν θα φανεί κατά το επικείμενο συνέδριο. Σύμφωνα με τα όσα υποστηρίζουν οι αντίπαλοί της, η υπουργός Εξωτερικών έχει ένα ντεσάβαντάζ σε σχέση με τους υπολοίπους του γαλάζιου δελφιναρίου: «Δεν μπορεί να φτιάξει μηχανισμό, όπως συμβαίνει με τον Αβραμόπουλο». Εκτός, αυτού κρίνουν πως δεν έχει καταφέρει και πολλά πράγματα ως επικεφαλής της ελληνικής διπλωματίας. Μάλιστα θεωρούν ότι ενδεχόμενη απομάκρυνσή της από το υπουργείο Εξωτερικών θα την αποδυναμώνει περαιτέρω.

Ο επικρατέστερος αντίπαλος της κυρίας Μπακογιάννη στην κούρσα της διαδοχής θεωρείται ο υπουργός Υγείας κ. Δ. Αβραμόπουλος, που έχει αρχίσει εδώ και καιρό να κινείται στο εσωκομματικό τοπίο, προσπαθώντας να ισχυροποιηθεί κυρίως στην Καραμανλική πτέρυγα. Ο κ. Αβραμόπουλος είναι δύσκολο να εμφανιστεί ως ο εγγυητής της κομματικής νομιμότητας και της ιστορικής συνέχειας του κυβερνώντος κόμματος, με δεδομένο ότι προ ετών μιλούσε για το κλείσιμο του ιστορικού κύκλου των κομμάτων. Ταυτόχρονα, αναλάμβανε την πρωτοβουλία για την ίδρυση δικού του κόμματος, ενώ στα αρνητικά έχει καταγραφεί και το γεύμα που είχε με τον Καραμανλή στον «Διώνυσο». Ο υπουργός Υγείας που δεν κρύβει τις αρχηγικές φιλοδοξίες του θα προσπαθήσει να ενισχύσει στο συνέδριο τη θέση του στην Κ.Ε.

Ένας άλλος πόλος που όμως δημιουργεί πολλά προβλήματα στον πρω-

θυπουργό είναι ο υπουργός Μεταφορών κ. Μ. Λιάπης, ο οποίος θεωρεί εαυτόν ως γνήσιο εκφραστή του «καραμανλισμού». Παρά το γεγονός ότι απέχει από όλες τις συζητήσεις που γίνονται στο παρασκήνιο, οι πληροφορίες τον θέλουν να αναζητά πρόσωπο για να επενδύσει. Ο υπουργός Εθνικής Άμυνας κ. Ευ. Μεϊμαράκης, ο οποίος έχει και την πιο στενή σχέση με τον κομματικό μηχανισμό λόγω και της προηγούμενης θέσης του ως γραμματέας της ΝΔ, παρακολουθεί και θα μιλήσει όταν έρθει η ώρα. Οι «διόσκουροι» της κυβέρνησης, οι υπουργοί Εσωτερικών και Ανάπτυξης κ. Πρ. Παυλόπουλος και Δ. Σιούφας, θεωρούν υπερβολικά τα όσα διακινούνται και κινούνται στη γραμμή στήριξης του πρωθυπουργού, όπως και ο υπουργός Δημόσιας Τάξης κ. Β. Πολύδωρας.

Βαρύνουσα σημασία έχει η άποψη του υπουργού ΠΕΧΩΔΕ κ. Γ. Σουφλιά, ο οποίος θεωρεί ανεπίκαιρα τα όσα λέγονται για τη διαδοχή και επιμένει στην επιτάχυνση των μεταρρυθμίσεων. Όλοι λένε όμως ότι η άποψή του θα γείρει κατά πολύ την πλάστιγγα όταν έρθει αυτή η ώρα, όσο μακριά και αν βρίσκεται. Στη γραμμή στήριξης κινούνται και οι βαρόνοι, όπως ο πρώην πρόεδρος της ΝΔ κ. Μ. Έβερτ και οι πρώην υπουργοί κ. Ι. Βαρβιτσιώτης και Ι. Κεφαλογιάννης, οι οποίοι θεωρούν ότι το ισχυρό χαρτί της κυβέρνησης είναι ο κ. Καραμανλής και δεν μπορούν τα όποια σενάρια, απ' όπου και αν προέρχονται, να τον υπονομεύσουν.

Σε κάθε περίπτωση η επόμενη του συνεδρίου εκτιμάται ότι θα ανοίξει την συζήτηση και για τη μετά Καραμανλή περίοδο. Το αποτέλεσμα των εκλογών θα παίξει καθοριστικό ρόλο για τις μελλοντικές εξελίξεις. Αν δηλαδή η διαφορά θα είναι μικρή, οι δελφίνοι θα εντείνουν τις προσπάθειες τους, δεδομένου ότι η ώρα της διαδοχής θα απέχει δύο μόλις χρόνια!



Επένδυση μαμούθ ή επένδυση μαϊμού;

του Θεοδόση Ν. Γαρεφαλάκη

Στην ανατολική Κρήτη, το Κάβο Σίδερο, μια μοναδικής ομορφιάς παρθένα περιοχή που ανήκει ιδιοκτησιακά στη Μονή Τοπλού, έχει γίνει στόχος των «αναπτυξιολόγων» όπως προσφυώς προσαγόρευσε τοπικός παράγων, τους σημερινούς ατσίδες που αναπαυόμενοι στα καθίσματά τους αγοράζουν και πωλούν τα φιλέτα του οικιστικού περιβάλλοντος του τόπου.

Πρώτος «αναπτυξιολόγος» ανεδείχθη ο περίφημος διάππων Τροχανάς ο οποίος ενθουλάχωσε τελικά αρκετά δις δραχμές αλλά ξεχάστηκε στη συνέχεια. Στο Λασήθι, με προεξάρχουσα την Εκκλησία και τους μοναχούς της Μονής Τοπλού, φαίνεται ότι το παράδειγμα Τραχανά βρήκε μιμητές. Το Αντί, πρώτο και με εμπεριστατωμένα δημοσιεύματα από τον Σεπτέμβριο του 1998 και μετά έχει ασχοληθεί με την επιχειρούμενη περιβαλλοντική καταστροφή στο Κάβο Σίδερο. Όμως η υπόθεση τρέχει, και οι δραστήριοι «αναπτυξιολόγοι» δεν έχουν διακόψει τις ενέργειές τους. Το άρθρο του Θεοδόση Ν. Γαρεφαλάκη που ακολουθεί αναφέρεται στις τελευταίες εξελίξεις του θέματος. Αυτό που τονίσαμε και στο παρελθόν είναι ότι χρειάζεται μια υπερτοπική αντίσταση στα σχέδια που ετοιμάζει ο στενός κύκλος των «ενδιαφερομένων Λασιθιωτών» και των διεθνών κομπιναδόρων. Εάν τελικά ευωδοθούν, θα καταστρέψουν ένα μοναδικό κομμάτι ελληνικής γης.

«Με απόφασή μου εγκρίθηκε η Μελέτη Περιβαλλοντικών επιπτώσεων που ανοίγει το δρόμο για την πραγματοποίηση στον Νομό Λασιθίου της μεγαλύτερης τουριστικής επένδυσης στην Ελλάδα και μιας από τις μεγαλύτερες στην Ευρώπη», δήλωνε στις 6 Νοεμβρίου 2006 ο κ. Σουφλιάς.

«Με μεγάλη ικανοποίηση βρίσκομαι σήμερα εδώ, στην παρουσίαση ενός εκ των μεγαλύτερων επενδυτικών προγραμμάτων που είχαμε ποτέ στην χώρα μας. Κύριε Ίγκλετον, είστε Βρετανός, πιστεύω όμως πως οι συγγενικοί σας δεσμοί με τη χώρα μας, σας έκαναν να

αγαπήσετε την Ελλάδα. Είστε ακόμη ένας άξιος επιχειρηματίας που θα σεβαστείτε το φυσικό περιβάλλον, τις ανάγκες της τοπικής κρητικής κοινωνίας, τα ήθη και τα έθιμά μας, τον πολιτισμό μας. Είμαι βέβαιη πως αυτή τη χώρα θα τη σεβαστείτε και σύντομα θα εγκαινιάσουμε μια μονάδα που θα σέβεται και θα οδηγήσει τον τουρισμό στον 21ο αιώνα», δήλωνε η κ. Πετραλιά στη συνέντευξη Τύπου της Minoan Group στις 27 Φεβρουάριου του 2007.

«Η χρηματοδότηση έχει εξασφαλιστεί και ξεκινούμε το έργο οριστικά το Μάιο», δήλωνε ο πρόεδρος της

Minoan Group κος Christofer Eggleton στην ίδια συνέντευξη.

Η πανηγυρική ανακοίνωση του κ. Σουφλιά και ο λιβανωτός της κ. Πετραλιά προς τον πρόεδρο της αγγλικής εταιρείας είναι ενδεικτικές του κλίματος που έχει δημιουργηθεί σε σχέση με τη συγκεκριμένη «επένδυση».

Σε ανάλογους τόνους η συμπεριφορά και οι δηλώσεις των Δημάρχων Σητείας Ν. Κουρουπάκη και Ιτάνου Ι. Χατζηνάκη, των βουλευτών Λασιθίου του ΠΑΣΟΚ Μ. Καρχιμάκη και της ΝΔ Ι. Πλακιωτάκη, ενώ το ΠΑΣΟΚ και η ΝΔ ερίζουν μέσω επερωτήσεων και αντιπαραθέσεων για

Από τον τοπικό
τύπο της
Σητείας:
Με το βλέμμα
στον 21ο αιώνα
αλλά με
εμπλοκές...

**"Μονή Τοπλού" Με το
βλέμμα στον 21° αιώνα.**

Η συνέντευξη τύπου του Ιδρύματος "Παναγία
η Ακρωτηριανή", μετά την υπογραφή της
συμφωνίας, με την Αγγλική Κοινοπραξία

ΝΕΑ ΕΠΑΡΧΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΑΓΩΓΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ, ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟ
ΠΑΡΑΚΕΥΗ 28 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1998 ΠΕΡΙΟΔΟΣ 16 ΧΡΟΝΟΣ 16€ ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 485 ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ 500

**Η αντιφατική και ανεύθυνη πολιτική
του Υπουργείου Οικονομικών προκάλεσε**

ΕΜΠΛΟΚΗ

**στο θέμα της αξιοποίησης
της Μοναστηριακής περιουσίας**

Σε συνεργασία με την Αγγλική Εταιρεία LOYAL WARD LIMITED
ΛΑΤΣΗΣ ΚΑΙ ΜΠΟΜΠΟΛΑΣ
ΕΠΕΝΔΥΟΥΝ ΣΤΟ ΒΑΙ
Σε 250 δισ. ανέρχεται το ύψος της επένδυσης

Από τον Αύγουστο του 1998 ο τοπικός Τύπος «διαφημίζει» την καταστροφή του Κάβο Σίδερο.

την «πατρίδα» του έργου και όλοι μαζί ετοιμάζονται να παίξουν γκολφ στα γήπεδα του Μοναστηριού.

ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΞΑΓΓΕΛΛΟΝΤΑΙ

Τα τελευταία χρόνια έχουν ανακοινωθεί τρία μεγάλα και αρκετά μικρά επιχειρηματικά σχέδια που αφορούν επενδύσεις στον τριτογενή τομέα στην περιοχή της επαρχίας Σητείας. Περιλαμβάνουν ξενοδοχειακές μονάδες και τουριστικά χωριά με συνολικά 15.000 περίπου κλίνες, συνεδριακά κέντρα, αθλητικές εγκαταστάσεις, 6-7 γήπεδα γκολφ και αρκετές εκατοντάδες πισίνες.

Οι δύο από αυτές τις επενδύσεις σχεδιάζονται σε ιδιόκτητες εκτάσεις, ενώ η τρίτη που είναι και η πιο μεγαλεπήβολη, σε νοικιασμένη έκταση 26.000 στρεμμάτων, με ακτογραμμή 28 χιλιομέτρων, που ανήκει στο εκκλησιαστικό κοινωφελές ίδρυμα «Παναγία η Ακρωτηριανή».

Τα περιβαλλοντικά ζητήματα που προκύπτουν έχουν συζητηθεί αρκετά και μέχρι σήμερα οι υποψήφιοι επενδυτές δεν έχουν δώσει πειστικές απαντήσεις σ' αυτά.

Πρώτο και μεγαλύτερο πρόβλημα το νερό. Αρκεί να αναλογιστούμε πως 1 γήπεδο γκολφ (το γρασίδι) καλύπτει έκταση τουλάχιστον όση ο αγωνιστικός χώρος 100 γηπέδων ποδοσφαίρου. Δηλαδή 6 γήπεδα γκολφ ίσα με 600 περίπου γήπεδα ποδοσφαίρου. Προσθέτοντας και την ύδρευση για 15.000 παραθεριστές και την άρδευση για τις υπόλοιπες εκτάσεις που θα φυτευτούν, καταλήγουμε σε απαιτήσεις για ασύλληπτες ποσότητες νερού, και όλα αυτά στην, ήδη απειλούμενη με ερημοποίηση, περιοχή με τις λιγότερες βροχοπτώσεις στην Ελλάδα.

Τα ζητήματα αυτά έχουν αναδειχτεί από την Οικολογική Ομάδα Σητείας και άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις της Κρήτης. Έχουν δε τεκμηριωθεί επιστημονικά στο σκεπτικό της προσφυγής στο ΣτΕ κατά της ΚΥΑ που ενέκρινε την μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων της «επένδυσης».

Εν όψει των επενδύσεων αυτών, και ιδιαίτερα της Μονής Τοπλού, οι κυβερνήσεις τόσο του ΠΑΣΟΚ όσο και της ΝΔ αλλά και οι τοπικοί παράγοντες (κόμματα, βουλευτές, νομάρχες και δήμαρχοι με σχεδόν σύσσωμα τα συμβούλιά τους και βεβαίως το Ίδρυμα) έχουν συμπαραταχθεί αυτόματα με τους επίδοξους επενδυτές, προεξοφλώντας την επιτυχία των επενδύσεων χωρίς καμιά κριτική σκέψη και ανάλυση των δεδομένων. Έχουν δε καλλιεργήσει την αντίληψη πως οι επενδυτές αυτοί θα αναπληρώσουν το αναπτυξιακό έλλειμμα της περιοχής, πως μόλις ξεκινήσουν οι μπουλντόζες αμέσως θα γίνουμε όλοι πιο πλούσιοι και πως μόλις φυτευτεί το γρασίδι η περιοχή θα γίνει επίγειος παράδεισος.

Η αντίληψη αυτή έχει γίνει δυστυχώς αποδεκτή από την κοινωνία της Σητείας με αποτέλεσμα πολλοί, ιδιαίτερα επιχειρηματίες, να περιμένουν τις εξ ουρανού πολυπόθητες επενδύσεις, έχοντας εγκαταλείψει κάθε είδους επενδυτική προσπάθεια στο όνομα ενός ονείρου.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ... ΛΕΡΝΑΙΑ ΥΔΡΑ

Μέχρι σήμερα ελάχιστοι έχουν ασχοληθεί* με την περίφημη Loyalward ή Minoan Group. Σχεδόν όλες οι απόψεις και τα σχόλια, θετικά ή αρνητικά, που έχουν δημοσιοποιηθεί ασχολούνται με την «επένδυση» και όχι με τον «επενδυτή». Τα στοιχεία που παρατίθενται παρακάτω είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο και μπορεί καθένας να έχει πρόσβαση σ' αυτά. Έχουν αντληθεί από επίσημα κείμενα και τους ισολογισμούς της εταιρείας· λιγότερα από ανακοινώσεις και εξαγγελίες των ελληνικών αρχών και από δημοσιεύματα στον ελληνικό και ξένο Τύπο.

Η εταιρεία ιδρύθηκε το 1991 με την επωνυμία Loyalward LTD, την οποία διατηρεί μέχρι σήμερα. Πρόεδρος της μέχρι το 1999 ο κ. Peter Shoulman με τον οποίο έγιναν όλες οι διαβουλεύσεις με το Ίδρυμα «Παναγία η Ακρωτηριανή», το οποίο σημειωτέον ιδρύεται περίπου την ίδια εποχή. Στις 17-4-95 υπογράφεται μεταξύ του ιδρύματος και της Loyalward LTD αρχικό συμφωνητικό και στις 14-7-98 η οριστική σύμβαση.

Στις 14-5-99 ιδρύεται στην Αγγλία η

εταιρεία Targatshare plc που μετονομάζεται στις 8-8-99 σε Loyalward Group plc και στις 20/06/2005 σε Minoan Group plc. Πρώτος πρόεδρος της επίσης ο κ. Peter Shoulman. Η εταιρεία αυτή, η οποία εξαγόρασε την αντίστοιχη συμβεβλημένη με το Ίδρυμα, είναι εκείνη που συνδιαλέγεται μ' αυτό και τις ελληνικές αρχές.

Με την αποχώρηση του Peter Shoulman από τη διοίκηση της εταιρείας, την προεδρία αναλαμβάνει ο Christopher Egleton. Με την ανάληψη των καθηκόντων του η Loyalward Group plc προχωρεί στα παρακάτω βήματα:

- Αγοράζει τη Loyalward LTD (η οποία έχει συμβληθεί με το Ίδρυμα) και η οποία αποτελεί έκτοτε και μέχρι σήμερα θυγατρική της Loyalward Group plc (σήμερα Minoan Group plc).

- Ιδρύει δύο ακόμη θυγατρικές, τη Loyalward Hellas LTD με έδρα την Αθήνα και τη Loyalward Leisure PLC που εδρεύει στην Αγγλία.

Εκτός από τα παραπάνω, ο κ. Egleton, στην έκθεση του προς την επήσια συνέλευση των μετόχων το 2000, ανακοινώνει ότι η εταιρεία είναι έτοιμη να ξεκινήσει επένδυση βόρεια των Αθηνών, που θα περιλαμβάνει ξενοδοχειακές μονάδες, γήπεδο γκολφ κλπ. Η επένδυση αυτή, λέει, πρόκειται να έχει ολοκληρωθεί και να λειτουργήσει κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 και ότι έχει ήδη εξασφαλίσει τη θετική αντιμετώπιση από αρμόδιους υπουργούς.

Δηλώνει επίσης ότι με τη λήψη των οικοδομικών αδειών τα έργα κατασκευής στο Κάβο Σίδερο θα ξεκινήσουν προς το τέλος του 2001.

Στην επόμενη ετήσια έκθεσή του προς τη συνέλευση των μετόχων, το 2001, που αφορά την οικονομική χρήση 1-4-00 έως 31-3-01, ο κ. Egleton ανακοινώνει την απόκτηση άδειας από τον ΕΟΤ για συνεδριακό κέντρο και τον καθορισμό της αιγιαλίτιδας ζώνης. Αποδίδει την καθυστέρηση έναρξης των εργασιών στην 11η Σεπτεμβρίου (!) και στην ενασχόληση των ελληνικών αρχών με την προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων. Πάντως αισιοδοξεί πως όλες οι απαιτούμενες άδειες θα ληφθούν σε σύντομο διάστημα. Θα

*Βλέπε σχετικά στο Αντί τχ. 668 και 669 (Σεπτέμβριος 1998) και πιο πρόσφατα τχ. 848-849 (Ιούλιος 2005) και 884 (Δεκέμβριος 2006).



Στον τόπο αυτό ονειρεύονται η Minoan Group και το Ίδρυμα της «Παναγιάς Ακρωτηριανής» να συγκεντρώσουν ξενοδοχειακές μονάδες και τουριστικά χωριά με συνολικά 15.000 περίπου κλίνες, συνεδριακά κέντρα, αθλητικές εγκαταστάσεις, 6-7 γήπεδα γκολφ και μερικές εκατοντάδες πισίνες.

επιδιώξει, λέει, την εισαγωγή της εταιρείας στην αγορά AIM του χρηματιστηρίου του Λονδίνου, γεγονός που θα λειτουργήσει καταλυτικά για την εισαγωγή της εταιρείας στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών. Τον Απρίλιο του 2000 (τη χρυσή εποχή του ελληνικού χρηματιστηρίου) η Loyalward Group plc είχε προσπαθήσει να αγοράσει τον όμιλο Π. Πανούση και μέσω αυτού να εισαχθεί στο χρηματιστήριο της Αθήνας. Δεν κατέληξαν όμως σε συμφωνία.

Στην έκθεση του 2002 ο κ. Egleton ανακοινώνει λήψη προέγκρισης χωροθέτησης και δηλώνει πως το επόμενο βήμα, που είναι οι οικοδομικές άδειες, δρομολογείται και ήδη ομάδα σχεδιαστών έχει αρχίσει τεχνικές μελέτες. Επίσης ότι έχει ζητηθεί άδεια από την αρχαιολογική υπηρεσία.

Σε ανάλογο μήκος κύματος οι εκθέσεις του κ. Egleton στις ετήσιες γενικές συνελεύσεις της εταιρείας τα επόμενα χρόνια καθώς και στις δηλώσεις του. Εμφανίζεται αισιόδοξος· εμφανίζει κάθε φορά κάποια καινούρια άδεια που απαιτείται και προβλέπει έναρξη

των εργασιών σε σύντομο χρόνο: αναγγέλλει συμφωνίες με διάφορους οργανισμούς και εταιρείες (PGA golf manager, premier resorts, forum for the future κλπ), υποβαθμίζει την αδυναμία της εταιρείας επικαλούμενος εξωγενείς παράγοντες και εξαίρει τη συμπαράσταση της ελληνικής κυβέρνησης και των ελληνικών Αρχών.

Στις 31-3-06 τα ίδια κεφάλαια της Minoan Group ανέρχονται σε £25.093.666. Το μετοχικό κεφάλαιο κατά μεγάλο μέρος προέρχεται από αλληπάλληλες αυξήσεις που οι περισσότερες έχουν σκοπό την κάλυψη τρεχουσών αναγκών.

Από το 2004 και μέχρι τον Μάιο 2007 η εταιρεία έχει πραγματοποιήσει περί τις 25 αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου. Οι 20 περίπου από αυτές έγιναν για να καλυφθούν τρέχουσες υποχρεώσεις και να πληρωθούν προμηθευτές δημιουργώντας έτσι «πληθωριστικό» μετοχικό κεφάλαιο. Με απλά λόγια η εταιρεία πληρώνει τις υποχρεώσεις της εκδίδοντας χαρτιά.

Η ονομαστική αξία της μετοχής είναι £0,25 ενώ η χρηματιστηριακή σήμερα

κυμαίνεται σε £0,85. Η μετοχή διαπραγματευόταν μέχρι την 1-5-07 στο OFEX (plusmarketsgroup), ενώ από τις 2-5-07 εισήλθε στην αγορά AIM του χρηματιστηρίου του Λονδίνου. Πρόκειται για αγορά στην οποία γίνεται διαπραγμάτευση μετοχών υψηλού κινδύνου. Η τιμή της μετοχής σημείωσε άνοδο για λίγες μέρες τον Νοέμβριο του 2006 (ανακοίνωση Σουφλιά), ακολούθησε πτωτική πορεία μέχρι την είσοδό της στην αγορά AIM οπότε πάλι σημείωσε μικρή άνοδο για λίγες μέρες. Έκτοτε και μέχρι σήμερα, στις ελάχιστες αγοραπωλησίες που διενεργούνται, η μετοχή σημειώνει πτωτική τάση και έχει απωλέσει περί το 10% της αξίας της από το Νοέμβριο του 2006.

Από απλή ανάγνωση των δημοσιευμένων ισολογισμών σε συνδυασμό με τις ετήσιες εκθέσεις του διοικητικού της συμβουλίου και το ενημερωτικό δελτίο της εταιρείας για την εισαγωγή της στην αγορά AIM τον Μάιο του 2007 προκύπτουν:

- Η εταιρεία δεν έχει ουσιαστικά πάγια περιουσιακά στοιχεία.

- Περιουσιακό της στοιχείο η εταιρεία θεωρεί το κόστος σχεδιασμού του Kavo Sidero project. Το κόστος αυτό αποτιμάται στις 31-3-06 σε £24.479.108.

- Η μόνη δραστηριότητα του ομίλου είναι ο σχεδιασμός της συγκεκριμένης επένδυσης (του Kavo Sidero project) και επομένως δεν έχει αποκτηθεί κανένας είδους έσοδο.

- Οι συσσωρευμένες ζημιές £6.195,890 που εμφανίζονται στον ισολογισμό της 31-3-06 οφείλονται βασικά στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν πωλήσεις.

- Προς εξασφάλιση των εγγυητικών επιστολών υπέρ του Ιδρύματος που έχουν χορηγηθεί στην εταιρεία από τον οίκο Singer & Friedlander έχουν ενεχυριαστεί μετοχές της Loyalward Ltd αξίας 3.900.000.

- Η εταιρεία προσπαθεί από το 2003 να προσελκύσει νέους μετόχους υποσχόμενη εκπτώσεις στις τιμές των μελλοντικών τους αγορών. Μέσα στα πλαίσια της προσπάθειας αυτής εντάσσεται και η εισαγωγή της μετοχής στο AIM.

- Η εταιρεία λέει πως για να ελαττώ-

σει τον επιχειρηματικό κίνδυνο σκοπεύει να εκτελέσει το έργο συνεργαζόμενη με τρίτους ή με κοινοπραξίες. Η επιλογή αυτών θα γίνει με κριτήριο τη φερεγγυότητα, την οικονομική ευρωστία, την εμπειρία και την τοπική αποδοχή. Στην πραγματικότητα η εταιρεία ομολογεί την αδυναμία της να εκτελέσει ακόμη και ένα πολύ μικρό μέρος της «επένδυσης».

• Τα μέλη του ΔΣ της Minoan έχουν επενδύσει στην εταιρεία συνολικά 1.947.464 μετοχές ονομαστικής αξίας £486.866 δηλαδή 770.000 περίπου που αν τις αποτιμήσουμε με τη χρηματιστηριακή αξία καταλήγουμε στο ποσό των £1.655.000, δηλαδή 2.600.000 περίπου ευρώ.

Ο πρόεδρος του ΔΣ κ. Egleton κατέχει 177.260 μετοχές ονομαστικής αξίας £44.315, δηλαδή περίπου 70.000 ευρώ που αν τις αποτιμήσουμε με τη χρηματιστηριακή αξία καταλήγουμε στο ποσό των £150.000, δηλαδή περίπου 240.000 ευρώ.

Τόσα χρήματα έχουν τοποθετήσει ο κ. Egleton και τα υπόλοιπα μέλη του ΔΣ στην εταιρεία και αυτά διακινδυνεύουν. Όμως, σύμφωνα με τις ετήσιες καταστάσεις των απολαβών τους, από το 2001 μέχρι την 31-3-06, οι κύριοι αυτοί έχουν λάβει σε 6 χρόνια 6.313.340 στερλίνες δηλαδή περίπου 10.000.000 ευρώ. Από αυτά ο κ. Egleton έχει λάβει 3.437.930 στερλίνες δηλαδή περίπου 5.500.000 ευρώ. Έχουν δηλαδή ήδη αποσβέσει το κόστος της συμμετοχής τους στην εταιρεία και έχουν αποκομίσει σημαντικό οικονομικό όφελος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ...

Η εταιρεία και ο όμιλος δημιουργήθηκαν και συνεχίζουν να υπάρχουν αποκλειστικά για τη συγκεκριμένη επένδυση. Η δημιουργία εταιρειών για την εκτέλεση συγκεκριμένου έργου δεν είναι ασυνήθιστο. Αυτό που δεν εξηγείται με επιχειρηματικά κριτήρια είναι η 16ετής ενασχόληση αποκλειστικά και μόνο με το συγκεκριμένο αντικείμενο που από το 1991 και μέχρι σήμερα δεν έχει ξεφύγει από το στάδιο των σχεδίων.

Είναι φανερό ότι, παρά την τόσο μεγάλη διαφήμιση του Kano Sidero project, δεν υπάρχει ενδιαφέρον στη

χρηματιστηριακή αγορά, ενώ η τραπεζική αγορά είναι κλειστή για τη Minoan Group plc, καθώς από τα οικονομικά της στοιχεία και τη μέχρι σήμερα πορεία της προκύπτει μηδενική πιστοληπτική ικανότητα.

Αξιοσημείωτη είναι η αντίφαση ανάμεσα στο μέγεθος και την ποιότητα της εταιρείας αφενός και του τεράστιου επενδυτικού σχεδίου αφετέρου. Τούτο είναι ένας βασικός παράγοντας που λειτουργεί απαγορευτικά στη συμμετοχή οποιουδήποτε σοβαρού επενδυτή σε ένα εγχείρημα κόστους 1,2 δις ευρώ. Την αντίφαση αυτή εντοπίζει και άρθρο της *Telegraph* στις 18-9-05.

Πηγές χρηματοδότησης επομένως δεν υπάρχουν και είναι πολύ χλωμό να βρεθούν. Από την άλλη, εξάλλου, οι οικονομικές παραχωρήσεις προς το Ίδρυμα είναι φαινομενικά τόσο πολλές που στην καλύτερη περίπτωση δημιουργούν υποψίες σε κάθε υποψήφιο επενδυτή για τη σοβαρότητα της εταιρείας και ερωτηματικά για τη δυνατότητά της να ανταποκριθεί σ' αυτές τις υποχρεώσεις, εφ' όσον πραγματοποιήσει το έργο.

Κατόπιν όλων αυτών, γιατί μια εταιρεία να ασχολείται επί 16 χρόνια με ένα επιχειρηματικό σχέδιο ενώ από την αρχή γνωρίζει ότι υπερβαίνει τις δυνατότητές της; Την ενδιαφέρει όντως η πραγματοποίησή του ή όχι; Αν όχι, πού αποσκοπεί;

Είναι βέβαιο πως αποσκοπεί στην προσέλκυση μικροεπενδυτών που θα αγοράσουν μετοχές. Σ' αυτή την περίπτωση το πιθανότερο ενδεχόμενο είναι οι επενδυτές αυτοί να έχουν την ίδια τύχη με αυτούς που πριν λίγα χρόνια αγόραζαν μερίδια των επιχειρήσεων SOE club του Μιχ. Τροχανά. Πάντως, όπως ήδη προαναφέραμε, το σχέδιο αυτό μέχρι στιγμής δεν περπατά. Ενδεχομένως απώτερος στόχος να είναι η είσπραξη επιχορηγήσεων και εν συνεχεία η εγκατάλειψη του έργου.

Είναι πάντως βέβαιο πως τα μέλη του ΔΣ και μάλιστα ο πρόεδρος του απολαμβάνουν τους μισθούς και τις παροχές που έχουν εξασφαλίσει για τον εαυτό τους, και ότι ο κ. Egleton ταξιδεύει από το Λονδίνο στη Σητεία με στάσεις στην Αθήνα για δημόσιες σχέσεις και επαφές με υπουργούς και άλ-

λους παράγοντες, οι οποίοι τον έχουν αναγορεύσει σε σωτήρα της τοπικής αλλά και της εθνικής μας οικονομίας, γεγονός που ο ίδιος μέχρι σήμερα απολαμβάνει.

...ΚΑΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΑ

Εγνώριζε το Ίδρυμα τις δυνατότητες της εταιρείας όταν της ανέθετε το έργο;

Η απάντηση είναι καταφατική. Το Ίδρυμα είχε σαφή γνώση του γεγονότος ότι η συγκεκριμένη εταιρεία είχε μηδενική πιστοληπτική ικανότητα. Η αποχώρηση του κ. Ν. Κουρουπάκη από την επίμαχη συνεδρίαση του ΔΣ του ιδρύματος το επιβεβαιώνει, χωρίς να δικαιώνει τον ίδιο, δεδομένης της όλης μέχρι σήμερα στάσης του.

Το Ίδρυμα ισχυρίζεται πως κατέληξε σε συμφωνία με τους συγκεκριμένους «επενδυτές» με κριτήριο την καλή οικονομική προσφορά τους. Να το πιστέψουμε άραγε; Και αν το πιστέψουμε πώς μπορεί να ερμηνευτεί η στήριξη και συμπαράσταση που παρέχει στην αντισυμβαλλόμενη εταιρεία επί ζημιά του και η εχθρική του στάση προς όσους προβληματίζονται;

Είναι όλα ή πολλά από τα παραπάνω εν γνώσει της Κυβέρνησης, της Περιφέρειας Κρήτης, της Νομαρχίας Λασιθίου, του Δήμου Σητείας, του Δήμου Ιτάνου κ.λπ.;

Την Κυβέρνηση ενδιαφέρουν μόνο οι πανηγυρικές εξαγγελίες. Οι άρχοντες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης γνωρίζουν πολλά. Ενας από αυτούς έλεγε κάποτε: «Κάποιοι πάνε να βγάλουν λεφτά με χαρτιά». Είναι δε βέβαιο ότι ο κ. Ν. Κουρουπάκης τέως και νυν δήμαρχος Σητείας, που συμμετέχει στο ΔΣ του Ιδρύματος ως ευυπόληπτος και ευσεβής πολίτης (και όχι ως δήμαρχος), γνωρίζει αρκετές κρυφές πτυχές της όλης υπόθεσης. Προσβλέποντας όμως σε μια ακόμη τετραετία και εξαργυρώνοντας την υποστήριξη της τοπικής Εκκλησίας στις τελευταίες Δημοτικές εκλογές, οι τοπικοί άρχοντες παρουσιάζονται βασιλικοί του βασιλέως και αποτελούν σήμερα την γραμμή κρούσης της εταιρείας.

Και ένα τελευταίο ερώτημα που μένει προς το παρόν αναπάντητο: Πρόκειται για επένδυση μαμούθ ή επένδυση μαϊμού;



κοσμο δρομιο

ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΝΕΑ ΣΕΛΙΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Τα χαμόγελα και οι αισιόδοξες δηλώσεις μετά τη λήξη της Συνόδου Κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το περασμένο Σαββατοκύριακο, δεν κατάφεραν τελικά να κρύψουν την απογοήτευση, ιδιαίτερα της γερμανίδας καγκελαρίου και προεδρεύουσας της διάσκεψης Άνγκελα Μέρκελ, για την αποτυχία στην προσπάθεια να ξεπεραστούν οι αντιθέσεις και οι διχογνωμίες ανάμεσα στις 27 χώρες μέλη, ώστε να επιτευχθεί ένα σοβαρό βήμα προς τα εμπρός.

Αντίθετα, το κοινό αίσθημα ήταν ότι η Ένωση, χάρη στις φιλότιμες προσπάθειες της κ. Μέρκελ, αλλά και ορισμένων αρχηγών κρατών, όπως του νέου προέδρου της Γαλλίας Νικολά Σαρκοζί και του ισπανού πρωθυπουργού Χοσέ Θαπατέρο, μετά βίας απέφυγε την πλήρη καταστροφή.

Έτσι, η γερμανική προεδρία, κάτω από την αφόρητη πίεση του Τόνι Μπλερ, για λογαριασμό της Βρετανίας, και

των αδελφών Κατζίνσκι –προέδρου και πρωθυπουργού αντίστοιχα– εκ μέρους της Πολωνίας, μπορεί να καυχείται ότι πέτυχε απλώς έναν συμβιβασμό. Αρκετά πικρό, ίσως, αλλά συμβιβασμό. Ο οποίος, μάλιστα, σηματοδοτεί μια νέα πορεία για την Ευρώπη. Μια πορεία, στην οποία ξεκάθαρα πλέον η Ένωση θα συνεχίζει χωρισμένη σε δύο στρατόπεδα, που θα κινούνται με διαφορετικές ταχύτητες.

Ορισμένοι, στην προσπάθειά τους να διασκεδάσουν τις εντυπώσεις από τον συμβιβασμό που επιτεύχθηκε, έσπευσαν να μιλήσουν για «απομόνωση» των χωρών που δημιούργησαν τα προβλήματα. Είναι βέβαιο, όμως, ότι όσα πέτυχαν οι «απομονωμένοι» θα σημαδέψουν την Ένωση και θα την κρατήσουν σε ένα ιδιότυπο καθεστώς ομηρείας για πολλά χρόνια.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΑΝΑΒΑΠΤΙΖΕΤΑΙ

Στις εκλογές του 2005, οι δυσανεκτοί από το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα υπό τον Όσκαρ Λαφοντέν και οι ανατολικογερμανοί πρώην κομμουνιστές αποφάσισαν να συνεργαστούν και κατάφεραν να συγκεντρώσουν το 9% των ψήφων. Τώρα, όμως, αποφάσισαν να προχωρήσουν ένα βήμα περισσότερο –ένα σημαντικό βήμα– και να συμπύξουν ένα νέο κόμμα, με την επωνυμία «Αριστερά».

Ηγέτης του νέου κόμματος εξελέγη φυσικά ο ίδιος ο Λαφοντέν, σημαντικό στέλεχος άλλοτε των Σοσιαλδημοκρατών και υπουργός οικονομικών για ένα χρόνο στην κυβέρνηση Σρέντερ, ο οποίος θεωρείται ως ο γνήσιος διάδοχος του Βίλι Μπραντ.

Το νέο κόμμα έκανε ήδη μια σημαντική εμφάνιση στις πρόσφατες τοπικές εκλογές στη Βρέμη, όπου κατάφερε για



πρώτη φορά να μπει στο κοινοβούλιο ενός κρατιδίου, ενώ στο μεταξύ αυξάνει συνεχώς την επιρροή του σε εργατικά συνδικάτα, τα οποία εμφανίζονται όλο και περισσότερο δυσανεκτοί από το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα και τη συμμετοχή του στην κυβέρνηση συνα-

σπισμού με τους Χριστιανοδημοκράτες. Ένα συνασπισμό, στον οποίο όλο και περισσότερο κυριαρχεί το κόμμα της Άνγκελα Μέρκελ, ενώ από την άλλη πλευρά η δημοτικότητα του νέου ηγέτη των Σοσιαλδημοκρατών Κουρτ Μπεκ συνεχώς συρρικνώνεται.

ΤΟΥΡΚΙΑ ΠΑΝΕ ΓΙΑ ΕΚΛΟΓΕΣ Ή ΓΙΑ ΠΟΛΕΜΟ;

Το κλίμα εξακολουθεί να είναι βαρύ στην Τουρκία, όσο πλησιάζει η ημέρα των βουλευτικών εκλογών της 22ας Ιουλίου, για τις οποίες όλες οι σφυγμομετρήσεις δείχνουν προβάδισμα του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης, ωστόσο και το στρατόπεδο των κεμαλιστών δεν κάθεται με σταυρωμένα τα χέρια.

Συγκεκριμένα, το στρατιωτικοπολιτικό κατεστημένο, χρησιμοποιώντας σαν πολιορκητικό κριό τον πρόεδρο της Δημοκρατίας Αχμέντ Σεζέρ, ο οποίος παρατείνει την παραμονή του στη θέση αυτή, είτε τον αρχηγό του γενικού επιτελείου στρατηγό Μπουγιούκανιτ, συνεχίζει να απεργάζεται τουλάχιστον μια περιορισμένη νίκη του πρωθυπουργού Ταγίπ Ερντογάν, ώστε να αποτρέψει την εκλογή ενός ισλαμιστή στη θέση του προέδρου της χώρας.

Μόνο που η διαμάχη μεταξύ των ισλαμιστών του Ερντογάν και των κεμαλιστών, πέρα από τη θρησκευτική διάσταση που προτάσσουν οι δεύτεροι, έχει κυρίως πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις, που παραπέμπουν σε ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες απειλούν να τινάξουν στον αέρα όλα τα προνόμια που έχει δημιουργήσει για τον εαυτό του το κεμαλικό κατεστημένο.

Παράλληλα με τις επικείμενες εκλογές, όμως, το κλίμα βαρραίνει και εξαιτίας του ζητήματος των Κούρδων, ένα ζήτημα το οποίο εντείνει συνεχώς τις συζητήσεις για μια πιθανή εισβολή του τουρκικού στρατού στο βόρειο Ιράκ, με ό,τι αυτό μπορεί να συνεπάγεται.

Μια τέτοια εισβολή έχει εκ των ποτέρων την κατηγορηματικά αρνητική στάση των ΗΠΑ, για τον λόγο αυτό και κούρδικές πηγές υποστηρίζουν ότι κάτι τέτοιο δεν πρόκειται να συμβεί και ότι οι απειλές που εκτοξεύονται συνεχώς από τον στρατηγό Μπουγιούκανιτ έχουν κυρίως ως στόχο να



Ο πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής με τον τούρκο ομόλογό του Ταγίπ Ερντογάν στην Κωνσταντινούπολη, κατά τη σύνοδο των χωρών μελών της παραευξείνιας συνεργασίας, όπου πέρα από τα χαμόγελα και τις αβρότητες, εκείνο που κυριάρχησε ήταν η ελληνορωσική συμφωνία για ένα νέο αγωγό φυσικού αερίου που θα παρακάμπτει την Τουρκία.

τρομάξουν το ΡΚΚ, αλλά και να δημιουργήσουν το κατάλληλο κλίμα που θα δικαιολογεί οποιεσδήποτε στρατιωτικές αυθαιρεσίες γίνονται στο εσωτερικό της χώρας.

Επί της ουσίας, πάντως, ο τουρκικός στρατός, ο οποίος ήδη διαθέτει δυνάμεις του στο έδαφος του βόρειου Ιράκ, πραγματοποιεί συχνά βομβαρδισμούς εναντίον Κούρδων στο Ιράκ, συνεπικουρούμενος, μάλιστα, από αεροπορικές δυνάμεις του Ιράν, στο πλαίσιο συμφωνίας που έχουν κάνει οι δυο χώρες εδώ και αρκετό καιρό, γεγονός που προκαλεί, βεβαίως, τις έντονες αντιδράσεις της ηγεσίας των Κούρδων του Ιράκ. Κάτω από τις συνθήκες αυτές τίποτε δεν αποκλείει ένα πιο θερμό επεισόδιο, με απόβλεπτες συνέπειες για όλη την ευρύτερη περιοχή.

ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΠΗΡΕ ΑΝΑΒΟΛΗ

Στο τέλος του χρόνου θα αποφασισθεί τελικά η λύση που θα δοθεί στην εκκρεμότητα του Κοσσυφοπεδίου, όπως αποφάσισαν από κοινού οι ΗΠΑ, η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ΟΗΕ.

Στόχος της αναβολής ήταν να δοθεί περισσότερος χρόνος για να πεισθεί η Ρωσία να άρει τις επιφυλάξεις της στην προτεινόμενη λύση της ανεξαρτησίας, για την οποία επιμένουν οι ΗΠΑ και ορισμένες χώρες της Ευρώπης.

Για το λόγο αυτό και οι Δυτικοί διατηρούν στο τραπέζι την πρόταση του ειδικού διαμεσολαβητή του ΟΗΕ Μάρτι Αχτισάαρι, ο οποίος επιμένει ότι αυτή είναι η πιο δίκαιη πρόταση και η καλύτερη για το μέλλον του Κοσσυφοπεδίου

και για την ασφάλεια της ευρύτερης περιοχής.

Θεωρείται βέβαιο, όμως, ότι η Μόσχα δεν πρόκειται να κάνει πίσω από την απόφασή της να ακήσει βέτο σε μια τέτοια απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας για το Κοσσυφοπέδιο, ιδιαίτερα όσο εντείνονται οι πιέσεις από την πλευρά της Δύσης, και ακόμα όσο το Κρεμλίνο σκληραίνει τη στάση του έναντι των αμερικανικών σχεδίων για την αντιπυραυλική ζώνη στην Ευρώπη. Τα θέματα αυτά, μάλιστα, ο ρώσος πρόεδρος Βλαντίμιρ Πούτιν αναμένεται να συζητήσει διεξοδικά με τον αμερικανό ομόλογό του Τζορτζ Μπους, όταν θα τον επισκεφθεί τις επόμενες ημέρες στην εξοχική κατοικία του.



Εναλλαγή Μπλερ – Γκόρντον και στο βάθος... Θάτσερ

του Ευγένιου Μιχαήλ

Δεκατρία χρόνια αφότου ανέλαβε την ηγεσία του Εργατικού Κόμματος της Βρετανίας και μετά από δέκα χρόνια αδιαμφισβήτητης ηγεμονίας επί της βρετανικής πολιτικής σκηνής, στις 10 του περασμένου Μαΐου ο Τόνι Μπλερ ανακοίνωσε τελικά την αποχώρησή του από την Ντάουνινγκ Στρητ. Τερματίζοντας τις σχετικές διεργασίες που διεξάγονταν όλο το τελευταίο διάστημα, την περασμένη Κυριακή ο Μπλερ παρέδωσε την ηγεσία των Εργατικών στην έτερη ισχυρή ποσωπικότητα του κόμματος, τον έως τώρα υπουργό Οικονομικών και άσπονδο φίλο του, τον Σκωτσέζο Γκόρντον Μπράουν, ο οποίος τρεις ημέρες αργότερα –την περασμένη Τετάρτη– ανέλαβε και τη θέση του πρωθυπουργού της χώρας.

Το τέλος της πρωθυπουργίας του δεν συνεπάγεται βέβαια και το τέλος της πολιτικής καριέρας του «χαρισματικού» Τόνι Μπλερ. Ήδη, διατυπώθηκαν πολλές προτάσεις για νέες επίσημες θέσεις και συνεργασίες από διεθνείς οργανισμούς αλλά και από, μέχρι πρότινος, συνάδελφους πρωθυπουργούς και άλλους διεθνείς πολιτικούς παράγοντες. Ανάμεσα σ' αυτές, ήταν φυσικά και η πρόταση –κυρίως των Αμερικανών– να ορισθεί ο Μπλερ ως ειδικός απεσταλμένος του κουαρτέτου ΗΠΑ, ΕΕ, Ρωσίας και ΟΗΕ στη Μέση Ανατολή.

Παραδόξως, όμως, για έναν πολιτικό που συχνά προβάλλεται ως ένας από τους πιο πετυχημένους της γενιάς του, η πλειονότητα των βρετανών ψηφηφόρων δέχτηκε θετικά το κλείσιμο του κεφαλαίου Μπλερ. Σε μια πρόσφατη έρευνα του κυριακάτικου *Ομπσέρβερ*, το 56% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι η γνώμη τους για τον πρωθυπουργό τους είχε ακολουθήσει την κατιούσα τα τελευταία δέκα χρόνια, μόνο 14% τον έκριναν ως έναν ικανό ηγέτη, ενώ μόλις 6% τον θεωρούν ακόμη αξιόπιστο. Ο πόλεμος στο Ιράκ, η στενή του φιλία με τον Τζόρτζ Μπους, η επιβολή διδάκτρων στους φοιτητές της Αγγλίας και της Ουαλίας, καθώς και η ει-

σαγωγή ταυτοτήτων για όλους τους Βρετανούς, το κλείσιμο μεγάλου αριθμού νοσοκομείων που υπερέβαιναν τον προϋπολογισμό τους, αλλά και η γενικότερη αποτυχία του να επιφέρει κάποια από τις πολλές ριζικές αλλαγές που υποσχέθηκε σε διεθνές επίπεδο, είναι κυρίως οι λόγοι για τους οποίους ο Τόνι Μπλερ έχασε σταδιακά την εμπιστοσύνη των περισσότερων ξεχωριστών ομάδων του εκλογικού σώματος.

Η μόνη αδιαμφισβήτητη επιτυχία που έχει να επιδείξει η Εργατική κυβέρνηση στην τελευταία δεκαετία είναι οι «εύρωστοι» αριθμοί της βρετανικής οικονομίας, ιδιαίτερα σε σύγκριση με την κούραση που παρουσίασαν οι οικονομίες της ευρωζώνης στην αντίστοιχη περίοδο. Όμως αυτή δεν είναι τόσο μια επιτυχία του Τόνι Μπλερ όσο του Γκόρντον Μπράουν, του διάδοχου του στην πρωθυπουργία, και εως τώρα τσάρου της οικονομίας.

Το αίσθημα απογοήτευσης που αφήνει πίσω του ο μέχρι τώρα πρωθυπουργός στους κατοίκους της χώρας του αντικατοπτρίζεται και στην υπόλοιπη ευρωπαϊκή κοινή γνώμη, ιδιαίτερα στα παλιά κράτη-μέλη της ΕΕ. Ο συχνά τυφλός φιλοαμερικανισμός του και ο επίμονος νεοφιλελευθερισμός του είναι οι βασικοί λόγοι πίσω από αυτή την άβολη

σχέση Μπλερ και Ευρώπης. Όμως, όσοι ελπίζουν ότι με την αποχώρηση του Μπλερ θα αλλάξει και η ταυτότητα της βρετανικής εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής πρέπει να περιμένουν πολύ περισσότερο από όσα η κάπως άτακτη αποχώρηση του Μπλερ μπορεί να τους έκανε να ελπίζουν.

Όταν η Μάργκαρετ Θάτσερ αποχωρούσε από την Ντάουνινγκ Στρητ, πριν από 17 χρόνια, όπως και σήμερα πολύς κόσμος ευχόταν η πολιτική ζωή της χώρας να απαλλαγεί όσο το δυνατό πιο γρήγορα από εκείνο το ιδιαίτερο άρωμα που χαρακτήρισε το πολιτικό στίγμα της Σιδηράς Κυρίας, τον θατσερισμό. Αυτό όμως δεν έγινε ποτέ. Μάλιστα, μία από τις βασικές παρακαταθήκες του Τόνι Μπλερ είναι ότι όταν εξελέγη ως ο πρώτος Εργατικός πρωθυπουργός μετά από το 1979, όχι μόνο δεν ανέτρεψε τον θατσερισμό αλλά τον συνέχισε και τον ενίσχυσε. Έτσι ο κοινωνικός και οικονομικός νεοφιλελευθερισμός μετατράπηκε από μία ιδιαίτερη πολιτική φιλοσοφία ταυτισμένη με το Συντηρητικό Κόμμα σε γενικότερη βρετανική, αποδεκτή πλέον από όλες τις κοινοβουλευτικές δυνάμεις.

Οπότε θα μπορούσε κανείς να πει ότι, ενώ ο Τόνι φεύγει πλέον από τη βρετανική πολιτική σκηνή, η Μάγκι παραμένει. Αυτό το παράδοξο της πολιτικής προσπέρασης του Μπλερ από την προκατοχή του συμβαίνει γιατί η συντηρητική πρωθυπουργός ήταν σαφώς πιο δυναμική και ευφάνταστη ιδεολογικά. Ανεξαρτήτως αποτελεσμάτων, ο θατσερικός νεοφιλελευθερισμός προσέφερε μια πολύ διαφορετική προσέγγιση της οικονομίας και της κοινωνίας από αυτή με την οποία γαλουχήθηκε η μεταπολεμική Ευρώπη. Αντίθετα, ο Τόνι Μπλερ δεν προσέφερε κάτι ριζοσπαστικά καινούργιο. Για

τους οπαδούς του ήταν ένας επιτυχημένος πρωθυπουργός στο μέτρο που σεβάστηκε και συνέχισε τους ήδη υπάρχοντες άξονες της βρετανικής πολιτικής: φιλοαμερικανισμός, ευρωσκεπτικισμός, οικονομικός φιλελευθερισμός, κοινωνικός συντηρητισμός. Ακόμη λιγότερο ελκυστικός ήταν ο Μπλερ σε επίπεδο καθημερινής πολιτικής. Η απαξίωση του πολιτικού λόγου και διαλόγου, ο παραγκωνισμός του κοινοβουλίου και του ίδιου του υπουργικού συμβουλίου, η αντιστρόφως ανάλογη αύξηση της επιρροής των εξοκοινοβουλευτικών συμβούλων, η απόλυτη ταύτιση με τα μεγάλα εκδοτικά συμφέροντα (βλ. Ρούπερτ Μέρντοχ) και η εμμονή του με την εμφάνιση και την παρουσίαση των γεγονότων, είναι όλα αρνητικά στοιχεία, που χαρακτήρισαν ιδιαίτερα τα χρόνια του Μπλερ στην εξουσία.

Είναι ενάντια σε αυτά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πολιτικής Μπλερ που ο διάδοχός του Γκόρντον Μπράουν μπορεί και πρόκειται να διαφοροποιηθεί: πιο κοντά στο κόμμα και στην εκλογική του βάση, περισσότερο ανθρωπίνος και λιγότερο δέσμιος των δημόσιων σχέσεων. Αρκετοί οπαδοί του νέου πρωθυπουργού διατείνονται πως ο



Ο Γκόρντον Μπράουν με τη σύζυγό του Κέλι, οι νέοι ένοικοι της Ντάουνινγκ Στρητ 10.

Μπράουν θα φέρει το κόμμα πιο κοντά στις σοσιαλιστικές ρίζες του παλαιού Εργατικού Κόμματος, αποστασιοποιούμενος έτσι από την μπλερική κληρονομιά του Νέου Εργατικού Κόμματος.

Αυτό είναι σίγουρα κάτι που θέλει και η συντριπτική πλειονότητα των αριστερών βρετανών ψηφοφόρων. Το πιθανότερο είναι, όμως, ότι γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο διαρρέουν οι φήμες περί αριστερής στροφής, προκειμένου να προσελκύσουν και να επαναφέρουν στο κόμμα την αριστερή βάση των παλαιών Εργατικών, κεντρίζοντας τα αντιμπλερικά της ένστικτα.

Ο ίδιος ο Μπράουν δεν έχει πει τίποτε μέχρι στιγμής που να δείχνει ότι θα κινηθεί πιο αριστερά από ό,τι έχει μάθει

η Βρετανία τα τελευταία τριάντα χρόνια. Αντίθετα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο ίδιος υπήρξε ένας από τους βασικούς αρχιτέκτονες των Νέων Εργατικών, καθώς, ως υπουργός Οικονομικών, συμμετείχε σε όλα τα υπουργικά συμβούλια της τελευταίας δεκαετίας και υποστήριξε –και ψήφισε– όλους τους αντιλαϊκούς πολέμους και νόμους του Μπλερ.

Κοντολογίς, η Βρετανία και η Ευρώπη δεν πρέπει να περιμένουν καμία σοβαρή αλλαγή πλεύσης από τη νέα κυβέρνηση, της οποίας θα ηγείται ένας πολιτικός που έχει δώσει τόσα πολλά δείγματα πολιτικού συμβιβασμού και τόσα λίγα ρηξικέλευθου πολιτικού λόγου.



Και τώρα, ένας αλλιώτικος πυροσβέστης για τη Μέση Ανατολή

Σε μια δύσκολη περίοδο για την κατάσταση στη Μέση Ανατολή, το «κουαρτέτο» –που έχουν συγκροτήσει οι ΗΠΑ, η Ρωσία, η ΕΕ και ο ΟΗΕ– αποφάσισε να ορίσει ως επίσημο διαμεσοληβητή του, για την περιοχή αυτή, τον απελθόντα πρωθυπουργό της Βρετανίας Τόνι Μπλερ.

Ο διορισμός αυτός ήταν κυρίως επιθυμία της Ουάσιγκτον, γι' αυτό και αμερικανοί διπλωμάτες έσπευσαν προχτές να δηλώσουν ότι ο Μπλερ θεωρείται φίλος τόσο του Ισραήλ όσο και των Παλαιστινίων. Παρ' όλα αυτά, όταν έγινε αρχικά γνωστή η πρόθεση για τον διορισμό του Μπλερ, παλαιστίνιοι δήλωναν δυσαρεστημένοι για την επιλογή ενός πολιτικού που έχει ταυτίσει το όνομά του με όλα τα βρώμικα παιχνίδια και κυρίως τους πολέμους των Αμερικανών, τόσο στη Μέση Ανατολή και προηγουμένως στα Βαλκάνια όσο και αλλού, ενώ αρνητική ήταν και η Μόσχα, η οποία ωστόσο δεν έφερε αντιρρήσεις για να μην επιβαρύνει περισσότερο το κλίμα στις σχέσεις της με τη Δύση.

Το ερώτημα, όμως, είναι τι θα καταφέρει ο Μπλερ από το νέο του πόστο, σε μια υπόθεση, στην εξέλιξη της οποίας η Δύση –που εκφράζει και ο ίδιος– έχει παίξει τον χειρότερο ρόλο που μπορούσε, σπρώχνοντας τους Παλαιστίνιους σε



έναν εγκληματικό εμφύλιο, με αποτέλεσμα να χωριστούν σε δύο ουσιαστικά οντότητες (της Γάζας και της Δυτικής Όχθης), και δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για την επιβολή από την πλευρά του Ισραήλ των δικών του όρων και προϋποθέσεων για την περίφημη «ειρηνική συμβίωση» των δύο εθνότητων.

Ήδη, ο ισραηλινός στρατός διεξάγει εκτεταμένες επιχειρήσεις στην περιοχή της Γάζας, εναντίον

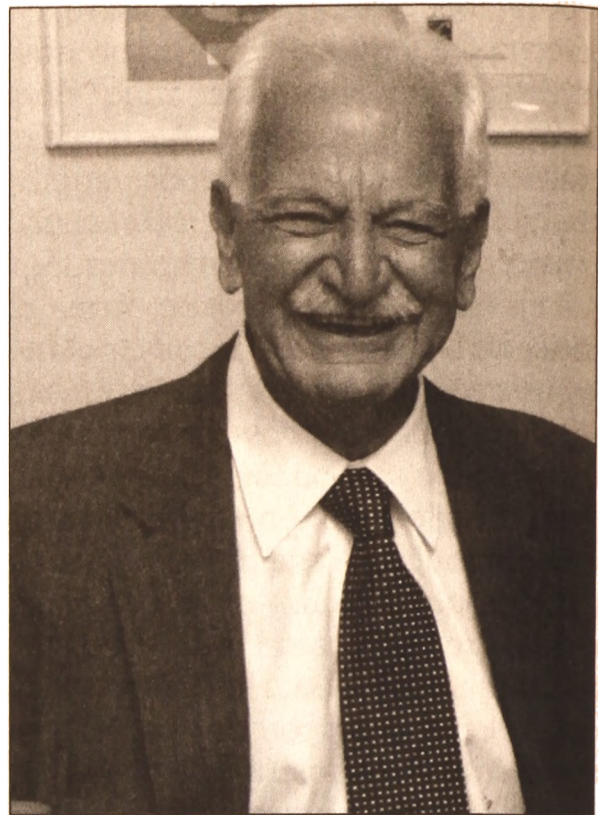
της οργάνωσης Χαμάς, torπιρίζοντας εκ των προτέρων τις «καλές προθέσεις» του πρωθυπουργού Όλμερτ για ενδοπαλαιστινιακό διάλογο, τον οποίο υποκριτικά προσπαθεί να «ενισχύσει» δίνοντας μέρος των χρημάτων που οφείλει στην Παλαιστινιακή Αρχή και βγάζοντας από τις φυλακές 250 από τους συνολικά 10.000 κρατούμενους Παλαιστίνιους.

Τ.Κ.Δ.

Οι μάταιες προσπάθειες

Μια συνομιλία του Κώστα Κριμπά με τον Ηλία Γυφτόπουλο

Τις προσπάθειες μιας μικρής ομάδας ελλήνων επιστημόνων που βρισκόταν στην Βοστώνη των ΗΠΑ στις αρχές της δεκαετίας το '50 αφηγείται ύστερα από σαράντα σχεδόν χρόνια, το 1989, ο καθηγητής Ηλίας Γυφτόπουλος στον καθηγητή και ακαδημαϊκό Κώστα Κριμπά. Στο πρώτο μέρος που δημοσιεύτηκε στο προηγούμενο τεύχος, πληροφορηθήκαμε τις μάταιες προσπάθειες συνεννόησης με την ελληνική πολιτεία. Στο σημερινό, δεύτερο μέρος, ο καθηγητής Γυφτόπουλος αφηγείται τις περιπέτειες των άκαρπων προσπαθειών του όταν απευθύνθηκε και στον Ανδρέα Παπανδρέου.



Ο Ηλίας Γυφτόπουλος.

ΟΙ ΕΠΑΦΕΣ ΜΕ ΤΟΝ Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ...

Γυφτόπουλος: Ο Κανελλόπουλος δεν έστειλε λοιπόν το γράμμα και ξέρεις γιατί; Δεν ξέρεις... Τον Καραμανλή τον είδα δυο φορές στην Ελλάδα. Την πρώτη με παρέπεμψε σε διαφόρους, τη δεύτερη, που επρόκειτο να φύγω, μου είπε ακόμα πιο έντονα να συναντήσω τον Ανδρέα Παπανδρέου. Πέρασα από το γραφείο του Παπανδρέου και τον αναζήτησα αλλά μου είπαν ότι είχε φύγει από την Ελλάδα. Δεν τον πέτυχα λοιπόν. Εγύρισα στην Αμερική στις 16-17 Σεπτεμβρίου και στις 21 Σεπτεμβρίου 1960 του έγραψα ένα γράμμα (Όλη σχεδόν η αλληλογραφία μεταξύ Γυφτόπουλου και Παπανδρέου είναι στα αγγλικά και εδώ παραφράζεται και συντομεύεται) στο οποίο του λέγω ότι δεν έχω την ευχαρίστηση να τον γνωρίζω προσωπικά, αλλά έχω ακούσει για τα επιστημονικά του επιτεύγματα. Παρουσιάζω τον εαυτό μου και την ιδιότητά μου, του μιλώ για το ενδιαφέρον των εδώ Ελλήνων για μια μελέτη ανορθώσεως της Ελλάδος από το Κέντρο Διεθνών Μελετών του MIT, του προσθέτω ότι η γνώμη του θα είναι πολύτιμη, προσθέτω ακόμη ότι έχουμε γίνει κάπως ενήμεροι του εδώ χρησιμοποιούμενου οικονομικο-τεχνικού προγραμματισμού, της γραμμικής ανάλυσης, των τιμών-σκιών και άλλων μεθόδων και τον ενημερώνω για τις προσπάθειές μας για να επιτευχθεί συ-

νεργασία με την ελληνική κυβέρνηση. Επεσκέφθην την Ελλάδα και συνήντησα τον πρωθυπουργό και υπουργούς από τις 20 Αυγούστου ως τώρα, του εξηγώ ότι το πρόγραμμα δεν θα επιβαρύνει οικονομικά την κυβέρνηση αλλά θα επιδιωχθεί η χρηματοδότησή του από τα Ιδρύματα Ford και Rockefeller, του λέγω ότι προσπάθησα να τον ιδώ αλλά είχε φύγει από την Ελλάδα, ήθελα να του διαβιβάσω τους χαιρετισμούς του καθηγητή Rosenstein-Rodan που επιζητεί την συνεργασία του και προσθέτω ότι, παρά την θερμή υποδοχή στην Ελλάδα και το εκδηλωθέν ενδιαφέρον, οι καθυστερήσεις, συχνές στον τόπο μας για τέτοια θέματα, κινδυνεύουν να ματαιώσουν την προσπάθεια, όταν η θερμοκρασία για το ζήτημα αυτό πέσει. Εφόσον λοιπόν για μένα αποτελεί ένα ιδιαίτερα επιθυμητό θέμα, διερωτώμαι κατά πόσον θα μπορούσα να αναφέρω επ' αυτού τη γνώμη σας. Περιμένω απάντησή σας.

Όντως, ενώ στις 21 του έστειλα το γράμμα, αμέσως στις 23 πήρα μια απάντηση· ήταν ευγενέστατος. Λέγει πόσο χαίρεται για το γράμμα μου και πόσο λυπάται που χαθήκαμε στην Ελλάδα. Συμπληρώνει ότι έχει ακούσει για μένα και για τα επιστημονικά μου επιτεύγματα και προσθέτει πόσο χαίρεται που υπάρχουν Έλληνες επιστήμονες στο MIT, που θέλουν να εργασθούν για την

ανάπτυξη της Ελλάδος και οι οποίοι έχουν γνώση των συγχρόνων μεθόδων προγραμματισμού. Μετά αναφέρει τις συζητήσεις με τον πρωθυπουργό, που του ζήτησε να υποβάλλει ένα σχέδιο για την δημιουργία ενός Κέντρου Οικονομικής Έρευνας και Προγραμματισμού (ΚΕΠΕ) που θα λειτουργήσει στην Ελλάδα υπό την αιγίδα της Ακαδημίας Αθηνών και θα διοικείται από τριπρόσωπη επιτροπή ακαδημαϊκών. Θα έχει έλληνα διευθυντή και 5-10 έλληνες οικονομολόγους και τεχνικούς εμπειρογνώμονες. Η ελληνική κυβέρνηση συνήνεσε στην επιχορήγησή του Κέντρου με 50.000 δολάρια και η αμερικανική πρεσβεία στην Ελλάδα θα κάνει κάθε προσπάθεια για να εξευρεθούν άλλες 50.000 δολάρια σε ελληνικές δραχμές.

[Εδώ μιλάμε για 100.000 δολάρια και 10 ανθρώπους, το δικό μας πρόγραμμα ήταν για εκατομμύρια δολάρια, 50 ανθρώπους εδώ και 150 στην Ελλάδα!]

Συνεχίζει ότι το Τμήμα Οικονομικών του Πανεπιστημίου στο Berkeley ήρθε επισήμως σε επαφή με τα Ιδρύματα Ford και Rockefeller και σύντομα θα γίνουν σχετικές διαπραγματεύσεις. Βέβαια είναι δυνατόν το Τμήμα Οικονομικών του Berkeley να χρησιμοποιήσει τους έλληνες επιστήμονες του MIT παρότι το Τμήμα έχει την τυπική ευθύνη για τις διευθετήσεις και τις αναθέσεις

έργου στην Ελλάδα. Παρακαλεί να έχει τις αντιδράσεις μου όσο το δυνατόν ταχύτερα. Προσθέτει ότι του ζητήθη να διευθύνει το Κέντρο και έχει δεσμευθεί να μείνει στην Ελλάδα για 2-3 χρόνια. Ακόμη είναι αβέβαιες οι τελικές διευθετήσεις για το Κέντρο.

...ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΓΑΖΙ ΤΟΥ ΚΕΠΕ

• *Το θέλει αλλά λέγει καθαρά ότι έχει δικό του μαγαζί.*

Γυφτόπουλος: Ναι έχει το δικό του, αλλά βέβαια γνώριζα ότι το δικό του μαγαζί δεν έφερνε εις πέρας αυτά τα πράγματα. Προτείνει συνεργασία αλλά εγώ δεν την ζητάγα αυτού του είδους την συνεργασία. Θέλαμε συνεργασία με το Κέντρο του MIT, όχι με εμάς. Εν πάση περιπτώσει του απαντώ στις 6 Οκτωβρίου ότι είμαι ευτυχής που έλαβα το γράμμα του και τις ειδήσεις για την ίδρυση του ΚΕΠΕ. Η γνώμη μου είναι ότι ο οικονομικός προγραμματισμός είναι αγαθό εν ανεπαρκεία στην Ελλάδα και είναι ευχάριστο που διασφαλίζεται με την βοήθεια ανθρώπου που έχει τις δικές του ικανότητες. Όλοι εδώ στο MIT πιστεύουν ότι υπό την εμπνευσμένη του καθοδήγηση θα συντελεσθεί μια σημαντική συμβολή σε αυτόν τον τομέα. Και εμένα μου ζήτησε ο πρωθυπουργός μια πρόταση για τον Πυρηνικό Κέντρο Ερευνών και τους εκπαιδευτικούς του στόχους. Ασχολούμαι τώρα με την σύνταξη αυτού του σχεδίου. Τώρα έρχομαι σ' ένα σημείο που είναι για μένα σαφές. Από το γράμμα σας καταλαβαίνω ότι ο κύριος στόχος του ΚΕΠΕ είναι η μελέτη της ελληνικής οικονομίας στην ολότητά της και η μακροχρόνια οικονομική-επιστημονική και τεχνική ανάπτυξη με τη βοήθεια της οικονομικής θεωρίας. Είναι όντως έτσι, μπορείτε να μου το επιβεβαιώσετε το ταχύτερο; Ο λόγος που με απασχολεί αυτό το θέμα είναι ο ακόλουθος. Οι έλληνες επιστήμονες στο MIT πιστεύουν ακράδαντα ότι μια επιστημονική ανάπτυξη είναι απολύτως απαραίτητη για την Ελλάδα. Για αυτόν το λόγο με τόση επιμονή θελήσαμε να πείσουμε το Κέντρο του MIT να αναλάβει αυτήν τη μελέτη. Παρόλο που νομίζουμε ότι αποτελεί σημαντικό βήμα το ότι συνήνεσε το Κέντρο να συνεργασθεί με διάφορες ελληνικές υπη-

ρεσίες για την διαμόρφωση ενός σχεδίου χωρίς οικονομική επιβάρυνση της ελληνικής κυβερνήσεως ουδόλως, θεωρούμε ότι το Κέντρο του MIT είναι το μόνο στον κόσμο που έχει αυτήν την δυνατότητα. Το μόνο μας μέλημα είναι η μελέτη να παραχθεί από μια ομάδα ανθρώπων με τις αναγκαίες προδιαγραφές. Αν θέλετε να αναλάβετε μια μελέτη της ευρύτητας και του μεγέθους που προδιέγραψα θα είμαι ευτυχής να αφήσω το ζήτημα στα χέρια σας για να συνεχίσετε τις διαπραγματεύσεις μεταξύ της ελληνικής κυβερνήσεως και του Κέντρου του MIT. Αν όμως δεν αντιμετωπίζετε μια τέτοιας ευρύτητας μελέτη κατά τον γυρισμό

**Τώρα εμείς, παιδιά, εδώ δεν
ξέραμε τίποτα για την
Κυβέρνηση, ούτε ξέραμε για
τους ανθρώπους, για την
πολιτική ζωή, και αρχίσαμε να
σκεφτόμαστε τι μπορούμε να
κάνουμε για να προχωρήσει η
δουλειά.**

σας στην Ελλάδα, πιστεύω ότι η προεργασία που κάναμε εδώ πρέπει να συνεχισθεί και θα μπορούσε να επωφεληθεί πολύ από την δική σας υποστήριξη.

(Τα είπα καθαρά τα πράγματα. Για τεχνικο-οικονομική μελέτη είχα μια συγκεκριμένη θέση).

Ο Rosenstein-Rodan έχει σκοπό να κινητοποιήσει τους καλύτερους οικονομολόγους και τεχνικούς στον κόσμο για τη μελέτη σε συνεργασία με τις ελληνικές υπηρεσίες. Αν θα θέλατε να συντονίσετε αυτές πιστεύω ότι θα είναι δυνατόν να παραχθεί το βέλτιστο και μέγιστο έργο. Θα έρθω στην Καλιφόρνια μέσα στους δυο προσεχείς μήνες και θα προσπαθήσω να σας συναντήσω.

ΟΙ ΑΤΕΛΕΙΩΤΕΣ ΠΑΛΙΝΩΔΕΙΞ

Μου απάντησε αμέσως, ήταν τρομερός. Στις 6 Οκτωβρίου έστειλα το

γράμμα μου, στις 8 Οκτωβρίου απήντησε! Ευχαριστεί για το γράμμα μου και την εμπιστοσύνη που του δείχνω. Είναι σε υπερδιέγερση αναλογιζόμενος την επάνοδό του στην Ελλάδα και τι μπορεί να προσφέρει για την ανάπτυξή της. Χαίρεται που δεν νιώθει μόνος αφού τα ίδια αισθάνονται και οι Έλληνες του MIT καθώς και 2-3 οικονομολόγοι ελληνικής καταγωγής στην Καλιφόρνια. Στα σημαντικά θέματα που ετέθησαν στο γράμμα μου απαντά ως εξής. Το ΚΕΠΕ έχει ακριβώς σκοπό αυτόν που περιέγραψα στο γράμμα μου [εδώ ο Γυφτόπουλος παρατηρεί ότι τούτο δεν αληθεύει όπως περιγράφεται στον δημοσιευθέντα Νόμο ίδρύσεως του ΚΕΠΕ]. Σύμφωνα με τον ιδρυτικό Νόμο το ΚΕΠΕ θα περιλαμβάνει ένα τμήμα τεχνικού προγραμματισμού, ένα άλλο για την ανάλυση δραστηριοτήτων και γραμμικό προγραμματισμό με προσωπικό στατιστικούς και κοινωνιολόγους-οικονομολόγους και ένα τρίτο διοικητικό. Είναι ευτυχής που ασχολούμαι με το Κέντρο Ατομικής Ενέργειας και μου εμπιστεύεται ότι του ζητήθηκε να διευθύνει το ΚΕΠΕ, πρόταση που απεδέχθη. Για τούτο θα φύγει στον Ιανουάριο ώστε να προωθήσει τα σχέδια. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν θα υπάρξει συνεργασία με το Berkeley.

Του απήντησα στις 24 του μηνός διότι από τις 10 ταξίδευα εντός των ΗΠΑ. Χαίρομαι που το ΚΕΠΕ θα αρχίσει την λειτουργία του από τον Ιανουάριο και θα αναλάβει τέτοιας ολκής μελέτες. Θα βρίσκομαι στην Καλιφόρνια τον Δεκέμβριο και μόλις έχω τις ακριβείς ημερομηνίες θα σας ειδοποιήσω για να σας συναντήσω. Ακολούθως του γράφω στις 15 Νοεμβρίου ότι έρχομαι στην Καλιφόρνια στις 11 Δεκεμβρίου και θα φύγω από εκεί στις 15. Μου απαντά αμέσως και μου δίνει συνάντηση στο ξενοδοχείο στις 11 Δεκεμβρίου.

Στις 18 Δεκεμβρίου παίρνω γράμμα από τον Δούση: «Μαζί με τις ευχές μου και δυο γραμμές για να σας πω πόσο λυπούμαι που η αισιοδοξία μου για την ταχεία προώθηση του όλου θέματος της συνεργασίας του MIT με το Υπουργείο Συντονισμού δεν επαληθεύθηκε πλήρως. Θέλω εν τούτοις να σας διευ-



Ο Παναγής Παπαληγούρας.

κρινίσω ότι εις όλας μου τας επαφάς δεν συνάντησα ουδεμίαν άρνησιν και ότι πρόκειται απλώς περί αναβολής η οποία οφείλεται εις τας τρομεράς ασχολίας των ειδικών λαμβανόντων τας αποφάσεις. Ελπίζω ότι η αναβολή αυτή δεν θα μετριάσει τον ενθουσιασμόν σας και ότι σύντομα θα δοθεί η ευκαιρία για την χρησιμοποίησιν των υπηρεσιών του MIT και των συμβολών των Ελλήνων επιστημόνων του εξωτερικού των οποίων η χώρα μας έχει ανάγκη. Θα σας ξαναγράψω επίσης μόλις έχω νεώτερα».

Στις 20 Δεκεμβρίου γύρισα από την Καλιφόρνια. Τον Ανδρέα Παπανδρέου είδα στις 11 Δεκεμβρίου από τις 4 μ.μ. ως τις 11 το βράδυ. Το πρώτο γράμμα μου της 20 Δεκεμβρίου περιγράφει τι διημέφθη: «Ήταν πολύ ευχάριστο να ακούσω από σας για το ΚΕΠΕ και λυπούμαι που δεν μπόρεσα να σας συναντήσω και πάλιν λόγω υποχρεώσεων αλλά ελπίζω να γίνει στο μέλλον. Εσωκλείω ένα αντίτυπο ανακοινώσεως που εκάμαμε σε ένα συνέδριο για την οικονομική έρευνα των υπό ανάπτυξη χωρών τον περασμένο Αύγουστο στο Ισραήλ, με συγγραφείς τους Μάριο Μωυσή, Αρσένη, Καραμπατέα και Γυφτόπουλο. Αναμένω με ανυπομονησία την περίληψη της συνομιλίας μας και ποια νομίζετε ότι πρέπει να είναι η πορεία που θα ακολουθηθεί ως προς την συνεργασία με το Κέντρο του MIT. Μετά το γυρισμό μου από τον Άγιο Φραγκίσκο είχα μια μακριά συνομιλία με τον καθηγητή Rodan. Μου είπε λεπτομέρειες της συνομιλίας σας με το Ίδρυμα Φορντ κ.λπ. Και αυτός νομίζει ότι η μεγαλύτερη απόδοση του Κέντρου σας θα επιτευχθεί με μια μακροχρόνια προσπάθεια προγραμματισμού τεχνικο-οικονομικού με χρήση συγχρόνων μεθόδων. Επιτρέψατέ μου να προσθέσω μερικές επιπρόσθετες σκέψεις. Μου φαίνεται πολύ σημαντικό να γίνουν βήματα προς την κατεύθυνση να πεισθεί η ελληνική κυβέρνηση να υιοθετήσει την

ιδέα μιας συνεργασίας με το Κέντρο του MIT στην περιοχή του προγραμματισμού μετά την άφιξή σας στην Ελλάδα. Ακόμη ισχύει η πρόταση από μέρους του MIT και θα ήταν κρίμα να χαθεί στην περίπτωση που το Κέντρο δημιουργήσει δεσμεύσεις με άλλες χώρες. Είμαι βέβαιος ότι με το επιστημονικό κύρος σας και με τη εμπειρία σας θα πείσετε τον πρωθυπουργό και θα κατορθώσετε να συνασπίσετε όλες τις ελληνικές υπηρεσίες για την επίτευξη του κοινού στόχου. Μόλις δω τα συμπεράσματα και τις προτάσεις σας, θα γράψω στον κ. Τσάτσο, Ποταμιάνο, Χέλμη κ.ά. μνημονεύοντας την συζήτησή μας και την αμοιβαία αποδεκτή συμφωνία μας. Εύχομαι καλά Χριστούγεννα κ.λπ.»

• Δηλαδή είχατε συμφωνήσει;

Γυφτόπουλος: Λοιπόν κοίταξε τι συνέβη σε αυτήν την συνομιλία 6-7 ωρών. Τις 2-3 πρώτες ώρες μου έλεγε τις παρατηρήσεις του για την Ελλάδα, στην οποίαν γύρισε μετά από 22-23 χρόνια κατά τα οποία έλειπε στο εξωτερικό, τι ανάγκες είχε η οικονομία και πως όλος ο κόσμος του έλεγε κάθε τόσο «και τώρα, κύριε Παπανδρέου, πότε θα μπειτε στην πολιτική;» και αυτός τους έλεγε πως δεν πρόκειται να ανακατευθεί ποτέ του στην πολιτική. Ε, αφού πέρασε αρκετή ώρα και γνωριστήκαμε λιγάκι άρχισα να του λέγω και εγώ για το Κέντρο του και αμέσως μου περιέγραψε τι του είχε υποσχεθεί ο πρωθυπουργός. Εγώ τα ήξερα όλα αυτά γιατί μου τα είχε πει ο ίδιος ο πρωθυπουργός προφορικώς αλλά είχα και στα χέρια μου το σχέδιο Νόμου, το οποίον είχα μελετήσει λέξη προς λέξη και είχα πεισθεί ότι η πρόταση που του έγινε ήταν σπουδαία μεν αλλά όχι για το σκοπό που είχαμε εμείς στο μυαλό μας, δηλαδή για άμεση εφαρμογή, ότι δηλαδή ήταν θεωρητική.

• Έλεγε όμως για προγραμματισμό στο ΚΕΠΕ.

Γυφτόπουλος: Έλεγε αλλά σαν ένα θέμα με το οποίον ασχολούνται οι οικονομολόγοι όταν πρέπει να αναπτύξουν την θεωρία τους. Όχι σαν άμεση εφαρμογή. Δεν ήταν άμεση εφαρμογή, αυτή ήταν η διαφορά. Αυτό νομίζω και είμαι πεπεισμένος. Άλλωστε και η εξέλιξη

του Κέντρου το αποδεικνύει. Το Κέντρο δεν έχει συμβάλλει ούτε ένα γιώτα. Ήμουν πεπεισμένος ότι δεν θα έκανε αυτό που προτείναμε να γίνει με το MIT. Άκουσε να σου πω πως εξελίχθηκε η συζήτηση. Αφού μου τα είπε όλα αυτά ήρθε η σειρά μου να μιλήσω. Ξέρετε κύριε Παπανδρέου, του λέω, είμαι ενήμερος για την προσπάθεια που κάνετε και την πρόταση που σας έκανε ο πρωθυπουργός. Αλλά νομίζω ότι το MIT προτείνει κάτι διαφορετικό, και υπάρχουν πολλά σημαντικά στοιχεία της διαφοράς. Το πρώτο είναι ότι θα υπάρχουν ομάδες μελέτης και στις ΗΠΑ και στη Ελλάδα από όλες τις υπηρεσίες, των οποίων η υποχρέωση θα είναι να ασχολούνται με αυτό το πρόβλημα, το Υπουργείο Συντονισμού, το Υπουργείο Εμπορίου και σε τέτοια πράγματα θα υπάρχει και μια ομάδα και θα ανταλλάσσουν επισκέψεις και στοιχεία και σκέψεις. Και δεύτερο χαρακτηριστικό στοιχείο είναι ο μεγάλος αριθμός των ατόμων. Εδώ δεν μιλάμε για ένα δυο ή δέκα άτομα αλλά άνω των 100 και από τα δύο μέρη. Και αποκλειστικός σκοπός θα είναι η εφαρμογή, όχι απλώς να μελετηθούν μέθοδοι που μπορούν να χρησιμοποιηθούν γι' αυτόν τον σκοπό. Και η εντύπωσής μου είναι από το Νόμο, που έχω διαβάσει και που έφτιαξαν για σας, ότι έχετε μια δυο θέσεις μόνο για οικονομικό προγραμματισμό και δεύτερον η έμφασις είναι περισσότερο στο επιστημονικό μέρος και όχι στο εφαρμοσμένο. Και Κώστα μου, με όλην την ειλικρίνεια της ψυχής μου, εκείνη την στιγμή με διακόπτει και μου λέει «δημιουργία δύο ομάδων, μια στις ΗΠΑ και μια στην Ελλάδα από τόσα άτομα όσα περιγράφονται και σκοπός η άμεση εφαρμογή των αποτελεσμάτων των στην ελληνική οικονομία δεν ήτανε ο δικός μου σκοπός. Κύριε Γυφτόπουλε, έχετε απολύτως δίκιο, αυτό είναι πάρα πολύ σπουδαίο πράγμα που προτείνετε και λυπάμαι που δεν το έχω σκεφθεί». Μπορεί να άλλαξα μια-δυο λέξεις, δηλαδή δεν θυμάμαι πριν από τόσα χρόνια ακριβώς τις λέξεις αλλά σε διαβεβαιώνω όσο μπορώ πιο κατηγορηματικά ότι δεν άλλαξα την σημασία των λέξεων. Ε, εγώ τότε ενθαρρύνθηκα περισσότερο, του είπα περισσότερα πράγματα, γιατί

εντωμεταξύ τον είχα κρίνει, με τι άνθρωπο είχα να κάνω. Δηλαδή ότι δεν είχα εμπιστοσύνη σε ό,τι έλεγε. Εγώ όμως είχα τον αντικειμενικό μου σκοπό, να τον κάνω να πάει στον Καραμανλή και να του πει «Αυτά προτείνουν το MIT, είναι καλά, ας τα κοιτάξουμε περαιτέρω».

• Τον κατάλαβες;

Γυφτόπουλος: Βεβαίως τον κατάλαβα. Το λέω μέσα από την ψυχή μου.

• Πως τον κατάλαβες;

Γυφτόπουλος: Ε, να τον δεις και από τα γράμματά του, που έχω λάβει. Ο τρόπος που τάγραφε. Γιατί μια μου τάλεγε έτσι, μια αλλιώς. Και στις επιστολές, άλλα τούλεγα εγώ, άλλα μου απαντούσε. Και τι μου λέει στο τέλος; Κοιτάξετε, είναι τόσο σπουδαία αυτά που μιλήσαμε, που μόλις πάω σπίτι μου θα καθίσω να σας κάνω μια περίληψη των όσων συμφωνήσαμε. Του λέω «Κύριε Παπανδρέου ξέρομε, η συμφωνία μας είναι πολύ απλή, υπάρχει η επιστολή του Straton, η οποία θέτει δυο όρους. Αν θέλετε πείτε στον πρωθυπουργό να απαντήσει ότι δεχόμαστε τους όρους».

Λοιπόν τι γίνεται τώρα. Έρχεται η επιστολή, 25 Δεκεμβρίου 1960. Στην οποία μου λέει άρες μάρες κουκουνάρες. «Ευχαριστώ για το γράμμα σας της 20ης Δεκεμβρίου. Και εγώ λυπήθηκα που δεν συναντηθήκαμε. Όπως γνωρίζετε, το Κέντρο [το ΚΕΠΕ] έχει τώρα ιδρυθεί και βρήκα την [θετική] απάντηση από τα Ίδρυμα Ροκφέλλερ για χρηματοδότηση 500.000 δολλαρίων, είναι ακόμη εμπιστευτικό. Υπό αυτές τις συνθήκες είμαι αισιόδοξος για την επιτυχία του Κέντρου. Μόλις γυρίσω στην Ελλάδα προτίθεμαι να γράψω στον καθηγητή Milliken διερευνώντας λεπτομερώς τον τρόπο με τον οποίον το Κέντρο του MIT μπορεί να συνεργασθεί με το Κέντρο στην Ελλάδα κάνοντας χρήση κάποιων από τα εξαιρετικά στελέχη του MIT. Όπως έχει διαμορφωθεί το Κέντρο στην Αθήνα θα έχει ένα τμήμα του που θα ασχοληθεί με το πρόγραμμα του MIT. Έχει πλήρως αποφασισθεί ότι αυτό το τμήμα θα λειτουργεί σύμφωνα με τις σύγχρονες μεθόδους. Η εμπειρία της ομάδας του MIT θα είναι εξαιρετικά καλοδεχούμενη. Επομένως θεωρώ ότι

ο καθηγητής Milliken θα θελήσει να διαθέσει κάποιο προσωπικό από το MIT για να εργασθεί στο τμήμα του ΚΕΠΕ. (Εγώ δεν συζήτησα ποτέ με τον Παπανδρέου ότι το Κέντρο του MIT θα έστελνε προσωπικό στο ΚΕΠΕ). Μια συμπληρωματική δραστηριότητα μπορεί να αναληφθεί από το MIT αλλά οι λεπτομέρειες πρέπει να αποσαφηνισθούν με ανταλλαγή γραμμάτων μεταξύ εμού και του Δρος Milliken. Θα προσπαθήσω να δώ τον πρωθυπουργό και να εξηγήσω το σχέδιό μας για την συμμετοχή του προσωπικού του MIT στο Κέντρο της Ακαδημίας Αθηνών (Δεν μιλήσαμε για αυτό το πράγμα!). Έχω κάθε λόγο να πιστεύω ότι θα διάκειται ευμενώς. (Θα ασχοληθεί τώρα ο Καραμανλής αν θα προσλάβει ο Παπανδρέου δυο από το MIT στο Κέντρο του! Μα αυτά είναι αστεία πράγματα). Ευχαριστώ πολύ για το δημοσίευμα, θα το διαβάσω και θα στείλω τα σχόλιά μου μόλις έχω τον χρόνο. Σας διαβεβαιώνω πως ήταν μεγάλη χαρά να σας συναντήσω και σας στέλνω τον ενθουσιασμό μου για την Ελλάδα και το μέλλον της. Ελπίζω να ξανασυναντηθούμε στο μέλλον». Γράφει και ένα χειρόγραφο σημείωμα, Δεκέμβριος 27: «Διάβασα και απήλαυσα το δικό σας και των άλλων συναδέλφων σας δημοσίευμα. Νομίζω ότι είσαστε στο σωστό δρόμο. Εσωκλείω ένα δικό μου δημοσίευμα πολύ σχετικό». Ήταν στα ιταλικά και όπως δεν γνωρίζω τη γλώσσα δεν μπόρεσα να το διαβάσω. «Ελπίζω να το βρείτε ενδιαφέρον. Παρακαλώ στείλτε μου τα σχόλιά σας. Απέδωσα σωστά την συνομιλία μας στο τελευταίο μου γράμμα; Χαιρετισμούς κ.λπ.»

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ Ή ΠΑΛΑΤΙ;

• Ο Καραμανλής και η κυβέρνηση από την αρχή δεν θέλανε τη συνεργασία με το MIT λόγω Παπανδρέου;

Γυφτόπουλος: Όχι, έμαθα από τον Κανελλόπουλο, τελικά, ότι το κώλυμα ήταν λόγω της αναμίξεως των Ανακτόρων. Επειδή η πρωτοβουλία ερχόταν από την βασίλισσα.

• Όχι λόγω Αμερικανών;

Γυφτόπουλος: Όχι λόγω Αμερικανών. Επειδή ήταν η βασίλισσα. Μπορεί να είχαν δίκιο σε αυτό. Εμείς δεν είχαμε άλλη πρόσβαση.



Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής.

• Ήταν μια εποχή που η βασίλισσα είχε αρχίσει να...

Γυφτόπουλος: Άκου τώρα για τον Παπανδρέου. Γράμμα μου σε αυτόν: «Ευχαριστώ πολύ για το γράμμα σας της 20 & 27 Δεκεμβρίου και το ανάτυπο που είχατε την καλοσύνη να μου στείλετε. Δεν το διάβασα γιατί αγνοώ τα ιταλικά αλλά ζήτησα από ένα μεταπτυχιακό φοιτητή μου να μου το μεταφράσει. Συγχαρητήρια από καρδίας για την επιτυχία σας με τα Ίδρύματα Φορντ και Ροκφέλλερ. Νομίζω ότι είναι η καλύτερη δυνατή επένδυση που έκαμαν. Δεν είμαι βέβαιος κατά πόσον εννοείτε ότι το γράμμα σας της 25ης Δεκεμβρίου περιλαμβάνει τη σύνοψη της συνομιλίας μας ή αν στείλατε άλλο γράμμα που καθυστέρησε ή χάθηκε λόγω των εορτών. Ο τρόπος που αντελήφθην την πολύ ευχάριστη συνομιλία μας και την αμοιβαία συμφωνία μας στον Άγιο Φραγκίσκο μπορεί να συνοψισθεί ως εξής: Από τον Μάρτιο του 1960 εκκρεμεί μια προσφορά από το Κέντρο Διεθνών Σπουδών του MIT προς την ελληνική κυβέρνηση για συνεργασία του Κέντρου με ελληνικές υπηρεσίες για την ανάπτυξη ενός μακροχρονίου επιστημονικού, τεχνικού και οικονομικού σχεδίου για την Ελλάδα. Η προσφορά αυτή έχει διατυπωθεί σε γράμμα του προέδρου του MIT Straton προς την βασίλισσα της Ελλάδος. Εξ όσων γνωρίζω μέχρι στιγμής δεν έτυχε απάντησας. Ο μόνος όρος που θέτει το MIT είναι α) ότι η ελληνική κυβέρνηση θα εκφράσει την επιθυμία της να συνεργασθεί με το Κέντρο του MIT, θα εξασφαλίσει την συνεργασία ποικίλων υπηρεσιών της και θα παράσχει κάθε ηθική υποστήριξη για την αναζήτηση χρηματοδότησεως από αμερικανικά ιδρύματα. Αυτά διατυπώνονται σαφώς στο γράμμα του Δρος. Straton καθώς και σε ένα εμπιστευτικό γράμμα του καθηγητή Rodan πριν φύγω για την Ελλάδα, το καλοκαίρι. Αντίγραφα των

γραμμάτων είναι στα χέρια των κ. Πρωτοπαπαδάκη, Μάρτη, Κωνσταντίνου Τσάτσου, Αλέξανδρου Τσάτσου, Παναγιώτη Κανελλόπουλου και Χαράλαμπου Ποταμιάνου. Ένα αντίγραφο επίσης εσωκλείεται προς γνώσιν σας. β) Εφόσον συμφωνείτε πλήρως με αυτήν την συνεργασία συμφωνώ πλήρως όπως με την επιστροφή σας στην Ελλάδα να γίνει μια εστιασμένη προσπάθεια ώστε ο πρωθυπουργός να επωφεληθεί και να στείλει απάντηση στο MIT. Η γνώμη μου είναι ότι η απάντηση πρέπει να σταλεί κατευθείαν στον Δρα. Straton. Προς αυτήν την κατεύθυνση θα έχετε την πλήρη συμπαράσταση των κ. Χέλμη, Αλεξάνδρου και Κωνσταντίνου Τσάτσου, Παναγιώτη Κανελλόπουλου και Αθανασίου Κανελλόπουλου (του μίλησα στο γραφείο του στην εφημερίδα Το Βήμα) και πολλών άλλων τους οποίους συνάντησα κατά τη διάρκεια της παραμονής μου στην Ελλάδα τα ονόματα των οποίων ανέφερα κατά την συνάντησή μας. Όλοι είναι ενθουσιώδεις με αυτήν την ιδέα. γ) Ο τρόπος και οι λεπτομέρειες της συνεργασίας θα καθορισθούν μεταξύ των υπηρεσιών και του MIT μετά την έκφραση της επιθυμίας της ελληνικής κυβέρνησης. Δεν έχει γίνει μια λεπτομερής συμφωνία επ' αυτού. Μπορεί να σας δώσει μια σύντομη περιγραφή το επισυναπτόμενο γράμμα του καθηγητού Rodan. Προκειμένου να αποφευχθούν παρεξηγήσεις θέλω να εστιάσω την προσοχή σας επί των σαφών διαφορών μεταξύ της διαδικασίας που προτείνει το MIT και αυτής που περιγράφετε στο γράμμα σας της 25ης Δεκεμβρίου. Πιστεύω ότι το MIT δεν προτείνει να αποσπάσει λίγο προσωπικό στο ΚΕΠΕ αλλά το ΚΕΠΕ να δρα ως αυτόνομο πλήρως συνεργαζόμενο ίδρυμα. Στην Ελλάδα αυτή η δραστηριότητα μπορεί να έχει την έδρα της στο τμήμα του επιστημονικού προγραμματισμού του ΚΕΠΕ. Μόλις έχω ένα λεπτομερές σχέδιο αυτού του προγράμματος μπορεί να ζητήσουμε από Ιδρύματα να το χρηματοδοτήσουν. Αυτή νομίζω ότι είναι η σύνοψη της συνομιλίας μας. Ετόνισα και τονίζω και πάλιν την ανάγκη για στενή συνεργασία μεταξύ του Κέντρου και του ΚΕΠΕ. (Προηγουμένως ήθελε να του στείλει ο Milliken 2-3

επιστήμονες, τώρα όμως ζητά συνεργασία, πράγμα που επεδίωκα να πει). Αν δεν το κάνουμε θα έχουμε διαχειρισθεί κακά τις υπάρχουσες πνευματικές δυνατότητες. Το άλλο πράγμα που συμφωνήσαμε ήταν πόσο σημαντικό είναι να συνενώσουμε στον κοινό στόχο του επιστημονικού προγραμματισμού όλα τα κατάλληλα πρόσωπα που τώρα δουλεύουν σε αυτόν τον τομέα και που συχνά ανταγωνίζονται ο ένας τον άλλον καθώς και τις υπηρεσίες προγραμματισμού στην Ελλάδα. Αυτό θα αποτελέσει μια δύναμη κρούσης, και πιστεύω, κύριε Παπανδρέου, ότι με την σημερινή σας θέση και επιστημονική αναγνώριση είσατε το μόνο κατάλληλο πρόσωπο να το επιτύχει. (Μιλού-

Παρά τη θερμή υποδοχή στην Ελλάδα και το εκδηλωθέν ενδιαφέρον, οι καθυστερήσεις, συχνές στον τόπο μας για τέτοια θέματα, κινδυνεύουν να ματαιώσουν την προσπάθεια όταν η θερμοκρασία για το ζήτημα αυτό πέσει.

σα για το Υπουργείο Συντονισμού, την Τράπεζα της Ελλάδος, και ούτω καθεξής). Βέβαια η εφαρμογή του, όπως επισημάνατε στη συνομιλία μας, θα χρειασθεί νέα νομοθετική ρύθμιση. Αισιοδοξώ ότι θα πείσετε τον πρωθυπουργό γι' αυτό. Αυτά νομίζω πως είναι τα κύρια σημεία που συζητήσαμε. Θα σας είμαι ευγνώμων αν το ταχύτερο μου λέγατε κατά πόσον παρερμήνευσα την συζήτησή μας».

Λίγο πριν αναχωρήσει για την Ελλάδα μου γράφει, 7 Ιανουαρίου 1961 –πάντα μέσα σε δυο μέρες απαντούσε– και ευχαριστούσε για το γράμμα της 4ης Ιανουαρίου. Αντιδρούσε ως ακολούθως στη σύνοψή μου διακρίνοντας δύο θέματα, θέματα ουσίας και τύπων. Ως προς την ουσία. Θεωρούσε πολύ σημαντικό να κινητοποιηθεί η

εμπειρία του MIT. Η δύναμη του Κέντρου είναι στον επιστημονικό προγραμματισμό και η συνεισφορά τους στο προγραμματισμό θα ήταν ανεκτίμητη. Πρέπει να συντονισθεί η εργασία του με εκείνη του ΚΕΠΕ, που με την χρηματοδότησή του είναι ικανό να παραγάγει ένα σώμα συστάσεων που μπορεί να χρησιμεύσει για ένα οικονομικό πρόγραμμα. Τώρα το ΚΕΠΕ έχει ένα εκατομμύριο δολάρια. Το ΚΕΠΕ θα κάνει όλες τις προσπάθειες για να κινητοποιήσει τις πνευματικές δυνάμεις στην Ελλάδα, ώστε δεν θα περιορισθεί σε λίγα πρόσωπα. Και έχει επίσης πρόσβαση στις ελληνικές υπηρεσίες. Υπό αυτές τις συνθήκες το πρόγραμμα του MIT θα πρέπει να διαμορφωθεί. Πρέπει να διαμορφωθεί ένας επιστημονικός προγραμματισμός από το Κέντρο του MIT σε συνεργασία με το ΚΕΠΕ. Στην Ελλάδα αυτό θα έχει ως τόπο το αρμόδιο τμήμα του ΚΕΠΕ και μπορούμε να ζητήσουμε χρηματοδότηση γι' αυτό. Υπεγράμμισα και υπογραμμίζω και πάλι την ανάγκη για μια στενή συνεργασία του Κέντρου του MIT με το ΚΕΠΕ. (Τότε ήθελε 2-3 απεσπασμένους, τώρα επιζητεί στενή συνεργασία, πράγμα που επεδίωκα και ήθελα να το πει ο ίδιος). Και τώρα ως προς τους τύπους. Ο τρόπος δράσεως στο πρόγραμμά σας διευτυπώθη πριν από την ίδρυση του ΚΕΠΕ. Πρέπει τώρα να αναθεωρηθεί. Τα ακόλουθα βήματα βλέπω: Θα μιλήσω στον πρωθυπουργό για να απαντήσει στον πρόεδρο Straton και να τον διαβεβαιώσει ότι στηρίζει την προσφορά του MIT. (Αυτό ακριβώς επεδίωκα από αυτόν! Τίποτα άλλο δεν με ένοιαζε, παρότι αυτός ενδεχομένως ενοιάζετο). Επιπλέον θα του ζητήσω να επισημάνει στον πρόεδρο Straton ότι το πρόγραμμα πρέπει να επιτευχθεί με την συνεργασία με το ΚΕΠΕ και οι ελληνικές υπηρεσίες πρόκειται απολύτως να συνεργασθούν. (Θαυμάσια, δεν είχα την παραμικρή αντίρρηση). Το ΚΕΠΕ υπάρχει, δεν χρειάζεται περαιτέρω νομική μεταβολή (Ανοησίες, όταν πήγε στην Ελλάδα μου έγραψε ένα γράμμα ότι χρειάζεται τροποποίηση του Νόμου). Το MIT και το ΚΕΠΕ θα ετοιμάσουν ένα πρόγραμμα και θα επιζητήσουν την χρηματοδότησή του. (Έκτακτα!). Θέλω να σας διαβεβαιώσω ότι

είμαι ανυπόμονος και θα κάνω ότι περνά από το χέρι μου για να ολοκληρώσω αυτήν την συμφωνία, παρακαλώ τηρήσατε ενήμερο τον καθηγητή Rodan για το περιεχόμενο του γράμματός αυτού. Ελπίζω να σας δω σύντομα. Δεδομένου ότι φεύγω για την Ελλάδα γράψτε μου στη διεύθυνση Γκύζη 58, Ψυχικό.

ΗΤΑΝ ΠΟΛΙΤΙΚΑΝΤΗΣ

• Δηλαδή αλλάζει διαρκώς;

Γυφτόπουλος: Πολιτικάντης. Λοιπόν στις 16 Ιανουαρίου 1961 του απαντώ ότι είμαι πολύ ευχαριστημένος και ότι η σύνοψή του είναι εξαιρετική και ανυπομονώ για να ακούσω τις καλές ειδήσεις που θα προέλθουν από τις προσπάθειές του. Τίποτε άλλο. Δεν θέλω να αναμιχθώ περαιτέρω. Δεν είδα ακόμη τον καθηγητή Rodan αλλά θα το κάνω σύντομα. Αν νομίζετε ότι πρέπει να κάνω κάτι πείτε μου.

Αρχίσαμε μια συχνή αλληλογραφία. Δυο βδομάδες μετά, 30 Ιανουαρίου, μου γράφει ότι τον ευχαρίστησε πολύ το γράμμα μου της 16 Ιανουαρίου. Βλέπει μια καθαρή συμφωνία συνεργασίας και υπόσχεται να κάνει ό,τι αναμένεται εκ μέρους του. Είδε τον πρωθυπουργό αλλά δεν είχε τη ευκαιρία να αναφέρει αυτό το θέμα. Αλλά υπόσχεται όταν τον ξαναδεί σύντομα να του θέσει το θέμα.

Τώρα παρεμβαίνει κάτι άλλο. Μερικές κυρίες εφοπλιστών από την Νέα Υόρκη ήρθαν εδώ εκ μέρους της βασιλίσσης στην οποία είχαν πει ότι ήθελαν να χρηματοδοτήσουν υποτροφίες και η βασίλισσα τους είπε να τις ορίσετε για πυρηνικούς φυσικούς και να απευθυνθείτε στον Γυφτόπουλο να σας πει τι να κάνετε. Καταφθάνουν 4-5 με τρεις Ρολς ρόις, με τις γούνες τους στο MIT, στο γραφείο μου και μου τα λένε. «Θέλω να πω στη Μεγαλειοτάτη και σε σας ότι ο κλάδος της πυρηνικής φυσικής είναι όντως πολύ σπουδαίος και αξίζει ελληνόπουλα να τον σπουδάζουν, αλλά αν θέλετε να δώσετε υποτροφίες να τις δώσετε σε ελληνόπουλα που θα γίνουν δημόσιοι λειτουργοί και οι οποίοι ηθικά και αποδοτικά θα καθοδηγούν το κράτος, όπως γίνεται σε προηγμένες χώρες, όπως στη Γαλλία». Πώς θα το κάνουμε αυτό με ρωτούν. «Θα σας πω, αρκεί να το δεχθείτε». Κάνουν επί τόπου μια μικρή σύσκεψη και

αποφασίζουν αυτά που τους πρότεινα. Θα διορίσετε μια επιτροπή από τον Δημήτριο Χέλμη, τον Αλέξανδρο Τσάτσο και τον Ανδρέα Παπανδρέου οι οποίοι κατόπιν διαγωνισμού θα επιλέγουν τους υποτρόφους στην Ελλάδα. Αλλά οι υπότροφοι δεν θα παίρνουν την υποτροφία, έστω και αν εκλεγούν από την επιτροπή, αν δεν γίνουν δεκτοί σε ένα από τα δέκα καλά Πανεπιστήμια των ΗΠΑ. Γιατί δεν θέλω να πάρω υποτρόφους και να τους στείλω στο Athens Georgia να μαθαίνουν γραφομηχανή, να λένε ότι κάτι μάθανε... Και γράφω στις 9 Φεβρουαρίου στους τρεις αυτό που συμφώνησα με τις κυρίες. Έγραψα και στην κυρία Γουλανδρή γι' αυτό. Έχω την απάντηση του Ανδρέα στις 22 Φεβρουαρίου σε επιστολόχαρτο Banque de Grèce (της Τράπεζας της Ελλάδος), όπου ήταν το γραφείο του μαζί με εκείνο του Α. Πεπελάση. Ευχαριστεί για την συμμετοχή του στη επιτροπή για τις υποτροφίες του American Hellenic Education Welcome Fund, όπως ονομάστηκε, και δέχεται να συμμετάσχει. Παρ' όλον ότι είναι πολύ απησχολημένος με την οργάνωση του ΚΕΠΕ που πηγαίνει αργά. Πιστοποίησε ότι χρειάζονται αλλαγές στη νομοθεσία (Γέλια!). Ο πρωθυπουργός έχει την πρόθεση να τον βοηθήσει. Θα τον ξαναδεί σύντομα και θα έχει την ευκαιρία να του μιλήσει για την συμφωνία μας. (Νέα διαβεβαίωση!)

Νέο γράμμα του Παπανδρέου στις 29 Μαρτίου 1961. «Πολύ με συνεκίνησε το γράμμα σας της 22 Μαρτίου. Πράγματι η ελληνική πραγματικότητα παρουσιάζει τεράστιες δυσκολίες όσον αφορά κάθε προσπάθεια μεταρρυθμίσεως και αλλαγής. Εν πάση περιπτώσει δεν έχω πτοηθεί και φροντίζω να συνεχίσω την προσπάθεια την οποίαν φροντίζετε και εσείς. Ελπίζω ότι συντόμως θα μου δοθεί η ευκαιρία να σας γράψω κ.λπ.» Είναι το πρώτο γράμμα γραμμένο ελληνικά, τα προηγούμενα μεταφράστηκαν από τα αγγλικά. Στις 28 Απριλίου γράφει ότι ανέβαλε επίσημο διάβημα για τη συνεργασία μέχρι τη νόμιμη ίδρυση του ΚΕΠΕ. Χρειάστηκε νέος Νόμος που ψηφίστηκε παμφηφεί από την Βουλή. Χρειάζεται ένα νέο Βασιλικό Διάταγμα (Γέλια!). Χωρίς αυτό το ΚΕΠΕ δεν θα είναι νόμιμο μέχρι

αρχές Ιουνίου. Τότε θα είναι δυνατό να εξασφαλίσω την συναίνεση για την συνεργασία. Όσο για τις υποτροφίες ο κ. Χέλμης καθυστέρησε αλλά ο κ. Τσάτσος και εγώ τον προτείναμε για πρόεδρο της επιτροπής». Και αυτό το γράμμα είναι στα αγγλικά.

Στις 25 Ιουνίου έρχεται στις ΗΠΑ εκ μέρους του Καραμανλή ο πρεσβευτής της Ελλάδος Αλέξης Λιάτης για να μου πει ότι ο πρωθυπουργός επιμένει να γυρίσω στην Ελλάδα. Ήταν δυο πράγματα, το ένα η έδρα στο Πολυτεχνείο και το άλλο στον Δημόκριτο. Και για τα δύο εγώ βρήκα πως δεν θάπρεπε να γυρίσω. Για τους εξής λόγους: Πρώτον γιατί είπα στον εαυτό μου, αν νομίζουν ότι έχω κάποια αξία γιατί δεν κάνουν ό,τι τους ζητώ. Η αξία του ανθρώπου είναι ό,τι κάνει. Έχω αφιερώσει τρία χρόνια από τη ζωή μου σε αυτό το θέμα και κανείς δεν με ακούει. Και το δεύτερο, δεν σου το κρύβω, είναι το εξής. Όταν πήγαινα σχετικά με το Πολυτεχνείο και με τον Δημόκριτο και έλεγα να το συζητήσουμε τι ακριβώς έχετε, κύριε Βογιατζή (Ο Βογιατζής ήταν Υπουργός Παιδείας), τι ακριβώς έχετε στο μυαλό σας όταν λέτε να φτιάξετε έδρα στο Πολυτεχνείο, η απάντηση που λάβαινα ήταν «Τι συζητήσεις είναι αυτές; Εσύ έχεις πλάτες, έχεις πίσω σου την Φρειδερίκη που σε υποστηρίζει. Φοβάσαι πως θα διαμορφωθούν τα πράγματα;»

Ε, ΟΧΙ ΚΑΙ ΠΑΛΑΤΙΑΝΟΣ!

Κώστα μου δεν ήταν..., ούτε μισούσα ούτε είχα κάτι αντιβασιλικό... αλλά μόλις άκουσα αυτά είπα, χαίρετε, θ' αρχίσω την καριέρα μου με την ρετσινιά ότι ο λόγος για τον οποίον εδιορίστηκα είναι η βασίλισσα! Την εκτιμώ, την θαυμάζω, αλλά όχι να θεωρηθώ ότι διορίστηκα από αυτήν, δεν είμαι αυλικός, και τακ, τόκοψα μαχαίρι. Έτσι έκαμα και με τον Λιάτη, του λέω είναι τώρα δυο χρόνια και έχω γίνει ρεζίλι. Νέος είμαι και επρόκειτο να προαχθώ και εγώ πηγαίνω και τους πιέζω, τον πρόεδρο, τον Chairman of the Board, τον Milliken και τους υπόσχομαι διάφορα πράγματα που δεν πραγματώνονται και έχω γελοιοποιηθεί. Και του τα αφηγούμαι. Ο Λιάτης ενθουσιάστηκε, μούκανε παρατηρήσεις και μου είπε να του

στείλω αντίγραφα όλων των γραμμάτων και του τά 'στείλα στις 27 Ιουνίου. Μου γράφει ότι τα έλαβε και θα τα διαβάσει. Φεύγει στις 29 Ιουνίου για την Ελλάδα. Μου γράφει στις 26 Ιουλίου: «Τον κοινό μας φίλο κ. Ανδρέα Παπανδρέου είδα εκ των πρώτων εις τας Αθήνας δια την προώθησιν της ιδέας διενεργείας μιας πλήρους επιστημονικής ερευνής των δεδομένων της ελληνικής οικονομίας υπό του Κέντρου Διεθνών Σπουδών του MIT. Ο κ. Παπανδρέου έχει υπ' όψιν του το θέμα τούτο και εις απόδειξιν μου επέδειξε τον φάκελλον τον προς ενέργειαν που έχει στο άνω συρτάρι του γραφείου του. Πρώτον, έχει εις τον επισυνημμένον κατάλογον το *folder* εσημειούτο πράγματι το όνομά σας και ηκολούθη μια παύλα και *Center for International Studies*. Προς δικαιολογίαν του ο Παπανδρέου μου ανέφερε σειρά δυσχερειών και αντιξοότητων, τας οποίας είχε να αντιμετωπίσει από της αφίξεώς του εις την Ελλάδα, μου υπεσχέθη όμως ότι θα επιληφθεί του θέματος και θα σας γράψει το ταχύτερον δυνατόν ευθύς ως δημοσιευθεί ένα εκτελεστικόν Διάταγμα αναγγέλων την λειτουργίαν της υπηρεσίας του. Όταν λάβετε νέα του έχετε την καλωσύνην να με τηρήσετε ενήμερον».

ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ, ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ...

Πάλι ενθουσιάστηκα εγώ, του έγγραφου την 1 Αυγούστου και τον Αύγουστο αυτήν την φορά αποφασίζω να πάω στην Ελλάδα με επιθυμία να μην δω κανένα από όλους αυτούς, μα κανέναν. Πράγμα που και έκαμα. Εκτός ενός ανθρώπου, γιατί νόμιζα ότι ακόμη ήταν ακαδημαϊκός και συνάδελφος, τον Ανδρέα Παπανδρέου. Του τηλεφωνώ και αμέσως την επομένη μου λέει να πάω στο γραφείο του στην Τράπεζα της Ελλάδος. Και μάλιστα μόλις μπήκα ήρθε και ο Πεπελάσης. Επί μιάμιση ώρα λέγαμε διάφορα πράγματα, πολύ ευχάριστα. Εγώ άρχισα να αισθάνομαι άσχημα, να παίρνω την ώρα αυτών των ανθρώπων, μιάμιση ώρα, να κάνουμε φιλολογική συζήτηση πως είναι ο καιρός στην Ελλάδα. Σε μια στιγμή του λέω «κύριε Παπανδρέου, δεν θέλω να σας ενοχλώ περισσότερο, τι έγινε με την υπόθεση του MIT;» «Α! Ξέρετε, κύριε Γυφτόπουλε, τι πρέπει να κάνετε.

Να γράψετε στον φίλο σας του MIT να μου στείλουν ένα *report* τι θέματα τους ενδιαφέρουν, να δω αν ενδιαφέρουν και μένα να έχουμε κάποια συνεργασία» Έμεινα. Του λέω «κ. Παπανδρέου, με ποιους φίλους μου;». «Α!, μου λέει, με συγχωρείτε, δεν είναι σωστό αυτό που είπα. Ξέρω πολύ καλά ότι χωρίς εσάς δεν γίνεται τίποτε. Θα περιμένουμε να τελειώσετε τις διακοπές σας και να πάτε εσείς στη Βοστώνη και να μου γράψετε εσείς τι θέματα σας ενδιαφέρουν και να βρούμε ποια είναι τα κοινά μας ενδιαφέροντα για να αρχίσουμε μια στενή συνεργασία». Εκείνη τη στιγμή έσπασα πια, ο σεβασμός μου για τον καθηγητή και το σπουδαίο Department εξατμίσθηκαν και άρχισα με μεγάλη αυθάδεια και αναίδεια να γελάω, δηλαδή να χάσκω και να γελάω. «Γιατί γελάτε;» μου λέει αυτός. «Κύριε Παπανδρέου, ετέθη ποτέ πρόβλημα συνεργασίας σας των φίλων μου ή εμένα;» «Τι θέλετε να πείτε;» «Τι θέλω να πω; Δεν υπάρχει επιστολή του Straton που πρέπει να απαντηθεί, ότι θα πηγαίνατε στον πρωθυπουργό, όπως είπατε και στον πρεσβευτή που ήρθε και σας είδε πριν από ένα μήνα και του δείξατε και τον φάκελλο που τον...» «Βεβαίως, μου λέει, τι καθόμαστε και χάνουμε τον καιρό μας. Εδώ αυτό είναι από τα σπουδαιότερα θέματα, ένα από τα πράγματα από τα οποία εξαρτάται το μέλλον της Ελλάδος και μεις καθόμαστε εδώ στο γραφείο μου και κάνουμε συζητήσεις και χάνουμε τον καιρό μας, αν πρέπει να απαντήσουμε. Αύριο το πρωί πρέπει να πάω στον πρωθυπουργό και να του πω ότι πρέπει να απαντήσει στην επιστολή. Τι είδους δικαιολογία έχουμε να καθυστερούμε τόσους μήνες να απαντήσουμε μια επιστολή με ένα τόσο σπουδαίο θέμα;» «Ευχαριστώ πάρα πολύ», του λέω, «γειά σας». Και τελείωσε το θέμα. Εξακολούθησε η αλληλογραφία μας για τις υποτροφίες και κάθε τόσο μου ανέφερε τι έπρεπε να γίνει.

Η προσπάθεια του MIT εξακολούθησε και θα σου πω σε λίγο τι έγινε. Εντωμεταξύ προέκυψε και άλλο θέμα στο οποίον ανεμίσθην, της ιδρύσεως του Πανεπιστημίου Πατρών. Ο ΟΟΣΑ είχε πραγματοποιήσει μια μελέτη για την εγκατάσταση ενός Τεχνολογικού Ινστιτούτου σε μια από τις χώρες της Ευ-

ρώπης, ήταν ένας Χανιωτάκης. Όταν το αντελήφθην είπα πως κάτι πρέπει να γίνει και να μπει στο προσκήνιο η Ελλάς και γράφω στον Ποταμιάνο, ότι πρόεδρος της επιτροπής ήταν ο πρόεδρος του MIT, ο Killian το 1962, ήταν συγχρόνως President of the University και Chairman of the Board. Και του λέω «Μπάμπη, αυτό που πρέπει να κάνουμε είναι να πέσουμε δίπλα στον Killian και επειδή ξέρω ότι έχει κάνει μεγάλη εντύπωση η βασίλισσα στο MIT, να τον καλέσει να τον φιλοξενήσει στην Ελλάδα, και να του σκάσετε το παραμύθι ότι η Ελλάδα θα κάνει μεγάλη προσφορά, θα δώσει οικόπεδο και αυτά, για να γίνει το Ίδρυμα αυτό στην Ελλάδα». Και έχω εδώ μια σειρά αλληλογραφίας που κανονίζει πως θα πάει ο Killian, τι είπε, τι είπε και ένας Μελάς πρεσβευτής που ήταν στη μόνιμη αντιπροσωπεία της Ελλάδος στο NATO, τι έκανε ο Ποταμιάνος, πως κανονίστηκε η επίσκεψη του Killian.

[...] Προσπάθησα να προκαλέσω σε συμμετοχή όλα τα Ανώτατα Ιδρύματα και τον Δημόκριτο για πρακτικές εφαρμογές. Και εκείνο που με απασχολούσε πάρα πολύ από την αρχή, είχα εξασφαλίσει χρήματα από τον καημένο τον Παπαληγούρα για να αναμιχθούν επιστήμονες, κυρίως από τον Δημόκριτο με έρευνες κάποιας εφαρμογής. Από πρακτικής και επιστημονικής πλευράς είναι σπουδαία αυτά τα πράγματα. Επειδή δεν έχει κβαντομηχανική δεν σημαίνει ότι δεν χρειάζονται. Έγραψα την έκθεση στον Σπανίδη, τότε πρόεδρο του Δημοκρίτου. Έγραψα να δοθεί η πρωτοβουλία στους επιστήμονες να κάνουν αυτό που θέλουν και όχι να περιμένουν οδηγίες από την Κυβέρνηση. Και τους έλεγα ότι, βρε παιδιά, δεν είναι δυνατόν να περιμένουμε τον Καραμανλή να ξέρει, αν ήξερε δεν θα ήταν πρωθυπουργός, εσείς πρέπει να πάρετε την πρωτοβουλία. Τη δεύτερη έκθεση υπέβαλα στον Καραμανλή τον Ιανουάριο του 1963. Τα πράγματα ήσαν πολύ ευαίσθητα εκείνην την εποχή. Τσακώθηκα με την βασίλισσα. Ήμουν το αγαπημένο της παιδί. Αυτή δεν ήθελε θέσεις. Με κάλεσε η Φρειδερίκη να πάω στη βεράντα να την συζητήσουμε. Ήταν ενθουσιασμένη με όλα εκτός από μια πρόταση. Έλεγα ότι το

Κέντρο της Φιλοσοφίας στο Δημόκριτο' δεν πρέπει να υποστηριχθεί, όπως μέχρι τώρα υπεστηρίζετο, διότι διεπίστωσα από συνεντεύξεις που έκαμα με διάφορους επιστήμονες ότι όλοι είχαν βρεί εκεί μια διέξοδο, στην ψευτοφιλοσοφία και δεν εσκέφετο κανείς να κάνει πείραμα με τον αντιδραστήρα ή στο Εργαστήριο Βιολογίας που είχαν στηθεί με δαπάνη εκατομμυρίων δραχμών. Τίποτα. Μου φαίνεται πως αποσπά την προσοχή όλων ενώ αυτήν την στιγμή θέλουμε να αξιοποιήσουμε τις μεγάλες επενδύσεις που έχουν γίνει. Και μετά όταν εμποδοθούν αυτά να επεκταθούμε. Επειδή όμως ήταν ιδέα της Φρειδερίκης, μου λέγει, θα την βγάλεις αυτήν την πρόταση. Στο Τατόι 15 Ιανουαρίου 1963. Παρών και ο Παύλος. «Μεγαλειοτάτη εμένα μου ζητήσανε την γνώμη μου και την έγγραψα και δεν έχω καμιάν απαίτηση να την εγκρίνουν ή να μην την εφαρμόσουν και δεν υπάρχει λόγος να την...» «Όχι», μου λέγει, «πρέπει να την βγάλεις». Ο Παύλος παρεμβαίνει «Μήπως υπάρχει μια συμβιβαστική πρόταση;». Εγώ τίποτε. Και στο τέλος, τι μου λέει: «Κάνετε λάθος γιατί θα σας πολεμήσω και θα σας συντρίψω». Το φαντάζεσαι, σε ένα παιδάκι που ήμουν τότε, το 1963, άγνωστος μεταξύ αγνώστων, η βασίλισσα τι να πολεμήσει, σάμπως ήμουν ο πρωθυπουργός της Ελλάδος και θα μου 'παιρνε το Υπουργείο θα διορίζε άλλον...

• Φαίνεται και με τον Καραμανλή το ίδιο έκανε. Και το MIT..

Γυφτόπουλος: Γι' αυτό ο Καραμανλής είχε επιφυλάξεις. Μου τόπε ο Κανελλόπουλος. Βέβαια δεν είχα προσπέλαση στις ελληνικές αρχές και η συγκυρία της γνωριμίας στο ταξίδι της και στην επίσκεψή της στο MIT με έκαναν να χρησιμοποιήσω αυτήν οδό αλλά όταν έφθασε εκείνη η στιγμή διεκόπησαν οι σχέσεις μας. Μετά αρχίζει ο Παπανδρέου, πατήρ και υιός, οι οποίοι δεν ασχολήθηκαν με αυτά τα πράγματα. Ήταν και τόσο ανώμαλα τότε πλέ-

ον... Εγώ βέβαια είχα τελείως απογοητευθεί από τον Ανδρέα Παπανδρέου, δεν ήθελα καν να τον δω πια. Όταν μου έκανε αυτήν την κασκαρίκα, περιμένουμε να απαντήσετε, να γράψετε, χωρίς εσάς δεν γίνεται τίποτε, κατάλαβα με τι άνθρωπο είχα να κάνω. Μέχρι τότε ήλπιζα, είχα καταλάβει τον χαρακτήρα του αλλά ήλπιζα, δεν έχεις ιδέα πόσο ήλπιζα... Τον είδα μάλλον το '67-'68 ή '69 που ήρθε για μια διάλεξη στο MIT. Είπαμε καλημέρα. Καμιά επαφή. Κατά την γνώμη μου είναι ίδια η εμπειρία όλων όσων τον έχουνε γνωρίσει.

Πάντως αυτή η προσπάθεια να γίνει αυτό το έργο, αυτό το πρόγραμμα, είχε συγκινήσει τόσο πολύ όλους τους νέους τότε, μαζευόμαστε κάθε Παρασκευή απόγεμα από τις 6 ως τις 10 το βράδυ, συμμετείχε και ο Σωτήρης Μούσουρος, μετέπειτα στον ΟΗΕ, και κάναμε ο ένας στον άλλον διαλέξεις για να ενημερωθούμε ποια ήταν η κατάσταση στην Ελλάδα και τι, αν μας δινόταν η ευκαιρία, ο καθένας στον κλάδο του θα έκανε. Δεν τάγραφα αυτά γιατί ζούνε ο Καραμανλής, ο Ζολώτας, πέθανε ο Κανελλόπουλος. Ο Ζολώτας εντωμεταξύ είχε πάρει τον Δεβλέτογλου στο γραφείο του, που ήταν εδώ μέλος της ομάδος. Και όταν ο Καραμανλής πήρε την έκθεση την έστειλε στον Ζολώτα και ο Ζολώτας έδωσε εντολή στον Δεβλέτογλου να γράψει μια έκθεση και έγγραψε μian έκθεση αρνητική. «Βρε παιδιά, εγώ αποφάσισα να γυρίσω στην Ελλάδα, δεν μπορώ να τσακωθώ με τον προϊστάμενό μου για να στηρίξω όσα λέγαμε όταν είμαστε σπουδαστές. Θα γράψω ότι μου είπε να γράψω». Μπορεί να το πάρεις και έτσι, εμείς είμαστε οικονομολόγοι επιστήμονες, δεν μπορεί κάτι παιδαρέλια να μας κάνουν τον έξυπνο και να μας λένε τι να κάνουμε.

Η τελευταία σκηνή ήρθε με τον Παπαληγούρα. Στον προγραμματισμό δεν πρέπει να πεις «Αποφασίζομεν και διατάσσομεν». Πρέπει να γίνουν πολλά νοσοκομεία στην Ελλάδα, πρέπει να γίνουν μεγάλοι δρόμοι, πολλά σχολεία



Ο Ανδρέας Παπανδρέου.

και Πανεπιστήμια. Αυτό δεν λέει τίποτε. Προγραμματισμός σημαίνει τι ακριβώς μέτρα θα λάβεις έτσι που μετά 1-2 χρόνια να μπορείς να φτιάξεις σχολεία, να φτιάξεις δρόμους. Και το ΚΕΠΕ δεν τόκαμε ποτέ αυτό. Ο Παπαληγούρας ήταν υπουργός Συντονισμού και ο Μπούτος υφυπουργός. Το 1963. Είχε γυρίσει στην Ελλάδα από το 1962 ο Μωυσής, που είναι σύγγαμβρος του Μπούτου και του τα είπε αυτά. Τον Ιανουάριο του 1963 με απείλησε η βασίλισσα. Με κάλεσε ο Μπούτος κατόπιν παρεμβάσεως του Μωυσή, τότε τον πρωτογνώρισα, και μου λέει, «Θέλω αυτά να τα πεις στον Παπαληγούρα». Πήγα σπίτι του. Ήταν άρρωστος με γρίπη, είχε πυρετό, ήταν στο κρεβάτι σε ένα ημιυπόγειο της οδού Υψηλάντου. Του τα είπα όπως σου τα διηγήθηκα. Ενθουσιάστηκε και μου λέει μόλις βγω από δω θα το κάνω και πράγματι απεφάσισε όταν θαρχόταν σε κάποιο συνέδριο να έρθει σε επαφή και εγώ είχα συνηνοηθεί με τον Milliken στο MIT να τον συναντήσει. Ο Παπαληγούρας ήταν άνθρωπος αξίας, θα μπορούσε να τον χαρακτηρίσει κανείς ως génie. Και καλλιέργεια είχε και κατανόηση, μου είχε κάνει καταπληκτική εντύπωση. Επρόκειτο λοιπόν να έρθει να δει τον Killian και τον Milliken. Την άνοιξη του 1963 έπεσε η Κυβέρνηση του Καραμανλή πριν προλάβει να έρθει στις ΗΠΑ ο Παπαληγούρας. Έτσι αυτή ήταν η τελευταία πράξη. Μετά, το 1974 ήταν πια αργά.

• Εδώ τελειώνει η μακριά αφήγηση του καθηγητή Ηλία Γυφτόπουλου για τις μάταιες προσπάθειες που ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του '50 μια μικρή ομάδα νέων Ελλήνων επιστημόνων για την οικονομική ανόρθωση της χώρας.

1. Κέντρο Φυσικής και Φιλοσοφίας της Επιστήμης στον Δημόκριτο, που τελούσε υπό την προστασία της βασιλίσσης, η οποία «ενδιαφερόταν» για αυτά, και που αποτελούσε ένα ακόμη αγκάθι μεταξύ των Πανεπιστημίων Αθηνών και Θεσσαλονίκης

αφενός και Δημοκρίτου αφετέρου, διότι συν τοις άλλοις σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Βάισμαν του Ισραήλ προγραμμάτιζε μεταπτυχιακές σπουδές, πράγμα που ενέπιπτε στην αρμοδιότητα των Πανεπιστημίων.

Η Εθνική Αντίσταση στην Χαλκιδική

Στη μνήμη του αδελφού μου Νίκου

του Γιάννη Κύρκου Αικατερινάρη

Προκειμένου να παρουσιάσω ένα βιβλίο για την Εθνική Αντίσταση στη Χαλκιδική κατά την γερμανική κατοχή, που εξέδωσε η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση (Γ. Ζωγραφάκης, Πολύγυρος 2006), αναζητήσα ό,τι σχετικό είχε γραφεί γι' αυτή. Διαπίστωσα ότι ελάχιστοι ερευνητές ασχολήθηκαν με το θέμα, παρά το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που παρουσιάζει καθώς αφορά σε σημαντικές δράσεις του ΕΛΑΣ, του ΕΛΑΝ (Ελληνικό Λαϊκό Απελευθερωτικό Ναυτικό) αλλά και στη συμμετοχή Αγιορειτών μοναχών στο ΕΑΜ. Πολλές αξιόλογες αντιστασιακές ενέργειες δεν είχαν καν μνημονευτεί κι άλλες αναφέρθηκαν αποσπασματικά σε λίγα μόνο βιβλία ή εφημερίδες.

Το ιστοριογραφικό αυτό έλλειμμα μπορεί γενικότερα να αποδοθεί στις δυσκολίες των πρώτων δεκαετιών, που ακολούθησαν την περίοδο της Κατοχής και της Αντίστασης. Ιδιαίτερα στη Χαλκιδική, επαρχία με μικρό σχετικά πληθυσμό, απομονωμένη και χωρίς μεγάλα αστικά κέντρα, η αστυνόμευση και οι διώξεις των αντιστασιακών γίνονταν ευκολότερα, καθώς αυτοί δεν είχαν κανένα στήριγμα απέναντι στις διοικητικές και στρατιωτικές Αρχές και τους κάθε είδους διωκτικούς μηχανισμούς, που το κράτος εγκατέστησε στο νομό «για την προάσπιση της δημοκρατίας και ελευθερίας». Ήταν επόμενο λοιπόν το κλίμα φοβίας εκείνης της περιόδου να αποτρέπει εξιστορήσεις γεγονότων Αντίστασης.

Αλλά και η προπαγάνδα αντιστοιχίστηκε τόσο των αντιστασιακών της Χαλκιδικής με τους παλιούς «κακούς» βενιζελικούς όσο και των κρατικών δυνάμεων της νικήτριας παράταξης με τους κατατρεγμένους φιλοβασιλικούς επιστράτους της περιόδου του Διχασμού

1915–1923 είχε ως απώτερο σκοπό να αμαυρώσει την εικόνα της Αντίστασης. Γιατί έτσι συντηρούνταν σ' ένα μεγάλο μέρος των κατοίκων κακές μνήμες-μύθοι και αναζωπυρώνονταν τα μίσση από τα δεινά που προκάλεσαν στην επαρχία οι συγκρούσεις μεταξύ των τότε αντιμαχόμενων παρατάξεων, ιδιαίτερα μετά τις επεμβάσεις, με αποσπάσματα, των επίλεκτων στελεχών της «Εθνικής Άμυνας» Γ. Κονδύλη και Π. Γύπαρη.

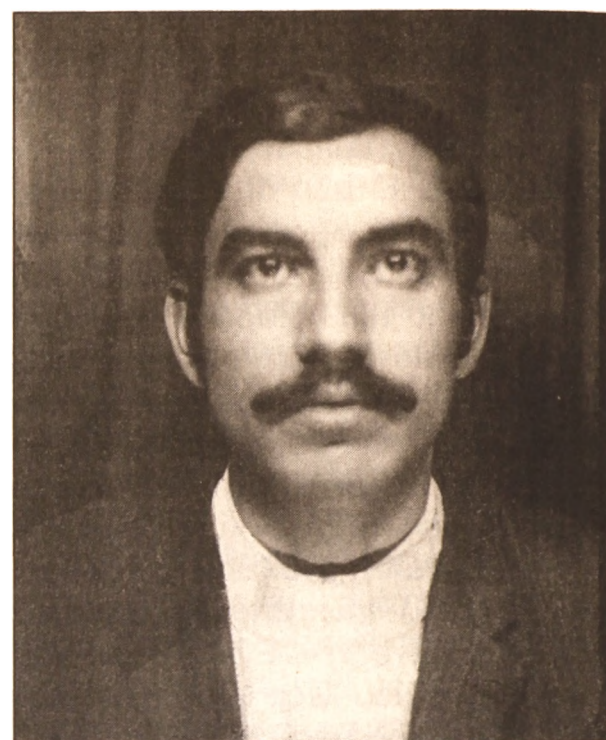
Όλα αυτά βέβαια δίνουν και μια απάντηση στο ερώτημα γιατί η «συντηρητική» Χαλκιδική και ο Πολύγυρος –η μικρότερη πρωτεύουσα νομού όλης της Επικράτειας– είχαν τόσο μεγάλο αριθμό πολιτικών εξόριστων (Άη Στράτης, Μούδρος, Γυάρος, Τρίκερι, Μακρόνησος κ.λπ.), σε σχέση πάντα με τον πληθυσμό τους, και κυρίως γιατί διαδραματίστηκαν εκεί τόσο σκληρά γεγονότα κατά τον Εμφύλιο.

Όσα δημοσιεύματα λοιπόν εντόπισα, σχετικά με την εθνική Αντίσταση στη Χαλκιδική, μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τρεις κατηγορίες:

1. Σ' αυτά που αναφέρονται σε προσωπικά βιώματα και αποτελούν τις αποκαλούμενες λαϊκές αυτοβιογραφίες αγωνιστών.

2. Σε όσα αφορούν στη Χαλκιδική και συμπεριλήφθηκαν σε αναγνώσματα και ιστορικές πραγματείες για τον γενικότερο αγώνα των Ελλήνων εναντίον των κατακτητών και,

3. Σε όσα γράφθηκαν από συγγραφείς που ήταν αμέτοχοι κι αντίθετοι στον αντιστασιακό αγώνα, με αποτέλεσμα να μην κατανοούν τη σημασία του και να στέκονται μόνο στα όποια αρνητικά γεγονότα ή λάθη υπήρξαν, τότε ή στην περίοδο που ακολούθησε. Ήταν ολοφάνερο ότι στις προθέσεις τους ήταν η αμφισβήτηση και η με κάθε τρόπο απαξίωση της Αντίστασης.



Νίκος Κύρκου Αικατερινάρης (1944–77).

Στις 3 Ιουλίου συμπληρώνονται 30 χρόνια από τον θάνατό του Νίκου Κύρκου Αικατερινάρη (Πολύγυρος 1944–Θεσσαλονίκη 1977). Πήρε μέρος στην αντίσταση κατά της χούντας, όντας φοιτητής της Πολυτεχνικής Σχολής Θεσσαλονίκης και επίλεκτο μέλος της σπουδάζουσας νεολαίας της ΕΔΑ. Μαζί με τους άλλους Χαλκιδικιώτες, τον Μανώλη Μητσιά και τον Γιώργο Μπαλάση ήταν ανάμεσα στους 41 κατηγορούμενους σε μια από τις πρώτες (Δεκέμβριος 1967) μεγάλες δίκες της χούντας. Καταδικάστηκε σε τρία χρόνια φυλάκιση με αναστολή. Οι βασανισμοί και οι εικονικές εκτελέσεις που είχε υποστεί έγιναν ευρύτερα γνωστοί.

Στην πρώτη κατηγορία οι αυτοβιογραφίες, με γενικότερες αναφορές στην Αντίσταση, γράφθηκαν στην πλειονότητά τους μέσα στις δύσκολες συνθήκες της μετεμφυλιοπολεμικής περιόδου, με ό,τι αυτό συνεπάγονταν για την ακρίβεια της περιγραφής των γεγονότων. Αν και στις εξιστορήσεις αυτές βοηθούσαν οι νωπές ακόμη μνήμες, οι

βιογραφίες σημαδεύονταν συχνά από την αγανάκτηση και την πικρία του κυνηγημένου αντιστασιακού. Η κατασκευαστική της μνήμης, επηρεασμένη από τα πολιτικά γεγονότα που ακολούθησαν, αλλά και από προσωπικά βιώματα και ποικίλες ιδεολογικές επιλογές, οδηγούσε μερικές φορές στη μεγιστοποίηση –δικαιολογημένη ως ένα βαθμό– της προσωπικής συνεισφοράς των αυτοβιογραφούμενων και στην υποβάθμιση της συμμετοχής άλλων.

Συνέπεια όλων αυτών είναι ο αναγνώστης να εντοπίζει συχνά λάθη, μονομερή ερμηνεία των συμβάντων, προκατειλημμένη πολιτική εκτίμηση και άλλα. Έτσι δίνεται η δυνατότητα σε πολέμιους της Αντίστασης, να αμφισβητήσουν πραγματικά ιστορικά γεγονότα, ως «συνήθεις υπερβολές απομνημονευμάτων».

Στη δεύτερη κατηγορία δημοσιευμάτων, των γενικότερων δηλαδή εξιστορήσεων της Εθνικής Αντίστασης, που στην πλειοψηφία τους γράφηκαν σε περιόδους ομαλού πολιτικού βίου, αλλά με μεγάλη χρονική απόσταση από τα ιστορούμενα γεγονότα, οι συγγραφείς ελέγχονται συχνά για την πιστότητα της περιγραφής τους και τις αδυναμίες ανάδειξης του πραγματικού ρόλου πολλών πρωταγωνιστών. Γιατί στη φυσιολογική εξασθένηση της μνήμης και στην έλλειψη ικανού αριθμού γραπτών μαρτυριών –μόλις στα τελευταία χρόνια έγιναν γνωστά πολλά αρχεία– προστέθηκαν εντωμεταξύ σκοπιμότητες και προσπάθειες κομματικής οικειοποίησης των λαϊκών αγώνων.

Άλλωστε και σε προγενέστερες ιστορικές περιόδους, όπως η οθωμανική, η ελληνική ιστοριογραφία –και ιδιαίτερα των τριών επαναστατικών κινημάτων της Χαλκιδικής 1821, 1854 και 1878– ελέγχεται για στρεβλώσεις γεγονότων και ωραιοποιήσεις ή υπερεκτιμήσεις του ρόλου φορέων και φυσικών προσώπων. Η Ιστορία μας μοιάζει, πολλές φορές, να γράφτηκε όχι όπως την συνέθεταν τα πραγματικά γεγονότα, αλλά όπως την επιθυμούσαν ορισμένοι, ώστε να εξυπηρετήσουν καλύτερα συγκεκριμένους σκοπούς και επιδιώξεις.

Αξίζει εδώ να αναφέρω ένα καλό παράδειγμα μιας αυθεντικής–αντικειμενικής εξιστόρησης γεγονότων της Χαλ-



5 Σεπτεμβρίου 1944. Ελασίτες και Ελασίτισσες της Χαλκιδικής φωτογραφίζονται τη μέρα απελευθέρωσης του Πολυγύρου από τους Γερμανούς (φωτογράφος Αργύρης Κ. Βογιατζής, αρχείο Γιάννη Κύρκου Αικατερινάρη).

κιδικής, σ' ένα από τα πιο ενδιαφέροντα, όσο και μοναδικά στο είδος τους βιβλία για την Εθνική Αντίσταση. Είναι του Σαράντη Ν. Σπίντζου, γνωστότερου ως καπετάν Φουρτούνα και επιγράφεται: *ΕΛΑΝ VI. ΝΑΥΤΙΚΗ ΜΟΙΡΑ*, σελίδες από την *Εθνική Αντίσταση* (Αθήνα 1986, σελ. 128).

Στην τρίτη κατηγορία δημοσιευμάτων με αναφορές στη Χαλκιδική, οι εξιστορήσεις γράφηκαν από πολέμιους της Αντίστασης, πολλοί από τους οποίους ελάχιστα γνώριζαν για όσα συνέβησαν στη Χαλκιδική ή ακόμα και δεν την είχαν επισκεφθεί ποτέ. Μοιάζουν μεταξύ τους, καθώς στην πλειοψηφία τους είχαν ως στόχο την υπονόμηση και υποβάθμιση ενός αγώνα που τους θύμιζε δικές τους ολιγωρίες, παραλείψεις και ενέργειες. Ακόμη όμως και στα κείμενα αυτά ένας ιστορικός ερευνητής μπορεί να ανιχνεύσει μερικές πληροφορίες, προσπαθώντας να επαληθεύσει ονόματα, τόπους και χρόνους διαφόρων γεγονότων.

ΟΙ ΦΑΚΕΛΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΦΡΟΝΗΜΑΤΩΝ ΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Ανάλογες πληροφορίες με αυτές των βιβλίων που γράφηκαν απ' όσους αμφισβητούν την Αντίσταση, θα μπορού-

σαν να αντληθούν και από τους «φακέλους των κοινωνικών φρονημάτων». Αποτελούν αναμφίβολα σημαντικές ιστορικές πηγές, έστω κι αν χαρακτηρίζονται από τις ανακρίβειες των κατασκευασμένων κατηγοριών. Δεν παύουν, ωστόσο, να παρέχουν πολύτιμο ιστορικό υλικό και να δίνουν μια ερμηνεία των διώξεων που υπέστησαν όσοι συμμετείχαν στην Αντίσταση αλλά και οι συγγενείς τους. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο η καταστροφή τους ήταν, κατά την άποψή μου, μια λανθασμένη απόφαση.

Εδώ αξίζει να κάνω ένα μικρό συσχετισμό με τον τρόπο διαχείρισης των αρχείων των ναζιστών, που φυλάσσονται στο Μπαντ Άρολσεν της Γερμανίας, στην έδρα, δηλαδή, της Διεθνούς Υπηρεσίας Αναζητήσεων του Ερυθρού Σταυρού. Αποτελούνται από 17,5 εκατομμύρια φακέλους και αφορούν σε πολίτες που καταδιώχθηκαν ή συνελήφθησαν, αλλά και σε καταδότες και συνεργάτες των αρχών Κατοχής στις διάφορες χώρες.

Η πρόσφατη απόφαση δημοσιοποίησης αυτών των αρχείων έχει ως βάση λογική την αξιοποίησή τους ως μοναδικών ιστορικών πηγών. Η επιχειρηματολογία της Γερμανίας και της Ιταλίας,



1944, Σεπτέμβριος. Ελασίτες στον Πολύγυρο με τον πολιτικό επίτροπο - γραμματέα του ΚΚΕ Χαλκιδικής Μιλτιάδη Ρούτση (αργότερα πολ. πρόσφυγας στην ΕΣΣΔ). Η φωτογραφία τραβήχθηκε λίγο έξω από τον Πολύγυρο, στον δρόμο προς τη Θεσσαλονίκη. Στα αριστερά η αποθήκη της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών, που κατασκευάστηκε το 1917 από γάλλους στρατιώτες, όταν ήρθαν στον Πολύγυρο κατά την διάρκεια των συγκρούσεων ανάμεσα στα αποσπάσματα της Εθνικής Άμυνας και τους παραστρατιωτικούς φιλοβασιλικούς επίστρατους (φωτ. Αργ. Βογιατζής, αρχείο Γιάννης Αικατερινάρης).

των δύο δηλαδή κατεχοχίν χωρών του Άξονα, «περί προστασίας προσωπικών δεδομένων» στάθηκε αδύναμη να ακυρώσει αυτή την απόφαση, καθώς ήταν ολοφάνερο ότι η στάση τους αυτή συσχετιζόταν με την υποχρέωση καταβολής αποζημιώσεων, που ενδεχομένως θα απαιτούσαν τα επιζώντα θύματα του ναζισμού.

Ως προς το ζήτημα της αναζωπύρωσης των παθών και των αντεκδικήσεων που επικαλέσθηκαν στην Ελλάδα όσοι πήραν τις αποφάσεις καταστροφής των δικών μας «φακέλων», η απάντηση είναι ότι οι κίνδυνοι αυτοί απομακρύνθηκαν με το πέρασμα του χρόνου, καθώς πολλοί από τους πρωταγωνιστές «έκαναν πανιά» και ο χρόνος ξεθώριασε τις μνήμες και απάλυνε τα πάθη. Αλλά και οι νεώτεροι ό,τι ήταν να πάθουν εξαιτίας της συμμετοχής των δικών τους ανθρώπων στην Εθνική Αντίσταση και τον Εμφύλιο Πόλεμο, το έπαθαν στα τρυφερά χρόνια της νιότης. Βίωσαν σ' όλες τις φάσεις, όπως

άλλωστε και όλοι οι άμαχοι της χώρας, την αγριάδα του πολέμου και της μετεμφυλιοπολεμικής περιόδου. Μόνο που για ορισμένους από τους ηττημένους οι κάθε είδους διώξεις και αποκλεισμοί συνεχίστηκαν για μερικές ακόμη δεκαετίες... Τα «πιστοποιητικά των κοινωνικών φρονημάτων», ωστόσο, που τόσο κάποτε δυσκόλευαν τη ζωή τους, θα αποτελούσαν για πολλούς απ' αυτούς -σήμερα ή όποτε δημοσιοποιούνταν- τίτλους τιμής...

Ευτυχώς για την Ιστορία πριν αυτά οδηγηθούν στην πυρά, αρκετοί δημόσιοι λειτουργοί, στα πλαίσια αποσυμφόρησης των υπηρεσιών τους... φρόντισαν να απαλλαγούν από πολλά τέτοια έγγραφα κι έτσι αυτά κατέληξαν -μέσω των ρακοσυλλεκτών- στα παλαιοβιβλιοπωλεία και από εκεί σε ιστορικά αρχεία και στους ερευνητές... Οι Χαλκιδικιώτες της Αντίστασης -και πολλοί επίγονοί τους- που κυνηγήθηκαν όσο λίγοι, στάθηκαν τυχεροί σ' αυτό τουλάχιστο το θέμα.

ΓΙΑ ΜΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Η αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης ήταν η βασική προϋπόθεση για την εξιστόρησή της. Αυτό το ζήτημα αποτέλεσε, για πολλές δεκαετίες μετά τον πόλεμο, ένα πάγιο αίτημα των κομμάτων της Αριστεράς και όσων συμμετείχαν σ' αυτήν. Ιδιαίτερη όμως σημασία είχε για τους αγωνιστές-κατοίκους των μικρών και διάσπαρτων οικισμών της Χαλκιδικής, καθώς θα τους δινόταν επιτέλους η δυνατότητα να αντικρούσουν την πολύχρονη απαξίωσή τους και να δώσουν στοιχεία για τη δική τους συμμετοχή σ' έναν αγώνα τόσο σημαντικό αλλά και τόσο παρεξηγημένο.

Η ΕΔΑ από το 1958 ακόμη προχώρησε στη σύσταση «Επιτροπής Πρωτοβουλίας για την Αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης». Την ιδρυτική της διακήρυξη, το 1960, υπέγραψε στη Χαλκιδική, μεταξύ των άλλων, και ο πατέρας μου Κύρκος. Η Κυβέρνηση της ΝΔ το 1974, αφού η χώρα πέρασε και τη δοκιμασία της τελευταίας δικτατορίας, αναγνώρισε ως νόμιμο κόμμα της Ελληνικής Βουλής το ΚΚΕ, τον μαζικότερο -και ενιαίο κατά την Κατοχή- κομματικό φορέα, που ήταν και ο εμπνευστής της ίδρυσης του ΕΑΜ.

Η αναγνώριση, ωστόσο, της Εθνικής Αντίστασης ήρθε μερικά χρόνια αργότερα, όταν με Κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ ψηφίστηκε ο νόμος 1285/1982.

Πιστοποίηση των σημαντικών αλλαγών της πολιτικής μας ζωής απετέλεσε μια διοικητική πράξη με ιδιαίτερη σημειολογική βαρύτητα καθώς αφορούσε στη Μακρόνησο, στον γνωστότερο δηλαδή τόπο εξορίας της εμφυλιοπολεμικής περιόδου. Ήταν η υπ. αρ. πρ. ΔΙΛΑΠ/Γ/1285/24225/Αθήνα 16-5-1989 απόφαση του ΥΠΠΟ, για το χαρακτηρισμό του κολαστηρίου της Μακρονήσου «ως ιστορικού και πολιτιστικού τόπου και όλων των κτιρίων και των στρατοπέδων του νησιού, ως ιστορικών διατηρητέων μνημείων».

Εδώ θα πρέπει να σημειώσω ότι πριν κάμποσα χρόνια παρευρέθηκα στο ΕΜΠ σε μια συγκέντρωση ενημέρωσης για τις μέχρι τότε ενέργειες, αλλά και αναζήτησης νέων τρόπων για την ανάδειξη της Μακρονήσου ως ιστορι-

κού τόπου. Ανάμεσα στους πολλούς παρευρισκομένους, θυμάμαι την Αλεξάνδρα Βαϊνά-Παπαϊωάννου, στέλεχος του ΥΠΕΧΩΔΕ, και κυρίως τους αείμνηστους Φίλιππο Ηλιού, ιστορικό, και Ντίνο Παπαϊωάννου, καθηγητή Αρχιτεκτονικής στο ΕΜΠ. Στη συγκέντρωση αυτή επεσήμανα το γεγονός ότι έλειπε ένας μεγάλος αριθμός εξόριστων –ιδιαίτερα γυναικών– της Μακεδονίας και ειδικότερα της Χαλκιδικής, από τους δημοσιευμένους ήδη σχετικούς καταλόγους.

Για να αντιληφθεί, ωστόσο, κανείς το πολιτικό κλίμα και τα οξυμένα πάθη της πολύπαθης Χαλκιδικής κατά τη γερμανική κατοχή και κυρίως κατά τη δύσκολη περίοδο που ακολούθησε, θα αναφερθώ σε δύο χαρακτηριστικές περιπτώσεις, για τις οποίες δεν γίνεται μνεία στο βιβλίο του Γ.Ζ. για την Αντίσταση στη Χαλκιδική:

- Η πρώτη αφορά στον Γιώργο Αθανασίου Μηνόπουλο, γιο ενός από τους γνωστότερους Μακεδονομάχους της Κεντρικής Μακεδονίας και πρώτο ξάδελφο του πατέρα μας Κύρκου Αικατερινάρη, του «καπετάν Λάμπρου» της Αντίστασης. Ο Γιώργος κατά τη διάρκεια της Κατοχής πήρε μέρος στο κίνημα της Αριστεράς στη Μ. Ανατολή, φυλακίστηκε και αφέθηκε ελεύθερος στα μέσα της δεκαετίας του '50. Βίωσε κι αυτός το κλίμα κατασυκοφάντησης και απαξίωσης των αντιστασιακών. Θυμάμαι τον ταλαίπωρο πατέρα του να παίρνει μέρος ως Μακεδονομάχος στις παρελάσεις των εθνικών επετείων στον Πολύγυρο, φορώντας τη χαρακτηριστική φουστανέλα του και να ακούει στη συνέχεια τον πανηγυρικό της ημέρας με τους λίβελους του τότε Μητροπολίτη Κασσανδρείας Καλλινίκου εναντίον των «Εαμοσυμμοριτών», ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγονταν βέβαια κι ο μοναχογιός του.

- Η δεύτερη περίπτωση αφορά στον Αρίσταρχο Παραθυρά, παλιό δάσκαλο Πολυγύρου και έναν από τους χιλιάδες στρατιώτες του Δ' Σώματος στην Καβάλα που παραδόθηκαν από την φιλοβασιλική Κυβέρνηση στους Γερμανούς και εκτοπίστηκαν στο Görlitz (Γκαίρλιτς) της Γερμανίας, κατά την διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.



Σεπτέμβριος του 1944, συγκέντρωση του ΕΑΜ Πολυγύρου μπροστά στο παλιό δημοτικό σχολείο, σημερινό δημαρχιακό κτίριο.
(φωτογρ. Αργύρης Βογιατζής, αρχείο Γιάννης Αικατερινάρης).

Το γεγονός συγκλόνισε τη χώρα, καθώς τον Μάιο του 1916 προηγήθηκε η παράδοση στους γερμανοβούλγαρους του οχυρού Ρούπελ από την τότε κυβέρνηση και δρομολογήθηκε πλέον η ίδρυση της «Εθνικής Άμυνας» στα τέλη Αυγούστου του ίδιου έτους και η έξοδος της Ελλάδας στον πόλεμο.

Δυόμισι δεκαετίες μετά, η Τασούλα Παραθυρά, κόρη του Αρίσταρχου φυλακίστηκε στο γερμανικό στρατόπεδο Παύλου Μελά της Θεσσαλονίκης. Από εκεί μεταφέρθηκε στη Γερμανία, στα στρατόπεδα συγκέντρωσης του Ravensbruck (Ράβενσμπρουκ), στα σύνορα με την Ελβετία και στη συνέχεια στο Sachsenhausen του Κορπενίκ (Κόπενικ) στις παρυφές του Βερολίνου, απ' όπου, μετά την οριστική ήττα των Ναζί, απελευθερώθηκε τον χιονισμένο Μάη του 1945. Στον Πολύγυρο επέστρεψε δύο σχεδόν χρόνια μετά την απελευθέρωσή της –λόγω των δύσκολων συνθηκών επαναπατρισμού των κρατουμένων– και όταν η μάνα της είχε κάνει ήδη διπλό μνημόσυνο, για την ίδια ως αγνοούμενη και για το σκοτωμένο από τους Γερμανούς αδελφό της Μιλτιάδη (1923–23 Φεβρ. 1944). Σχεδόν αμέσως μετά –φαίνεται ως επιβράβευση

των όσων τράβηξε– και χωρίς καν να προλάβει να συνέλθει από την περιπέτεια και την απερίγραπτη αδυναμία της, την συνέλαβαν στην ελεύθερη πλέον από τους κατακτητές πατρίδα, την φυλάκισαν και την εξόρισαν μαζί με πολλές άλλες γυναίκες της Χαλκιδικής, ανάμεσά τους οι αδελφές της Δώρα και Κατίνα, η μάνα μου Ουρανία κ.ά. Όταν η Τασούλα απολύθηκε έζησε μια ακόμη οικογενειακή τραγωδία. Άλλος ένας αδελφός της, ο Ρήγας (1928–5 Μαρτίου 1951) τουφεκίστηκε στο Γεντή-Κουλέ της Θεσσαλονίκης, μαζί με τον γνωστό φλειρηνιστή Νικηφορίδη.

Θα κλείσω επισημαίνοντας ότι είναι πολύ σημαντική η προσφορά όσων συγκεντρώνουν αρχειακό υλικό της περιόδου της γερμανικής κατοχής και των ανώμαλων πολιτικών καταστάσεων που την ακολούθησαν, ιδιαίτερα μάλιστα όταν αφορούν στις επαρχίες που στερούνται τέτοιων αρχείων. Επιτελούν ένα σημαντικό έργο καθώς με αυτό τεκμηριώνονται τα πραγματικά γεγονότα της νεότερης ιστορίας μας και αποτρέπονται οι κίνδυνοι αλλοίωσής τους από τις γνωστές μυθιστορίες, που σχεδόν πάντα επιβάλλει ο νικητής.



Επισημαίνουμε

Όταν το αδύνατο αποδεικνύεται πιο εύκολο από το δύσκολο

Τελικά, μπορεί μια πρωτοβουλία πολιτιστικής παρέμβασης σε αδιέξοδα της πολιτικής και μάλιστα σε εκείνα που συμβαίνει να κυριαρχούνται από μακροχρόνιες, ανελέητες συγκρούσεις με ποταμούς αίματος αμάχων, να έχει αισιόδοξο αποτέλεσμα; Όσο ουτοπικό και αν ακούγεται, μπορεί. Κάτι τέτοιο, βέβαια, και όταν συμβεί, δεν κερδίζει την «πρωτοσέλιδη» δημοσιότητα των ΜΜΕ αφού αυτή την κατακλύζουν τα ριζωμένα μίσση, ο εκατέρωθεν τυφλός φανατισμός ή η καμαρίλα της μικροπολιτικής και του μικροκομματισμού.

Ένα τέτοιο, λοιπόν, θαύμα –γιατί για θαύμα πρόκειται– μας το αποκάλυψε ένα 115 λεπτών ντοκιμαντέρ με τον τίτλο: «Knowledge is the beginning» («Αρχή όλων η γνώση») του Γερμανού σκηνοθέτη Paul Smaczny (παραγωγής 2006). Το 1999 ο διάσημος Εβραίος πιανίστας και διευθυντής ορχήστρας Ντάνιελ Μπαρεμπόιμ και ο Παλαιστίνιος φίλος του και μεγάλος διανοητής Έντουαρντ Σαϊντ (πέθανε, δυστυχώς, πριν τρία χρόνια) συγκρότησαν στη Βαϊμάρη τη συμφωνική ορχήστρα West-East Divan η οποία αποτελέσθηκε από ταλαντούχους νέους Ισραηλίτες και Άραβες (Παλαιστίνιους, Σύρους, Αιγύπτιους κ.ά.). Είναι αυτονόητο ότι το έργο της συγκρότησης της ορχήστρας με το συγκεκριμένο έμφυχο υλικό δεν ήταν ό,τι το πιο εύκολο. Έπρεπε να ξεπεραστούν αγκυλώσεις ιστορικές και προκαταλήψεις συναισθηματικές στα σύνορα του παραλόγου. Γρήγορα, όμως, οι αρχικοί δισταγμοί υποχώρησαν και η γνωριμία με τον «άλλο» πήρε τις ανθρώπινες διαστάσεις τις οποίες μόνο η «διαθεσιμότητα» των νέων ανθρώπων, ο ενθουσιασμός και η αισιοδοξία τους τις μεταμορφώνουν σε πραγματικότητα. Ήταν, βέβαια, και η συμπαράσταση του κοινού στόχου που ήταν η τέχνη της μουσικής. Φροντίδα καθημερινή που την μετέτρεπε σε πυρετικό ενθουσιασμό η παρουσία και η άοκνη προσπάθεια του δάσκαλου Μπαρεμπόιμ. Όχι ότι νέοι αυτοί, αμάλαγμα εθνοτήτων και θρησκειών (αδιανόητο πριν λίγο καιρό), δεν συζητούσαν μεταξύ τους τα προβλήματα των χωρών τους που αντιπαραθέτουν με τόσο δυσβάσταχτο τρόπο τους λαούς τους· συζητούσαν, αλλά δεν κραύγαζαν. Διαπίστωναν τις διαφορές τους, αναζητώντας ίχνη ελπίδας. Κανένας τους δεν πίστευε ότι τη λύση θα την δώσουν τα όπλα.

Οι πολλές και κοπιαστικές πρόβες είχαν ως αποτέλεσμα ένα θαυμάσιο συμφωνικό σύνολο, ψυχικά δεμένο. Με τον Μπαρεμπόιμ στο πόντιουμ άρχισε να διατρέχει τα μεγάλα μουσικά κέντρα της Ευρώπης στα οποία συναντούσαν ενθουσιώδη υποδοχή. Η ώρα της μεγάλης δοκιμασίας πρόβαλε όταν έπεσε η ιδέα να δοθεί συναυλία στη Ραμάλα, κάτι που η μεν Παλαιστινιακή Αρχή το δέχτηκε με ενθουσιασμό, ενώ το Ισραήλ όχι μόνο το αρνήθηκε αλλά προσπάθησε και να το σαμποτάρει, ενσπείροντας στα ισραηλινά μέλη της ορχήστρας δισταγμούς και φόβο για την ασφάλειά τους. Στο παραπέντε όλα ξεπεράστηκαν αφού υπερτέρησαν η συντροφικότητα και η αλληλεγγύη μεταξύ των νέων ανθρώπων. Επτά χρόνια από την ίδρυσή της η ορχήστρα έδωσε τη συναυλία της σε μια ασφυκτικά γεμάτη αίθουσα στη Ραμάλα η οποία αποθέωσε αυτά τα νέα παιδιά και τον (Εβραίο) Μπαρεμπόιμ. Όμως, τα υψίστης ασφάλειας αυτοκίνητα του Τελ Αβίβ, με αναμμένες τις μηχανές παρέλαβαν αμέσως τα ισραηλινά μέλη της ορχήστρας. Ανένδοτη κυβερνητική εντολή να μην διανυκτερεύσουν τα εβραιόπουλα στη Ραμάλα με τους Άραβες συντρόφους τους, προφασισζόμενοι λόγους ασφαλείας. Οι εικόνες του αποχωρισμού των μεν από τους δε συγκλονίζουν τους θεατές όπου και αν προβάλλεται αυτή η ταινία-τεκμήριο. Η επτάχρονη συμβίωση είχε πετύχει την απόλυτη υπέρβαση: Η τέχνη είναι τροφός της ειρήνης, η πολιτική το ευθέως αντίθετο. Ήταν η επαλήθευση του προφητικού λόγου του Μπαρεμπόιμ προς τον μεγάλο –απόντα πλέον– φίλο του Σαϊντ: «Το αδύνατο είναι πιο εύκολο από το δύσκολο». Διαφορετικά, ο πολιτισμός είναι ένα «αδειανό πουκάμισο».

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

•Επισκεφτείτε την έκθεση **Atelier 66** της **Σουζάνας** και του **Δημήτρη Αντωνακάκη** με το αρχιτεκτονικό τους έργο στην Αίθουσα Πρυτανείας του ΕΜΠ στην Πατησίων. Θα διαρκέσει ως τις 6/7. (Ώρες Δευτ.–Παρ. 11:00–19:30).



– Το καλοκαίρι, αν και καυτό, μας κρατάει στις μεγαλουπόλεις:

•Φεστιβάλ Αθηνών 2007:

Ηρώδειο: Σπεύσατε! Το **Σάβ. 7/6** έρχεται η **Φαϊρούζ** (το όνομά της σημαίνει πολύτιμος λίθος), η ψυχή του Λιβάνου. **Δευτ. 9/7** αφιέρωμα στην **Μαρία Κάλλας**.

Πειραιώς 260: Τετ., Πεμ. 4 & 5/7 η παράσταση «**Homo Hameno Hamini**» από την **ομάδα χορού Sinequanon**.

Εθνική Λυρική Σκηνή: Δευτ. 2 έως Κυρ. 8/7 το **Κουαρτέτο** του **Χάινερ Μύλλερ** σε σκηνοθεσία Μπόμπ Ουίλσον. Ερμηνεύουν Ιζαμπέλ Υπέρ και Αριέλ Γκαρσία Βαλντέζ. Αν βρείτε εισιτήρια.

Θέατρο στο Τροχόσπιτο: Το περιπλανώμενο τροχόσπιτο συνεχίζει τις παραστάσεις του και τον Ιούλιο. Παρουσιάζει την **Τζελομίνα** σε σκηνοθεσία **Β. Μαυρογεωργίου** με την **Όλια Λαζαρίδου**. Πρόκειται για ελεύθερη προσαρμογή της ταινίας του Φελίνι **La Strada**. **Είσοδος ελεύθερη**, ώρα **21:00**. Στις **3/7** στο Πάρκο Κολωνού, στις **10/7** στο Μουσείο Μπενάκη της οδού Πειραιώς και στις **14/7** στη Μικρή Επίδαυρο.

• Στην γκαλερί Bernier/Eliades παρουσιάζεται ως τις **10 Ιουλίου** η έκθεση του τούρκου εικαστικού **Haluk Akagce**. Εκτίθενται σχέδια του που παντρεύουν την Art Nounveau, την κέλτικη ζωγραφική και τα κόμικς καθώς και ψηφιακά βίντεο με μια σειρά από φανταστικά αντικείμενα που παρελαύνουν μπροστά από τον θεατή. (Επταχάλκου 11, Θησείο, ώρες: 10:00–20:00).

• Το πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Ηλιούπολης και ο Σύλλογος Βιβλιοπωλών Ηλιούπολης συνδιοργανώνουν την 4η **Έκθεση Βιβλίου** στην Πλατεία Εθνικής Αντιστάσεως, στην κεντρική πλατεία Ηλιούπολης. Η έκθεση λειτουργεί από 25 Ιουνίου έως 8 Ιουλίου 2007, καθημερινά 19:30–23:00. Κάθε βράδυ στις 20:00 γίνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις.



12ο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ

Στις 6, 7 και 8 Ιουλίου θα γίνει το 12ο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ, το πιο πολύχρωμο, εύγευστο και αγαπητό μας φεστιβάλ. Φέτος μετακομίζει και θα στηθεί στην Πανεπιστημιούπολη στα Ιλίσια (είσοδος από την Ούλοφ Πάλμε).

Τρεις μέρες αλληλεγγύης για έναν κόσμο χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς, χωρίς πολέμους και ναρκοπέδια, γιατί κανείς δεν διαλέγει τη χώρα που θα γεννηθεί, κανείς δεν παίρνει το δρόμο της προσφυγιάς για τουρισμό ή για να πλουτίσει, γιατί οι μετανάστες δεν είναι πρόβλημα, έχουν προβλήματα.

Από τις 19:00 κάθε απόγευμα **παιδότοπος** με παραμύθια, κουκλοθέατρο, μουσικές παραστάσεις, ζωγραφική και θεατρικό παιχνίδι. **Εκθέσεις** ζωγραφικής και φωτογραφίας, αφίσας, βιβλίου. **Εργαστήρια** κολάζ, ψηφιδωτού, φωτογραφίας και ζωγραφικής. **Πολυεθνικές κουζίνες** από τα Βαλκάνια, τη Μέση Ανατολή, την Ασία και την Αφρική.

Παραθέτουμε το **πρόγραμμα** των συζητήσεων, των προβολών, των θεατρικών παραστάσεων και των συναυλιών, για να προγραμματίσετε από τώρα τι θα πρωτοδείτε:

Παρασκευή 6-7-07:

Συζητήσεις:

1. Διαρκής πόλεμος, ισλαμοφοβία, Ευρώπη-φρούριο.
2. Δικαιώματα μεταναστών 2ης γενιάς.
3. Μηχανισμοί καταστολής και ΜΜΕ ενάντια στους κοινωνικούς αγώνες.

Θέατρο: Η ομάδα Playback Ψ.

Προβολές: «Ίλιος» ή «Te ndihesh i barabarte»: Ένα ντοκιμαντέρ για τη ζωή των αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα από τον αλβανό σκηνοθέτη Ίλι Πέπο.

Συναυλίες:

Α. Σκηνή Σελήνης

Το νέο συγκρότημα του Θέμου Σκανδάμη με τα εκπληκτικά τραγούδια τους, ο Αλέξανδρος Εμμανουηλίδης, η Δανάη Παναγιωτοπούλου, ο Γιάννης Χαρούλης, ο Βαγγέλης Γερμανός και το συγκρότημα επιμορφωτικού συλλόγου Κούρδων Συρίας.

Β. Σκηνή Ήλιου

Οι Pink Tank Project, MC Andy από την Αλβανία, MC Yinka + Yegor (Νιγηρία – Ρωσία), FTK Ffelipe + Venom MC (Αλβανία) και Σπυριδούλα, guests: Μπάμπης Στόκας, Δημήτρης Πουλικάκος.

Σάββατο 7-7-07:

Συζητήσεις:

1. Αντιπαγκοσμιοποιητικό κίνημα μετά τις κινητοποιήσεις του Ροστόκ.
2. Ο ρόλος των μεταναστευτικών κοινοτήτων στην ένταξη των προσφύγων.
3. Με αφορμή το βιβλίο της ΣΤ' Δημοτικού: εθνικοί μύθοι και εθνικιστικός λόγος.

Θέατρο: «Ο Τζοάν Παντάν και η ανακάλυψη της Αμερικής» του Ντάριο Φο από την ομάδα Παντούμ.

Προβολές: «Οι Μούσες του Χουσιτάν», ντοκιμαντέρ του Εξάντα για την σεξουαλική απελευθέρωση του Χουσιτάν του Μεξικού και συζήτηση με τον σκηνοθέτη Γ. Αυγερόπουλο.

Συναυλίες:

Α. Σκηνή Σελήνης

Οι Rodina από την Βουλγαρία, η πολυαγαπημένη μας Μάρθα Φριτζήλα & The Kubara Project, οι Fuat Saka (Τουρκία), η δημοτική μπάντα χάλκινων πνευστών Σαντάνσκι (Βουλγαρία) και το δημοτικό Συγκρότημα Αυλώνας Αλβανίας.

Β. Σκηνή Ήλιου

Οι Katrin the Thrill, B-Side Girl, mono. Tone, Meanie Geanies, Marsheaux.

Κυριακή 8-7-07:

Συζητήσεις:

1. Κοινωνικά και εργασιακά δικαιώματα, κοινωνική εξίσωση προσφύγων.
2. Αλληλεγγύη στην Ιντιφάντα – Εμπάργκο στο Ισραήλ.
3. Στο δρόμο γεννιούνται οι συνειδήσεις: η διαδρομή και η συνέχεια του εκπαιδευτικού κινήματος.

Θέατρο: Παράσταση Καραγκιόζη με τον Άθω Δανέλλη.

Προβολές: «Μυστικά και Ψέματα», ταινία για την πολιτική των πολυεθνικών εταιρειών στις χώρες του Τρίτου Κόσμου και συζήτηση με τον σκηνοθέτη Σταύρο Στάγκο.

Συναυλίες:

Α. Σκηνή Σελήνης

Οι Δημήτρης Μπασλάμ, Βασίλης Βασιλάτος, Jumbo Kenya (Κένυα), Anaconda και Mad Professor & Ariwa Sound System.

Β. Σκηνή του Ήλιου

Οι Αλ Μαχάμπα, το συγκρότημα ελληνοπακιστανικού συλλόγου Ελλάδας, το συγκρότημα πολιτιστικού κέντρου Κουρδιστάν και ο Κώστας Κουβίδης tribute jazz concert.



Η Lila Downs έρχεται!

Η Μεξικανοαμερικανίδα **Lila Downs** τραγουδάει την Δευτ. 2/7 στην Πάτρα και την Τρ. 3/7 στο **Κηποθέατρο Παπάγου**. Η κορυφαία ερμηνεύτρια, που έγινε ευρύτερα γνωστή χάρη στο soundtrack του φιλμ «Frida», επέλεξε να ξεκινήσει την παγκόσμια περιοδεία της από τη χώρα μας.

Πλαισιωμένη από μια εξαιρετική μπάντα, τραγουδάει στα ισπανικά, τα αγγλικά και σε ινδιάνικες διαλέκτους (η μητέρα της είναι ινδιάνισσα από τη φυλή Mixtec), κλασικά μεξικάνικα

και λάτιν κομμάτια («La Llorona», «Besame Mucho», «La Cucaracha», «Quizas, Quizas») και δικές της συνθέσεις. Εντυπωσιακή είναι η εμφάνισή της (με παραδοσιακής έμπνευσης πολύχρωμα ρούχα, πληθώρα κοσμημάτων και πλούσιες κοτσίδες), καθώς και η άκρως συναισθηματική ερμηνεία της, με εντυπωσιακές εναλλαγές και μεταπηδήσεις οκτάβων. «Βουτηγμένο» στο συναίσθημα το κορμί της πάλλεται, ως πλήρης ενσάρκωση του πνεύματος της μουσικής της.

Για τους αγωγούς και τις αγωγές

του Γιάννη Κουρταλιώτη

Από τις 21 έως τις 23 Ιουνίου διεξήχθη στην Καμαριώτισσα της Σαμοθράκης το 15ο Πανελλήνιο Δημοσιογραφικό Συνέδριο, στις εργασίες του οποίου συμμετείχε και το Αντί. Θέμα συζήτησης, με το οποίο άνοιξαν οι εργασίες του συνεδρίου, ο περίφημος αγωγός Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολης, με τοποθετήσεις δημοσιογραφικές, αλλά και πολιτικές, εκπροσώπων κομμάτων, στελεχών της τοπικής αυτοδιοίκησης και πολιτών. Ακολούθησαν ζητήματα αμιγώς δημοσιογραφικά, που είχαν να κάνουν με τον λεγόμενο free press (εφημερίδες που διανέμονται δωρεάν σε επιλεγμένα σημεία και κυρίως σε στάσεις Μετρό), τις προσφορές των εφημερίδων και των περιοδικών (από κλασικά αριστουργήματα της παγκόσμιας λογοτεχνίας μέχρι τσόντες), τα ασφαλιστικά των δημοσιογράφων, τα πνευματικά δικαιώματα, αλλά και τις αγωγές κατά του Τύπου και τους τυποκτόνους νόμους, που τόσο ακριβά πληρώσαμε κι εμείς εδώ στο Αντί πολύ πρόσφατα.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΩΓΟ ...

Η συζήτηση για τον αγωγό του πετρελαίου απέκτησε εξαιρετικό ενδιαφέρον, αφού διαπιστώθηκε ότι, σε πείσμα των θριαμβευτικών ιαχών και των πανηγυρικών εκδηλώσεων που κυριαρχούν στην Αθήνα, ο προβληματισμός στην περιοχή του Έβρου είναι εξαιρετικά έντονος. Όπως έγινε φανερό από τις τοποθετήσεις, κυρίως των πολιτών, αλλά σε μεγάλο βαθμό και των τοπικών εκπροσώπων υπάρχει ένας διπλός προβληματισμός, που αφορά αφενός την απειλή τεράστιας οικολογικής καταστροφής που επικρέμεται πάνω από την περιοχή του Έβρου, αλλά και τα ελάχιστα αντισταθμιστικά οφέλη που έχει η περιοχή από αυτό το έργο. Ειπώθηκε χαρακτηριστικά ότι το σύνολο της χρηματικής αποζημίωσης της περιφέρειας υπολείπεται του προϋπολογισμού του Δήμου

Αλεξανδρούπολης, ενώ ο υποτιθέμενος «οργανισμός δουλειάς» που υποτίθεται ότι θα συνόδευε την έλευση του αγωγού στην περιοχή, περιορίζεται εντέλει σε ελάχιστες εκατοντάδες θέσεις εργασίας.

Στο θέμα τοποθετήθηκαν επίσης ο εκπρόσωπος του ΠΑΣΟΚ Χρ. Παπουτσής, αναφερόμενος κυρίως στη συσσώρευση ιδιωτών στο έργο (και προκαλώντας θυμηδία όταν επισήμανε ότι οι συσχετισμοί άλλαξαν εξαιτίας της ιδιωτικοποίησης των ΕΛΠΕ τα οποία παρεμπιπτόντως ιδιωτικοποίησε το ΠΑΣΟΚ), και ο εκπρόσωπος του ΣΥΝ Αλ. Τσίπρας που αναφέρθηκε τόσο στην οικονομική όσο και στην περιβαλλοντολογική διάσταση του θέματος, συντασσόμενος με τις ενστάσεις πολιτών.

... ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΓΩΓΕΣ

Πολύ σημαντικά ήταν και τα στοιχεία που δόθηκαν στη συζήτηση για τις αγωγές για τη φίμωση του Τύπου. Παρουσιάστηκε αναλυτικά η αντίστοιχη νομοθεσία που ισχύει στην Ευρώπη, όπου, σαφώς, η τάση είναι να αποζημιώνεται ο θιγόμενος πολίτης με τον τρόπο που θίχτηκε, δηλαδή με επανορθωτικά δημοσιεύματα και όχι με χρηματικές διατιμήσεις της τιμής και της υπόληψης. Αναφέρθηκαν μέτρα, όπως ο Συνήγορος του Αναγνώστη, τα οποία ασφαλώς είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν θα συγκινούσαν τα εντόπια «κοράκια» των αγωγών.

Από τον απερχόμενο πρόεδρο της ΕΣΗΕΑ Π. Σόμπολο αναφέρθηκε ότι στην Ελλάδα λειτουργούν ολόκληρα δικηγορικά γραφεία, που σκοπό τους έχουν να αλιεύουν «προσβλητικά» δημοσιεύματα, προκειμένου να προτείνουν αγωγές στους θιγόμενους με αντάλλαγμα ένα 20% από τα κέρδη. Ο νομικός σύμβουλος της Ένωσης κ. Μπελίτσος αναφέρθηκε στην ανάγκη τροποποίησης του Νόμου και κυρίως στην κατάργηση του εξωφρενικού «κα-



τώτατου ορίου αποζημίωσης», ενώ και από τους υπόλοιπους εισηγητές, κ. Διαφωνίδη και Μεγκρέλη, ακούστηκαν ενδιαφέροντα παραδείγματα και προτάσεις.

Ξεχώρισε η πρόταση να καταγράψει και να εκδώσει η ΕΣΗΕΑ όλα τα επίμαχα κείμενα και οι αποζημιώσεις που επιδικάσθηκαν, για να καταδειχθεί μεταξύ άλλων και η γελοιότητα του θέματος. Αν κάτι τέτοιο πραγματοποιηθεί, το Αντί κάτι θα είχε να συνεισφέρει και από την πλευρά του.

ΔΩΡΕΑΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΔΩΡΑ

Οι τόνοι ανέβηκαν στη συζήτηση σχετικά με τα δωρεάν έντυπα, λογικότατο μια που το συνέδριο φιλοξενούσε εκπροσώπους και των δύο αντιλήψεων αλλά και τις περίφημες προσφορές, με τη συζήτηση να εξαντλείται από ένα σημείο και πέρα στο «επίπεδο» προσφοράς που γίνεται ανεκτό σε μια εφημερίδα. Πρέπει ωστόσο να σημειώσουμε ότι από τη στιγμή που μια εφημερίδα ανεβάζει τις πωλήσεις της προσφέροντας Ντοστογιέφσκι είναι δύσκολο να πεισθεί μια άλλη να μην κάνει το ίδιο προσφέροντας τσόντες. Η αναφορά στην εφημερίδα Ποντίκι, που αντί για τσόντες προσφέρει ερωτική λογοτεχνία, από συνάδερφο άλλου εντύπου, κατέδειξε την ιλαρότητα που μπορεί να προκαλέσει μια τέτοια συζήτηση περί «ορίων».

Από το Αντί θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε σε επόμενα φύλλα κάποιες από τις πιο ενδιαφέρουσες εισηγήσεις του συνεδρίου, αλλά και να φιλοξενήσουμε τις απόψεις πολιτών του Έβρου σχετικά με την έλευση του πετρελαιοαγωγού στην περιοχή.



Εις αναζήτησιν της ελληνικής ευτοπίας

Ο θαυμαστός κόσμος της Εύας Πάλμερ-Σικελιανού

της Λίας Παπαδάκη

Δεν ξέρω πόσοι άνθρωποι και πόσες αντικρουόμενες αντιλήψεις και προκαταλήψεις χρειάστηκαν για να διαμορφώσουν το παραμορφωμένο πορτρέτο της Αμερικανίδας που διατήρησε ως το τέλος της ζωής της το ελληνικό επώνυμο Σικελιανού. Υπό την επήρεια των ανθισμένων γυναικείων σπουδών θα μπορούσαμε εύκολα να μιλήσουμε για μια ακόμα συνηθισμένη ιστορία μιας σημαντικής γυναίκας που βρίσκεται στη σκιά ενός μεγάλου άντρα. Την εντύπωση αυτή άλλωστε καλλιέργησε επιμελώς και η ίδια.

«Μα εγώ δεν είμαι τίποτα! Έχω ένα πρακτικό πνεύμα που μου επιτρέπει να πραγματοποιώ, επειδή είμαι Αμερικανίδα. Ό,τι πραγματικά μεγάλο υπάρχει στην προσπάθειά μας προέρχεται απ' αυτόν», είχε δηλώσει σε μια από τις τελευταίες της συνεντεύξεις. Ίσως στη ρήση αυτή αποκαλύπτεται γλαφυρά η συχνά υπεραπλουστευτική αντίληψη της Εύας για τα πράγματα, μια φανατική διεκδίκηση ακόμα και στον αγώνα για την εξάλειψη κάθε φανατισμού. Μ' άλλα λόγια η εκδήλωση ενός πάθους που επεσήμανε ο μονάκριβος γιος της, Γλαύκος Σικελιανός, ως το κοινό υπόβαθρο συχνά αντικρουόμενων επιδιώξεων. «Άνθρωποι με τόσο πάθος καμιά φορά ξεσπάν τα όριά τους αλλά μόνο μερικά.»

Στην ιστορία της Εύας διαπλέκονται το ελληνικό με το αμερικάνικο πνεύμα, η διάχυση με την αφοσίωση, οι παραδοσιακές με τις σύγχρονες αξίες, ο ποιητικός λόγος με τη θεατρική πράξη, η σύλληψη της ιδέας με την πραγμάτωσή της κ.ά.π.

Η βιογραφία της είναι συναρπαστική και πολυκύμαντη. Κόρη ενός πατέρα που την κηδεύει του την παρακολουθούσαν τα πιο «διαταραγμένα πνεύματα



της Νέας Υόρκης» και μιας μητέρας σουφραζέτας πιανίστριας, που στο σαλόνι της συνέρρεαν μερικοί από τους διασημότερους μουσικούς της εποχής της. Βγαλμένη από τα σπλάχνα της πιο προοδευτικής ίσως αμερικάνικης καλλιτεχνικής κοινότητας του τέλους του 19ου αιώνα, των καλοαναθρεμμένων μπόεμ του Γκρίνουιτς.

Ο «υπερεθνικισμός» της Εύας ως αιτούμενο της δικής της ελληνικής ευτοπίας ήταν γνήσιος και καθρέφτιζε τις συγκριτιστικές αμερικάνικες αντιλήψεις που όμως δεν ταυτίζονταν πάντα με την εθνικιστική αρχαιολατρία των νεοελλήνων οπαδών της, που προσκολλώνταν συχνά στην αναζήτηση μιας στερεοτυπικής ελληνικότητας. Στο μεσοδιάστημα των δύο δελφικών Εορτών, οργάνωσε στη Νέα Υόρκη ένα άσραμ, ένα είδος

βουδιστικού «κοσμικού μοναστηριού», απ' όπου παρέλαυναν διανοούμενοι και καλλιτέχνες διαφόρων εθνοτήτων. Αγκάλιαζε με το ίδιο ενδιαφέρον τους Ινδούς, τους Μεξικάνους, τους Αφροαμερικανούς.

Κατά τη γνώμη μου το θεατρικό της όραμα ήταν πολύ ευρύτερο από αυτό του Σικελιανού, που ήθελε να κάνει τους Δελφούς ένα προσωπικό Μπαυρόντ για την προβολή του έργου του. Η αθηναϊκή αποτυχία του «Διθύραμβου του Ρόδου», του πρώτου έργου του Σικελιανού που ανέβηκε στο θέατρο και μάλιστα ως μυητικός διθύραμβος ίσως έφερε στην επιφάνεια αυτή τη διάσταση. Παρόλο που επικοινωνούν μέχρι το τέλος της ζωής τους συζητώντας διαρκώς για πιθανά ανεβάσματα των σικελιανικών τραγωδιών, η Εύα φαίνεται ότι βρίσκει στην Αμερική γονιμότερους συνομιλητές. Εδώ η χρήση της ελληνικής αρχαιότητας δεν έχει τον περιοριστικό χαρακτήρα που επιβάλλει η στενόχωρη ελληνική πραγματικό-

τητα και νοοτροπία –αν αφαιρέσουμε τον ανάλογο, συχνά υπονομευτικό, έλεγχο ελληνοαμερικανικών φορέων. Αντιθέτως διαθέτει όλες τις ελευθερίες της μοντερνιστικής προσέγγισης, μοιάζεται με τα διδάγματα της ανθρωπολογίας και καταγράφεται ως καλλιτεχνικός πειραματισμός. Επισημαίνω ενδεικτικά τη συνεργασία της Εύας με τον «πατέρα του αμερικανικού χορού» Ted Shawn.

Το εν πολλοίς άγνωστο έργο της, που φυλάσσεται στο προσωπικό της αρχείο στα Ιστορικά Αρχεία του Μουσείου Μπενάκη, προσφέρει ένα ενδιαφέρον πεδίο έρευνας για τους μελετητές του χορού, της βυζαντινής μουσικής, του θεάτρου, της ενδυματολογίας και για μια δραστική επανεκτίμηση της προσωπικότητάς της.



Εύα Σικελιανού: Μια ακόμη διάλεξη

της Ρίτσας Φράγκου-Κικίλια

Τον Φεβρουάριο του 1921 η Εύα Σικελιανού έδωσε στην αίθουσα της Αρχαιολογικής Εταιρείας τρεις διαλέξεις, με θέματα: α) Η μόδα εις την Ελλάδα, β) Το μαγαζί και γ) Η ελληνική μουσική. Επίσης στις 30 Μαρτίου καθώς και στις 4 Απριλίου 1921 (π.η) έδωσε δύο διαλέξεις, στο πλαίσιο του πρώτου Εθνικού Γυναικείου Συνεδρίου που οργάνωσε το Λύκειο Ελληνίδων στον «Παρνασσό» με θέματα, αντιστοίχως: α) Περιορισμός της πολυτέλειας και β) Η Βυζαντινή Μουσική / Και το νέον όργανον. Η δεύτερη διάλεξη της Εύας δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Νέα Φόρμιγξ*, που προφανώς χρηματοδοτούσε η ίδια και που υπήρξε «Μηνιαίον περιοδικόν μουσικόν, εκκλησιαστικόν και φιλολογικόν / Όργανον του «Ωδείου Εθνικής Μουσικής». Του περιοδικού ιδρυτής και ιδιοκτήτης υπήρξε ο Κ.Χ. Ψάχος, ομοίως και διευθυντής του με συνδιευθυντή τον Εμμανουήλ Πεζόπουλο, ο οποίος εκλέχτηκε το 1922 καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η διάλεξη της Εύας δημοσιεύτηκε στο περιοδικό τον Μάιο

στις σελίδες 4-6. Είχε προηγηθεί όμως στο περιοδικό του Απριλίου η παρακάτω είδηση (σ. 8):

«Ἡ τελευταία συνεδρίασις τοῦ συνεδρίου τῶν γυναικῶν ἀφιερώθη εἰς τὴν μουσικὴν. Κατ' αὐτὴν ὡμίλησαν ἕκ μέρους τοῦ μουσικοῦ τμήματος ἡ κ. Μ. Μομφεράτου περὶ τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων μουσουργῶν, ὁ κ. Γ. Λαμπελὲτ περὶ τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς καὶ τῶν Ἑλληνικῶν χορῶν, ἡ κ. Παρρὲν περὶ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων πρὸς εἰσαγωγὴν τῶν Ἑλληνικῶν χορῶν καὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἐνδύματος, ἡ κ. Εἰρήνη Ζαβιτσάνου περὶ ἐνώσεως τῶν ἐρασιτεχνῶν Κερκύρας καὶ τελευταία ἡ κ. Εὐα Σικελιανοῦ περὶ τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ τοῦ ὑπὸ κατασκευὴν μεγάλου ὁργάνου αὐτῆς. Τὴν ὡραίαν καὶ διδακτικὴν ταύτην ὁμιλίαν τῆς ὑπερελληνίδος κ. Εὐας Σικελιανοῦ θὰ δημοσιεύσωμεν εἰς τὸ προσεχὲς ἡμῶν φύλλον».

Το περιοδικό κράτησε τον λόγο του και δημοσίευσε το κείμενο της διάλεξης της Εύας με ένα δικό του μικρό προλόγισμα.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΝΕΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ

Αμέσως μετά την μεγαλοπρεπή έναρξιν τοῦ συνεδρίου τούτου τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν, ἡ ἀγαπητὴ πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου εἶπεν εἰς μίαν φίλην μου Ἀμερικανίδα, ὅτι εἰς τὸν θαυμασμὸν τὸν ὅποιον τῇ ἐνέπνευσεν ἡ δρᾶσις καὶ ἡ τάξις τῆς Ἀμερικανίδος εἰς ἓν ταξίδιον τὸ ὅποιον ἔκαμεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, χρεωστῇ ὅλην τὴν κατόπιν ἐνέργειάν της.

Φυσικῶς ὡς Ἀμερικανὶς ἐκολακεύθη ὅταν ἤκουσα αὐτὰ τὰ λόγια. Ἀλλὰ παρακολουθοῦσα αὐτὴν τὴν ἐβδομάδα ὅλην τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πρώτου Γυναικείου Συνεδρίου εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὡς μία ἡ ὁποία ἐμεγάλωσε, (ἐπειδὴ ἡ μήτηρ μου ἦτο μία πρωταγωνίστρια εἰς τὴν μεγάλην πάλιν τῆς Ἀμερικῆς) εἰς ἀτμοσφαῖραν ὁμιλιῶν, διαλέξεων καὶ συνεδριάσεων ὑπὲρ τῶν δι-

καίων τῆς γυναικός, εἶδον κάτι ἄλλο εἰς τοῦτο τὸ Συνέδριον, τὸ ὅποιον δὲν ὡμοίαζε μὲ κανὲν ἄλλο.

Τώρα ἀπὸ ὀκτῶ ἡμερῶν, καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀδιακόπως ἡ Ἑλληνὶς δεικνύει τὴν ἀφοσίωσίν της, τὴν μεγάλην της ἀξιόπρεπειαν, μίαν ὑπεροχὴν εἰς τὸν λόγον ἣτις καταπλήττει, ἀλλὰ πρὸ παντὸς μίαν καλωσύνην, μίαν γλυκύτητα ἀπολύτως ἰδικήν της, καὶ θέλω νὰ συγχαρῶ τὴν πολὺ ἀγαπητὴν πρόεδρον κυρίαν Παρρὲν, ὅχι τόσον διότι κατώρθωσε νὰ μιμηθῇ μὲ τὴν ἐπιτυχίαν τὰς Ἀμερικανίδας ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἐπειδὴ ἔδωκεν εἰς αὐτὸ τὸ πρῶτον Γυναικεῖον συνέδριον ἓνα χαράκτῆρα καθαρῶς Ἑλληνικόν.

Εἰς ἓν σημεῖον μόνον διέκρινε κανεὶς τὴν ἑλλειψιν τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος. Ἐν βράδῳ συνεκεντρώθημεν δι' ὀλίγην ἀνάπαυσιν καὶ ἐκεῖ ἐπεράσαμεν μίαν ὥραν πολὺ μὲν εὐχάριστον, ἀλλ' ἡ ὁποία δὲν εἶχε τίποτε διαφορετικὸν ἀπὸ οἵανδήποτε παρομοίαν συγκέντρωσιν καὶ εἰς ὅποιανδήποτε πρωτεύουσιν τῆς Εὐρώπης ἢ τῆς Ἀμερικῆς.

Ὁ Καρλάηλ λέγει κάπου, ὅτι ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ κρίνῃ ἓνα ἄνθρωπον μόνον ὅταν τὸν ἀκούῃ νὰ γελά. Ὅτι

δύο ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι γελῶσι μὲ τὴν ἰδίαν αἰτίαν ἔχουσι βαθεῖαν ψυχικὴν συγγένειαν, καὶ ὅτι κάθε σύνδεσμος καταστρέφεται μεταξὺ ἀνθρώπων, ὅταν ὁ εἰς γελά δι' ἓν πρᾶγμα τὸ ὅποιον δὲν προξενεῖ γέλωτα εἰς τὸν ἄλλον. Δηλαδή οἱ ἄνθρωποι ἀποκαλύπτονται εἰς τὴν διασκέδασίν των.

Ἄν εἶνε τοῦτο ἀληθές, ὑπάρχει εἰς τὰς Ἀθήνας, εὐτυχῶς ὅχι ἀκόμη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἓν ἐπικίνδυνον σημεῖον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν.

Ἀπὸ κανὲν σπῆτι, ὅπου συγκεντρώνονται διὰ διασκέδασιν, δὲν φεύγει κανεὶς μὲ ἄλλην ἱκανοποίησιν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν θὰ ἡσθάνετο εἰς τὸ Λονδίνον ἢ εἰς τὸ Παρίσι. Καὶ ἐρωτᾷ κανεὶς, διατί ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι λάμπουσιν ἀδιακόπως ἀπὸ ἀκράδαντον ἐνθουσιασμὸν διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ θυσιάζονται δι' αὐτήν, διατί εἰς τὰ σαλόνια των δίδουσι τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶνε Εὐρωπαῖοι;

Μερικοὶ νομίζουν ὅτι εἶνε κυρίως ζήτημα τοῦ φορέματος καὶ φαντάζονται, ὅτι μόνον μία ἀπόφασις χρειάζεται: νὰ φορῶσι Ἑλληνικὰ φορέματα, εἴτε ἀρχαῖα, εἴτε νέα εἰς ἐπισήμους συγκεντρώσεις, διὰ νὰ ἱατρευθῇ αὐτὸ τὸ κακὸν τὸ ὅποιον ὅλοι ὁμολογοῦσιν.

*Εύα Σικελιανού, *Ωραία Ματαιιοπονία*, –Τρεις διαλέξεις–. Εισαγωγή, επιμέλεια, σχόλια: Ρίτσα Φράγκου-Κικίλια, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2005, όπου εκτενείς παραπομπές και βιβλιογραφία. Η σύγκριση των δύο διαλέξεων για τη μουσική έχει μεγάλο ενδιαφέρον, αφού η μία είναι απότοκος της άλλης.

Ἐγὼ φαντάζομαι ὅτι τὸ κακὸν εἶνε πολὺ βαθύτερον καὶ ὅτι μία τοιαύτη ἀπόφασις θὰ ἐπαρουσίαζε πάλιν Εὐρωπαίους, ἀλλὰ Εὐρωπαίους εἰς ἓν bal Masqué.

Δὲν εἶνε οὔτε τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης, διότι οἱ περισσότεροί "Ἕλληνες τώρα ὁμιλοῦσιν εὐτυχῶς Ἑλληνικά.

Ἄρα γε τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς ἀφίνει μὲ μίαν ἀπογοήτευσιν, ὅτι ἡ πνευματικὴ δύναμις καὶ ἡ ὑπέροχος καλωσύνη τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων κάπου σκορπίζεται καὶ χάνεται;

Εἰς αὐτὸ τὸ Συνέδριον συχνὰ ἠκούσαμεν ἀναγκαστικῶς σχέδια καὶ συστάσεις καὶ εὐχὰς πρὸς μίμησιν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι βέβαιον, ὅτι εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὑπάρχουσι πολλὰ συστήματα ἐκπαιδευτικά, φιλανθρωπικά καὶ νομικά μεγίστης σημασίας διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ διατὶ τὰ θέλομεν ὅλα αὐτὰ τὰ ξένα συστήματα;

Ἄν πρόκηται νὰ μιμηθῶμεν ξένους λαούς, ὅπως ἔκαμε τόσον συχνὰ ἡ Ἀρχαία Ἑλλάς, διὰ νὰ χωνεύσωμεν καλὰ καλὰ τὰ ξένα συστήματα καὶ νὰ ἐλευθερώσωμεν μὲ αὐτὰ τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα, βαδίζομεν σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσιν καὶ μὲ τὴν μοῖραν τὴν Ἑλληνικὴν.

Ἄν πιστεύσωμεν ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶχε καὶ ἔχει ὑπέροχον καὶ μοναδικὸν προορισμὸν ἐντελῶς ἰδικόν της ἔχει καλῶς. Ἀλλὰ ἐὰν πρόκηται νὰ διορθώσωμεν ἀδιακρίτως τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ γινώμεθα Εὐρωπαῖοι, οὔτε ἡ ἐκπαίδευσις, οὔτε ἡ καθαριότης, οὔτε οἱ νόμοι, οὔτε ἡ ὑγεία, οὔτε ὁ θεῖος ἀγὼν ἔχει κανὲν ἀπολύτως ἐνδιαφέρον μεγαλύτερον ἀπὸ μίαν περικορισμένην ἐλεημοσύνην.

Ὁ σκοπὸς τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων ὑπῆρξε πάντοτε σύμφωνος μὲ τὴν πίστιν τὴν ὁποῖαν ὅλοι ὁμολογοῦμεν, ὅτι δηλ. τὰ καλὰ τῆς Ἑλλάδος δὲν πρέπει νὰ τὰ διορθώσωμεν, ἀλλὰ μὲ κάθε τρόπον νὰ τὰ περισώσωμεν. Καὶ μὲ αὐτὸν τὸν σκοπὸν, τὸ πλέον ἐμπνευσμένον ἔργον τῆς ἀγαπητῆς κ. Προέδρου ὑπῆρξεν ἡ ἀναγέννησις τῶν Ἑλληνικῶν χορῶν.

Δὲν ἤμην πλησίον τῆς τῆν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν τὰ διοργάνωνε καὶ δὲν εἰξεύρω καμμίαν λεπτομέρειαν διὰ τὰς δυσκολίας τὰς ὁποίας συνήντα. Ἀλλὰ εἶμαι βεβαία ὅτι δυσκολώτερον καὶ ἀπὸ τὴν συλλογὴν τῶν φορεμάτων ἀκόμη, διὰ τὴν ὁποῖαν δικαίως καυχᾶται τὸ Λύκειον, θὰ ἦτο τὸ ζήτημα τῆς μουσικῆς.

Χωρὶς νὰ εἰξεύρω, ὅπως λέγω, τίποτε, θὰ ἠμποροῦσα νὰ σᾶς δώσω πιστὴν εἰκόνα ἀπὸ τὸ μαρτύριον τὸ ὁποῖον θὰ ἔχη περᾶ-

σει, ἐνῷ ὑπάρχει πληθώρα χορευτικῶν τραγουδιῶν, διὰ νὰ εὔρη ὀλίγα κατάλληλα διὰ τὸν σκοπὸν τῆς.

Φαντάζομαι ὅτι συχνὰ ἔχουσα εἰς τὴν μνήμην σκοποὺς ἀπὸ τὴν πατρίδα της, θὰ ἔχανε τὴν ὑπομονὴν τῆς ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀδεξιότητα τῶν μουσικῶν, οἱ ὅποιοι δὲν κατορθώνουσι τέλος πάντων νὰ γράψωσι καὶ νὰ παίξωσι ἓν τραγουδάκι Ἑλληνικόν.

Δὲν εἴξευρε, εἶμαι βέβαια, ὅτι τὸ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξήτει δὲν ἦτο ἀπλοῦν. Ὅχι μόνον τοῦτο. Δὲν ἠμποροῦσε νὰ εἰξεύρη ὅτι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον. Διότι, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὅλοι οἱ μουσικοὶ καὶ ὅλοι οἱ μουσουργοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ ἀγνοοῦσιν, ἦτο ἀνθρωπίνως ἀδύνατον μέσα εἰς τὴν πολυποικίλον καὶ θαυμαστὴν τῆς δρᾶσιν νὰ εἶχε καιρὸν ὅταν διοργάνωνε τοὺς Ἑλληνικοὺς χοροὺς νὰ ἀπασχοληθῇ μὲ τὴν θεωρίαν τῆς μουσικῆς.

Καὶ τῇ χρεωστοῦμεν ἀπόλυτον εὐγνωμοσύνην, διότι πρὸ τοιαύτης δυσκολίας δὲν ἐδειλίασεν, ἀλλὰ ἔσπρωξε τὸ πρᾶγμα ὁπωσδήποτε εἰς ἓν πέρας.

Ἴσως καὶ διὰ τοὺς μουσικοὺς καὶ τοὺς μουσουργοὺς τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὐκολώτερον, διότι ὅλοι ἀνεξαιρέτως ἔλαβον μίαν ξένην μόρφωσιν εἰς τὴν μουσικὴν καὶ εἶνε ἴσως πολὺ φυσικόν, ὅτι δὲν γνωρίζουσιν οὔτε αὐτοὶ ὅτι οἱ Ἑλληνικοὶ ἤχοι δὲν γράφονται εἰς τὸ πεντάγραμμον, καὶ δὲν παίζονται εἰς τὸ πιάνο, καὶ δὲν εἰξεύρουσι βέβαια ὅτι ὑπάρχει κολοσσαῖος θησαυρὸς ἀπὸ Ἑλληνικὰ ᾠσματα ἐκκλησιαστικά καὶ δημώδη, γραμμένους μὲ τὴν Ἑλληνικὴν μουσικὴν γραφὴν, τὴν ὁποῖαν οἱ πλείστοι Ἑλληνες δὲν εἰξεύρουσι νὰ ἀναγνώσωσιν.

Τώρα χωρὶς νὰ γίνῃ ὁ καθείς φανατικὸς εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα ὅσον ἦτο ὁ Πλάτων, ὅστις εἰς τοὺς Νόμους του λέγει ὅτι ἡ μουσικὴ εἶνε ὅλη ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ὅτι καμμία ἄλλη μελέτη δὲν χρειάζεται διὰ νὰ γίνῃ τέλειος ὁ ἄνθρωπος, πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ μουσικὴ ὑπῆρξε πάντοτε ἡ βάσις τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης καὶ ζωῆς. Δὲν ὑπῆρξεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα οὔτε ἔπος, οὔτε δρᾶμα, οὔτε λυρικὴ ποίησις, οὔτε θρησκεία, οὔτε νόμος, διότι καὶ τοὺς νόμους τοὺς ἐτραγουδοῦσαν, οὔτε περιπτώσεις καμμία τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἡ ὁποία νὰ μὴ συνωδεύετο ἀπὸ τὴν μουσικὴν. Τόσον πολὺ ἦτο μέρος ἀχώριστον τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς, ὥστε εἶνε ἡ μόνη ἀρχαία τέχνη ἡ ὁποία δὲν ἀπέθανεν. Καὶ ἐνῷ εὐρίσκομεν μνημεῖα καὶ ἀγάλματα καὶ ἀρχαῖα γράμματα εἰς ἀνασκαφὰς καὶ εἰς τάφους, τὴν μουσικὴν παράδοσιν ἀγνὴν καὶ ἀκμαίαν εὐρίσκομεν εἰς τὸ στό-

μα τοῦ λαοῦ. Διότι εἶνε ἀποδεδειγμένον ἀπολύτως ὅτι τὸ μουσικὸν Πυθαγόρειον σύστημα εἶναι ἀκόμη ζωντανὸν καὶ ὅτι ἐπεκράτησεν ὁλόκληρον εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά καὶ δημοτικά τραγούδια ἓν σύστημα γεμᾶτον ἀκόμη ἀπὸ ζωτικότητα καὶ ὡμορφιά, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν, καμμίαν ὁμοιότητα μὲ τὸ Εὐρωπαϊκὸν σύστημα τῆς μουσικῆς.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον εὐρῆκεν ἡ κυρία Παρρὲν τόσῃν δυσκολίαν νὰ ἀναστήσῃ τοὺς ἑλληνικοὺς χοροὺς, ἀλλὰ εἶναι συγχρόνως καὶ ὁ βαθύτατος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὅλα τὰ σαλόνια τῶν Ἀθηνῶν, ὅσον καὶ ἂν ἐκφράζωνται ἐκεῖ πατριωτικὰ αἰσθήματα, ἔχουσιν ἓνα ξένον χαρακτῆρα, διότι ὅλαι αἱ διασκεδάσεις ἔχουσιν ὡς βάσιν τὸ κλειδοκύμβαλον, τὸ ὁποῖον δὲν παίζει καὶ δὲν θὰ παίξῃ ποτὲ τίποτε Ἑλληνικόν.

Διὰ νὰ λείψῃ μία ἀνόητος συζήτησις, ἂν ὑπάρχωσιν ἢ δὲν ὑπάρχωσιν ἑλληνικά διαστήματα, τὰ ὁποῖα κάθε αὐτὶ τὰ ἀκούει, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλους λόγους πολὺ σπουδαιότερους, θὰ κατασκευασθῇ ἓν ὄργανον ἑλληνικόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃ ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα διαστήματα διὰ νὰ ἀποδίδῃ μὲ τὴν ἀγνὴν ὠραιότητά των ὅλους τοὺς ἑλληνικοὺς ἤχους. Αὐτὸ τὸ ὄργανον εἰς ἐκάστην ὀκτάβαν ἀντὶ τῶν δεκατριῶν διαστημάτων τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς θὰ ἔχῃ τεσσαράκοντα. Αὐτὸ θὰ φανῇ παράδοξον εἰς πολλούς. Ἀλλ' ὁ λάρυγξ ὁ ἑλληνικὸς ἀσυνειδήτως τραγουδεῖ ὅλα αὐτὰ τὰ διαστήματα εἰς τοὺς διαφόρους ἤχους, χωρὶς νὰ εἰξεύρῃ διατὶ. Καὶ δι' αὐτὸ δὲν καταλαμβάνει ὁ μουσικὸς διατὶ δυσκολεύεται τόσον πολὺ νὰ ἀποδώσῃ ἓν τραγουδάκι Ἑλληνικόν εἰς τὸ πιάνο. Νομίζει ὅτι πταίει ὁ ἴδιος, ἀπελπίζεται καὶ τὸ ἀφίνει.

Αὐτὸ τὸ ὄργανον λοιπὸν κύριον σκοπὸν ἔχει νὰ διασώσῃ τὴν Ἑλληνικὴν μουσικὴν παράδοσιν, ἐκ παραλλήλου δὲ ἔχει ἐπίσης σκοπὸν νὰ θέσῃ μίαν βάσιν πρὸς νέαν ἐξέλιξιν τῆς μουσικῆς, καθαρῶς Ἑλληνικὴν.

Ὁ ἐφευρέτης τοῦ ὁργάνου αὐτοῦ εἶναι ὁ κύριος Ψάχος, καθηγητῆς τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ Ἀρχὼν Μουσικοδιδάσκαλος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ὁ κύριος Ψάχος ὑπέδειξεν εἰς τὸν κύριον Βραχάμην, καθηγητὴν τῶν φυσικομαθηματικῶν, τὰς θέσεις τῶν διαστημάτων καὶ ἐκεῖνος μετὰ πολλοὺς ὑπολογισμοὺς ἀπέδειξεν, ὅπως εἶπεν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ παράδοσις ἔχει σώσει τὸ Πυθαγόρειον σύστημα.

Αὕτῃ ἡ ἐφεύρεσις εἶναι τόσον σπουδαία καὶ διὰ τὴν τέχνην καὶ διὰ τὴν ἰδίαν τὴν ζωὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ὅπως εἶπον ἡ

μουσική δια τὸν Ἕλληνα ὑπῆρξε καὶ θὰ ὑπάρχει τὸ ἴδιον τὸ κέντρον τῆς ἐνεργείας του, ὥστε τολμῶ αὐτὴν τὴν στιγμήν – ἐνῶ εἰξεύρω ὅτι τὸ καθήκον μας, ἡ εὐγνωμοσύνη μας, ἡ ὑπερηφάνειά μας καὶ ἡ χαρὰ ὁδηγεῖ τὸν καθένα εἰς σκέψεις πῶς νὰ βοηθήσωμεν τὸν θεῖον ἀγῶνα τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος, ὅστις ἔχει σημασίαν εὐρυτάτην ὅσῃν εἶχεν ὁ ἀγὼν τοῦ 490 πρὸ Χριστοῦ, καὶ ὁ ἄλλος τοῦ 1821, εἰς μίαν στιγμήν καθ' ἣν ὁ καθείς ὑπολογίζει πῶς νὰ δώσῃ ὅλην του τὴν δύναμιν καὶ τὴν τελευταίαν του πεντάραν εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, – τολμῶ, ἀλλὰ μὲ ὅλην τὴν συναίσθησιν τῆς σοβαρότητος τοῦ πράγματος, νὰ κάμω ἔρανον διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὄργανου τούτου. Σχηματίζω μίαν ἐπιτροπὴν πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν, – ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν κύριον Μπαλτατζῆν, Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, τὸν κύριον Ξενοφῶντα Στρατηγόν, τὸν κύριον Μάξιμον, διοικητὴν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, καὶ τὸν κύριον Φίλιππον Δραγούμεν, βουλευτὴν Φλωρίνης, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη τὴν κοπιαστικὴν καὶ βαρεῖαν ἐργασίαν τοῦ ταμίου, ἐπειδὴ ἐν ἀπὸ τὰ ὄνειρα τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου ἦτο καὶ ἡ διάσωσης τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς.

Ἐπειδὴ θεωρῶ αὐτὴν τὴν μουσικὴν ὡς μέγαν μοχλόν, ὅστις θὰ ὑψώσῃ ὅλα τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα εἰς τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν θέλομεν ὅλοι καὶ ἐπειδὴ πιστεύω, ὅτι θὰ πᾶμε στὴν κόκκινη μεριά, ἀλλ' ὅτι θὰ πᾶμε μὲ Ἑλληνικὰ τραγούδια καὶ ὄχι μὲ μᾶρος Εὐρωπαϊκά, προτείνω εἰς τὴν κ. Πρόεδρον καὶ εἰς ὅλα τὰ Λύκεια τὰ Ἑλληνικά νὰ εἰσαγάγῃσι πλησίον εἰς τὴν μελέτην τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ τὴν μελέτην τῆς λεγομένης Βυζαντινῆς μουσικῆς, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ὠραίου σκοποῦ τῶν Λυκείων, ὅστις εἶναι νὰ μορφώσῃ τὴν Ἑλληνίδα συμφώνως μὲ τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ διὰ νὰ θέσῃσι μίαν βάσιν Ἑλληνικῆς μουσικῆς διὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς χοροὺς καὶ προτείνω ἐπίσης εἰς τὴν κ. Πρόεδρον καὶ εἰς ὅλον τὸ Συνέδριον νὰ βοηθήσωσιν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ὄργανου, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν πρῶτην φορὰν εἰς τὴν ἰδικὴν μας γενεάν τὴν ὠραιότητα τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς.

Εὐα Ἀγγ. Σικελιανοῦ

Ἡ παραπάνω διάλεξη τῆς Εὐας γιὰ τὴ Βυζαντινὴ μουσική, που γιὰ τὴν ἴδια –ὅπως καὶ ἡ δημοτικὴ– εἶναι ἡ γνήσια ἐλληνικὴ μουσική, ἡ ὁποία ἐμείνε στὴ μνήμη καὶ διατηρήθηκε στα τραγούδια τοῦ λαοῦ μας ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια. Βεβαίως αὐτὸ εἶναι θέμα που ἀφορᾷ στὴν ἐπιστήμην τῆς μουσικολογίας, πέραν τούτου δε εἶναι ἐπίσης ἓνα θέμα που χρήζει ἰδι-

αίτερης προσοχῆς, διότι σαφῶς διακρίνονται καὶ προβλήματα ιδεολογίας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ θέμα –καὶ φυσικὰ δεν ἀφορᾷ μόνον στὴν Ελλάδα– θὰ πρέπει νὰ ἐξεταστῇ, καὶ γενικὰ καὶ ἐιδικὰ, μέσα στο πλαίσιο τῆς ἐποχῆς καὶ τις πολιτικοκοινωνικὲς συνθήκες που ἐξέθραψαν τὴν ιδεολογία αὐτή, πέραν τοῦ γεγονότος ὅτι ἦταν δεδομένος ὁ ἐλληνοκεντρισμὸς τοῦ ζεύγους Σικελιανοῦ. Στὴν προκειμένη περίπτωση, ἐκτὸς τῶν προαναφερθέντων ἐπιβεβαιώνεται ἡ βαθιὰ γνώση τῆς Εὐας καὶ ἓνα πάθος, μέχρι τὸν θάνατό της ἀμείωτο, γιὰ τὴ μουσική, ἰδίως τὴν ἀρχαιοελληνική που τὴ βλέπει νὰ ἐπιβιώνει στὰ «θηρσκευτικά» καὶ τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια. Γι' αὐτὸ καὶ ἀγωνίστηκε νὰ πείσῃ πῶς τὸ πρᾶγμα ἔχει ἐτσι καὶ πῶς ὁ Ἕλληνας χρειάζεται νὰ ἀποκτήσῃ πλήρη γνώση τοῦ μουσικοῦ τοῦ θησαυροῦ.

Ἡ διάλεξη αὐτὴ ἀποτελεῖ μίαν περίληψη τῆς προηγούμενης που ἔδωσε ἡ Εὐα στὴν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Εταιρείας (24/2), με ἐκφράσεις καὶ νοήματα ἀπλούστερα, προφανῶς λόγω διαφορετικοῦ κοινού. Ὁ σκοπὸς ὅμως εἶναι ὁ ἴδιος: α) Νὰ πεισθεῖ τὸ ἀκροατήριον γιὰ τὴν ἀλήθεια τῶν λεγομένων της καὶ γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἔχει ἀποδειχθεῖ ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῶν φυσικομαθηματικῶν Σ. Βραχάμη «ὅτι ἡ ἐλληνικὴ παράδοσις ἔχει σώσει τὸ Πυθαγόρειον σύστημα», καὶ β) καὶ ὅτι ὑπῆρξε ἐξαιρετικὰ σημαντικό νὰ ἐξευρεθοῦν πόροι γιὰ νὰ κατασκευαστῇ τὸ ὄργανο που ονειρεύτηκε ἡ Εὐα καὶ οἱ δυο ἐπιτροπὲς που σχηματίστηκαν γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Τὸ ὄργανο αὐτὸ ὄντως κατασκευάστηκε στὸ Oettingen τῆς Βαυαρίας ἀπὸ τὸν οἶκο Steinmeyer «υπερπληθθέντος ἰδίως τοῦ δυσχερεστεροῦ μέρους τοῦ ὄργανου, ἦτοι τοῦ της διευθετήσεως ἐν μιά δια πασῶν τεσσαράκοντα καὶ ἐνός πλήκτρων, ἀντὶ τῶν δέκα καὶ τριῶν, ἀτινα ἐν ἐκτάσει μίας παλάμης περιέχει ἡ δια πασῶν τοῦ κλειδοκυμβάλου...» Ονομάστηκε τὸ ὄργανο, πρὸς τιμὴν τῆς Εὐας, «Εὐεῖον Παναρμόνιον».

Ὁ Κ. Ψάχος γιὰ τὴν προώθηση τῆς ὅλης ιδέας ἔδωσε δύο διαλέξεις με ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία. Τὴν πρώτη στὸ Μόναχο τὴν 1/7/1922 καὶ τὴ δεύτερη στὴν Λειψία στίς 20/7/1922. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1923 ἦταν πάλι στὸ Oettingen ὅπου καὶ ἐγίναν οἱ δοκιμὲς τοῦ ὄργανου με μεγάλη ἐπιτυχία. Τὸ 1924 πῆγε καὶ ἡ Εὐα ἀλλὰ γύρισε μ' ἓνα μικρὸ ἀντίγραφο τοῦ ὄργανου, ἀφοῦ γιὰ τὴν ὅλη ἱστορία εἶχε ξοδέψῃ ἡ ἴδια πάρα πολλὰ χρήματα, καθ' ὃν χρόνον ἡ Ελλάδα προσπαθοῦσε νὰ γιαιτρέψῃ τις Μικρασιατικὲς τῆς πληγῆς. Ἡ Εὐα ὅμως ἀγωνίστηκε γιὰ τὰ ἰδανικά της με ἀξιοπρέπεια στὴ ζωὴ της ὅλη. Ἐτσι, ὅπως ἀγωνίζονται οἱ ονειροπόλοι.



Το ανδρικό της Εύας

του καθηγητῆ Γιάννη Πλεμμένου

Η σχέση τῆς Εὐας Πάλμερ-Σικελιανού (1874–1952) με τὴ μουσική εἶναι πολὺ στενὴ καὶ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ παιδικὰ της χρόνια στὴ Νέα Υόρκη, ὅταν ἀκούγε τὴ μητέρα της νὰ παίζει στὸ πιάνο τοῦ πατρικοῦ της σπιτιοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιμελὴ μουσικὴ παιδεία που ἔλαβε ἡ ἴδια τόσο κατ' οἶκον ὅσο καὶ στὸ σχολεῖο που φοίτησε. Ἡ πρώτη της ἐπαφὴ με τὴν ἐλληνικὴ μουσική ἐγίνε κατὰ τὴν παραμονὴ τῆς στὸ Παρίσι (γιὰ θεατρικὲς σπουδές), ὅταν ἀκούσε κάποια δημοτικὰ τραγούδια διασκευασμένα γιὰ πιάνο ἀπὸ τὴν Πηνελόπη Ντάνκαν, ἀδελφὴ τοῦ Ἀγγέλου Σικελιανοῦ, καὶ σύζυγο τοῦ ἀδελφοῦ της μεγάλῃς χορογράφου καὶ χορεύτριας Ἰσαδώρας Ντάνκαν, Ρέιμοντ. Ἡ Εὐα ἐνίωσε νὰ ἐλκύεται τόσο ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ παραδοσιακὴ μουσική ὥστε ἐγκατέλειψε τις ἄλλες ἐνασχολήσεις της καὶ τὸ Παρίσι γιὰ νὰ ἀσχοληθεῖ με αὐτὴν καὶ νὰ ἐγκατασταθεῖ ἀργότερα (μετὰ τὸν γάμο της με τὸν Σικελιανό) στὴν Ελλάδα. Στὴν Αθήνα ἐγγράφεται στὴ νεότευκτη τότε Σχολὴ Βυζαντινῆς Μουσικῆς τοῦ Ωδείου Αθηνῶν που διήθυνε ὁ Κωνσταντῖνος Ψάχος, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποία διδάχτηκε ὄχι μόνον τὴν ἀνάγνωση τῆς πολὺπλοκῆς βυζαντινῆς σημειογραφίας ἀλλὰ καὶ τις ἀρχές τῆς μελοποιίας (σύνθεσης).

Ἀνάμεσα στὶς μουσικὲς δραστηριότητες τῆς Εὐας ἀνήκει καὶ ἡ μελοποίηση δεκάδων ποιητικῶν ἐργῶν ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ, ἀγγλικὴ καὶ γαλλικὴ. Ἐνα μεγάλο, καὶ σχετικὰ ἀγνωστο, μέρος τῆς δραστηριότητος αὐτῆς καταλαμβάνουν οἱ μελοποιήσεις της γιὰ εικοσιπέντε ἀποσπάσματα ἀγγλόφωνῃς ποιήσεως που πραγματοποιοῦσε στὴ δεκαετία τοῦ 1930, ὅταν ἐπέστρεψε στὴν Ἀμερικὴ. Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ἡ Εὐα βρισκόταν στὴν ἑκτη δεκαετία τῆς ζωῆς της καὶ ἡ ἐπιστροφή της στὴν Ἀμερικὴ συνδεόταν

πρότυπο στα μουσικά έργα Πάλμερ-Σικελιανού

και με την προσπάθειά της να αναζητήσει οικονομικούς πόρους, μετά τις δύο Δελφικές Εορτές (του 1927 και 1930) που την είχαν εξαντλήσει οικονομικά. Για τις μελοποιήσεις της, η Εύα επέλεξε, ως λιμπρέτα της, έργα συγχρόνων της αλλά και παλαιότερων ποιητών, όπως του Walt Whitman, του R. L. Stevenson, του Λόρδου Tennyson, του Shelley, του Milton κ.ά. Έγραψε όμως και η ίδια ποίηση (τουλάχιστον σε μια περίπτωση) και μελοποίησε κάποιους από τους Ψαλμούς του Δαβίδ από αγγλική μετάφραση. Οι περισσότερες από αυτές τις μελοποιήσεις προορίζονταν για χορευτικές και θεατρικές παραστάσεις, στις οποίες οι χορευτές ή ηθοποιοί καλούνταν να τραγουδούν και να χορεύουν ταυτόχρονα.

Οι μελοποιήσεις της έγιναν σε δύο περιόδους της παραμονής της στην Αμερική, δηλ. μεταξύ 1935–37 και 1939–40. Η πρώτη περίοδος συμπίπτει με τη συνεργασία της με το Ομοσπονδιακό Θέατρο (Federal Theatre) της Νέας Υόρκης, από το οποίο της ζητήθηκε να γράψει μια σειρά τραγουδιών για ένα Χριστουγεννιάτικο θεατρικό έργο. Τα τραγούδια αυτά, όπως και άλλα της ίδιας περιόδου, γράφτηκαν στην Ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία (πεντάγραμμο), καθώς κανένα μέλος του θεάτρου δεν γνώριζε τη Βυζαντινή γραφή. Η δεύτερη περίοδος συμπίπτει με τη συνεργασία της με τον διάσημο τότε αμερικανό χορογράφο Ted Shawn, και περιλαμβάνει τραγούδια σε Βυζαντινή σημειογραφία, την οποία είχε ήδη αρχίσει να διδάσκει σε αμερικανικό ακροατήριο. Αυτό ήταν και το κρυφό όνειρο της Εύας: να συνενώσει την αγγλική γλώσσα και ποίηση με τη Βυζαντινή μουσική, που θεωρούσε ως το τελειότερο μουσικό σύστημα γραφής και εκφοράς. Μέχρι σήμερα σώζεται αγγελία της σε νεοϋρκέ-

ζικη εφημερίδα για «Κύκλο Είκοσι Μαθημάτων στην Ελληνική Μουσική» με σκοπό «να υποδειχθεί η πιθανή εφαρμογή της σύνολης ελληνικής θεωρίας ήχων και ρυθμών στην αγγλική γλώσσα και ως εκ τούτου να ανοιχθεί ένα πεδίο για συνθέτες που ενδιαφέρονται να συνθέσουν μουσική στην αγγλική γλώσσα»¹.

Από τη μελέτη και ανάλυση των μελοποιήσεων της Εύας προκύπτουν αρκετά ενδιαφέροντα στοιχεία που αντανakλούν όχι μόνο τις καλλιτεχνικές της αναζητήσεις αλλά και κάποιες πολύ προσωπικές της επιλογές. Από τις εικοσιπέντε αγγλόφωνες μελοποιήσεις της, τα 2/3 (δεκαεπτά) κάνουν χρήση του λεγόμενου διατονικού γένους της βυζαντινής μουσικής. Από την αρχαία εποχή, το διατονικό γένος χαρακτήριζε το άρρεν στοιχείο της μουσικής, το χρωματικό γένος το θήλυ, ενώ το τρίτο γένος, το *εναρμόνιο*, ταυτιζόταν με το «αναμέσον» ή εξ αμφοίν μεμιγμένον», σύμφωνα με τον Αριστείδη Κουϊντιλιανό². Η θεωρία αυτή είχε διατρέξει ολόκληρη τη Βυζαντινή περίοδο και είχε φτάσει μέχρι τον δάσκαλο της Εύας, τον Ψάχο, ο οποίος την περιέλαβε στο δικό του θεωρητικό έργο³. Από τα υπόλοιπα μελωδήματά της, πέντε ανήκουν στο χρωματικό γένος και τα υπόλοιπα τρία στο *εναρμόνιο*. Σύμφωνα με την αυτοβιογραφία της, το άρρεν και θήλυ στοιχείο της μουσικής απασχολούσε την Εύα από την περίοδο της διαμονής της στην Ελλάδα, και φαίνεται ότι προτιμούσε το πρώτο. Αφιέρωσε μάλιστα ένα ολόκληρο κεφάλαιο σε αυτό το θέμα («Οι άνδρες ως δημιουργοί») παλεύοντας μεταξύ της ανδρικής υπεροχής στο αρχαίο ελληνικό δράμα και της οικογενειακής της παράδοσης για την ισότητα των δύο φύλων⁴.

Είχε επίσης εντυπωσιαστεί από το γεγονός ότι στην ελληνική μουσική παρά-



Ο Κ. Ψάχος παίζει το «Εύειο παναρμόνιο», το μουσικό όργανο που κατασκεύασε για την Εύα Πάλμερ Σικελιανού.

δοση καταγράφονται πολύ λίγες γυναίκες συνθέτιδες ή μουσικοί, και οι εκκλησιαστικοί κανόνες απαγόρευαν αυστηρά την ενασχόληση των γυναικών με αυτή τη μορφή τέχνης⁵. Σε κάποιο άρθρο της, καθιστά σαφές ότι, κατά τη γνώμη της, «η μελωδία είναι το ανδρικό στοιχείο και η αρμονία το θηλυκό»⁶, παραλλάσσοντας τον Κουϊντιλιανό που κάνει λόγο για το ρυθμό ως το άρρεν στοιχείο και τη μελωδία ως το θήλυ (Βιβλίο Α', 19). Η προτίμηση της Εύας για τους άνδρες εκτελεστές ενδυναμώθηκε από ένα επαναλαμβανόμενο όνειρο: «είχα έντονη τη συνείδηση ότι ήμουν άνδρας, με τα φυσικά του όργανα και, ως ένα βαθμό, με τη μυϊκή του δύναμη» (σ. 210). Σημειώνει επίσης το γεγονός ότι ακόμα και όταν αργότερα οι εντυπώσεις από το όνειρο ξεθώριασαν, παρέμεινε με «την ικανότητα να γράφω μουσική» (σ. 211). Η Εύα θα μπορούσε να έχει επηρεαστεί από τα βυζαντινά συναξάρια, στα οποία συναντάμε περιπτώσεις γυναικών που κατά την αναζήτηση της σωτηρίας τους δέχτηκαν σε όραμα την εντολή να γίνουν άνδρες, και ακολουθώντας κατέφυγαν σε ανδρικά μοναστήρια⁷. Ως μουσικός, θα είχε επίσης προσέξει το δημοτικό τραγούδι της Αρκαδίας, που κάνει λόγο για την νεαρή κοπέλα που προσεποιείτο τον άνδρα και αναγνωρίστηκε τελικά στο σημάδι.

Στην αυτοβιογραφία της η Εύα ομολογεί ότι, ήδη από τις τελευταίες Δελφικές Εορτές (1930), αν και τα κορίτσια ήταν «επιβλητικά και ωραία», «η ομορφιά και

η μεγαλοπρέπεια των ανδρικών φωνών, η δύναμη και η αξιοπρέπεια των κινήσεων τους μου έγιναν έμμονη ιδέα» (σ. 160). Από μια πλευρά βέβαια, αυτή η παραδοχή απηχεί και κλασικούς συγγραφείς, όπως τον Αριστοτέλη που προέκρινε τη βαθύτερη φωνή ως «ευγενεστέρα» από την οξύτερη (*Περί ζώων γενέσεως*, 768β). Η «έμμονη ιδέα» όμως με την ανδρική φωνή καταδίωξε την Εύα και στην Αμερική, όπου αποφάσισε να δημιουργήσει αποκλειστικά ανδρικούς χορούς, στηριζόμενη στην αντίληψη ότι «οι ανδρικές φωνές δεν συγκρίνονται» (σ. 206) και ότι ο άνδρας «κατέχει αυτή τη λανθάνουσα ικανότητα για σύνθεση πιο πολύ από τη γυναίκα» (σ. 207).

Η προτίμηση της Εύας για το άρρεν στοιχείο στη μουσική της μπορεί να επιβεβαιωθεί και από την επιλογή των λιμπρέτων, τα οποία είναι αποκλειστικά γραμμένα από άνδρες (το μόνο γραμμένο από γυναίκα είναι το δικό της). Οι αγαπημένοι της λιμπρετίστες είναι οι Walt Whitman και R. L. Stevenson με τρία ποιήματα ο καθένας, και ο Μίλτον με δύο. Ακόμα και τα αποσπάσματα από το Ψαλτήριο αποτελούν έργα δύο ανδρών, του Δαβίδ και του Σολομώντα. Αλλά και τα θέματα των λιμπρέτων αφορούν ανδρικές φιγούρες, όπως το *Prometheus Unbound* του Shelley, ο *Ύμνος του Ιησού* του Mead, το *A man with a bull-tongue Plow* του Jesse Stuart, το *Merlin and the Gleam* του Τέννyson, τα αποσπάσματα από τον Τυρταίο, το *Lazarus laughed* του Eugene O'Neill, οι *Αρκάδες* του Μίλτον κ.ά. Μόνο σε μια περίπτωση, τη *Σαμπρίνα* του Μίλτον, παρουσιάζεται μια γυναίκα φιγούρα, και αυτή γοργόνα. Είναι ενδεικτικό ότι όταν η Katherine Drier πρότεινε στην Εύα ως λιμπρέτο κάποιο ποίημα του Τέννyson, η τελευταία το απέρριψε ως κατάλληλο να διδαχθεί «μόνο σε σχολή νεαρών δεσποινίδων προ πεντηκονταετίας» (σ. 222).

Παρόμοια προτεραιότητα στο ανδρικό στοιχείο έναντι του γυναικείου μπορεί να ανιχνευθεί και στην επιλογή των μουσικών οργάνων που έκανε η Εύα για τις συνθέσεις της. Στο έργο *Prometheus Unbound* του Shelley κάνει εκτενή χρήση φλάουτου (Act IV), με επτά οργανικά μέρη διασκορπισμένα στη μελωδία, συμπεριλαμβανομένης της εισαγωγής (πρελούδιο). Κάποιες φορές τα οργανικά

μέρη λειτουργούν ως γέφυρες μεταξύ των φωνητικών μερών, ιδίως σε περιπτώσεις μετατροπίας (βυζαντινής «φθοράς»), και αρκετές φορές το φλάουτο ακούγεται μόνο του. Εισάγοντας το φλάουτο στο συγκεκριμένο έργο, η Εύα πρέπει να επηρεάστηκε από τον *Προμηθέα Δεσμώτη* του Αισχύλου, όπου γίνεται αναφορά στο «σουραύλι» ενός βοσκού που «βαριά σφυρίζει ένα σκοπό και σαν νανούρισμα ύπνο φέρνει» (574-5)⁹. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η Εύα παρένβαλε κάποια μέρη για όμποτε στη μελοποίηση του *Προμηθέα Δεσμώτη* στα ελληνικά, όπου τα οργανικά ιντερλούδια εισάγουν κάθε μετατροπία. Παρόμοια λειτουργία έχει το φλάουτο στο έργο *Pact* του Barton Mumaw, όπου, εκτός από τα περάσματα από έναν ήχο σε άλλον, ανοίγει το κομμάτι και εισάγει συνήθως την αλλαγή της ρυθμικής αγωγής.

Στο πουριτανικό περιβάλλον του 19ου αιώνα που μεγάλωσε η Εύα, ο αυλός θεωρούνταν ακόμα ένα καθαρά ανδρικό όργανο λόγω των φαλλικών του διασυνδέσεων. Στην αυτοβιογραφία της, η Εύα ανακαλεί με νοσταλγία μια παιδική εμπειρία της στη Σκωτία, στο σπίτι ενός οικογενειακού τους φίλου, όπου συνάντησε κάποιον «που έπαιζε γκάιντα και κορδωμένος με τη σκωτσέζικη αμφίεσή του, που κουνιόταν σαν εκκρεμές, βηματίζε πάνω κάτω στο προαύλιο του σπιτιού κάθε φορά που η άμαξα επέστρεφε. Κατόπιν όταν όλοι είχαμε ετοιμαστεί για δείπνο, ο Σκωτσέζος άρχισε να παίζει και πάλι τις σκωτσέζικες μελωδίες του, περιφερόμενος καμαρωτά στο κεντρικό χωλ. Εμείς στοιχιζόμασταν σε μια γραμμή πίσω του και αρχίζαμε τον καμαρωτό βηματισμό, ώσπου να μαζετούν όλοι. Και μετά, με τον Σκωτσέζο επικεφαλής, παρελαύναμε στην τραπεζαρία, διαγράφαμε ένα κύκλο γύρω από το τραπέζι και τελικά καθόμασταν» (σ. 30). Στις Β' Δελφικές Εορτές η Εύα ζήτησε από τον Ψάχο, που είχε τη μουσική επιμέλεια, «ένα μόνο φλάουτο ή ένα όμποτε, που θα έπαιζε μόνο εισαγωγές και σύντομα ιντερλούδια ανάμεσα στις φράσεις του χορού... και επίσης θα έδινε τον τρόπο ή το κλειδί και τον τόνο για τις φωνές στην αρχή» (σ. 145).

Ως κάτοχος κλασικής παιδείας, η Εύα θα γνώριζε ότι ο αυλός είχε αποδοκιμαστεί από τον Πλάτωνα ως ακατάλληλο

όργανο για την εκπαίδευση των νέων, ενώ και από τον Αριστοτέλη επιτρεπόταν μόνο η χρήση του στο πλαίσιο της τραγωδίας, καθώς είχε συνδεθεί με οργιαστικές τελετές. Αυτό ίσως οδήγησε τον Κουϊντίλιανό να χαρακτηρίσει τον Πυθικό αυλό ως «μετέχοντα της αρρενότητας» σε αντίθεση με τον χορικό αυλό που μετέχει στη «θηλύτητα» (Βιβλίο Β', 16, 6). Ο αυλός που χρησιμοποιούνταν από την αρχαιότητα στους Πυθικούς αγώνες στους Δελφούς ήταν ο πυθικός, με τον οποίον γιόρταζαν την επιστροφή του Απόλλωνα από τον ναό μετά τη νίκη του επί του Πύθωνα. Γι' αυτό και ο Αθήναιος (*Δειπνοσοφισταί* 176f) τον ονομάζει και «τέλειον», αναφέροντας ότι χρησιμοποιούνταν κυρίως από επαγγελματίες. Ακόμα και μια απόπειρα να διευρυνθεί η έκταση του αυλού κατά τη διάρκεια των Πυθικών αγώνων ανεστάλη, με το σκεπτικό ότι απομάκρυνε το όργανο από το «ανδρώδες» ήθος του⁹.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Από τη συλλογική μελέτη *Εύα Πάλμερ-Σικελιανού*, Επιθεώρηση Ιώς, Β' έκδ., Αθήνα 1988
2. *Περί μουσικής*, Βιβλίο Β', κεφ. 19.
3. *Το οκτάηχον σύστημα της Βυζαντινής μουσικής* (1941 σ. 57, επανέκδ. Πολυχρονάκης 1980, επιμ. Γ. Χατζηθεοδώρου).
4. *Ιερός Πανικός* (*Upward Panic* 1991), ελλ. Μετάφρ. (John Anton) Εξάντας 1992, σ. 205-11.
5. Βλ. τον κανόνα 70 της Στ' Οικομενικής Συνόδου που απαγορεύει στις γυναίκες να ψάλλουν στην εκκλησία, στο *Πηδάλιον* (Ζ' έκδ., Αστήρ 1970, σ. 281).
6. «Αρχαίο δράμα και μουσική», *Ελεύθερο Βήμα*, 24/10.1931
7. Για παράδειγμα, η Αγ. Μαρία, η επονομασθείσα Μαρίνος (12/2), η Αγ. Θεοδώρα της Αλεξανδρείας (11/9) και η Αγ. Ευφροσύνη, κόρη του Παφνουτίου του εξ Αιγύπτου (25/9).
8. Μεταφρ. Ι. Γρυπάρη. Η λέξη που χρησιμοποιεί ο Αισχύλος είναι «δόναξ», ένας αρχαιοελληνικός τύπος αυλού.
9. Η απόπειρα απετράπη από τον Τηλεφάνη τον Μεγαρικό (4ος αι. π.Χ.) που δεν έλαβε μέρος στους αγώνες, ως ένδειξη διαμαρτυρίας. Βλ. στο *Περί μουσικής* του Ψευδοπλουτάρχου (1138a).

Εύα Πάλμερ-Σικελιανού

Φωνές ιερού πανικού και ακούσματα μυστικής ενότητας

του Θεοδόση Πυλαρινού

Να τους ακούς όλους.
COURTLANDT PALMER (32)¹

Όσο άκουγα, τόσο αποθυμούσα
να ξανακούσω τον ελληνικό ήχο
και ας μην τον καταλάβαινα.
EYA PALMER-ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ (σελ. 80)

Η ανθρώπινη φωνή αποτέλεσε αρτεσιανό φρέαρ, απολλώνια λαμπηδόνα και ενορατικό άκουσμα που μεταπλάστηκε στα μύχια της Εύας Πάλμερ-Σικελιανού σε ενωτικό μήνυμα. Η Εύα ακούει φωνές, φωνές μυστικές, φωνές πυθικές, που συνταράζουν τη ζωή της και κατευθύνουν δημιουργικά τις διαθέσεις της. Ο πατέρας της και ο Άγγελος, η αρχή και το τέλος του ιερού πανικού της, αποτελούν τους πόλους του άξονα, που συνδέουν την οραματική διαδρομή της από το Gramercy Park έως τους Δελφούς. Στα ενδιάμεσα σημεία του, φωνές-σταθμοί θα συνδράμουν στο να κρυσταλλώσει το όνειρο της παγκόσμιας ενότητας και θα συντελέσουν στη σύνθεση των ιδιοτήτων ενός αμερικανού ιδεολόγου (του πατέρα της) και ενός λευκάδιου αλαφροίσκιωτου οραματιστή (του συζύγου της). Την αΐδια σύνθεσή τους επιχείρησε διαισθητικά η Εύα, ακούγοντας και ενωτιζόμενη με ιερό πάθος τις μυστικές φωνές τους. Έμαθε όμως να ακούει ως χρησιμωδός και να διακρίνει τον ήχο των φωνών ως ιέρεια.

Αρχικά μαθήτευσε στον ανθρωπισμό του πατέρα της, ακούγοντας άυπνη τις συζητήσεις των μελών του Ομίλου του 19ου Αιώνα στο σπίτι τους και τους «ανοιχτούς διαλόγους» (27), μέσω των οποίων εκείνος «ήλπιζε να επιφέρει αμοιβαία κατανόηση» (28) σε όλους τους ανθρώπους. Είναι ο καιρός κατά τον οποίο κυο-

φορείται το πρόπλασμα, ο σπόρος της Δελφικής Ιδέας, που αργότερα θα της τον εμπνεύσει μια άλλη φωνή. Ο C. Palmer μιλούσε χωρίς σημειώσεις και διέθετε στιλ, είχε ύφος και ήθος ο λόγος του, «οι συνομιλίες» (31) πίστευε ότι ήταν «η πανάκεια για τα παγκόσμια προβλήματα». Η ιερή φλόγα που τον θέρμαινε από κοινού με τη διονυσιακή φωτιά που έφλεγε τον Άγγελο αποτέλεσαν, αντιστοίχως, το υπόστρωμα και τη βάση της βιοθεωρίας και της κοσμοθεωρίας της.

Μια άλλη φωνή θα την μεταφέρει, με παραμυθική μαγεία, τα ίδια χρόνια στα πεδία της αιθέριας πραγματικότητας, του υπερβατικού χώρου όπου η δημιουργική πράξη και η φαντασία, κινούνται παράλληλως. Είναι η φωνή του μύθου, αφηγημένου ενστικτωδώς από την αδελφή της, τη May, η φωνή του αρχέγονου ή του λαϊκού λόγου με το ιδιότυπο ήθος της αρχαϊκής απλότητας, που «[...] μεταμόρφωσε τα παιδικά μου χρόνια», όπως γράφει η Εύα, «σε παραμύθι» (42).

Θα ακολουθήσουν άλλες φωνές, προφητικές, υπερούσιες, μηνύματα που η Εύα θα ανταποκριθεί στα μυστικά παραγγέλματά τους. Μετά την πατρική φωνή της διαμόρφωσης, σημαντική μεταβολή στη ζωή της θα προκαλέσει η φωνή της Πηνελόπης Σικελιανού, της αδελφής του Άγγελου και συζύγου του Raymond Duncan. Την άκουσε να τραγουδά εκκλησιαστικές ψαλμωδίες και σύμφωνα με τα γραφόμενά της: «[...] το αποτέλεσμα ήταν συγκλονιστικό. Ήταν σαν να είχε περάσει ένα βρεγμένο σφουγγάρι πάνω από έναν πυκνογραμμένο πίνακα». (66) Ήταν το άκουσμα του εμμελούς ελληνικού λόγου για πρώτη φορά: η παρθενική επαφή με τη μουσική, την πιστή θεραπευαίνίδα της ελληνικής φωνής. Πρόκειται για μια από τις οριακές εκείνες στιγμές που ανακάλυπτε το κρυμμένο φως, ώστε να αισθάνεται «σαν να άκουγε ανθρώπινη φωνή για πρώτη φορά». Το κυριότερο όμως, υπήρξε η απαρχή της συναίσθησης της βαθιάς

ενότητας του ήχου και του μετάλλου της φωνής με τη γλώσσα και περαιτέρω με τη μελωδία. Αυτό το κλιμακωτό αλλά και συνεχόμενο σχήμα έστρεψε την Εύα, έτοιμη από καιρό, μυσούμενη διαρκώς στο άκουσμα αυτών των ακατάληπτων στους πολλούς φωνών, να ασχοληθεί τόσο με την αρχαία τραγωδία –αποθέωση της ενότητας των ειδών και αυτή– όσο και με την ατονική βυζαντινή μουσική, με τον ουρανόπεμπο ήχο της –καθosiωση της σύζευξης λόγου και μέλους.

Από τη φωνή της Πηνελόπης, και πάλι, θα ακούσει ένα ποίημα του Άγγελου στην ελληνική, γλώσσα που ακόμη δεν κάτεχε: «Ο ήχος και το νόημα με άγγιξαν όπως το πρώτο τραγούδι της» (78), θα γράψει στα απομνημονεύματά της. Αυτή τη φορά η φωνή θα την οδηγήσει προς τον Άγγελο, θεία μοίρα που ταυτόχρονα την κατεύθυνε απαρέγκλιτα προς την Ελλάδα. Η φωνή της Πηνελόπης αποτέλεσε τη μουσική γλώσσα και προοιωνίστηκε τη μουσικότητα της μαντικήςποίησης του Άγγελου.

Προφητικές φωνές θα την ξεσηκώνουν και στην Ελλάδα: Στον Κοπανά, όπου πρωτοσυναντήθηκε με τον Άγγελο, στο σπίτι των Duncan, η φωνή του θα την μεταφέρει στον άχρονο χρόνο: «Αυτό το βράδυ μίλησε πολλή ώρα, κ' εγώ [...] ξένη που ήμουν, τον αναγνώρισα αυτό το βράδυ όπως τον γνωρίζω σήμερα: και δεν σάλεψα ποτέ από τη βεβαιότητα ότι άκουσα προφητικά λόγια, και για την Ελλάδα, και για τον κόσμο ολόκληρο» (77, σημ.), θα γράψει σε έναν φίλο της. Και για την ίδια μέρα θα σημειώσει στον *Ιερό Πανικό*, ιέρειά του και θύμα του η ίδια σε μια μεταρσιωτική διαδρομή προς την αναζήτηση της σύνθεσης και της ενότητας του κόσμου τα ακόλουθα χρησιμώδη λόγια:

«Αλλά αυτό που δεν είχα φανταστεί καθόλου ήταν η φωνή του». Η φωνή που θα ακουστεί στεντόρεια και ενωτική αργότερα, σε μέρες χαλεπές για τον ίδιο, την Εύα και την Ελλάδα, στην κηδεία του

1. Οι εντός παρενθέσεων αριθμοί παραπέμπουν σε σελίδες των απομνημονεύματων της Εύας Palmer-Σικελιανού, στο βιβλίο *Ιερός Πανικός*. (Εισαγωγή – μετάφραση – σχόλια: John P. Anton, εκδ. Εξάντας, Αθήνα 1992).

Κωστή Παλαμά. «Με άγγιξε πολύ βαθιά, όπως και το τραγούδι της Πηνελόπης, όταν το πρωτοάκουσα. Όλες οι προηγούμενες εντυπώσεις σβήστηκαν. Ήθελα μόνο να τον ακούσω να μιλάει, στην αρχή χωρίς να ακούω τι έλεγε. Μου αρκούσε που άκουγα την ποιότητα της φωνής του.[...]» (77). Σε λίγες αράδες λόγος και ακοή, φωνή και ακουστική εντύπωση, εναγκαλίζονται σφιχτά και απογειώνονται ερωτικά.

Στην Ελλάδα έρχεται η ώρα της μεταπήδησης από τους ήχους της φωνής του πατέρα στα μεγαλεπήβολα ρήματα του μύστη Σικελιανού, που αναστάτωσαν την Εύα και την οδήγησαν σ' αυτό το οποίο ο πατέρας της είχε αποκαλέσει «ευγένεια»· την ευγένεια αυτή βίωνε πλέον ως υπέρβαση «των βίαιων παθών, των υπέρμετρων φιλοδοξιών, της μισαλλοδοξίας και του μίσους ανάμεσα στους ανθρώπους».

Διαθέτοντας αυτήν τη σκευή μυήθηκε η Εύα στη Δελφική Ιδέα: στην ενότητα του ανθρώπου και ολόκληρης της δημιουργίας. Έτσι καταβυθίστηκε στους κόλπους της εσωτερικής ενότητας και, αφού ενώθηκε με τον Άγγελο, συνθέτοντας ταυτόχρονα τον εγκλωβισμένο στα τεχνολογικά επιτεύγματα φιλάνθρωπο και φιλελεύθερο αμερικανικό μεγαλοαστισμό, που της κληροδότησε η οικογένειά της, με τις μυστικές εντολές της αρχαιότητας και της ελληνικής φύσης, διευθύνθηκε, ακολουθώντας με τον ίδιο βηματισμό τα δικά του βήματα, στη σύλληψη της ενότητας του παντός στους Δελφούς.

Αλλά και αργότερα δεν έπαψε ποτέ να ακούει φωνές: των ανθρώπων, των πραγμάτων, της φύσης· να συνάπτει το λόγο με το μέλος και να υπηρετεί την αποθέωσή του είτε μέσω της αρχαίας τραγωδίας είτε μέσω της βυζαντινής μουσικής είτε μέσω των τραγουδιών του λαού. Η φωνή και η εντύπωση των ήχων που αυτή εξέπεμπε αποτελούσαν για την Εύα την πεμπουσία της μετάδοσης των υψηλών νοημάτων, προκαλώντας την εσωτερική ενότητα στον άνθρωπο ακροατή, με μια παλμογραφική κίνηση εκ των έσω, εκ των μυχίων και απροσδιορίστων, προς τα έξω και εντεύθεν πάλι προς τα ένδον, συνάπτοντας έτσι τα υποσυνειδητά βάθη με το έλλογο ύψος, το φυσικό ένστικτο με το πολιτικό και το κοινωνικό ήθος, το πρωτογενές, το απέριπτο και λαϊκό με το σύνθετο και το τραγικό.

Το 10ο κεφάλαιο του *Ιερού Πανικού* («Λευκάδα») βρίθει αναφορών για τη

γλώσσα: σ' αυτήν ανακάλυψε, δίπλα στον Άγγελο, τη μυστική ενότητα στη διαχρονική ροή της. Αυτός την δίδαξε να ακούει τη γλώσσα των χωρικών, κατά τον δικό του τρόπο, και εκεί διάβασε τους αρχαίους συγγραφείς, σε μια άρρητη μύηση στην αρχαία φωνή. Είναι η ελληνική φωνή που η απόδοσή της με την απόκοσμη φωνή του προκαλούσε έκσταση στην Εύα. Αναφερόμενη στον *Αλαφροϊσκιωτο*, σύνθεση εμπνευσμένη εν πολλοίς από την ίδια, γράφει: «Όταν γύρισε με το χειρόγραφο του και μου το διάβασε, ένιωσα για πρώτη φορά το εκστατικό μαρτύριο που μου έγινε τόσο γνώριμο από τότε και που νιώθω με κάθε καινούργιο ποίημα που γράφει. Ήταν αδύνατον να αποδώσω σε μια άλλη γλώσσα τη συγκίνηση που μου προξένησε η φωνή του μιλώντας ελληνικά. Δεν ήξερα πώς». (89) Είναι το στάδιο της εξέλιξης της Εύας με τη μύησή της στη νέα ελληνική, ένα είδος συνεπούς συνέχειας από τον αρχαίο λόγο στη σύγχρονη αναβίωσή του. Η γλώσσα στη σχέση λέξεων και μουσικής επανέρχεται και στο 14ο κεφάλαιο («Η ελληνική μουσική»), όπου αναζητεί τελετουργικά το μίτο του λεπτού σημείου, όπου η λέξη συναντάται, συνευρίσκεται με το μέλος και σφυρηλατούν τη μυστική ενότητα του λόγου, τη λεκτική μελωδία.

Αναφερόμενη αλλού στο γιο τους, τον Γλαύκο, κάνει λόγο για την Πάτρα, τη χωρική που την βοηθούσε στις δουλειές του σπιτιού. Η φωνή της, μουρμουρητό πυθικό, αγγίζει μαγικά την Εύα σε μια στιγμή πολύ καθημερινή. Γράφει, εξαιρώντας τη σύνθεση λόγου και ήχου, με τις λέξεις «τη φώναζε ν' ακουστεί»: «Καθώς η Πάτρα κουβαλούσε τον Γλαύκο με το κουνιστό της περπάτημα, την άκουγα, παρά τις διαμαρτυρίες μου, να μουρμουρίζει με μισόκλειστο το στόμα της κατάρες στους περαστικούς, αν έλεγαν κάτι για το μωρό. Αυτά τα αναθέματα πάντα τελείωναν με την αντιβασκανία "σκόρδο στα μάτια σας", που τη φώναζε ν' ακουστεί. Και μετά, έκανε τάχα πως έφτυνε τρεις φορές το μωρό για να διώξει το κακό μάτι» (109).

Με το πνεύμα αυτό, με τα μυστικά ακούσματα των ήχων, θα την απασχολήσουν στις Δελφικές εορτές οι φωνές των ανδρών στους *Πέρσες* του Αισχύλου. Την βασανίζει, κατεχοχήν, η συναισθησία του ήχου και γράφει επ' αυτού: «Η ορμή των ανδρικών φωνών στους *Πέρσες* σαν να αντηχούσε ακόμη. Γιατί [...] στεκόταν τόσο μακριά ο κόσμος από τη



Η Εύα Πάλμερ-Σικελιανού στην Αμερική.

δύναμη και την ομορφιά του τραγουδιού του τραγικού Χορού; Γιατί δεν συναρπάζονταν, όπως συνέβη και σε μένα την πρώτη φορά που άκουσα την Πηνελόπη να τραγουδά; Υπάρχει μήπως κάποια βασική αρχή που διαχωρίζει τη συνείδησή τους από την αποδοχή του τραγουδιού, με αποτέλεσμα να καταντούν οι άνθρωποι αναίσθητοι στον ήχο;» (165).

Και συνεχίζει τον προβληματισμό της για τη μυστική εξανάσταση της φωνής, αναζητώντας το κλειδί της ιερής σύζευξης λέξης και μουσικής, φέρνοντας στο νου της μια χωρική ενός ορεινού χωριού, η οποία «Θρηνούσε τον άνδρα της που κειτόταν νεκρός μπροστά της, και ο θρήνος της είχε γίνει τραγούδι. Ήταν αυτοσχεδιασμός; Ήταν παλαιό όσο και ο ελληνικός λαός; [...] Ό,τι και να 'ταν, ήταν το τραγούδι της, η θλίψη της, η καταστραμμένη ζωή της, τα παιδιά της, τα χωράφια της, το ορφανεμένο σπίτι της. Ανάμεσα στα λόγια της [...] ερχόταν η επωδός, πάντα ίδια: "Γιώργο, Γιώργο μου!" Στα ελληνικά το όνομα είχε μουσικότητα και μεγάλωσε την ένταση της προσωπικής οδύνης της γυναίκας που μοιρολογούσε» (169).

Η φωνή για την Εύα είναι πηγή φωτός· είναι έκλαμψη και αποτελεί προφητικό σημάδι. Οι κλίμακες των ήχων της είναι ακτινοβόλα προμηνύματα. Η γλώσσα, ως ευρύτερο πλαίσιο, άδυτο μυστών, όπου λόγος και μέλος συνθέτουν την υψηλή ποίηση.

Αξίζει να καταμετρήσει κανείς πόσες φορές χρησιμοποιεί τις λέξεις «φωνή» και «γλώσσα», καθώς και το ρήμα «ακούω» στα απομνημονεύματά της. Είναι οι φωνές που την μύησαν, που την δίδαξαν να ακούει και να διακρίνει ήχους, να συλλαμβάνει τα κρίσιμα μηνύματα τα οποία ακολούθως την μεταρσίωναν. Αυτή η ικανότητα της διάκρισης, του λεπτού και ευαίσθητου διαχωρισμού, αποτέλεσε το μυστικό της σύνθεσης και της «πανικόβλητης» ιερής επιζήτησης της παγκόσμιας ενότητας.



Ο ΓΛΑΡΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΚΡΕΤΑΚΟΡ ΒΟΥΔΑΠΕΣΤΗΣ

Η τελειότητα της απλότητας



Η παράσταση του *Γλάρου* του θεάτρου Κρέτακορ από την Βουδαπέστη, που παρουσιάστηκε στην Πειραιώς 260 στο πλαίσιο του Φεστιβάλ Αθηνών, ήταν ένα χτύπημα επαναφοράς για όλους όσους έχουν ξεχάσει τη σημασία της απλότητας, της αμεσότητας, της αλήθειας.

Ο τριαντατριώνχρονος σκηνοθέτης Árpád Schilling με τον τσεχωφικό *Γλάρο* υπενθυμίζει τα δομικά συστατικά του θεάτρου: ένα θεατρικό κείμενο, ηθοποιοί και θεατές. Τίποτα άλλο δεν χρειάστηκε για να επικοινωνήσει η παράσταση με το κοινό. Αυτή ήταν η δεύτερη φορά που ήρθε ο Σίλινγκ στην Ελλάδα. Μία από τις πρώτες σκηνοθεσίες του είχαμε δει το 2001 στο Φεστιβάλ της Ένωσης Θεάτρων της Ευρώπης στη Θεσσαλονίκη: το *Μίκαελ Κόλχας*, ο εχθρός του λαού του ούγγρου συγγραφέα Ισβαν Τάσαντι.

Το θέατρο Krétaör Színház με έδρα τη Βουδαπέστη ιδρύθηκε από τον Σίλινγκ το 1995 όταν εκείνος ήταν μόλις 21 ετών, πριν ακόμη γίνει δεκτός στην Ακαδημία Θεάτρου και Κινηματογράφου της Βουδαπέστης. Το θέατρο για τον σκηνοθέτη είναι ένα μέρος αλήθειας. Είναι ένας κύκλος αλήθειας. Η κιμωλία συμβολίζει τη μετάβαση και την αναγέννηση. Επηρεασμένος από τον Μπρεχτ και από τη σκέψη αυτή εμπνεύστηκε την ονομασία του θεάτρου του. «Κρέτακορ» σημαίνει κύκλος από κιμωλία. Από την ίδρυσή του το Κρέτακορ είναι ένας μεγάλος κύκλος ανθρώπων που συνεχώς ανοίγει και μεταβάλλεται, προκειμένου να συμπεριλάβει περισσότερους ανθρώπους, να συνδυάσει την ελευθερία, τη δυναμική και την πειραματική ισχύ του «εναλλακτικού» θεάτρου με τη συνήθη και ασφαλή ύπαρξη του επαγγελματικού θεάτρου. Για το λόγο αυτό ο Σίλινγκ αποφεύγει μεθοδικά την υιοθέτηση κάποιου συγκεκριμένου στυλ και την τυποποίηση και καθιέρωσή του σε μια συγκεκριμένη τεχνοτροπία.

Ένα από τα σημαντικότερα ερωτήματα που απασχολούν το Κρέτακορ είναι για ποιο λόγο υπάρχει το θέατρο και πώς επηρεάζει την κοινωνία, την οποία θεωρεί το κοινό του. Η παράσταση του *Γλάρου*, που είχαμε την τύχη να παρακολουθήσουμε –μία παραγωγή του 2003– ήρθε να απα-

νήσει στο ερώτημα αυτό. Η παράσταση έχει τιμηθεί με το Βραβείο Καλύτερης Παράστασης στο Ουγγρικό Θεατρικό Φεστιβάλ (POSZT) το 2004 καθώς και με το Βραβείο Κοινού, ενώ πολλές είναι και οι διακρίσεις που έλαβαν οι ηθοποιοί για τις ερμηνείες τους. Ήταν ένα υπόδειγμα εργασίας συνόλου, αποδέσμευσης συμπυκνωμένης ενέργειας επί σκηνής, απόλυτης προβολής του κειμένου και των νοημάτων του. Ήρθε να θυμίσει πως όλα τα άλλα στο θέατρο εκτός από το κείμενο, τον ηθοποιό και τον θεατή δεν είναι απαραίτητα. Είναι αναμφίβολα σημαντικά, η λειτουργία τους σε μια παράσταση είναι καθοριστική αλλά το θέατρο μπορεί εντούτοις να λειτουργεί και να μαγεύει, να παρασύρει και να ενθουσιάζει και χωρίς αυτά. Χωρίς κοστούμια, χωρίς σκηνικό, χωρίς φροντιστήριο, χωρίς φωτισμούς, χωρίς μακιγιάζ, χωρίς συμβατικά μέσα, ο ουγγρικός *Γλάρος* είχε όλα όσα έπρεπε να έχει για να είναι σημαντικός. Είχε συγκίνηση, είχε μέθεξη, είχε πάθος, γιατί απλά είχε αλήθεια. Το ρήγμα της σύμβασης σκηνής και πλατείας συνέβαλε ακόμα περισσότερο στην εγκαθίδρυση μιας ουσιαστικότερης επικοινωνίας, καθώς οι ηθοποιοί κάθονταν ανάμεσα στο κοινό το οποίο συχνά συμμετείχε στη δράση άλλοτε προσφέροντας ένα στίλο, άλλοτε σχολιάζοντας ή άλλοτε διακόπτοντας με τα κινητά του. Η φυσική και πνευματική παρουσία

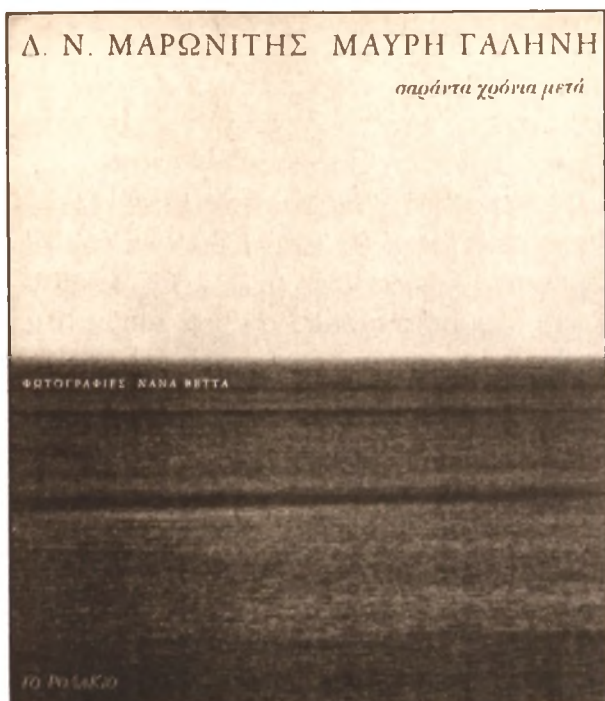
των ηθοποιών υπήρξε πολυδιάστατη και έντονη ενώ η ηχητική χρήση της γλώσσας λειτούργησε ως φορέας συγκίνησης.

Ο σκηνοθέτης διάβασε το έργο ξεχνώντας οτιδήποτε θα μπορούσε να τον δεσμεύσει. Άφησε στο πλάι τους κοινωνικούς συμβιβασμούς και τα κλισέ που υπάρχουν για τον Τσέχωφ και τον ιδανικό τρόπο ανεβάσματός του και έκανε μια παράσταση που μιλάει απευθείας στην καρδιά του θεατή. Είδε μια σύγχρονη ιστορία σημερινών ανθρώπων και προσπάθησε να φτάσει, και το κατάφερε, στις βασικές προθέσεις του συγγραφέα. Προσπάθησε να κατανοήσει τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των χαρακτήρων και να τις παρουσιάσει χωρίς την πρόθεση να δείξει κάτι ωραιοποιημένο και ψευδές, κάτι άλλο από ανθρώπους ζωντανούς επάνω στη σκηνή. Ανθρώπους που εξελίσσονται ενώπιόν μας, αντιμετωπίζοντας τον ατέρμονο εγωισμό τους που προσπαθεί να καλυφθεί πίσω από τις ψευδαισθήσεις. Η πλήξη, η απελπισία, η αγωνία, το χιούμορ, τα ανεκπλήρωτα όνειρα και τα πάθη ήρθαν αβίαστα στην επιφάνεια. Η Αρκαντίνα (Έστερ Τσάκανι) ήταν μια περασμένης ηλικίας σταρ, γεμάτη ματαιοδοξία και κόμπλεξ, που αγωνιά απεγνωσμένη απέναντι στο μέλλον της. Ο Τριγκόριν (Τίτο Βέρνερ) ένας θρασύδειλος συγγραφέας, ποταπός γεμάτος ανασφάλειες. Η Νίνα (Ανναμάρια Λανγκ) μια σύγχρονη έφηβη που τσακίζεται, όπως ένας γλάρος, παρασυρμένη από τον έρωτα. Η Μάσα (Λίλα Σάροσντι) σακατεμένη από τον χωρίς ανταπόκρισή ερωτά της προχωρά χωρίς να αυτοοικτρείται στην πληκτική ζωή της. Έντονες συζητήσεις προκάλεσε η τόλμη του σκηνοθέτη να «αλλάξει» κατά κάποιο τρόπο το τέλος του έργου. Ο Κωσταντίν (Ζολτ Ναγκχ) δεν αυτοκτονεί. Στην τελική σκηνή σπάει το βιολί του. Πρόκειται ουσιαστικά για μια πνευματική αυτοκτονία. Δεν είναι ίσως ακόμα πιο τραγικός ένας άνθρωπος που συνεχίζει να ζει έχοντας σκοτώσει οτιδήποτε έχει μέσα του;

ΕΙΡΗΝΗ Μ. ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Ο Έγκλειστος

της Τζίνας Πολίτη



Δ.Ν.Μαρωνίτη
Μαύρη Γαλήνη
Σαράντα χρόνια μετά,
φωτογραφίες: Νανά Βέττα
Εκδόσεις Το Ροδακίό, 2007

Η ΒΑΣΑΝΟΣ ΤΟΥ ΑΝΕΣΤΙΟΥ

Στο καγκελόφρακτο, αυτοβιογραφικό αφήγημα *Μαύρη Γαλήνη*, ο Δ. Μαρωνίτης μετουσιώνει σε λόγο το βίωμα της φυλάκισής του ως πολιτικού κρατουμένου στα χρόνια της Δικτατορίας. Η μαρτυρία του δεν είναι καθολική. Εστιάζεται αποκλειστικά στην εμπειρία που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «Βάσανος του Ανέστιου». Έτσι, η χρονική σειρά του αφηγήματος ορίζεται από τη στιγμή της σύλληψης, τον εγκλεισμό του στο πρώτο κελί και την ακόλουθη μετατόπισή του από κελί σε κελί και από τη μια στην άλλη φυλακή. Η κάθε μετατόπιση στόχο έχει να ακυρώσει όλες τις ψυχικές αντιστάσεις και τις ελάχιστες επινοήσεις που έχει επιστρατέψει ο Έγκλειστος προκειμένου να οικειοποιηθεί και να εξανθρωπίσει το «κιβούρι» μέσα στον οποίο είναι καταδικασμένος να

ζει, μερικές από τις οποίες, βέβαια, «εκφεύγουν» του άμεσου βλέμματος της επιτήρησης. Όπως ο ίδιος καταθέτει: «φοβάμαι τις μετακινήσεις... είχα συνηθίσει πια στο πρώτο μου κελί».

Ωστόσο, οι δύο πρώτες μετακινήσεις που υφίσταται, αν και ψυχικά οδυνηρές, σηματοδοτούν μια σταδιακή «πρόοδο» από το χειρότερο στο καλύτερο. Στο τρίτο, μικρούλικο κελί, ο Έγκλειστος καταφέρνει να φωλιάσει. Βιώνει τον επιτηρούμενο, άκοσμο χώρο ως οικείο περιβάλλον και συντηρεί, με τη βοήθεια των τριών βιβλίων που του επιτρέπουν να έχει, μια φαντασική σχέση με τον απαγορευμένο έξω κόσμο και χρόνο. Μετονομάζει το κελί σε «καλύβι μου» και ομολογεί: «το αγάπησα».

Η επόμενη μετατόπιση σε άλλη φυλακή, μέσα από τους «αφιλόξενους» νυχτερινούς δρόμους της Αθήνας, με τους πολιτικά αδιάφορους κατοίκους της όλοι να «κοιτούν μπροστά τους», εντείνει την αίσθηση του εαυτού ως άλλου, ως ξένου. Άοικος, κάτοικτος, ο Έγκλειστος αποσπάται από το ελάχιστο του κόσμου που είχε καταφέρει να δημιουργήσει στο «καλύβι» του, ώστε να συνεχίζει να υπάρχει ως υποκείμενο, και μετατρέπεται σε άψυχο, μετακινούμενο πράγμα. Το ανοίκειο κελί με τον «τυφλό τοίχο» μέσα στο οποίο τον εγκλείουν, χωρίς τα λιγοστά του πράγματα και τη συντροφιά των τριών βιβλίων, γίνεται για το άσημο σώμα του άκοσμο σήμα. Ψυχή, λόγος, όνειρο, φαντασία, όλα καταρρέουν.

ΤΟ ΜΗΤΡΙΚΟ ΕΙΔΩΛΟ

Ο αφηγηματικός λόγος δεν ακολουθεί τη γραμμική σειρά των διαδοχικών «μετατοπίσεων». Κομβικό σημείο εκκίνησής του είναι η τραυματική σχάση που τέμνει τη μαρτυρία στα δύο, προεκκάζοντας την παλίνδρομη ανατροπή: από το «καλύβι» πίσω στο «κιβού-

ρι». Μέσα από αυτή τη ρωγμή αναδύεται το μητρικό είδωλο για να υφάνει μια παράλληλη με το εμπειρικό βίωμα συνειρμική αφήγηση, ιστός της οποίας θα είναι το όνειρο, η παιδική ανάμνηση, το φανταστικό «ταξίδι», ο εφιάλτης, η παραίσθηση. Όσο κι αν φαίνεται παράδοξο, δεν είναι οι φυσικές συνθήκες του εγκλεισμού, της επιτήρησης και οι βασανιστικές μετακινήσεις, αλλά οι μεταμορφώσεις του μητρικού ειδώλου, οι οποίες, καθώς ορίζουν τους τροπισμούς του πάθους, νοηματοδοτούν το πολιτικό.

Εδώ, θα πρέπει εξαρχής να πούμε ότι καμιά μυθοπλαστική «πονηριά», καμιά στρατηγική «αληθοφάνειας» δεν σημαδεύει το αυτοβιογραφικό αυτό κείμενο. Τα πραγματολογικά και ψυχολογικά στοιχεία που δίνονται ανταποκρίνονται απολύτως στην εξωτερική και εσωτερική πραγματικότητα. Όσα επιλέγονται είναι απόρροια αθέλητων συνειρμών και όχι συγγραφικής διάνοιας. Πολύ απλά, από την αρχή ως το τέλος της *Μαύρης Γαλήνης*, η φωνή που καταθέτει λέει την αλήθεια και μόνο την αλήθεια. Τη διαπίστωση αυτή στηρίζει και η «αυτοπροσωπογραφία» του Έγκλειστου η οποία όχι μόνο δεν τον «ηρωοποιεί», αλλά προβάλλει όλες τις αδυναμίες ενός ανίσχυρου ανθρώπου απέναντι στην τυραννική, κατασταλτική Εξουσία.

Το κείμενο αρχίζει με την ακόλουθη φράση: «Το προηγούμενο βράδυ είχα ονειρευτεί τη μάνα μου». Ανάμεσα στη φράση και την περιγραφή του ονείρου, που ανήκει στο χρόνο του αφηγήματος, παρεμβαίνει ο χρόνος της αφήγησης όπου ανακαλείται μια ανάμνηση που αφορά στα παιδικά χρόνια του Έγκλειστου. Από την πρώτη αυτή ανάμνηση, τα πραγματολογικά και συναισθηματικά στοιχεία μορφοποιούν τις εξής αντιθέσεις: *οίκος/τάφος* (το παι-

δικό σπίτι του Έγκλειστου το χωρίζει «ένας χωματένιος δρόμος από τα μνήματα»), ελευθερία/εγκλεισμός (όταν κουράζεται από το παιχνίδι πηδάει τη μάντρα και παρακολουθεί αμίλητος τις πενθούσες που κλαίνε «μπροστά σε μαύρα, άσπρα ή γκρίζα κάγκελα), οικιότητας/εξουσία. Η μάνα είναι το αγαπημένο αντικείμενο του πόθου. Ως παιδί, ο Έγκλειστος τη λατρεύει, τη θεωρεί «ωραία», την θαυμάζει, φοβάται μην τη χάσει: «Της είπα: άμα πεθάνεις...». Η μάνα, «είχε ζεστό, μελαχρινό δέρμα». Αντίθετα, ο Ξανθός, αδύνατος πατέρας είναι η προσωποποίηση του νόμου και της εξουσίας. Όπως καταθέτει ο Έγκλειστος: «δεν γύρισα να δω το πρόσωπό του, προτού πατήσω τα δεκάξι». Από σύμπτωση, ο δεσμοφύλακας του τυφλού κελιού, είναι κι αυτός Ξανθός.

Στο όνειρο, ο χώρος εντός του οποίου εμφανίζεται η μάνα δεν είναι ο φωτεινός, ανοιχτός ορίζοντας της κυριακάτικης, οικογενειακής βόλτας, αλλά ένα κλειστό, μακρόστενο δωμάτιο. Σ' αντίθεση με το σαγηνευτικό είδωλο των παιδικών χρόνων, η μάνα εμφανίζεται εδώ κοντή, με «άσχημα, στραβά πόδια». Φοράει τσεμπέρι «σαν τις παλιές γριές» και προσεύχεται. Το είδωλό της επιτελεί τη μαγική λειτουργία του προμηνύματος. Την άλλη μέρα, ο Έγκλειστος μεταφέρεται από το μικρό, οικείο «καλύβι» του στο ανοίκειο, τυφλό κιβούρι του. Από τη *Μήτρα* στο *Μνήμα*.

Το μητρικό είδωλο, λοιπόν, εμφανίζεται στο κείμενο με δύο όψεις: ως αγαπημένο αντικείμενο πόθου και ως τρομερό αντικείμενο αφανισμού. Ως αγαπημένο αντικείμενο, συνδέεται μεταφορικά με τη θάλασσα. Στο πρώτο κελί, ο Έγκλειστος κρατάει ψηλά το ηθικό του με το να χώνει τα χέρια βαθιά στις τσέπες της βραχείας του και να φαντάζεται τον εαυτό του μέσα σ' ένα καράβι. Όπως σημειώνει: «δεν κυβερνούσα τίποτε, η θάλασσα ωστόσο, με σήκωνε ακόμη». Όταν μεταφέρεται στο μητρικό «καλύβι», συντροφιά με τα τρία βιβλία, τους «τρεις γέρους» που του μιλούν «δίχως ν'ακούγονται», η ανάγνωση ανοίγει τους ορίζοντες για το φανταστικό ταξίδι: το κρεβάτι της φυλακής μεταμορφώνεται σε

«σκούνα» που πλέει «πότε για τη Σκυθία, πότε για το Μαρόκο, το Πήλιο ή και τον Κάτω κόσμο». Αντίθετα, στον εφιάλτη που βλέπει όταν μεταφέρεται στο τυφλό κελί, η σιδερένια αιώρα των παιδικών του χρόνων που είχε «σχήμα βάρκας», μεταμορφώνεται σε ακίνητο «κρεβάτι φυλακής».

Η δεύτερη ανάμνηση επιστρέφει και πάλι πίσω στα παιδικά χρόνια και τη μάνα. Ο Έγκλειστος έχει υποστεί τη πρώτη «μετακίνηση» στο «χωροφυλακίστικο κελί» όπου ομολογεί ότι «βουλιάζει». Είναι Μεγάλη Παρασκευή και αφήνει τον εαυτό του να κλάψει με «λυγμούς», όπως όταν ήταν παιδί, σαν τέτοια μέρα, στην εκκλησία. Εδώ, η «εξουσία» εκπροσωπείται από τον υποκριτή, κοκκινοτρίχη θεολόγο που προκαλούσε με κόλπα το θρήνο, ενώ η μούρη του «άστραφτε από θυμό» όταν «ανέβαινε στον άμβωνα να πει το κήρυγμα». Η απομυθοποίηση της εξουσίας προέρχεται από τη μάνα, η οποία, σε αντίθεση με το μικρό παιδί «ποτέ της δεν τον πίστεψε». Η ανάμνηση καθρεφτίζει την εμπειρία της στιγμής: οι δεσμοφύλακες, που ακούν τη θεία λειτουργία από κάποιο τρανσίστορ, είναι διπλότυπο της εικόνας του Φαρισαίου θεολόγου. Ο Έγκλειστος, βιώνει τη «ζωή εν τάφω». Μόνο η μάνα ξέρει τι σημαίνει «επιτάφιος θρήνος».

Η τρίτη και τελευταία ανάμνηση ανακαλείται όταν ο Έγκλειστος μεταφέρεται στο τυφλό κελί και η σιδερένια πόρτα κλείνει πίσω του «με πάταγο». Η μνήμη τον επιστρέφει και πάλι πίσω στη γειτονιά των παιδικών χρόνων, σ' ένα «χτιστό» σπιτάκι, με καγκελόφραχτη πόρτα, όπου «φημιζόταν» πως στο δωμάτιο με τον τυφλό τοίχο «κρατούσαν βαλσαμωμένο» έναν νέο, νεκρό αεροπόρο του οποίου «η άσπρη κάσα ήταν στημένη πάνω σε μαρμάρينو πάγκο». Η ανάμνηση δομείται και εδώ από τη σύζευξη εστίας και μνήματος.

Οι εφιάλτες που κυριεύουν τον ύπνο του Έγκλειστου στο τυφλό κελί, κυριαρχούνται έμμεσα ή άμεσα από το αμφίσημο είδωλο της μάνας. Η επιθυμία για επιστροφή στο καλύβι-μήτρα, εικονίζεται από την ταυτόχρονη παρουσία εντός της βραχείας που φοράει μιας φίλης που είναι έγκυος. Οι δύο

αδιαχώριστες μορφές βαδίζουν ενωμένες σ' ένα τοπίο με καγκελόφρακτα σπίτια που τα επιτηρούν «φύλακες καγκελόμορφοι». Το σπίτι των παιδικών χρόνων εξομοιώνεται εδώ με τα γειτονικά μνήματα και τη φυλακή. Το μητρικό στήθος δεν παρέχει πια τροφή. Ο Έγκλειστος ακούει μια φωνή που «σχεδόν διαβάζει»: «ΨΩΜΙ δεν έχει εδώ ο φούρνος». Το ψωμί βρίσκεται θαμμένο, «κάτω από το σπίτι [του]». Σκηνές απώλειας και στέρησης κυριεύουν τον κόσμο του εφιάλτη.

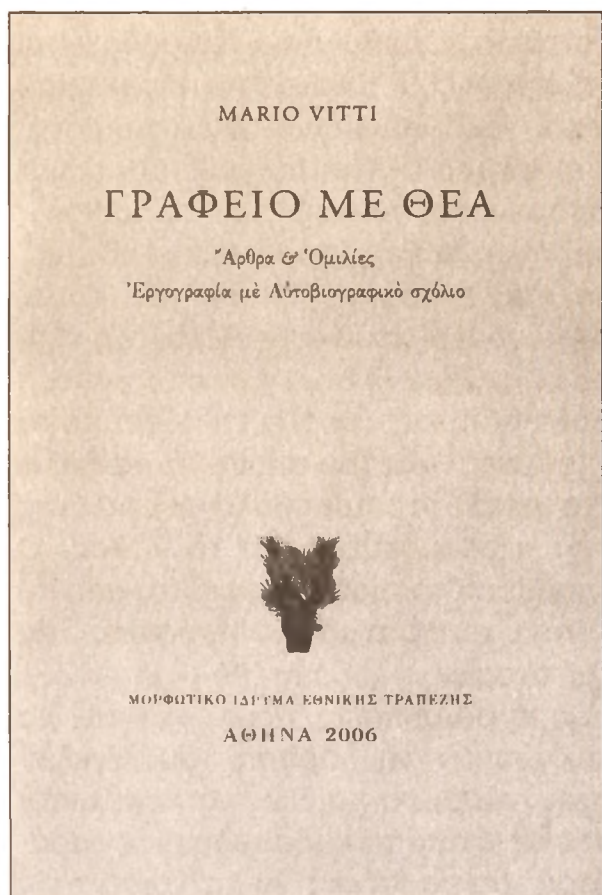
Το μητρικό είδωλο μεταμορφώνεται σε φαλλικό αντικείμενο αφανισμού στην τρομερή σκηνή της εκτέλεσης των ήδη «ΣΚΟΤΩΜΕΝΩΝ φίλων... από το παλιό πυροβόλο που πυροδοτείται με φυτίλι». Ο Έγκλειστος είναι τώρα μικρό παιδί και μια γυναίκα τον κρατάει τρυφερά αλλά σταθερά «μπρούμυτα πάνω στο γόνατό της... το κεφάλι... να εξέχει κάθετα προς το πυροβόλο... τα μάτια πεταμένα έξω από τον τρόμο, τα μάγουλα φουσκωμένα και στο στόμα το φυτίλι». Η ξένη γυναίκα γίνεται η μάνα που του «φράζει τα αυτιά με τα χέρια της» και τον σπρώχνει να βάλει «το φυτίλι στο πυροβόλο». Η φιλότης έχει εξολοθρευτεί από το νείκος. Ο τρομερός κόσμος του εφιάλτη αποκαλύπτει το πραγματικό πρόσωπο της δικτατορίας.

Οι παραισθήσεις που έρχονται να κυκλώσουν την όραση του Έγκλειστου, «έμβρυα παιδιών να λικνίζονται στο κενό από τα κράσπεδα μιας τάρτας, δίχως κανείς να τα νοιάζεται», σημαίνουν τον αφανισμό της ίδιας της μητρικής μορφής. Το άναρθρο, ανέστιο σώμα είναι το μόνο που του απομένει για να αντισταθεί στη βία της Εξουσίας, στην ψυχρή τεχνολογία της απόλυτης αποξένωσης του ανθρώπινου όντος από την ανθρωπιά του. Το ερειπωμένο σώμα του Έγκλειστου εξεγείρεται. Η άγρια, χειρονομιακή του γλώσσα φέρνει τους έντρομους δεσμώτες του αντιμέτωπους με το αδιανόητο γι' αυτούς ως τότε πραγματικό.

Το άλλο πρωί, ο Έγκλειστος οδηγείται στο προαύλιο της φυλακής. Εκεί, το άδειο από κόσμο βλέμμα του έρχεται να συναντήσει μιαν άσπρη πάπια. Του χαρίζει τη *Μαύρη Γαλήνη*. 

Γραφείο με θέα στον ελληνισμό και στην Ευρώπη

Mario Vitti, Γραφείο με θέα.
Άρθρα και Ομιλίες, Εργογραφία με
Αυτοβιογραφικό σχόλιο, ΜΙΕΤ,
Αθήνα 2006, σελ. 365.
Mario Vitti, Γραφείο με θέα.
Φωτογραφίες 1948–1981, ΜΙΕΤ,
Αθήνα 2007, σελ. 189.



«Θ' ανακαλύψω πέτρες και πηγές, άλλα κοιτάσματα να πλουτίσεις το γέλιο σου»
(Τάκης Σινόπουλος, «Πάνω από τις εποχές», συλλογή Πέτρες, 1972)

Ο στίχος του Τ. Σινόπουλου διατηρεί το νόημά του ιδίως εδώ που επιθυμούμε να μιλήσουμε για την πολυετή ερευνητική και διδακτική συνεισφορά του νεοελληνιστή Mario Vitti: οι έρευνές του φέρνουν ευφορία στον νεοελληνικό πολιτισμό! Στη διαδρομή του Μ. Vitti ανάμεσα σε παρελθόν και παρόν, εκτός των άλλων, εντυπωσιάζει η ανανέωση της παρουσίας του στα ελληνικά πράγματα με τη νέα γραφή της

Ιστορίας της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (2003), τις δύο πρόσφατες εκδόσεις του Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης και την έκθεση φωτογραφιών (1.3–12.4) ελλήνων και ξένων συγγραφέων και καλλιτεχνών (1948–1981) για τα ογδοντάχρονά του. Στο τελικό στάδιο βρίσκεται εξάλλου η νέα βελτιωμένη έκδοση του Έρωτος Αποτελέσματα, στην οποία αναμένεται ότι ο συγγραφέας, όπως το συνηθίζει, θα αναδείξει πολλά νέα στοιχεία και θα ενσωματώσει πορίσματα ερευνητικά στην εισαγωγή και στα σχόλια του.

Στη σύνθεση *Γραφείο με θέα*, δεκαπέντε δυσεύρετα κείμενα, επιφυλλίδες και ομιλίες του ερευνητή Mario Vitti, ίχνη της πορείας του ακάματου νεοελληνιστή (Μέρος Α', σ. 13–217), συνεχονται με επιλεγμένα αποσπάσματα συνεντεύξεών του (Μέρος Β', σ. 221–238). Στο τρίτο μέρος (σ. 241–295) συγκεντρωμένη η «Εργογραφία» του Μ. Vitti περιμένει ακόμη και τον απλό αναγνώστη να διαπιστώσει το εύρος των ασχολιών και να αναζητήσει ερμηνευτικά κλειδιά για τη νεοελληνική λογοτεχνία στις προσωπικές απόπειρες μελέτης. Έπονται το «Αυτοβιογραφικό σχόλιο στην Εργογραφία» (Μέρος Δ', σ. 299–349), όπου πρόσωπα, ρεύματα, συζητήσεις της λογοτεχνικής και ευρύτερης πνευματικής ζωής, ταξίδια και εκδηλώσεις ενισχύουν ένα είδος απολογισμού του Μ. Vitti, και, τέλος, το πολύτιμο ευρετήριο προσώπων του τόμου (σ. 353–365).

Στο *Γραφείο με θέα* διασταυρώνονται οι δρόμοι της έρευνας, οι διαβάσεις της επιστημονικής θητείας και οι σταθμοί του βίου με τις συνθετικές φιλολογικές μελέτες του (ιδίως: *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* –πρώτη έκδοση στην ιταλική 1971, και ξαναδουλεμένη ελληνική έκδοση 1978, *Ιδεολογική λειτουργία της ελληνικής ηθογραφίας* –1974, *Η Γενιά του Τριάντα. Ιδεολογία και μορφή* –1977, *Φθορά και λόγος: εισαγωγή στην ποίηση του Σεφέρη* –1978,

Οδυσσέας Ελύτης. Κριτική μελέτη –1984, *Ο Κάλβος και η εποχή του* –1995, *Για τον Οδυσσέα Ελύτη* –1998).

Ακόμη, ο Μ. Vitti γράφει και μετέχει σε επιστημονικές συναντήσεις ταυτόχρονα με την ανακάλυψη και έκδοση λανθάνοντων έργων, όπως το δράμα *Ευγένια* (Βενετία 1646) του ζακύνθιου Θεόδωρου Μοντσελέζε (1965), ο κωμικός διάλογος (μέσα 16ου αιώνα) που έγραψε στη δημοτική ο Νικόλαος Σοφιανός (1966), τα ανέκδοτα ιταλικά και ελληνικά συνθέματα του Α. Κάλβου (1960), όπως και τα επιστολιμαία *realia* του ποιητή (1963). Παράλληλα με όσα τώρα δημοσιεύονται στο *Γραφείο με θέα*, επιμελείται την επανέκδοση έργων, όπως το πεζογράφημα του Χ. Δημόπουλου *Η Στρατιωτική ζωή εν Ελλάδι*. Χειρόγραφον Έλληνας υπαξιωματικού, (Αθήνα 1977, πρώτη ανώνυμη έκδοση στα 1870 στη Βραΐλα της Ρουμανίας) και το αποδιδόμενο στον Ιωάννη Καρατζά (ή στη συνεργασία Ιω. Καρατζά και Αθ. Ψαλίδα) *Έρωτος αποτελέσματα* ήτοι *Ιστορία ηθικοερωτική με πολιτικά τραγούδια* (1989).

Στο πρώτο μέρος της πολύτιμης συναγωγής παρατίθενται –με τη χρονολογική σειρά δημοσίευσης από το 1957 (όταν ο μελετητής ήταν 31 χρόνων) ως το 2001– κείμενα που τα θέματά τους εκτείνονται σε πολλές κατευθύνσεις. Καλύπτουν το βηματισμό της νεοελληνικής λογοτεχνίας: από την ακμή της κρητικής λογοτεχνίας και τους κρίσιμους 17ο και 18ο αιώνες, τις πρώιμες επιδόσεις του Δ. Σολωμού και του Α. Κάλβου, τις ερωτοτροπίες με τα ευρωπαϊκά αφηγηματικά πρότυπα του Ρήγα και του Ιω. Καρατζά, τις ρεαλιστικές ανησυχίες των Αλ. Ραγκαβή, Σπ. Ζαμπέλιου, Π. Καλλιγά στα μέσα του 19ου αιώνα.

Πλάι σ' αυτές, μελέτες και αναλύσεις που αφορμώνται από τις στέρεες ευρύτερες συνθέσεις του Μ. Vitti και συμπυκνώνουν ή επεξηγούν δεδομένα γύρω από τις δύσκολες μα και γόνιμες σχέ-

σεις ευρωπαϊκής και νεοελληνικής παράδοσης, ανανέωσης, νατουραλισμού, ηθογραφίας και λαϊκών αφηγηματικών μοτίβων στο έργο του Μυριβήλη. Ανατέμνονται οι συναντήσεις και οι αντιπαλότητες ανάμεσα στη μαρξιστική και τη φιλελεύθερη πρωτοπορία στα πεδία της κριτικής και της ποίησης, που καταπνίγηκαν από τη δικτατορία του Μεταξά, οι επιδράσεις του Καρυωτάκη και οι συγκρούσεις κριτικών με τον καρυωτακισμό, η πορεία του Γ. Σεφέρη προς τον μοντερνισμό. Οι επιδράσεις του υπερρεαλιστικού κινήματος στην ποίηση του Οδ. Ελύτη και η έφοδος του ποιητή προς τη σύγχρονη πρωτοποριακή ποίηση επισημαίνονται και αναλύονται από τον Μ. Vitti.

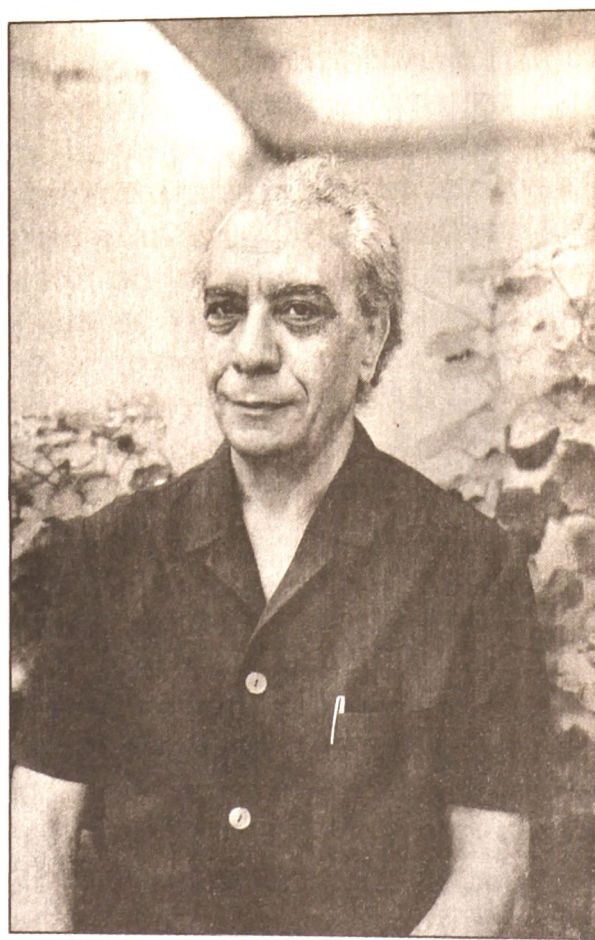
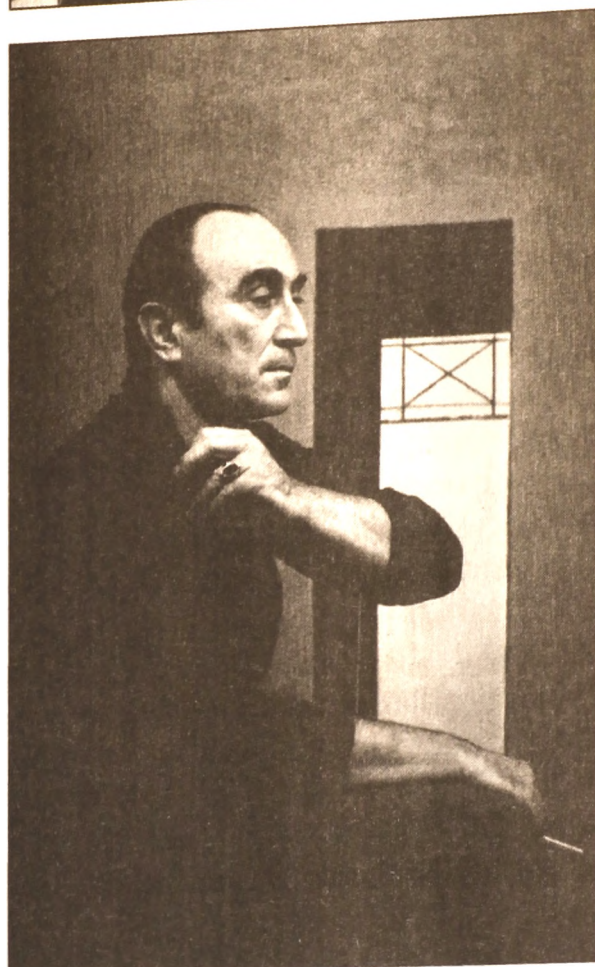
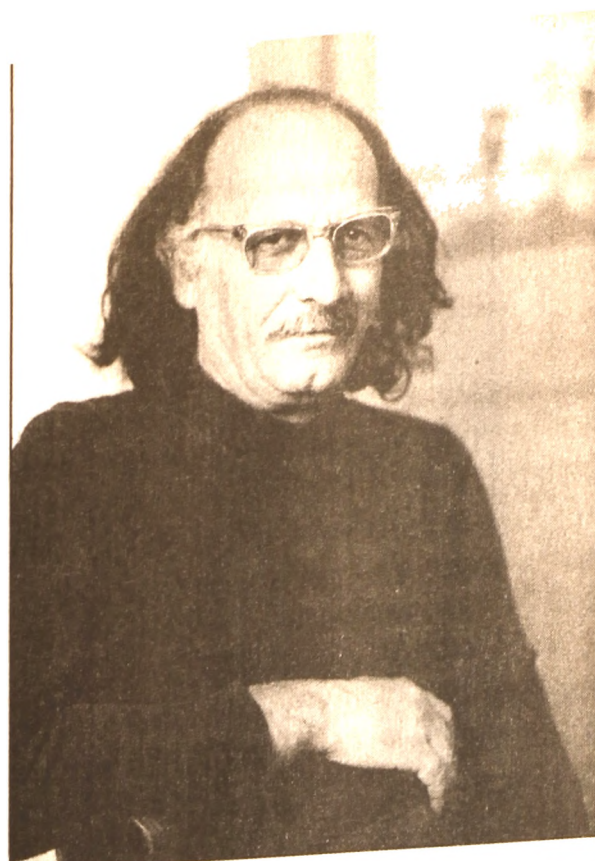
Συνοδευτική προς αυτά τα αγαπημένα αντικείμενα των ενασχολήσεών του, η επιλογή αποσπασμάτων από συνεντεύξεις του ιταλού νεοελληνιστή σε ελληνικά έντυπα στο δεύτερο μέρος της έκδοσης (1976 εφημ. *Θεσσαλονίκη*, 1988 περ. *Ένα*, 1992 περ. *Ταχυδρόμος*, 1996 εφημ. *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 1998 εφημ. *Μακεδονία*, 2001 εφημ. *Ελευθεροτυπία* – «Βιβλιοθήκη», 2004 εφημ. *Τα Νέα* – «Βιβλιοδρόμιο. Ιδέες», 2005 εφημ. *Απόφαση*) αποδίδει χαρακτηριστικά στοιχεία από τον πνευματικό βίο του. Το περιεχόμενό τους διαφωτίζει με πληροφορίες, εκτιμήσεις, τοποθετήσεις για τα πεδία των φιλολογικών ενδιαφερόντων του, τα κριτήρια και τη μέθοδο αποτίμησης των έργων της νεοελληνικής λογοτεχνίας και του πολιτισμού από τον ίδιο. Τροφοδοτείται με το περιεχόμενο του τόμου ένας διάλογος με τον αναγνώστη, ο οποίος βρίσκεται σε εξέλιξη από τη δεκαετία του '50 (και τη συνέχεια του οποίου ο νεοελληνιστής ερευνητής αισθάνεται, είμαι σίγουρος, σχεδόν ως βιολογική ανάγκη).

Ιδίως γίνεται αισθητή η τάση αυτή στο τρίτο και στο τέταρτο μέρος. Στο τρίτο, όπου η Αμαλία Κολώνια δημοσιεύει την «Εργογραφία» του Mario Vitti (σ. 241–295) και εκθέτει μέσα από καίριους τίτλους λημμάτων τη δημιουργικότητα και τον ακάματο μόχθο του ερευνητή. Διευκόλυνση εξαιρετική αποτελεί για τους φοιτητές και τους μελετητές αυτή η συγκέντρωση των δεδομένων της εργογραφίας. Με

αφορμή αυτήν, επιμένω σ' ένα σχόλιο για την πρωτοποριακή στην εποχή της ανθολογίας *Poesia greca del Novecento* (Πάρμα 1957, 1966), με κείμενα, μεταφράσεις και εκτενή εισαγωγή συνθέσεων από την ποιητική παραγωγή της γενιάς του 1880 ως τους μεταπολεμικούς ποιητές (ομολογώ, άγνωστα στοιχεία σε μένα εξαιτίας συγκυριών). Τα ονόματα των ποιητών, οι τίτλοι των ποιημάτων που ανθολογούνται στην πρώτη έκδοση («Εργογραφία» σ. 250–252) και οι προσθήκες της δεύτερης (σ. 266–268) αναδεικνύουν την καινοτόμα ματιά και την προσεκτική επιλογή. Επιβεβαιώνεται ότι πρόκειται για μια ευσυνείδητη και επιτυχή, πρώιμη προσπάθεια προβολής της ελληνικής ποίησης στο ιταλικό κοινό. Προπάντων ξεχωρίζει η παρουσία ποιητών της γενιάς του '30 και της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, που και στην Ελλάδα ακόμη δεν είχαν προσεχθεί (Ν. Βρεττάκος, Ν. Γκάτσος, Μ. Σαχτούρης, Ν. Βαλαωρίτης, Τ. Βαρβιτσιώτης, Α. Δεκαβάλλες, Ε. Βακαλό).

Συγχρόνως η θέση του «γραφείου με θέα» επιτρέπει στον συγγραφέα, κάτω από τη γοητεία που ασκεί η σοφία των πολλαπλών εμπειριών και των καρποφόρων χρόνων, να δωρίσει στον απαιτητικό αναγνώστη ένα εξαιρετικό στο ύφος και στο ήθος του, πρωτότυπο «Αυτοβιογραφικό σχόλιο στην Εργογραφία» (Μέρος Δ', σ. 299–349). Το λεπτό χιούμορ, η ευαισθησία και η ειλικρίνεια διαμορφώνουν ένα κείμενο υποδειγματικό (όσο κι αν ο συγγραφέας επιχειρεί να επηρεάσει γράφοντας ότι το σχόλιο αυτό «δεν φέρει καμία ουσιαστική αντίσταση στον πειρασμό της περιαυτολογίας» ή και χαρακτηρίζοντάς το «σαν παρωδία των σοβαρών υπομνημάτων» για ακαδημαϊκές υποψηφιότητες). Οι σχέσεις του με πνευματικούς κύκλους και δημιουργούς στην Ιταλία και στην Ελλάδα, το ειδικό βάρος της γνωριμίας του με τα νεοελληνικά γράμματα και η αφιέρωση –κυριολεκτικά!– της ζωής του σε αυτά αποδίδονται με όσα ο ίδιος σημειώνει σε αδρές γραμμές και με συγκρατημένο τρόπο.

Έχουν, εξάλλου, τόση πυκνότητα και βάθος αυτές οι σχέσεις, ώστε ασφαλώς απαιτείται εκτενέστερη αναφορά



και ανάλυση από άλλους ερευνητές. Καθρεπίζονται, ωστόσο, οι ενασχολήσεις του από το 1947 και μετά, εμπόδια και αντιξοότητες σε σχέση με την ερευνητική και πανεπιστημιακή σταδιοδρομία του ως καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας στα Πανεπιστήμια της Νάπολης και του Παλέρμο. Προστίθενται, επιπλέον, στοιχεία για τις αναγορεύσεις του σε επίτιμο διδάκτορα των Πανεπιστημίων Θεσσαλονίκης, Παρισιού και Λευκωσίας. Διαπλέκονται οι αναμνήσεις, επίσης, με τις συναντήσεις με φίλους, συνεργάτες, φοιτητές του στους κύκλους μαθημάτων στα Πανεπιστήμια της Θεσσαλονίκης, του Ρεθύμνου, της Σορβόνης (Sorbonne III), της Ρώμης και της Γενεύης μέχρι την ολοκλήρωση της ακαδημαϊκής διδασκαλίας του στο Πανεπιστήμιο του Βιτέρμπο. Αλλά και οι συναναστροφές, οι ανησυχίες, οι ασχολίες στο μικρόκοσμο της παρέας σε περιβάλλοντα της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης, της Ρώμης, του Παρισιού και αλλού.

Ο Mario Vitti στον καλαίσθητο τόμο *Γραφείο με θέα. Φωτογραφίες 1948-1981* καταθέτει τεκμήρια γύρω από τη «νωχελική ανεμελιά», κατά τον ίδιο, των αρχών της (δύσκολης ιδίως για την Ελλάδα) δεκαετίας του '50, μα στο βάθος ουσιώδους περιόδου της ζωής του, των επίσης ταραγμένων χρόνων του '60 και του '70 και της πιο ώριμης φάσης ως το 1981. Διακόσιες δεκαέξι φωτογραφικές απεικονίσεις του γοητευτικού ασπρόμαυρου παρελθόντος ως επιβεβαίωση της επιτυχούς μετατροπής της φωτογράφισης «σε άυλο ρεύμα επικοινωνίας που έτρεφε τη φιλία» με Έλληνες, Ιταλούς και άλλους διανοούμενους, πεζογράφους, ποιητές, κριτικούς, φιλόλογους, καλλιτέχνες, μουσικούς, σκηνοθέτες, εκδότες, τυπογράφους, βιβλιοπώλες κ.ά. Αποτυπώνονται και σχολιάζονται με ευγένεια ζυμώσεις και αντιφάσεις βιοτικές, άνθρωποι λιγότερο ή περισσότερο συνεπείς. Τόποι αυτόφωτοι και χώροι εσωτερικοί αναδεικνύονται: από τα οικεία πρόσωπα ο πατέρας Κωνσταντίνος και η σύζυγος Αλεξάνδρα. Από τους ιταλούς φίλους οι Τζ. Ντε Κίρικο, Τζ. Ουνγκαρέττι, Α. Παλατσέσκι, Σ. Κουαζιμόντο, Μ. Πετρουτσιάνι και ακόμη οι αλλοεθνείς φίλοι του

ελληνικού πολιτισμού Β. Bouvier, R. Milliex, Ed. Keeley.

Οι έλληνες φίλοι, συνεργάτες και γνωστοί δεκάδες υποκύπτουν στην αξίωση ή στον αιφνιδιασμό της φωτογράφισης. Περισσότερες οι φωτογραφίες του Οδ. Ελύτη (21 φωτογραφικές πόζες). Τέσσερα από τα στιγμιότυπα του 1951 σε Παρίσι και Ρώμη τα εντοπίζω ενσωματωμένα στη μελέτη *Οδυσσέας Ελύτης. Κριτική μελέτη* (1984), όπου και για πρώτη φορά ο Μ. Vitti αναφέρεται στην ενασχόληση με τη φωτογραφία. Λειτουργούν μαζί με τις λίγες σειρές αυτοβιογραφικών λεπτομερειών ως επιλογικό σχόλιο στην εξαιρετική μελέτη για τον ποιητή.

Ακολουθούν αριθμητικά οι φωτογραφίες του Γ. Σεφέρη. Μνημειώνονται σ' αυτές τις φωτογραφίες πρόσωπα, κύκλοι, πράγματα των νεοελληνικών γραμμάτων, αντλώντας αξία διαχρονική (ή ενισχύοντάς την κι αυτές με τη σειρά τους). Επιλεκτικά για να δώσω το εύρος των επαφών και συναναστροφών του Μ. Vitti υπενθυμίζω από τους θανόντες τους Γ. Κατσιμπαλή, Μ. Καραγάτση, Αγγ. Τερζάκη, Στρ. Μυριβήλη, Κ.Θ. Δημαρά, Στρ. Τσίρκα, Γ. Μόραλη, Ν. Γκάτσο, Γ. Μαυροϊδή, Σπ. Βασιλείου, Μ. Λυμπεράκη, Ν. Καρύδη, Ν. Καλλιανέση, Φ. Βλάχο, Κ. Φράιερ, Αλ. Κοτζιά, Τ. Σινόπουλο, Γ. Π. Σαββίδη, Σπ. Πλασκοβίτη, Μ. Κατσαρό, Β. Στεριάδη, Δ. Ποταμίτη, Μ. Αναγνωστάκη, Τατιάνα Γκρίτση-Μιλλιέξ. Και από τους ζώντες φίλους καταγράφω τους Δ. Σαββόπουλο, Β. Βασιλικό, Π. Μουλλά, Ν. Κούνδουρο, Ν. Κάσδαγλη, Ν. Βαγενά, Αλ. Αργυρίου, Γ. Δάλλα, Θ. Βαλτινό, Ν. Βαλαωρίτη. Μοίρασμα συγκινήσεων και βιωμάτων σε κέντρα του κοσμοπολιτισμού: Κωνσταντινούπολη, Παρίσι, Ρώμη, Μιλάνο, Γένοβα, Πρίστον. Η πλειονότητα των φωτογραφιών παραπέμπουν σε πρόσωπα και δεδομένα της Αθήνας, ενώ είναι παρούσες πόλεις και περιοχές που κυρίως γειτνιάζουν σε θάλασσες: Θεσσαλονίκη, Ύδρα, Αίγινα, Μύκονος, Ρόδος, Ρέθυμνο, Ραφήνα, Γαλατάς Τροιζήνας.

Με φυσικά στιγμιότυπα ή ατμοσφαιρικές πόζες, ο Μ. Vitti ίσως και χωρίς πλήρη συνειδητοποίηση στην αρχική στιγμή, ενισχύει την άποψη ότι η φωτογραφία ξεφεύγει από το επίπεδο μιας

απλής ανάμνησης και λειτουργεί ως κλήτευση της συνείδησης. Καλείται ο ερευνητής των νεοελληνικών γραμμάτων να εντρυφήσει στη γραμματεία, αλλά και να μην αποκοπεί από τη ζωντανή και ανεπανάληπτη παρουσία των δημιουργών της. Συγχρόνως, οι φωτογραφίες και τα συνοδευτικά αποσπάσματα του «Αυτοβιογραφικού σχόλιου» τείνουν να απογειώσουν τη γραφική απεικόνιση μιας συγκυρίας σε ενδιαφέρον πείραμα αντίστασης στο θάνατο (αντίθετα από τους ισχυρισμούς του Ρ. Μπαρτ).

Έτσι προκύπτει η γλυκιά παγίδευση που επιφυλάσσει στον αναγνώστη των γραμματολογικών και κριτικών μελετών του, με ένα εγχείρημα παραπλήσιο, αν σκεφτούμε ότι και η φωτογραφία είναι ένα είδος γραφής. Εδώ διαισθάνομαι ότι βρίσκεται, εναρμονισμένος με τη φιλοσοφική θέαση της ζωής, ίσως ο πιο σημαντικός στόχος του Μ. Vitti: η άρνηση της κατάστασης του θανάτου και του αμετάκλητου χαρακτήρα που αυτός έχει. Ο διανοούμενος Μ. Vitti επιμένει να «προσφέρει τα αγαθά της γης και των γραμμάτων», μαζί και της φωτογραφικής εικόνας. Καλεί τον σύγχρονο άνθρωπο να δει χωρίς τους θολούς μεταφυσικούς φακούς την υπέρβαση της φθαρτής ύπαρξης. Πλέει μέσα στον ποταμό των γήινων ζυμώσεων και στοχαστικών αποτυπώσεων του ανθρώπινου πνευματικού πολιτισμού. Επιχειρεί να γεφυρώσει με τη γραφή και το φωτογραφικό φακό το τοπικό με το οικουμενικό, το πεπερασμένο με το αιώνιο, «χωρίς ωστόσο να κόβεται η ορμή και η έξαψη της συζήτησης», που ξεχειλίζει έξω από τις φωτογραφίες στο σήμερα και στο πάντα. Χωρίς η ακαδημαϊκή ιδιότητα να υπονομεύει την απλότητα και τη γνησιότητα που κινεί και τη φωτογραφική μηχανή στην αποτύπωση της αληθινής εικόνας του κόσμου και της διαρκούς ροής του.

Το έργο του Mario Vitti, ως ξεχωριστή σύνθεση του ευρωπαϊκού με το οικουμενικό πνεύμα εμπλουτίζεται με τις δύο εκδόσεις, ενώ με τις φωτογραφικές επιδόσεις του ο νεοελληνιστής ενισχύει έναν γόνιμο διάλογο με τον άνθρωπο, τον χρόνο και την αισθητική.

ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΜΥΑΡΗΣ

κριτική βιβλίου

Γράφει ο Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

**Φώτης Θαλασσινός,
Λούπα
(Διηγήματα)
Εκδόσεις Καστανιώτης,
Αθήνα 2007, σελ. 125**

Δεν έχω υπόψη μου το πρώτο βιβλίο, πάλι με διηγήματα, του Φώτη Θαλασσινού· από τον τίτλο του ωστόσο (*Ο θάνατος του κόμη του Λωτρεαμόν*), και, βέβαια, από τα διηγήματα της *Λούπας*, μπορώ να υποθέσω ότι ο νέος πεζογράφος (γεννημένος το 1977) θέλγεται από το δαιμονικό στοιχείο και ότι αρέσκεται να φέρνει στην επιφάνεια πειστήρια των σκοτεινών δυνάμεων που ωθούν μία κατηγορία ανθρώπων σε έκκεντρες συμπεριφορές και στάσεις ζωής και, εντέλει, συμβάλλουν στην κοινωνική τους περιθωριοποίηση. Γι' αυτό και ο ίδιος διαλέγει τα πρόσωπα των ιστοριών του σε τόπους όπου συχνάζουν ή περιφέρονται αδέσποτα χαρακτηριστικοί περιθωριακοί τύποι, έρμαια των παθών τους, αληθινά ράκη της ζωής, συνθέτοντας ένα θλιβερό συνονθύλευμα σκληρότητας, βίας, ανασφάλειας, αλλά και τρυφερότητας. Μόνο που λέγοντας «διαλέγει», δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι ο αφηγητής τηρεί μian απόσταση ασφαλείας από τα όσα ζοφερά παρατηρεί και αφηγείται, δεδομένου ότι έχει κι αυτός άμεση συμμετοχή στα δρώμενα της αφήγησής του.

Είναι κι αυτός ο ίδιος ένας από τους «σκοτεινούς πανηδονιστές» των ιστοριών του, ο ζόφος των ηρώων του είναι και δικός του ζόφος, για να μην πω ότι ο προσωπικός του ζόφος είναι η δύναμη που κινεί τα νήματα των αφηγημάτων του, οι ήρωες των οποίων αποτελούν μορφοποιημένες δικές του εκδοχές και

συμπεριφέρονται κατά τρόπο εξορκιστικό των προσωπικών του φόβων, φοβιών, αμφιταλαντεύσεων και αδιεξόδων. Η σχέση του με τα δημιουργήματά του και τα όσα συμβαίνουν είναι βιωματική. Δεν κινείται απλώς ανάμεσα σε παράξενες, μοιραίες, ανδρόγυνες και αυτοκαταστροφικές υπάρξεις, καταγράφοντας χειρονομίες, πράξεις, σιωπές και λόγια τους· είναι και ο ίδιος ένας απ' αυτούς. Μάλιστα, αυτός βρίσκεται σε ακόμα δυσκολότερη θέση, καθώς είναι βυθισμένος σε μian εκμαυλιστική αβεβαιότητα σχετικά με το τι ακριβώς είναι και αισθάνεται υποχέριο των τυφλών –αν και ελεγχόμενων εν μέρει– παρορμήσεων του σώματος και του περιέργου για το επίφοβο άγνωστο πνεύματός του· ενδίδει στο συμπτωματικό και το τυχαίο, νιώθοντας «μέσα του όλες τις εποχές, τις ερωτικές αποκλίσεις και συμβάσεις, τις θρησκείες και τα φιλοσοφικά ρεύματα» και κινείται μονίμως στις παρυφές της αποδεκτής από τους πολλούς πραγματικότητας, ερωτοτροπώντας διαρκώς με τον επισφαλή, συχνά εφιαλτικό, κόσμο του ονείρου.

Η διαφοροποίησή του –ως αφηγητή– από τα πρόσωπα του ψυχικά και σωματικά ρακένδυτου θιάσου που «περιφέρεται» στις ιστορίες του, οφείλεται στο γεγονός ότι αυτός μπορεί και απλώνει, στις χαοτικές και αχανείς εκτάσεις της πολύμορφης ερημιάς του, σωστικές λεκτικές σχεδίες, επικοινωνώντας με τον εαυτό του και τους άλλους: ιστορώντας και αυτοϊστορούμενος. Ακαταπαύστως περιφερόμενος στους δαιδαλώδεις τόπους του σκοτεινού κοινωνικού περιθωρίου, εκεί που ανθίζει η φθορά, ο θάνατος και όλα τα ενδεχόμενά του, κυνηγμένος από τη λυτρωτική, εν τέλει, ιδέα ενός ατέρμονου ψυχorraγήματος, χωρίς αναστολές, σαν να ζει μια μεταθανάτια εκδοχή της ζωής, ιστορεί και ιστορείται, σαν ωθημένος από ένα σκοτεινό ένστικτο αυτοσυντήρησης, φωλιασμένο στην ανεξήγητη όσο και μακάβρια βεβαιότητα ότι η δική του ζωή παρατείνεται από τους θανάτους των άλλων. Βεβαιότητα που τον υποχρεώνει να περιφέρεται, να «δρα», να ζει και να κινείται σε περιοχές όπου τα ποσοστά της θνησιμότητας είναι ιδιαίτερος αυξημένα. Ακόμα, τον διαφοροποιεί από τους ήρωες των ιστοριών του και η προφα-

νής, όσο και μόνιμη, ανάγκη που τον διακατέχει για επαφή και με τον καθημερινό, εκτός του περιθωρίου, κόσμο. Ανάγκη που, οφειλόμενη στην αφηγηματική-συγγραφική του ιδιότητα, τον υποχρεώνει να διατηρεί ανοιχτό τον διάυλο επικοινωνίας με τον εκάστοτε υποθετικό αναγνώστη-ακροατή των αφηγήσεών του, προς τον οποίο συχνά αποτείνεται άμεσα, σε δεύτερο πρόσωπο, με διαθέσεις εκ βαθέων εκμυστηρευτικές και, κάποτε, εξομολογητικές της κατάστασής του.

Συχνά στα διηγήματα της συλλογής συναντάμε τα ίδια πρόσωπα, σε διαφορετικές περιστάσεις του βίου τους, όλες ενδεικτικές, ωστόσο, της επίφοβης περιθωριακότητάς του, γεγονός που δημιουργεί, στον αναγνώστη, την αίσθηση ενός στατικού, από άποψη πλοκής, μυθιστορήματος εν εξελίξει. Η ομοιομορφία, εξάλλου, των αναγνωρίσιμων τόπων (στους οποίους κινούνται οι ήρωες των ιστοριών και συμβαίνουν τα αφηγηματικά δρώμενα), συνεπικουρούμενη από έναν ομότροπα εκδηλωνόμενο ψυχισμό των προσώπων, καθώς και από την ακινητοποιημένη, σχεδόν ονειρική, διάσταση του χρόνου ενισχύει αυτήν την αίσθηση. Όπως την ενισχύει και η αδιατάρακτα συνεπής στάση και ψυχική διάθεση του πρωτοπρόσωπου αφηγητή, η οπτική γωνία του οποίου είναι μονίμως εστιασμένη σε ό,τι αντικατοπτρίζει εκδοχές του πάσχοντος εσωτερικού του κόσμου, ελάχιστα μετακινούμενη, όσο χρειάζεται για να καταδειχθεί η δύσκολη και επισφαλής, η ακροβατική ισορροπία που οφείλει να κρατάει ανάμεσα στο πραγματικό και το φανταστικό ή, καλύτερα, το εφιαλτικό ονειρικό. Προκειμένου να «ονειροναυτεί» σε εκτάσεις όπου, ακόμα και η πραγματικότητα, είναι φτιαγμένη από τα υλικά ενός εφιάλτη προσωπικού αλλά και κοινόχρηστου για μια μερίδα ανθρώπων του περιθωρίου. Απέναντι στους οποίους ο αφηγητής τρέφει αισθήματα κατανόησης, συγκατάβασης και τρυφερότητας, δηλωτικά της πρόθεσής του να διακρίνει, πίσω από το προσωπίο της σκληρότητας, πίσω από τον υπέρογκο ζόφο, την υπαρξιακή απόγνωση και το μεγαλείο της καταστροφικής, κάποτε αυτοκαταστροφικής, μοναξιάς.



Χρήσιμη, αλλά κυρίως ερεθιστική η συναγωγή επιστολών την οποία παρουσιάζει ο **Εμμανουήλ Κριαράς**: επιστολές λογίων του 20ού αιώνα με τους οποίους βρισκόταν σε επικοινωνία, σημαντικών προσώπων με τα οποία αναπτυσσόταν μια μορφή διαλόγου, τυπικού χαρακτήρα αλλά ουσιαστικής σημασίας.

Αλληλογραφία (εκδ. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. Ίδρυμα Τριανταφυλλίδη, 2007) μέσα από την οποία αναδεικνύεται μια ολόκληρη εποχή, από το 1924 έως το 2000. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι επιστολές μεταξύ φίλων και συναδέλφων πανεπιστημιακών καθηγητών, ο προσωπικός αλλά και εξόχως δημόσιος χαρακτήρας των επιστολών, καθώς αναδεικνύουν ζητήματα της πανεπιστημιακής ζωής, την ατμόσφαιρα μισού αιώνα στα ελληνικά πανεπιστήμια.

Ψηλαφώντας μνήμες από μια γεμάτη ζωή, διατηρώντας ένα χαμηλόφωνο τόνο, ο **Λεωνίδας Κύρκος** μας μεταφέρει στιγμιότυπα μισού αιώνα της ελληνικής Αριστεράς. Οι *Στιγμές από την προσωπική μου διαδρομή* (εκδ. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 2007) δεν είναι μεν αυτοβιογραφία αλλά δεν παύει να είναι μαρτυρία του προσώπου που καθόρισε σε μεγάλο βαθμό την πορεία, θετική και αρνητική, της ελληνικής Αριστεράς. Τα στιγμιότυπά του καταθέτουν κορυφαίες στιγμές της προσωπικής ιστορίας του, που όμως είχε σταθερά μια δημόσια διάσταση. Έτσι τα περιστατικά που ανασύρει από τη μνήμη του μας



«Μουσικό» αδαμαντωρυχείο

Γιάννης Ευσταθιάδης
Το Δεύτερο Βιβλίο με τις Αντιστίξεις,
Αθήνα, «Λέσχη», 2006.

Η αδύναμη μνήμη μου και οι κουρασμένοι επιλεκτικοί μηχανισμοί της διατηρούν από το πρώτο *Βιβλίο με τις Αντιστίξεις* (2002) του Γιάννη Ευσταθιάδη όχι μίαν εγκυκλοπαιδική απομνημόνευση του περιεχομένου του, αλλά την ατμοσφαιρική «αίσθηση» –με τη σημασία που έδινε ο Καβάφης στη λέξη– από «μουσικούς» ήχους γραφής. Μ' όλο που γνώριζα ότι συνέχιζε τις κυριακάτικες «Αντιστίξεις» του στην *Καθημερινή*, με εύλογη απορία αναρωτιόμουν τι άλλο θα μπορούσε να γραφτεί, και μάλιστα σε εβδομαδιαία βάση, με αποκλειστικό θεματικό άξονα τη μουσική, που να μην το είχε εκπολιорκήσει στα 93 (μαζί με το φινάλε) κομμάτια του πρώτου βιβλίου. Λάθος είχα αναρωτηθεί.

Και ιδού τώρα *Το Δεύτερο Βιβλίο με τις Αντιστίξεις*, με διαφορετική, πιο φρέσκια, τυπογραφική μορφή (μέγεθος, εξώφυλλο, κασέ εσωτερικού). Θα έλεγα πιο λιτή και κομψή. Ίσως, σκέφτηκα, ο συγγραφέας να θέλει να υποδηλώσει την αυτοτέλεια και ένα κάποιο είδος ανεξαρτησίας από το πρώτο βιβλίο.

Και παρόλο ότι ο ίδιος στο βραχύλογο προλογικό του σημείωμα δηλώνει ότι το περιεχόμενο του δεύτερου τόμου αποτελεί «φυσική συνέχεια» του πρώτου (με μόνη διευκρίνηση ότι ετούτα τα κείμενα είναι ακόμα πιο σύντομα), με ενθάρρυνε πως η συλλογιστική μου περί αυτοτέλειας ίσως να επεκτεινόταν και στο περιεχόμενο. Και δικαιώθηκα, έστω και μερικώς.

Το είχα διαπιστώσει και από το πρώτο βιβλίο ότι η συγκέντρωση αυτών των σύντομων κειμένων σε τόμο είχε για τον αναγνώστη θετικά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Περιμένοντας ένα ένα κομμάτι από Κυριακή σε Κυριακή, με ό,τι συνεπάγονται οι περισπασμοί της καθημερινότητας στη διάρκεια της εβδομάδας, όσο να 'ναι δεν διευκολύνονται η συνειδητοποίηση του ποιοτικού μεγέθους, του πλούτου, ο οποίος εμπεριέχεται

στην πυκνότητα, και της με συνέπεια ενότητας ολόκληρου του σώματος του έργου. Θα ήταν σαν να πηγαίνεις σε συναυλία, ακριβώς από Κυριακή σε Κυριακή, αλλά να «καταδικάζεσαι» να ακούς κάθε φορά μόνο ένα μέρος από μια συμφωνία ή όπερα ή κοντσέρτο ή ρέκβιεμ, και αυτό μέχρι (στην προκειμένη περίπτωση) να συμπληρωθούν τα 98 κομμάτια «αντιστίξεων» τα οποία απαρτίζουν ετούτο το εντυπωσιακό (όπως και το πρώτο) *Δεύτερο Βιβλίο*. Σωστά, λοιπόν, ο Γιάννης Ευσταθιάδης κατέταξε τις 98 «αντιστίξεις» της «παρτιτούρας» σε 5 κεφάλαια- «mouvements»: Molto adagio, Allegro ma non troppo, Marcia Funebre, Scherzo, Intermezzo (à la française), Finale. Και, προεξοφλώντας (δικαίως) την απόλαυση που δοκίμασε ο αναγνώστης, «υποκύπτει» ευχαρίστως και στα encores, τελειώνοντας με ένα αριστουργηματικό επίμετρο με τον τίτλο: «Ο καθρέφτης της Βενετίας». Σημαντικό είναι ότι οι «αντιστίξεις» οι οποίες περιέχονται σε κάθε ένα από τα «μουσικά κεφάλαια» έχουν μεταξύ τους συνάφεια και συγγένεια με τον τίτλο του «κεφαλαίου», κάτι που βέβαια θα πρέπει να προέκυψε a posteriori. Και τώρα «επί τον τύπο των ήλων» της γραφής, και ας με κρίνει ο Θεός και ο συγγραφέας, αν τόσο πολύ έχω πέσει έξω. Οι αφορμές επιλογής του θέματος άλλοτε αφορούν άμεσα τη μουσική, συνταιριάζοντας το κείμενο με μη μουσικό σχόλιο, και άλλοτε, θα 'λεγα αρκετά συχνά, την πρωτοβουλία της έμπνευσης την έχει η (σε ευρύτερη οπτική) κοινωνική αφορμή, επικουρούμενη από την μουσική παρεμβολή, όπως π.χ. στο απίστευτης τελειότητας «Άρρητη μοναξιά» ή το «Κατά Ιωάννην» ή το «Με φωνήν αύρας λεπτής...» και οπωσδήποτε το απολαυστικό (αλλά και ευφυέστατο) «Συναυλία 2004». Μεταλλάξεις των ήχων σε λέξεις και των λέξεων σε ήχους. Επίσης, το ακόμα, αυτή τη φορά, πιο σύντομο της έκτασης των κειμένων, «πιέζει» σε πιο περιεκτικά ευρήματα διατύπωσης. Σχεδόν επιγραμματική η γραφή αντιπαραθέτει τις πλούσιες γνώσεις του συγγραφέα με το φινό χιούμορ, την ποιητικότητα και διακριτικά με τη μελαγχολία

και μιαν ανέστια νοσταλγία. Με λίγη περισσότερη προσοχή, ο αναγνώστης μπορεί να ψαύσει έναν λεπτή ύφανσης σαρκασμό, ο οποίος αντικείμενό του έχει τον χρόνο, όπως π.χ. στον «Κύριο Thomas» ή το «Grand Jaques», ή το «Rive Gauche» και, βέβαια, το «Che pays de mon enfance». Δεν είναι σύμπτωση ότι τα 3 τελευταία ανήκουν στο κεφάλαιο Intermezzo (à la française), αυτή την de profundis «δραπέτευση» στον κόσμο του έντεχνου, ελαφρού γαλλικού τραγουδιού των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών. Φυσικά και της ηλικίας μας.

Όλα αυτά που περιέχει (και) το *Δεύτερο Βιβλίο* (ίσως αυτό ακόμα περισσότερο) δεν είναι εύκολα πράγματα, ούτε μας τα συνηθίζουν οι εγχώρινες πένες ή οι «δακτυλισμοί» τους στα PC. Μόνο να σκεφτεί κανείς ότι στα 7 χρόνια του καινούριου αιώνα ο Γιάννης Ευσταθιάδης έδωσε στη δημοσιότητα 10 βιβλία τα οποία εκπροσωπούν όλα τα είδη του χαρακτηριστικού προσωπικού του ύφους, δίχως την παραμικρή έκπτωση ποιότητας ή έστω ίχνος βεβιασμένου. Θα έλεγα ότι ο χρόνος λειτουργεί, όσον αφορά τη γραφή του, οδηγεί σε μεγαλύτερη περιεκτικότητα και χρηστική σαφήνεια: ποίηση, πεζά, δοκίμια, βιβλία για παιδιά και βέβαια τις γαστρογνωμικές παρεμβάσεις του Απίκιου (το α λα Πεσόα alter ego, για όσους δεν το γνωρίζουν, του Γιάννη Ευσταθιάδη). Εκπλήσσει αυτή η πληθωρική, πνευματική παρουσία του και είναι αυτή που μας δίνει το δικαίωμα να τον θεωρούμε όχι μόνο έναν σημαντικό διανοούμενο, αλλά μια σημαντική νεοελληνική προσωπικότητα.

Δημήτρης Χαρίτος

Εξαίσιο πτώμα

Paul Gadenne: *Φάλαινα* (αφήγημα)

Μτφρ.: Βάνα Χατζάκη

Εκδ. Άγρα, Αθήνα, 2007, σελ. 40.

Το θλιβερό θέαμα μιας φάλαινας που έχει εξοκείλει στην ακτή και που αργοπεθαίνει μισοβυθισμένη στην άμμο γίνεται η αφορμή για μια σειρά σκέψεων του αφηγητή και αυτόπτη μάρτυρα πάνω στη θνητότητα και τη φθορά.

Η παρέα του αφηγητή, που χασομερά μπαϊλντισμένη από αστική πλήξη και πού συγχρόνως περιμένει εναγωνίως την είδηση που θα τaráξει την καταθλιπτική ραστώνη της, συγκινείται προς στιγμή από την αναγγελία του συμβάντος αλλά τελικά μόνον ο αφηγητής και μια νεαρή φίλη αποφασίζουν να δουν από κοντά την παγιδευμένη φάλαι-

να, που αβοήθητη πνέει τα λοίσθια.

Η μοίρα του άτυχου κήτους, που ήδη έχει αρχίσει ν' αποσυντίθεται, προβληματίζει και στενοχωρεί τους δύο αυτόπτες μάρτυρες καθώς αυτοί διαπιστώνουν πως ο θάνατος είναι το κοινό και αναπόφευκτο πεπρωμένο κάθε έμβιου πλάσματος. Φθαρτός και αβοήθητος, ο άνθρωπος συνειδητοποιεί πως είναι ριγμένος μέσα σ' ένα αφιλόξενο, αν όχι εχθρικό, σύμπαν που αδιαφορεί για τον πόνο των ενοίκων του και παρακολουθεί ψυχρά το θάνατό τους, χωρίς καθόλου να μετέχει στην οδύνη και το σπαραγμό.

Δεν είναι τυχαίο ότι το σύντομο αλλά συναρπαστικό αυτό αφήγημα του Πωλ Γκαντέν (1907–1956) πρωτοδημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Empedocle* που διηύθυνε ο Αλπερ Καμύ. Ο λεγόμενος «ηρωικός πεσιμισμός» που εισηγήθηκε ο Καμύ, εμπλουτίζοντας και βαθαινοντας τα νοήματα του γαλλικού υπαρξισμού, βρίσκει στο αριστοτεχνικό αυτό αφήγημα την πιο ευσύνοπτη και αντιπροσωπευτική διατύπωσή του. «Οι άνθρωποι πεθαίνουν και είναι δυστυχείς», διαπιστώνει συντετριμμένος ο Καλιγούλας στο ομώνυμο θεατρικό έργο του Καμύ και παραφρονεί από την απόγνωση και τον άφατο πόνο.

Οι θεατές της ετοιμοθάνατης φάλαινας στέκουν αποσβολωμένοι αλλά και εκστατικοί μπροστά της, καταρρακωμένοι και εντελώς ανυπεράσπιστοι μπροστά στην επέλαση του θανάτου, που εκμηδενίζει και εξουθενώνει πλάσματα, που άλλοτε έσφυζαν από ζωή. «Μια παράξενη, μια ακατάλυτη συμπάθεια είχε γεννηθεί μέσα μας για το ον αυτό, μια συμπάθεια που μας απομόνωνε μαζί του σ' εκείνη την ψυχρή αμμουδιά, ανάμεσα στον γκρεμό που έστεκε ασάλευτος και στα νερά που κινούνταν. Ήμασταν μόνοι, μόνοι με τη φάλαινα, με εκείνη την ανεξιχνίαστη μάζα από ζελατίνη όπου το κενό έπαιρνε χρώματα τόσο τρυφερά, και με κοινή συμφωνία, χωρίς μια λέξη, ενστερνιστήκαμε την υπόθεσή της. Αυτή η ήττα, αυτό το σιωπηλό σβήσιμο... Νομίζαμε πως αυτό που βλέπαμε ήταν απλώς ένα κήτος μισοχωμένο στην άμμο: ωστόσο αυτό που ατενίζαμε ήταν ένας νεκρός πλανήτης».

Στην περίφημη «Dolce Vita» του Φελίνι, η ταινία κλείνει καθώς η θάλασσα ξεβράζει στην ακτή ένα ψόφιο ψάρι. Είναι χαράματα, ο Μαρτσέλο Μαστρογιάννι έχει αναλωθεί ολόκληρο το προηγούμενο βράδυ σ' ένα ξέφρενο πάρτι με όργια και ακολασίες και νωρίς το πρωί, μόλις βγαίνει στην ακτή για να πάρει λίγο αέρα, πέφτει πάνω στο αποκρουστικό, αλλά και περίεργα σπαρακτικό, θέαμα του μεγάλου ψαριού που προσπαθούν να ανασύρουν οι ψαράδες. Έτσι ακριβώς κλείνει η φελινική «Dolce Vita». Με την επίγνωση του θανάτου, που γίνεται περισσότερο οδυνηρός,

προσφέρουν, με αποσπασματικό τρόπο, μια σειρά από κορυφαία γεγονότα της ιστορίας της ελληνικής Αριστεράς.

Ωριμότητα και γοητεία
ένας δύσκολος συνδυασμός που σπάνια συναντά κανείς ακόμη και στο έργο σημαντικών συγγραφέων. Θαρρείς πως όσο προχωρά η ωρίμανση εγκαταλείπεται η γοητεία! Διαβάζοντας το βιβλίο του **Irvin D. Yalom, Η μάνα και το νόημα της ζωής. Ιστορίες ψυχοθεραπείας** (μετάφραση: **Ευαγγελία Ανδριτσάνου-Γιάννης Ζέρβας**, εκδ. Άγρα, 2007) ανακαλύπτει κανείς την εσωτερική διαδρομή, την αμφιβολία, την αναζήτηση αλλά και τη γοητεία που αναδεικνύεται μέσα από το άνοιγμα του εαυτού, όταν πια δεν προτάσσει κάποιος τον ναρκισσισμό του στην αλήθεια του βιώματός του.

Από τον Ελί Βιζέλ και την πρώτη έκδοση του βιβλίου του *Η νύχτα* ξεκίνησε η αφήγηση του Ολοκαυτώματος. Η μαρτυρία του σημάδεψε και άλλαξε ριζικά την τάση των ανθρώπων να λησμονούν και υποκίνησε μια διαδικασία καταγραφής μαρτυριών και μια συζήτηση που άνοιξε το δρόμο για τη λυτρωτική κάθαρση, έστω και σε προσωπικό επίπεδο. Η επανέκδοση του βιβλίου του, σε νέα μετάφραση, με διορθώσεις και συμπληρώσεις, εξακολουθεί να σηματοδοτεί τη σημασία που έχει η διαρκής αναμόχλευση της μνήμης: Ελί Βιζέλ, *Η νύχτα* (μετάφραση: Γιώργος Ξενάριος, εκδ. Μεταίχμιο, 2007).

Βάλτερ Μπένγκιαμιν:
Εικόνες και Μύθοι της

νεωτερικότητας (επιμέλεια: **Αγγελική Σπυροπούλου**, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2007): Η παρούσα έκδοση συγκεντρώνει δοκίμια πανεπιστημιακών και άλλων ειδικών ερευνητών που προέρχονται από διάφορους επιστημονικούς κλάδους και αναδεικνύει την πολλαπλότητα και συνθετότητα του έργου του Βάλτερ Μπένγιαμιν. Φιλοσοφία, φιλολογία, κοινωνικές επιστήμες, αρχιτεκτονική είναι μερικές μόνο από τις ειδικές επιστημονικές περιοχές που ενοφθαλίζονται στην κριτική θεώρηση του πολιτισμού της νεωτερικότητας, όπως αυτή διαμορφώθηκε από τη σκέψη και τους προβληματισμούς του.

Για την εμπειρία της προσφυγοποίησης πληθυσμών στην Ελλάδα γνωρίζουμε πολλά. Ωστόσο, δεν μιλάμε πολύ συχνά για το αντίστοιχο φαινόμενο, όπως αυτό διαμορφώθηκε για τους τουρκικούς πληθυσμούς που προσφυγοποιήθηκαν επίσης με τις ανταλλαγές πληθυσμών. Οι απελάσεις είναι ένα φαινόμενο που έπληξε και την περιοχή μας και διαμόρφωσε μια νέα συνθήκη παρουσίας εδώ και απουσίας εκεί, μιλώντας πάντα για την Ελλάδα και την Τουρκία αντίστοιχα. Ο **Bruce Clark**, δημοσιογράφος με μεγάλη εμπειρία στην περιοχή και σήμερα αρχισυντάκτης σε θέματα διεθνούς ασφαλείας στο περιοδικό *Economist*, συζητά με ιδιαίτερη διεισδυτικότητα όσα ζητήματα προέκυψαν μετά τη συνθήκη της Λωζάννης και τη σημασία που διαδραμάτισε και ακόμη

περισσότερο δυσβάσταχτος, όταν έρχεται να επισφραγίσει μια σπαταλημένη, άδεια και άσκοπη ζωή, σαν τη ζωή του Μαστρογιάννι και της παρέας του στην ταινία. Για λόγους που όλοι υποπτευόμαστε, η αστική τάξη, από τη φύση της επιρρεπής στην τρυφή, χλιδή, κατάθλιψη και απόγνωση, παρουσιάζεται τόσο στο αφήγημα που μας απασχολεί όσο και στην «Dolce Vita» πολύ περισσότερο ευάλωτη στο φόβο και τον τρόπο που επισύρει η προοπτική του θανάτου.

Στο εν λόγω αφήγημα με τον άφθονο, υπαρξιακού τύπου, προβληματισμό που περιγράψαμε, η νεαρή γυναίκα που παρακολουθεί με τον αφηγητή τον επιθανάτιο ρόγχο του κήτους διερωτάται αν θα μπορούσε να γίνει κάτι που ν' αλλάξει τη ροή των πραγμάτων προς τη συντριβή τους. Και λίγο παρακάτω, δίνει η ίδια την απάντηση: «*Η αληθινή πίστη, είπε εκείνη, θα πρέπει να μοιάζει με την ατομική ενέργεια: ένα και μόνο άτομο ύλης αν εκραγεί...*». Πίστη στο Θεό ίσως, στους άλλους ανθρώπους ενδεχομένως, στις πανανθρώπινες και οικουμενικές αξίες που μπορούν να δίνουν νόημα και σημασία σε μία ύπαρξη αλλιώς ανόητη και ασήμαντη.

Εάν, μάλιστα, διαβάσουμε το αφήγημα σαν μια παραβολή για τον αργό θάνατο του ευρωπαϊκού πολιτισμού, εάν τοποθετήσουμε στη θέση της φάλαινας την Ευρώπη που ξεψυχά, τότε η επιστροφή στις αξίες που ευαγγελίζεται ο Πωλ Γκαντέν αποκτά κι ένα καινούριο περιεχόμενο.

Νίκη Κώτσιου

Σεπτεμβριανά

Σπύρος Βρυώνης,
Ο μηχανισμός της καταστροφής.
Το τουρκικό πογκρόμ της 6ης-7ης
Σεπτεμβρίου 1955 και ο αφανισμός της
ελληνικής κοινότητας της
Κωνσταντινούπολης,
Αθήνα 2007.

Μτφ: Λευτέρης Γιαννακουδάκης
Επιμ.: Παναγιώτης Σουλτάνης
Φωτ: Δημήτριος Καλούμενος
Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», σελ. 737.

Πολύ προσεχτική η συγκέντρωση του υλικού, είτε γραπτού είτε αντικειμένων πάσης φύσεως, κινητών και ακινήτων, σπιτιών, εκκλησιών, νεκροταφείων, εικόνων, ιδρυμάτων και εμμονή στην κατανόηση και εξακρίβωση της κατασκευής, συστάσεως και λειτουργίας καθενός αντικειμένου.

Για την οργάνωση του πογκρόμ κατεβλήθη ιδιαίτερη προσοχή στην επιλογή των προσώπων ώστε να μεταφερθούν από ξένες γειτονιές και πιο μακρινές περιοχές, για να μην είναι γνωστοί στον χώρο που θα πραγματοποιούσαν το πογκρόμ όσο και για τον προσδιορισμό των επί μέρους στόχων.

Οι άντρες που χρησιμοποιήθηκαν, εν μέρει στρατιωτικής προελεύσεως, έμπειροι σε στρατιωτική οργάνωση, μαζική συμμετοχή και πειθαρχία σε ομαδική δράση.

Δική μου απορία: Πώς οι διοργανωτές δεν σκέφθηκαν ότι όλα αυτά τα στοιχεία θα μπορούσαν να συνδυασθούν, και να εξαχθεί συμπέρασμα για την προέλευση της κεντρικής οργανώσεως από συγκεκριμένα πρόσωπα και να φθάσουν στον Μεντερές, όπως αμέσως υποπτεύθηκε ο Ινονού, ο τούρκος αρχηγός του αντιπάλου Ρεπουμπλικανικού κόμματος.

Ο Σπ. Βρυώνης αποσαφηνίζει κάθε πληροφορία, εξετάζει την προέλευση και αξιοπιστία της και τον τρόπο που έφθασε η πληροφορία αυτή ως εμάς.

Η άποψη ότι πρόκειται για σχεδιασμό και δράση του Δημοκρατικού κόμματος, του Μεντερές, με τους δύο κομματικούς συνεργάτες του υπουργούς Εξωτερικών Ζορλού και Οικονομικών Χασάν Πολατκάν, ξετυλίγεται πολύ πειστικά. Το μεγάλο ζήτημα που προκύπτει είναι πώς θα αποζημιωθούν οι παθόντες, στην μεγάλη τους πλειοψηφία Έλληνες και σε μικρότερο αριθμό Αρμένιοι, Εβραίοι και μερικοί Βρετανοί, επιχειρηματίες. Πρόκειται κυρίως για τις κατοικίες και τα εμπορικά καταστήματα των Ελλήνων σε πολύ κεντρικό τμήμα της πόλεως, μεγαλειώδη οικοδομήματα αλλά και πολυτελή εμπορεύματα με σημαντική προέλευση από το εξωτερικό, που λεηλατήθηκαν και πολλά καταστράφηκαν, και πρέπει βεβαίως να αποζημιωθούν οι παθόντες, αλλά η εξεύρεση των αναγκαίων ποσών είναι έργο λίαν δυσχερές, ενώ συγχρόνως η τουρκική κυβέρνηση επιχειρεί διαρκώς να περικόψει τα ποσά των αποζημιώσεων και όλα αυτά απασχολούν τον συγγραφέα. Ο Βρυώνης επέμεινε πολύ να αποδείξει την αυθεντικότητα των μαρτυριών και αναγράφει επακριβώς όλα τα σχετικά στοιχεία των πληροφοριών, τα οποία έτσι διογκώνουν την έκταση του βιβλίου. Επέτυχε όμως ο συγγραφέας να συνθέσει ένα πυκνό κείμενο με δύο εξαιρετικά λίαν χαρακτηριστικά κεφάλαια (ΣΤ' και Η'): Έγκλημα και τιμωρία η δίκη της κυβέρνησης Μεντερές (σ. 609-632) και Συμπεράσματα (σ. 633-669), όπου εκθέτει την λειτουργία και τις εκάστοτε μεταβολές στις ελληνικές κοινότητες στον οικονομικό και δημοσιονομικό τομέα, αναλύοντας την τεράστια καταστροφή σε σημαντικό τμήμα της Κωνσταντινουπόλεως.

Σε ιδιαίτερα παραρτήματα (σ. 669–710) αναγράφονται διαφωτιστικές πληροφορίες για τις ελληνικές κοινότητες της Κωνσταντινουπόλεως με τον αριθμό των οικογενειών, των ναών, σχολείων, άλλων ιδρυμάτων, μορφωτικών, φιλοπτώχων οργανώσεων επιχειρήσεων, ώστε ο αναγνώστης να αποκτήσει εικόνα της ζωής προ της καταστροφής της 6/7 Σεπτεμβρίου 1955, που συνοδεύεται από κατάλογο των ελληνικών επιχειρήσεων, όπως αρχικώς υπολογίσθηκαν τα ποσά και όπως

εν τέλει καταβλήθηκαν μετά τις αυθαίρετες περικοπές από την τουρκική κυβέρνηση.

Ακολουθεί εξειδικευμένη βιβλιογραφία για τα αρχεία, τον Τύπο, ελληνικό, αρμενικό και ξένο (σ. 717–719) βιβλία και άρθρα, γενικό ευρετήριο (σ. 711–744) και σ. 741–747 ιδιαίτερο ευρετήριο των ελληνορθοδόξων ναών. Ένα έργο που σφραγίζει την θλιβερή πόλη του ελληνισμού της Κωνσταντινουπόλεως, μεσούντος του εικοστού αιώνας.

Αικατερίνη Χριστοφιλοπούλου

Βιβλία που λάβαμε **Βιβλία που λάβαμε** Βιβλία που λάβαμε

Τζόις Κάρολ Όουτς, *Χωρίς τη μητέρα μου* (μετάφραση: Έφη Φρυδά, εκδ. Μεταίχμιο, 2007).

Πάυλος Μεθενίτης, *Αμανίτα Μουσκάρια* (εκδ. Καστανιώτη, 2007).

Μάριος Μπέζος, *Εισαγωγή στη θρησκειολογία* (εκδ. Ελληνικά γράμματα, 2006).

Η διδασκαλία των μαθηματικών (επιμέλεια: **Ευαγγελία Τρέσσου** (εκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2007).

Χ.Ε. Μαραβέλια, *Ο Nietzsche περί ποινής ή το χρώμα του χαμαιλέοντος*, (Πειραιάς 2001).

Λουκιανός, *Αλέξανδρος ή ψευδομάντης*, **Ανώνυμος**, *Μοντάνος ο ψευδοπροφήτης* (επιμέλεια: **Δημήτρης Κυρτάτας**, μετάφραση: **Αλόη Σιδέρη**, εισαγωγές: **Δ.Ι. Κυρτάτας-P.E. Dauzaut**, εκδ. Άγρα, 2005).

Ανδρέας Παππάς, *Υπο-γλώσσα Β'*, (εκδ. Καστανιώτη, 2005).

Κατερίνα Κασίρη, *Αόρατα τοπία*, (εκδ. Α.Α. Λιβάνη, 2007).

Αντώνιος Λιανός, *Η γραφειοκρατία στον αστερισμό της ύστερης νεωτερικότητας και η λανθάνουσα γοητεία του μεταρρυθμιστικού εγχειρήματος* (πρόλογος: **Νίκος Παπαδάκης**, εκδ. Παπαζήση, 2007).

Thomas W. Laquer, *Οι κατά μόνας ηδονές. Πολιτισμική ιστορία του αυνανισμού* (μετάφραση: **Πελαγία Μαρκέτου**, εκδ. Νεφέλη, 2006).

Christine C. Pappas, Liliana Barro Zecker, *Αναδομώντας τα κειμενικά είδη του σχολικού γραμματισμού* (μετάφραση: **Γιώτα Κουρμεντάλα**, επιμέλεια-θεώρηση: **Τριανταφυλλιά Κωστούλη**, εκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2006).

Μιχάλης Μιχαηλίδης, *Νυχτερινή διαδρομή* (εκδ. Καστανιώτη, 2006).

Νικόλας Τσιλιχρήστος, *Χρυσάνθεμα στη φωλιά του τίγρη* (εκδ. Γαβριηλίδης, 2005).

Ανδρέας Πανταζόπουλος, *Με τους πολίτες κατά του λαού. Το ΠΑΣΟΚ της νέας εποχής* (εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2006).

Άγγυ Βλαβιανού, *Post Coitum Μετά τη συνουσία* (εκδ. Γαβριηλίδης, 2006).

Θανάσης Σκρούμπελος, *Τα φίδια στον Κολωνό* (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2006).

Γιώργος Ρούβαλης, *Στ' Ανάπλι* (εκδ. Γαβριηλίδης, 2005).

Σπύρος Καρυδάκης, *Να δούμε ποιος θα φαγωθεί* (εκδ. Καστανιώτη, 2005).

Θεοδόσης Πελεγρίνης, *Η αιώνια επιστροφή της φιλοσοφίας* (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2007).

Μιχάλης Χαραλαμπίδης, *Δύο διακηρύξεις και μία κατάθεση* (εκδ. Στράβων, 2004).

Σπύρος Ράσης, *Η ανθρωπιστική παιδεία στη σύγχρονη εκπαίδευση* (εκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2007).

Α-Ι. Δ. Μεταξάς, *Υπαινικτικά πορτραίτα. Η ανεπαίσθητη απεικόνιση του κύρους* (εκδ. Καστανιώτη, 2007).

Ανδρέας Θεοφάνους, *Η Κύπρος, η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα διακυβευόμενα συμφέροντα. Η ένταξη και η λύση* (εκδ. Παπαζήση, 2006).

J.H. Plumb, *Ο θάνατος του παρελθόντος* (μετάφραση: **Αλέξανδρος Κουπκιόλης**, επισημονική επιμέλεια: **Γιώργος Κόκκινος**, εκδ. Μεταίχμιο, 2007).

Χάρης Μαυρομάτης, *Ο κήπος των νεκρών* (εκδ. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 2007).

Le Monde diplomatique. Μάχες για τα Media (εισαγωγή: **Ignacio Ramonet**, επιμέλεια: **Βάλια Καϊμάκη**, εκδ. Σαββάλας, 2007).

Αλεξάντερ Μάκολ Σμιθ, *Ένα ραδιόφωνο, δέκα γραφομηχανές και μερικές κρυφές αμαρτίες!* (μετάφραση: **Κατερίνα Ροντογιάννη**, εκδ. Ψυχογιός, 2007).

Peter Hobson, *Το λίκνο της σκέψης. «Μάθε στις ψυχές αυτές να πετούν».* Διερευνώντας την προέλευση της σκέψης (επιστημονική επιμέλεια: **Όλγα Μαράτου**, μετάφραση: **Μαρία Σόλμαν**, εκδ. Παπαζήση, 2006).

Salvatore Settis, *Το μέλλον του «κλασικού»* (μετάφραση: **Αντρέας Γιακουμακάτος**, Νεφέλη, 2006).

Ντίνα Εξάρχου, *Τραγικό παιχνίδι* (εκδ. Γαβριηλίδης, 2006).

Παναγιώτης Χατζημυσιάδης, *Καλά μόνο να βρεις* (εκδ. Κέδρος, 2006).

διαδραματίζει στα Βαλκάνια: *Οι μαζικές απελάσεις που διαμόρφωσαν την σύγχρονη Ελλάδα και Τουρκία* (μετάφραση: **Βίκυ Ποταμιάνου**, εκδ. Ποταμός, 2007).

Διαβάζοντας το βιβλίο του Λυκούργου Γ. Λιαρόπουλου, Μια χαμένη γενιά (εκδ. Παπαζήση, 2007) και ανεξάρτητα από το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας με τις απόψεις του, γίνεται αντιληπτό το θέμα της κρίσης στην Ανωτάτη Εκπαίδευση που ζήσαμε πρόσφατα και οι συνέπειές της που υπερβαίνουν τη «χαμένη χρονιά». Ο συγγραφέας προσκομίζει ενδιαφέροντα τεκμήρια και υποβάλλει στη βάσανο της κριτικής πολλές από τις πλευρές του όλου προβλήματος. Βέβαια, στο κείμενό του λείπει ο αντίλογος που θα μπορούσε να αναπτυχθεί. Ωστόσο, διαγράφει με καθαρότητα πολλές από τις πλευρές του ζητήματος και κυρίως δίνει, έστω και μέσα από τον σκεπτικισμό του, το μέτρο του προβλήματος.

Ένα εξαιρετικό βιβλίο που έφθασε με κάποια καθυστέρηση στα χέρια μου αξίζει να μνημονευθεί. Πρόκειται για τη συναγωγή άρθρων, ήδη δημοσιευμένων σε περιοδικά και εφημερίδες, του άξιου βιβλιογράφου και δοκιμιογράφου Δημήτρη Δασκαλόπουλου, που αναφέρονται στους δύο κορυφαίους ποιητές μας, και καθοριστικούς για το ερευνητικό έργο του συγγραφέα, τον Καβάφη και τον Σεφέρη: *Εις τα περίχωρα Αντιοχείας και Κερύνειας* (εκδ. Ίκαρος, 2006).

ο χαρτοκόπτης



«Ο κυρίαρχος προσανατολισμός της κοινωνίας και το Πνεύμα της εποχής»

Τί θα πει αυτό; Θα καταφύγουμε πάλι στον Αντισθένη, τον σωκρατικό μαθητή, που από την πολλή σοφία του δεν κατέληξε Γελασίος, όπως ο Δημόκριτος, αλλά Κυνικός: «ἀρχή παιδείσεως ὀνομάτων ἐπίσκεψις»: Ο «κυρίαρχος» είναι ο «επικρατών», ο «προσανατολισμός» δηλώνει «την στροφή προς Ανατολάς» και την βασική κατεύθυνση, το «της κοινωνίας» σημαίνει «της κοινότητας», του συνόλου δηλαδή των δράσεων και των εκδηλώσεων του δημόσιου βίου ενός λαού. Αυτά ως προς το πρώτο μέρος. Ως προς το δεύτερο, που αποτελεί και «τεχνικό όρο», κατ' επίδραση του γερμανικού Zeitgeist, η «ὀνομάτων ἐπίσκεψις» δεν χεριάζεται τόσο ορισμό και εξήγηση όσο ανάπτυξη και ανάλυση. Ο κοινός παρονομαστής πάντως και των δύο μερών είναι η πολιτική («ἡ σύμπασα ἀρχιτεκτονική», κατά τον Αριστοτέλη).

Ο Άρθουρ Κλάρκ, στο πολύκροτο έργο του *Η Οδύσσεια του διαστήματος*, που έγινε και πετυχημένο φιλμ από τον Στάνλεϋ Κιούμπρικ με μουσικό μοτίβο το «Also sprach Zarathustra», συμφωνία του Ρίχαρντ Στράους –μουσική κάρπωση του φερώνυμου φιλοσοφικού έργου του Φρήντριχ Νίτσε *Τάδε ἔφη Ζαρατούστρα* (ή *Ζωροάστρης*), υποστηρίζει ότι «αν η διορατικότητα των Ελλήνων συμβάδιζε με την ιδιοφυΐα τους, τότε ίσως και η βιομηχανική επανάσταση να άρχιζε χίλια χρόνια πριν από τον Κολόμβο. Και στην εποχή μας τότε δεν θα προσπαθούσαμε να περιφερόμαστε απλώς γύ-

ρω από τη Σελήνη, αλλά θα είχαμε φτάσει και σε άλλους κοντινούς πλανήτες». Μια απάντηση θα μπορούσε να είναι η εξής: πρώτον στην ιστορία δεν κρίνονται τα πράγματα με υποθέσεις, αλλά από τα αποτελέσματα. Δεύτερον, δεν είναι θέμα ἔλλειψης διορατικότητας, αλλά σκόπιμης επιλογής. Οι αρχαίοι και οι βυζαντινοί Έλληνες δεν είχαν αναπτυξιακό προσανατολισμό· έβαζαν την παιδεία (τον πνευματικό πολιτισμό) πάνω από την κατασκευή βίου (τον τεχνικό πολιτισμό) και θεωρούσαν την ποιότητα ζωής (ευδαιμονία) ανώτερη από το επίπεδο διαβίωσης (ευημερία).

Από τη σύγκρουση αυτών των δύο προσανατολισμών, του εθνικού (ελληνικού) με τον υπερεθνικό (ευρωπαϊκό), φαίνεται να τα έχει χαμένα η χώρα μας σήμερα. Ο λαός μας είναι βαθύτατα διχασμένος ανάμεσα στην παράδοση και στον εκσυγχρονισμό. Δεν είναι, λοιπόν, ούτε τώρα θέμα δυσαρμονίας της διορατικότητας των Ελλήνων προς την ιδιοφυΐα τους, αλλά «εποχής» στις επιλογές.

Αν «ο κυρίαρχος προσανατολισμός της κοινωνίας» απαιτεί διάρκεια αιώνων και έκταση ολόκληρης επικράτειας, «το Πνεύμα της εποχής» είναι περιορισμένο σε, το πολύ, δεκαετίες ως προς τη διάρκεια και σε μια σχετικά μικρή περιοχή ως προς την έκταση. Οι δε λέξεις «Πνεύμα της εποχής» απηχούν τον γνωστό γερμανικό όρο «Zeitgeist» και δηλώνουν πυκνά τις κυρίαρχες αντιλήψεις, αξίες και αρχές μιας συγκεκριμένης γενιάς. Τι κυριαρχεί δηλαδή στη σκέψη, στον λόγο και την πράξη της ευρείας πλειονότητας των ανθρώπων μιας περιοχής (μιας χώρας ή μιας μεγαλόπολης π.χ.) σε ένα περιορισμένο διάστημα χρόνου. Δεν μπορεί βέβαια να μιλάει κανείς για το «Πνεύμα της εποχής» των αρχαίων Ελλήνων π.χ., αλλά γι' αυτό του τέ-

λους του Πελοποννησιακού πολέμου π.χ. ή «το Πνεύμα της εποχής» των Βυζαντινών τα 20–30 χρόνια πριν από την άλωση της Κωνσταντινούπολης. Συνήθως το Πνεύμα της εποχής συνοψίζεται σε μία πολύ βασική έννοια, π.χ. «ανεμελιά» για την μπελ επόκ στη Γαλλία, ρεβανσισμός για τον Μεσοπόλεμο στη Γερμανία, ανασφάλεια για την Αθήνα των Τριάντα τυράννων, «τρομοκρατία» για την περίοδο εκτροπής της Γαλλικής Επανάστασης και η πείνα και αντίσταση (σκληριά και μεγαλείο) για τη Γερμανική κατοχή στην Αθήνα κλ.π.

Σύμφωνα λοιπόν με αυτά, φαίνεται ότι το «Πνεύμα της εποχής» σήμερα είναι ο ατομικισμός και η επιδίωξη του κέρδους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η αναντιστοιχία μεταξύ του λαού και των ιθυνόντων της χώρας μας και ως προς τα δύο: και ως προς «το Πνεύμα της εποχής» και ως προς «τον κυρίαρχο προσανατολισμό της κοινωνίας». Αυτό ήταν διακριτό εν σπέρματι από τότε που ιδρύθηκε το νεοελληνικό κράτος, μέχρι τα μέσα του 20ού αιώνα. Έγινε όμως κατάφωρο και αυξάνει πειστικά και ενοχλητικά από τα μέσα του 20ού αιώνα, αφότου εκόντες – άκοντες, εγκλωβιστήκαμε σε υπερατλαντικούς θεσμούς και διευρωπαϊκούς σχηματισμούς. Η έξωθεν ασκούμενη πίεση είναι ως προς μεν «τον προσανατολισμό της κοινωνίας» υπέρ της ανάπτυξης και του εκσυγχρονισμού, ως προς δε «το Πνεύμα της εποχής» υπέρ του ατομικισμού και του κέρδους. Και το μεν πρώτο μάς οδηγεί ως λαό (βλ. *Ο χαρακτήρας των Ελλήνων* του Απόστολου Βακαλόπουλου), με τα γονιδιακά και αταβιστικά χαρακτηριστικά μας, σε δισταγμό, αναβλητικότητα, «εποχήν», γιατί «για άλλα η ψυχή μας είναι πλασμένη», το δε δεύτερο μας οδηγεί σε σύγχυση, δυσπροσαρ-

μοστία και ενοχή. Και έτσι βρεθήκαμε να είναι «μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα», δηλαδή ή προσαρμογή ή δικτατορία, ακριβώς γιατί οι υπερεθνικοί σχηματισμοί αποτελούν, σ' έναν βαθμό, ομπρέλα προστασίας. Οπότε «δυοῖν κακοῖν προκειμένοι, τό μή χεῖρον βέλπῶν».

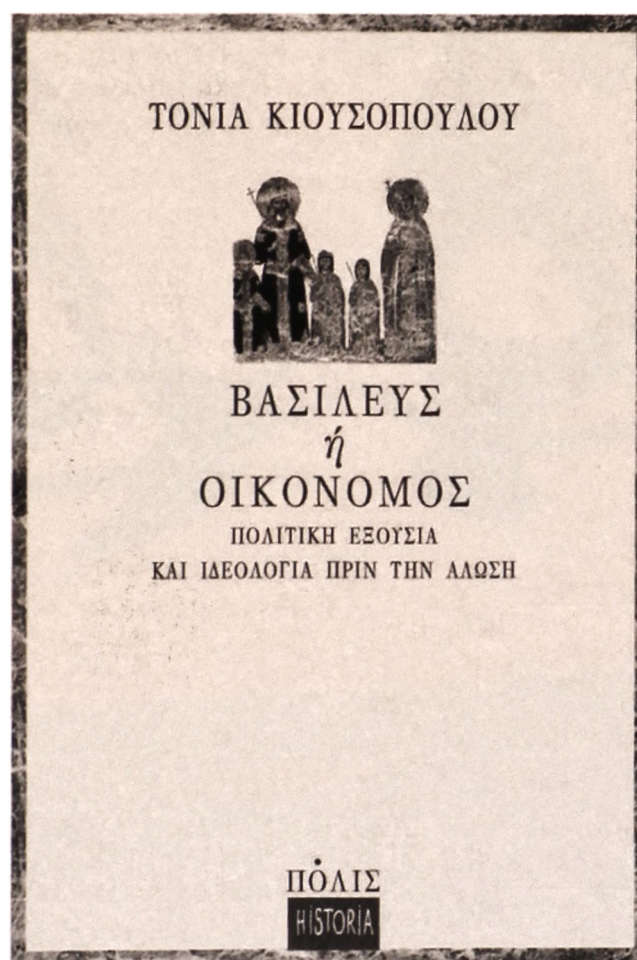
Ιδού γιατί δεν βαδίζουμε αποφασιστικά και προσαρμοσμένα προς τους Δυτικούς μας εταίρους, στον δρόμο των κρατούντων εταίρων μας. Γιατί αυτοί θα ήθελαν να είμαστε σαν τους ίδιους, δηλαδή εργατικότεροι, συστηματικότεροι, στατικότεροι, λιγότερο υπαίθριοι και όλα τα συμπαρομαρτούντα. Θα ήθελαν, ει δυνατόν, να είμαστε όλοι μέλη του ΣΕΒ, να είχαμε πολυεθνικές εταιρείες, υπεραγορές και αυτοκινητοβιομηχανία. Εμείς όμως ερχόμαστε από αλλού, «από πολύ μακριά», και επιπλέον έχουμε 300 μέρες ήλιο το χρόνο και αμέτρητες ακρογιαλίες, δεν μπορούμε να κλεινόμαστε μέσα σ' ένα δωμάτιο και να ικανοποιούμε στον Η/Υ όλες μας σχεδόν τις ανάγκες μέσω του διαδικτύου, όπως κάνουν οι «πολιτισμένοι» στην Δύση.

Ο Έλληνας φαίνεται ότι όλα τα μπορεί, αλλά δεν τα θέλει όλα (δες τι έγινε π.χ. με την οργάνωση και τέλεση των Ολυμπιακών αγώνων του 2004 και του Champions League του 2007). Έχει μνήμες, έχει ερεθίσματα, έχει ιδιοπροσωπία, γι' αυτό «επέχει» και, ίσως, καλά κάνει. Ένας Σημίτης κάθε 20 χρόνια μπορεί να μας διασκεδάζει και να τον απογοητεύουμε. Ένας Γιωργάκης και ένας Κωστάκης κάθε λίγο (και οι τρεις μέχρι τώρα ελάχιστα «ελληνικοί») μπορεί να μας σηκώνει το ένα φρύδι από απορία για την εθελοδοουλία τους (κληρονομικοί γόννοι ένδοξων τζακιών), αλλά ο ελληνικός λαός, εκτός από αιώνια κοψοχέρης, είναι και προαιώνια άναρχος. «Εἰ τό φέρον σε φέρει, φέρε και φέρου».

ΤΟΝΙΑ ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ
ή
ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ



Η συγγραφέας ξέρει να αφηγείται. Το αφηγηματικό της χάρισμα, συνδυασμένο με την επιστημονική ακρίβεια ως προς τη χρήση των πηγών, δίνει στο βιβλίο Βασιλεύς ή Οικονόμος μια διπλή διάσταση: επιστημονική έρευνα και ταυτόχρονα αφήγημα για μεγάλο αναγνωστικό κοινό.

Νίκος Μπακουνάκης, ΤΟ ΒΗΜΑ

Το εξαιρετικό ενδιαφέρον του βιβλίου Βασιλεύς ή Οικονόμος βρίσκεται στο ότι αντιμετωπίζει τη βυζαντινή κοινωνία όχι ως μια αυτοκρατορία σε παρακμή που ακολουθεί τη νομοτελειακή της πορεία προς την πτώση αλλά ως μια κοινωνία σε μετάβαση από τον Μεσαίωνα στη νεώτερη εποχή.

Παντελής Καψής, ΤΑ ΝΕΑ

HISTORIA

εκδόσεις

ΠΟΛΙΣ

Βιβλιοπωλείο: ΑΙΟΛΟΥ 33 • Μετρό Μοναστηράκι • τηλ.: 210 36 43 382



Έργο ευθύνης για την κοινωνία. Το δικό μας παιχνίδι. Η ζωή.

Το δικό μας παιχνίδι είναι ένα παιχνίδι με αξίες γνήσια ελληνικές. Ποδηλατές, Παιδεία, Υγεία, Αθλητισμός. Αξίες που κάνουν τη ζωή μας πιο όμορφη, πιο δημιουργική. Αξίες που στηρίζουμε έμπρακτα, με υψηλό αίσθημα κοινωνικής ευθύνης, με προσήλωση και με πάθος. Σαν μια μεγάλη ομάδα. Και μαζί, θέτουμε τις βάσεις για ένα μέλλον πιο ανθρώπινο, πιο αεικόσμιό, πιο ευτυχισμένο.

Γιατί το πιο όμορφο παιχνίδι, είναι η ζωή.



ΟΠΑΠ

Πρόγραμμα Κοινωνικής Ευθύνης